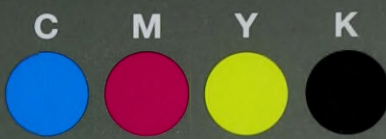

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
KATEDRA BEZPIECZEŃSTWA I PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO

Mjr dr Marek GAŚKA

PLANOWANIE OPERACJI WOJSKOWYCH W ŚWIETLE MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO KONFLIKTÓW ZBROJNYCH

Dokumenty i materiały
Cz. 1. Prawo przeciwojenne

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/5512 cz. 1

05-005512-002-0

WARSZAWA

69036

**WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
KATEDRA PRAWA I BEZPIECZEŃSTWA MIĘDZYNARODOWEGO**

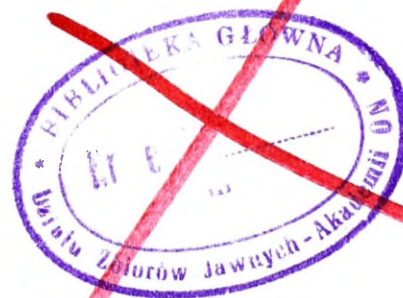

Mjr dr Marek Gąska

**PLANOWANIE OPERACJI WOJSKOWYCH
W ŚWIELE MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA
HUMANITARNEGO KONFLIKTÓW ZBROJNYCH**

Dokumenty i materiały

Cz. 1. Prawo przeciwwojenne

SPIS TREŚCI

Część pierwsza

Prawo przeciwojenne

1. Konwencja o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych (I konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. 2
2. Konwencja w sprawie ograniczenia użycia siły w celu ściągnięcia długów zawarowanych umową (II Konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. 14
3. Pakt Ligi Narodów, Paryż, 28 czerwca 1919 r. (wyciąg) 15
4. Traktat przeciwojenny, Paryż, 27 sierpnia 1928 r. 16
5. Konwencja o określeniu napaści, Londyn, 3 lipca 1933 r. 17
6. Karta Narodów Zjednoczonych, Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości San Francisco, 26 czerwca 1945 r. (wyciąg) 19/39
7. Układ w sprawie Antarktyki, Waszyngton, 1 grudnia 1959 r. 30
8. Układ o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, w przestrzeni kosmicznej i pod wodą, Moskwa, 5 sierpnia 1963 r. 54
9. Układ o zasadach działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej łącznie z księżycem i innymi ciałami niebieskimi, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 27 stycznia 1967 r. 56
10. Układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 1 lipca 1968 r. 61
11. Układ o zakazie umieszczania broni jądrowej i innych rodzajów broni masowej zagłady na dnie mórz i oceanów oraz w jego podłożu, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 11 lutego 1971 r. 65
12. Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 10 kwietnia 1972 r. 68
13. Akt Końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy, Helsinki, 1 sierpnia 1974 r. (wyciąg) 72
14. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych nr 3314/XXIX w sprawie definicji agresji, Nowy Jork, 14 grudnia 1974 r. 81
15. Konwencja o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich, Genewa, 18 maja 1977 r. 84
16. Międzynarodowa umowa o zwalczaniu, rekrutacji, wykorzystania, finansowania i szkolenia najemników, Nowy Jork, 4 grudnia 1989 r. 87
17. Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, Paryż, 19 listopada 1990 r. (wyciąg) 92
18. Traktat o otwartych przestworzach, Helsinki, 24 marca 1992 r. (wyciąg) 110
19. Konwencja o koncyliacji i arbitrażu w ramach KBWE, Sztokholm, 15 grudnia 1992 r. 136
20. Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów, Paryż, 13 stycznia 1993 r. (wyciąg) 147
21. Kodeks postępowania w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa, Budapeszt, 6 grudnia 1994 r. (wyciąg) 174
22. Traktat o całkowitym zakazie prób jądrowych, Nowy Jork, 10 września 1996 r. (wyciąg) 179

Część druga

Prawne ograniczenia walki zbrojnej

1. Deklaracja w przedmiocie prawa wojny morskiej, Paryż, 16 kwietnia 1856 r.
2. Deklaracja w sprawie pocisków wybuchających małego kalibru, Petersburg, 11 grudnia 1868 r.
3. Deklaracja o zakazie używania na wojnie kul rozszerzających się lub rozplaszczających, Haga, 29 lipca 1899 r.
4. Deklaracja o zakazie używania pocisków gazowych, Haga, 29 lipca 1899 r.
5. Konwencja dotycząca rozpoczęcia kroków nieprzyjacielskich (III konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
6. Konwencja dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej (IV konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
Załącznik do konwencji: Regulamin dotyczący praw i zwyczajów wojny lądowej (Regulamin haski), Haga, 18 października 1907 r.
7. Konwencja dotycząca praw i obowiązków mocarstw i osób neutralnych w razie wojny lądowej (V konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
8. Konwencja o postępowaniu ze statkami handlowymi nieprzyjaciela na początku działań wojennych (VI konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
9. Konwencja o przerabianiu statków handlowych na okręty wojenne (VII konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
10. Konwencja dotycząca zakładania min wybuchających automatycznie za dotknięciem (VIII konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
11. Konwencja o bombardowaniu przez morskie siły zbrojne w czasie wojny (IX konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
12. Konwencja o pewnych ograniczeniach w wykonywaniu prawa zdobyczy podczas wojny morskiej (XI konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
13. Konwencja dotycząca praw i obowiązków mocarstw neutralnych w razie wojny morskiej (XIII konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
14. Deklaracja w sprawie zakazu zrzucania z balonów pocisków i środków wybuchowych, Haga, 18 października 1907 r.
15. Deklaracja dotycząca prawa wojny morskiej, Londyn, 26 lutego 1909 r.
16. Reguły wojny powietrznej, Haga, 19 lutego 1923 r.
17. Protokół dotyczący zakazu używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz środków bakteriologicznych, Genewa, 17 czerwca 1925 r.
18. Protokół w sprawie przepisów o akcji wojennej łodzi podwodnych ustalonych w części IV traktatu londyńskiego z 22 kwietnia 1930 r., Londyn, 6 kwietnia 1936 r.
19. Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, Genewa, 10 października 1980 r.
Protokół w sprawie niewykrywalnych odłamków (protokół I), Genewa, 10 października 1980 r.
Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń (protokół II), Genewa, 10 października 1980 r.
Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia broni zapalających (protokół III), Genewa, 10 października 1980 r.
Protokół w sprawie laserowych broni oślepiających (protokół IV), Wiedeń, 12 października 1995 r.
Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń (znowelizowany protokół II do konwencji z 1980 r.), Genewa, 3 maja 1996 r.

20. Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, Ottawa, 4 grudnia 1997 r.

Część trzecia

Ochrona ofiar wojny i dóbr kultury

1. Konwencja w sprawie polepszenia losu rannych wojskowych w armiach w polu będących, Genewa, 22 sierpnia 1864 r.
2. Konwencja w sprawie okrętów szpitalnych, Haga, 21 grudnia 1904 r.
3. Konwencja w sprawie zastosowania do wojny morskiej zasad konwencji genewskiej (X konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
4. Konwencja o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych (I konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r.
5. Konwencja o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu (II konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r.
6. Konwencja o traktowaniu jeńców wojennych (III konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r.
7. Konwencja o ochronie osób cywilnych podczas wojny (IV konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r.
8. Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół I) Genewa, 8 czerwca 1977 r.
9. Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół II), Genewa, 8 czerwca 1977 r.
10. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Rzym, 4 listopada 1950 r. (wyciąg)
Protokół nr 6 do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, dotyczący zniesienia kary śmierci, 28 kwietnia 1983 r.
11. Konwencja dotycząca statusu uchodźców, Genewa, 28 lipca 1951 r. (wyciąg)
12. Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych, Nowy Jork, 16 grudnia 1966 r. (wyciąg)
Drugi protokół fakultatywny, do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych w sprawie zniesienia kary śmierci, Nowy Jork, 15 grudnia 1989 r.
13. Konwencja o prawach dziecka, Nowy Jork, 20 listopada 1989 r.
Protokół fakultatywny do konwencji o prawach dziecka dotyczący włączania dzieci w konflikt zbrojny, Nowy Jork, 20 maja 2000 r.
14. Konwencja o bezpieczeństwie personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego, Nowy Jork, 6 grudnia 1994 r.
15. Traktat o ochronie instytucji artystycznych i naukowych oraz zabytków historycznych (Pakt Roericha), Waszyngton, 15 kwietnia 1935 r.
16. Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga, 14 maja 1954 r.
Regulamin wykonawczy do konwencji, Haga, 14 maja 1954 r.
Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego (protokół I), Haga, 14 maja 1954 r.
Protokół do konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego (protokół II), Haga, 1 kwietnia 1999 r.
17. Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, Paryż, 17 listopada 1970 r.

18. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, Paryż, 16 listopada 1972 r. (wyciąg).....

Część czwarta

Odpowiedzialność za naruszenie prawa humanitarnego

1. Porozumienie międzynarodowe w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, Karta Międzynarodowego Trybunału Wojskowego, Londyn, 8 sierpnia 1945 r.
2. Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, Nowy Jork, 9 grudnia 1948 r.
3. Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości, Nowy Jork, 26 listopada 1968 r.
4. Konwencja o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu, Nowy Jork, 30 listopada 1973 r.
5. Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu, Strasburg, 27 stycznia 1977 r.
6. Międzynarodowa konwencja przeciwko braniu zakładników, Nowy Jork, 18 grudnia 1979 r.
7. Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, Nowy Jork, 10 grudnia 1984 r.
8. Konwencja o zapobieganiu torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, Paryż, 26 listopada 1987 r.
9. Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego, Rzym, 17 lipca 1998 r.

Prawnomiędzynarodowe aspekty samoobrony

1. 1. Pojęcie samoobrony w prawie międzynarodowym

Pojęcie samoobrony ma swoje źródło w naturalnym prawie każdego człowieka do odparcia niebezpieczeństw grożących jego życiu i mieniu. Dotyczy to poszczególnych jednostek, ale także społeczności zorganizowanej w systemie lokalnym, państwowym i międzynarodowym.

W prawie międzynarodowym samoobronę traktuje się jako instytucję prawa pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego uznającego prawo państwa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony. Według Małej encyklopedii prawa samoobrona określana jest jako odparcie agresji przy pomocy wszystkich stojących do dyspozycji i dozwolonych przez prawo międzynarodowe środków.¹ Podobną definicję podaje Leksykon wiedzy wojskowej.² Mała encyklopedia wojskowa dodaje, że prawo do samoobrony wynika z zasady suwerenności narodowej i państwowej.³ Pod pojęciem samoobrony, stwierdza Wł. Czapliński, początkowo rozumiano uprawnienie każdego państwa do ochrony swych różnorodnych interesów i dopiero Karta NZ nadała temu pojęciu właściwy sens, jako prawo do samoobrony w odpowiedzi na bezpośredni atak zbrojny.⁴ Zachodzi więc wyraźny związek między agresją a samoobroną. Działanie stanowiące agresję uzasadnia prawo do samoobrony, także przy użyciu sił zbrojnych, co stanowi działanie legalne. Ponadto zgodnie z art. 51 Karty NZ prawo do samoobrony zbiorowej oznacza także, że wolno przyjść z pomocą państwu, które ma i wykonuje uprawnienie do samoobrony indywidualnej.

W czasie II wojny w Polsce, pod okupację niemiecką, samoobrona ogarnęła szeroki krąg społeczeństwa i nabrała charakteru zorganizowanej akcji, która dotyczyła takich przedsięwzięć jak pomoc jeńcom wojennym, rannym, chorym, działalność charytatywna rozumiana jako pomoc ofiarom wojny i ich rodzinom. W ramach samoobrony prowadzono także pomoc prześladowanym Żydom (m. in. pomoc zbrojna w czasie powstania w

¹ E. J. Osmańczyk, Encyklopedia spraw międzynarodowych i ONZ, PWN, Warszawa 1974, s. 812; Mała encyklopedia prawa, pod red. Z. Rybickiego, PWN, Warszawa 1980, s. 656 - 657. Podobnie określa samoobronę Słownik podstawowych terminów wojskowych, Sztab Generalny 815/77, s. 5. Trzeba dodać, że w Encyklopedii wojskowej z 1937r. t. VII (pod red. O. Laskowskiego, s. 387) pojęcie samoobrona występuje jako działanie jednostki mające na celu odparcie bezpośredniego i bezprawnego zamachu na jakiegokolwiek dobro własne lub innej osoby - obrona konieczna (stan wyższej konieczności).

² Leksykon wiedzy wojskowej, MON, Warszawa 1977, s. 30.

³ Mała encyklopedia wojskowa, MON, Warszawa 1971, t. III, s. 119; Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, BPII MON, Warszawa 1996, Studia i Materiały, nr 40, s. 89.

⁴ Wł. Czapliński, Skutki prawne nielegalnego użycia siły w stosunkach międzynarodowych, Agencja Scholar, Warszawa 1993, s. 48.

gettzie warszawskim) oraz wysiedlonym mieszkańcom z Zamojszczyzny i Warszawy. Szczególną formą samoobrony były akcje zbrojne zorganizowanego ruchu oporu, jako obrona przed wysiedleniem.⁵ Samoobrona może także być również formą obrony narodowej polegającej na organizowaniu się obywateli do walki zbrojnej z agresorem.⁶ Wtedy powinna ona przybrać formę zorganizowanej struktury zbrojnego ruchu oporu, który jest w stanie przeciwstawić się zbrojnej napaści z zewnątrz oraz ewentualnie prowadzić walkę z nieprzyjacielem w warunkach okupacji. Forma takiej samoobrony jest zgodna z art. 51 Karty NZ.

Od czasów starożytnych aż do przełomu XIX -XX wieku powszechnie panował pogląd, że prawo wszczynania i prowadzenia wojny należy do suwerennych uprawnień każdego państwa. Prawo do wojny (*ius ad bellum*) było na ogół poddawane ocenie moralnej, natomiast w aspekcie prawnym oceniano jedynie, czy nastąpiło wypowiedzenie wojny zgodnie z prawem zwyczajowym, jako powód do prowadzenia wojny (*ius in bello*).⁷

Rozwój prawa traktatowego prowadził do ustanowienia przepisów prawnych, które nie wyeliminowały wojny, ale zalecały pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych. W czasie I Konferencji pokojowej w Hadze w 1899r., powołano Stały Trybunał Rozjemczy, którego celem było pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych. Podczas II konferencji pokojowej w Hadze w 1907r. przyjęto: I konwencję o załatwianiu w sposób pokojowy sporów międzynarodowych, II konwencję o ograniczeniu użycia siły w celu windykowania długów umownych, III konwencję o rozpoczynaniu kroków wojennych. Według wstępu do II konwencji działania wojenne miały odbywać się po uprzednim zawiadomieniu i niezwłocznym poinformowaniu państw neutralnych. W wymienionych aktach prawa międzynarodowego nie można znaleźć przepisów potępiających wojnę. Widać tylko sugestię w I Konwencji, która proponuje pokojowe załatwianie sporów.

Zdecydowane potępienie wojny miało miejsce w Rosji w czasie rewolucji październikowej w dekrete o pokoju z 8 listopada 1917r., który głosił: *“Prowadzenie tej wojny (I wojny światowej - przypis M. G.) o to, jak podzielić między silne i bogate narody*

⁵ Polski ruch oporu 1939-1945, pod red. B. Kobuszewski, P. Matusak, T. Rawski, MON, Warszawa, s. 1029-1047; W. Jaroszyński, B. Kłębukowski, E. Tokarczuk, Łuny nad Huczwą i Bugiem. Walki oddziałów AK i BCh w Obwodzie Hrubieszowskim w latach 1939-1944, ŚZŻAK, Zamość, s. 129-130.

⁶ Samoobrona powszechna, praca zbiorowa, Zeszyt Problematyki TWO 1997, nr 4, s. 10. Zdaniem - M. Starczewskiego (Koncepcje walki Armii Krajowej (II), WiW 1992, nr 8, s. 53) *“ po klęsce Powstania Warszawskiego Armia Krajowa - stała się na terenach “wyzwolonych” przez Rosjan główną siłą samoobrony przed sowietyzacją Polski”*. Trudno się zgodzić z takim poglądem, ponieważ AK została rozwiązana 19 stycznia 1945r.

⁷ L. Leśko, Międzynarodowe ograniczenia w prowadzeniu konfliktów zbrojnych, PWN, Warszawa 1990, s. 42; E. Muszyński, Rozpoczęcie i wypowiedzenie wojny w prawie państwowym i prawie narodów, Warszawa 1926.

przez nie słabe narodowości Rząd uważa za największą zbrodnię wobec ludzkości". W dokumencie tym jest także mowa, że prowadzona I wojna światowa jest wojną agresywną i napiętnowano ją jako zbrodnię międzynarodową.⁸ Był to wewnętrzny dekret władzy radzieckiej i nie miał rangi aktu prawa międzynarodowego. W oparciu o doświadczenia historyczne można stwierdzić, że był to akt propagandowy. Był on jednak zdecydowanie korzystny dla powstającego państwa polskiego, jak również i z tego powodu, że po raz pierwszy oficjalnie poddano tak druzgoczącej krytyce samo prowadzenie wojny.⁹

Okres międzywojenny charakteryzował się dążeniem społeczności międzynarodowej do przeciwstawienia się agresji, inwazji i obcej okupacji. W tym celu tworzono normy prawa międzynarodowego mającego być przeszkodą dla potencjalnego agresora. Można z tego okresu wymienić kilka aktów prawnych potępiających wojnę, agresję i dających podstawy do przeciwdziałania nim. Można także zaobserwować próbę tworzenia zorganizowanej samoobrony przez państwa zagrożone agresją.

1. 2. Pakt Ligi Narodów

Podpisany 28 czerwca 1919r. Pakt Ligi Narodów, część składowa Traktatu Wersalskiego, stawiał sobie za cel utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa oraz sprzyjanie rozwojowi i współpracy między narodami.¹⁰ Artykuł 10 Paktu stanowi: *"Członkowie Ligi zobowiązują się szanować i utrzymywać przeciwko wszelkiej napaści zewnętrznej całość terytorialną i obecną niezależność polityczną wszystkich członków Ligi. W razie napaści, jej groźby lub niebezpieczeństwa Rada (Ligi - przyp. MG) wskaże środki, jak zapewnić wykonanie niniejszego zobowiązania"*. Natomiast art. 11 upoważniał Ligę do podejmowania wszelkich środków, mogących skutecznie zabezpieczyć pokój między narodami. W art. 16 przewidziano, że w wypadku rozpoczęcia wojny, wbrew postanowieniom art. 12, 13, i 15, należy uznać, że zaistniała de facto wojna przeciwko wszystkim członkom LN, co powinno prowadzić do zastosowania sankcji zbiorowych i powołania sił zbrojnych Ligi do zwalczania agresji.

⁸ Prawo międzynarodowe i historia dyplomatyczna. Wybór dokumentów, opracował L. Gelberg, Warszawa 1958, t. II, s. 1-3.

⁹ Myśl ta była sprzeczna z powszechnie panującą jeszcze zasadą Clausewitza (O wojnie, Warszawa 1958, księga 1-5, s. 7-32), że *"wojna jest kontynuacją polityki środkami przemocy"*.

¹⁰ Pakt Ligi Narodów z 28 czerwca 1919r. (Dz. U. z 1920r., nr 35, poz. 200). Pakt Ligi Narodów w art. 12 dopuszcza możliwość wojny. Wymieniony artykuł stanowi: *"Wszyscy członkowie Ligi zgadzają, że gdyby między nimi powstał spór mogący spowodować zerwanie stosunków, skierują go już na drogę postępowania rozjemczego lub sądowego, już to do rozpatrzenia Rady. Zgadzają się również, że w żadnym przypadku nie powinni uciekać się do wojny przed upływem trzech miesięcy od decyzji rozjemczej lub sądowej albo sprawozdania Rady"*.

Były to pierwsze próby zorganizowania systemu międzynarodowej samoobrony w celu poszanowania niezawisłości i integralności państw. Powszechnie wiadomo, że skończyły się one niepowodzeniem, czego przykładem było to, że bezskuteczne były poczynania Ligi zmierzające do skłonienia Japonii do rezygnacji z agresji na Chiny na początku lat 30, a Włoch z agresji na Abisynię w latach 1935-1935. Liga w ogóle nie zajęła się kwestią napaści Niemiec na Polskę we wrześniu 1939r. Fakty te jak i późniejsze działania agresywne Niemiec w sposób jednoznaczny i dobitny wykazały, że system bezpieczeństwa zbiorowego, oparty na Pakcie LN, poniósł całkowite fiasko. Jednak doświadczenia zebrane w toku funkcjonowania Ligi starano się wykorzystać przy tworzeniu ONZ.

W 1927r. rząd polski wysunął na forum Zgromadzenia Ligi Narodów projekt rezolucji głoszącej zakaz wojny agresywnej, wraz z powszechnym zobowiązaniem do wzajemnej pomocy na wypadek agresji. Rezolucja została przyjęta w następującej wersji: *“wojna agresywna nie powinna służyć jako środek rozstrzygania sporów między państwami i dlatego stanowi ona przestępstwo międzynarodowe”*. Rezolucja stwierdza też, że *“wszelka wojna agresywna jest i pozostaje zakazana”*.¹¹ 18 lutego 1928r. na konferencji międzyamerykańskiej w Hawanie potępiono wojnę agresywną, uznając w rezolucji VI taką wojnę za przestępstwo przeciwko ludzkości.¹² Ponadto 26 września 1928r. na konferencji w Genewie uchwalony został Akt Generalny w sprawie pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych, który nawiązywał do postanowień Ligi Narodów.¹³

1. 3. Pakt Brianda-Kellogga

Pierwsze stanowcze potępienie wojny jako sposobu załatwiania sporów międzynarodowych zostało sformułowane w Pakcie Brianda-Kellogga (zwanym również Paktem przeciwojennym lub Paktem paryskim) zawartym w Paryżu 27 sierpnia 1928r. z inicjatywy francuskiego ministra spraw zagranicznych Aristide Brianda i sekretarza Stanu USA Franka B. Kellogga. Pakt składa się zaledwie z 3 artykułów i wstępu.¹⁴ Artykuł 1

¹¹ W. Morawiecki, Środki zwalczania wojny. Prawa i zwyczaje wojenne. Zakończenie i likwidacja skutków wojny, Warszawa 1957, s. 27.

¹² T. Leśko, op. cit., s. 45.

¹³ Akt Generalny w sprawie pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych zawarty w Genewie 26 września 1928r., w: Wybór dokumentów do nauki prawa międzynarodowego, opracowali K. Kocot i K. Wolfke, PWN, Wrocław-Warszawa 1978, s. 309-320.

¹⁴ Traktat przeciwojenny (Pakt Brianda-Kellogga) z 27 sierpnia 1928r. (Dz. U. z 1929r., nr 63, poz. 489). Do wybuchu II wojny światowej pakt ten został przyjęty przez 63 państwa i nabrał powszechnej mocy obowiązującej zgodnie z art. 3. Cała ówczesna społeczność międzynarodowa liczyła mniej więcej tyle samo państw. Pakt Brianda-Kellogga obok Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego stanowił jedną z

stanowi: *“Wysokie Umawiające się strony oświadczają uroczyście w imieniu swoich ludów, że potępiają uciekanie się do wojny celem załatwiania sporów międzynarodowych i wyrzekają się jej jako narzędzia polityki narodowej w swych wzajemnych stosunkach”*. Obowiązek pokojowego załatwiania wszystkich sporów i konfliktów, bez względu na ich naturę lub pochodzenie, nakazuje art. 2.

Traktat paryski z 1928r. uznał więc wojnę za sprzeczną z prawem międzynarodowym, tym samym została ustanowiona podstawowa norma prawa przeciwojennego - zakaz wojny agresywnej. Państwa wyrzekły się wojny na zawsze, jako narzędzia polityki państwowej między nimi. Według L. Ehrlicha z Paktu wynika prawnie nie tylko zakaz uciekania się do wojny, ale i prawo do samoobrony oraz obrony paktu *“w razie złamania paktu przez kontrahenta wobec trzeciego kontrahenta”*.¹⁵

Na podstawie postanowień Paktu T. Leško określił szerokie ramy dla działalności państwa w ramach samoobrony:

- 1) samoobrona przed agresją jest wojną legalnie dozwoloną,
- 2) zbiorowa akcja zbrojna przeciwko aktowi agresji jest legalną samoobroną,
- 3) samoobrona może być prowadzona zarówno przez regularne siły zbrojne, jak i przez oddziały nieregularne,
- 4) przystąpienie do wojny po stronie zaatakowanej przez agresora przeciwko agresorowi jest prowadzeniem wojny legalnej.¹⁶

Uzupełnieniem tych tez są zasady, które wypływają z konwencji definiującej pojęcie agresora i wojny agresywnej.¹⁷ Każde wystąpienie zbrojne po stronie napadniętej przez agresora, stanowi działanie obronne przed agresją, jest prawnie dozwolone. Postanowienia określające agresora nie dotyczą wojen narodowowyzwoleńczych ani wojen antykolonialnych, które są wyrazem dążeń ludów do samostanowienia. W tym wypadku realizowane jest prawo zbrojnego ruchu oporu, partyzantów i powstańców do obrony ojczyzny, jako realizacja prawa do samoobrony państwa.¹⁸

Ustanowiony przez Pakt Brianda-Kellogga z 1928r. zakaz wojny agresywnej został następnie przyjęty przez Kartę NZ i uważany jest powszechnie za obowiązującą normę prawa przeciwojennego i stosunków międzynarodowych.

podstaw prawnych umożliwiających sądenie zbrodniarzy wojennych przez Międzynarodowe Trybunały Wojskowe w Norymberdze i Tokio za zbrodnie przeciw pokojowi.

¹⁵ L. Ehrlich, *Prawo narodów*, Kraków 1947, s. 386.

¹⁶ T. Leško, *op. cit.*, s. 45-46.

¹⁷ W Londynie w dniach 3 - 5 lipca 1933r. podpisano trzy jednobrzmiące konwencje definiujące pojęcie napastnika (Dz. U. z 1933r., nr 93, poz. 712).

¹⁸ Por. T. Leško, *op. cit.*, s. 47.

1. 4. Zakaz agresji w aktach prawa międzynarodowego po II wojnie światowej.

Ponowne potwierdzenie obowiązywania powszechnego zakazu agresji sformułowane zostało w art. 1 ust. 1 i art. 2 Karty Narodów Zjednoczonych. Zagadnieniu temu poświęcony jest także rozdział VII Karty.¹⁹ Karta NZ ma wyjątkowe znaczenie, gdyż jest nie tylko statutem organizacji ponadnarodowej, ale także swego rodzaju „konstytucją całej społeczności międzynarodowej”.²⁰ Jest to podstawowy akt prawny regulujący organizację pokoju międzynarodowego i bezpieczeństwa po drugiej wojnie światowej. Zgodnie z art. 2 pkt 4 Karty wszyscy członkowie ONZ powstrzymają się w swych stosunkach międzynarodowych od groźby użycia siły przeciwko integralności terytorialnej lub niezawisłości politycznej drugiego państwa, bądź w inny sposób niezgodny z celami ONZ.

Normy prawne zawarte w Karcie NZ rozwija w Deklaracja zasad prawa międzynarodowego, przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Kartą NZ, przyjęta przez ZO ONZ 24 października 1970r.²¹ W dokumencie tym członkowie ONZ zadeklarowali, iż we wzajemnych stosunkach będą przestrzegali ustanowionych zasad prawa międzynarodowego. Zasady te stanowią podstawę stosunków międzynarodowych, na których opiera się współczesne prawo międzynarodowe:

- 1) powstrzymanie się od groźby lub użycia siły przeciwko integralności lub niepodległości jakiegokolwiek państwa. Członkowie ONZ stanowczo stwierdzili, że *“wojna stanowiąca agresję jest zbrodnią przeciw pokojowi, która powoduje odpowiedzialność na podstawie prawa międzynarodowego”*. Ponadto zabrania się okupacji i nabycia terytorium innego państwa w drodze użycia siły. Deklaracja stwierdza, że okupacja państwa nie może być przedmiotem nabycia przez inne państwo w wyniku groźby lub użycia siły. Żadne nabytki terytorialne wynikające z groźby lub użycia siły nie mogą być uznane za legalne;
- 2) pokojowe załatwianie sporów,
- 3) niemieszanie się w wewnętrzne sprawy innego państwa,
- 4) współdziałanie zgodnie z Kartą NZ,
- 5) równouprawnienie i samostanowienie ludów,
- 6) suwerenna równość państw,

¹⁹ Karta Narodów Zjednoczonych podpisana została w San Francisco 26 czerwca 1945r. przez 51 państw w tym Polskę (Dz. U. z 1947r., nr 23, poz. 90 i 91).

²⁰ Leksykon pokoju pod red. J. Kukułki, KAW, Warszawa 1987, s. 62.

²¹ Deklaracja zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych podpisana w Nowym Jorku 24 października 1970r., (nr 2625/XXV), w: Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów, opracowanie S. Bieleń, WDiNP UW Fundacja Studiów Międzynarodowych, Warszawa 1996, s. 59-64.

7) wypełnianie w dobrej wierze zobowiązań wynikających z Karty NZ, na powszechnie uznanych zasadach i regułach prawa międzynarodowego.²²

Wymienione zasady prawa międzynarodowego po części dostrzec można także w Deklaracji ZO ONZ z 14 grudnia 1960r. o przyznaniu niepodległości krajom i narodom kolonialnym. W art. 1 stwierdza, się że: *“uciskanie narodów przez obce państwa, ich panowanie i wyzysk stanowią zaprzeczenie podstawowych praw człowieka, są sprzeczne z Kartą ONZ i stanowią przeszkodę na drodze do zapewnienia pokoju i współpracy na całym świecie”*. Artykuł 4 Deklaracji zabrania stosowania wszelkich akcji zbrojnych i kroków represyjnych, które są *“wymierzone przeciwko narodom zależnym, by uniemożliwić im realizowanie prawa do całkowitej niepodległości w warunkach pokoju i wolności”*.²³ Podjęcie więc walki zbrojnej o niepodległość nie jest w prawie międzynarodowym zakazane. Uważa się, że jest to akt samoobrony, który wynika z zasady samostanowienia narodów.

Potwierdzenie zasad Deklaracji prawa międzynarodowego oraz ich uzupełnienie znalazło się w Akcie Końcowym Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie podpisanym 1 sierpnia 1975r. przez wszystkie kraje europejskie oraz USA i Kanadę.²⁴ Dokument ten zawiera dziesięć ustalonych zasad, przyczym powtórzono wszystkie, które zostały ujęte w Deklaracji z 24 października 1970r., w innej kolejności. Ponadto zasadę wymienioną w pkt 1 Deklaracji uznano za dwie odrębne i dodano jeszcze dwie, a mianowicie: a) nienaruszalność granic, b) poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności. Według Aktu Końcowego wszystkie zasady mają jednakowe znaczenie i każda z nich winna być interpretowana z uwzględnieniem pozostałych.

Nawiązując do Karty NZ i Deklaracji zasad prawa międzynarodowego Akt Końcowy KBWE deklaruje powstrzymanie się państw sygnatariuszy od wszelkich działań przeciwko integralności terytorialnej, niepodległości politycznej lub jedności któregośkolwiek z państw uczestniczących, a w szczególności od wszelkich działań stanowiących groźbę użycia siły. Zasada IV Aktu Końcowego KBWE potwierdza wolę nieuczestniczenia w okupacji wojskowej cudzego terytorium: *“Państwa uczestniczące będą także powstrzymywać się od czynienia terytorium któregośkolwiek z nich przedmiotem okupacji wojskowej lub innych bezpośrednich lub pośrednich środków przymusu,*

²² Deklaracja zasad prawa międzynarodowego z 1970r., w: *Prawo w stosunkach międzynarodowych...*, s. 59-60.

²³ Zbiór Dokumentów, PISM, Warszawa 1960, nr 11 -12, s. 1892 - 1897.

²⁴ Akt Końcowy KBWE podpisany 1 sierpnia 1975r. w Helsinkach, w: *Od Helsinek do Madrytu. Dokumenty KBWE, wybór i opracowanie Z. Lachowski, A. Rotfeld, PISM, Wydawnictwo Spółdzielcze, Warszawa 1983, s. 110-121.*

*podejmowanych wbrew prawu międzynarodowemu(...). Żadna taka okupacja lub nabycie nie będą uznane za legalne”.*²⁵

W komentarzach po uchwaleniu Aktu Końcowego podkreślano, że choć nie jest on wielostronną umową międzynarodową i ma charakter raczej wielostronnego oświadczenia, zawierającego zobowiązania moralno-polityczne, zasady sformułowane w Deklaracji są wiążące z punktu widzenia prawa międzynarodowego.²⁶ Były to prorocze słowa, ponieważ przyszłość pokazała, że Akt Końcowy stał się synonimem głębokich zmian w stosunkach międzynarodowych. Przyczynił się on także do ewolucji prawa międzynarodowego, w tym i wojennego w duchu humanitaryzmu, poszanowania suwerenności, równouprawnienia i niezawisłości państw.

Pełną akceptację dla tak postawionych i realizowanych zasad Deklaracji NZ i Aktu Końcowego KBWE wyraża Paryska Karta dla Nowej Europy, która odwołując się do Karty NZ, stwierdza, że *“niewykonanie zobowiązań wynikających z Karty Narodów Zjednoczonych stanowi pogwałcenie prawa międzynarodowego”*. W innym miejscu, znajdziemy potwierdzenie wiążącej mocy Dziesięciu zasad i zdecydowaną wolę wprowadzenia ich w życie, ponieważ *“tworzą one podstawę naszych stosunków”*.²⁷

Stanowcze przesłania przeciwko agresji i okupacji wypływają także z międzynarodowych aktów prawnych dotyczących ochrony praw człowieka. We wstępie do Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948r. czytamy, że *“brak poszanowania i pogarda dla praw człowieka doprowadziły do aktów barbarzyństwa”*. Jest to zdecydowane wypowiedzenie się przeciwko wszelkiej przemocy, co dodatkowo podkreśla inny akapit wstępu: *“jest istotne, aby prawa człowieka były chronione przez przepisy prawa, tak aby człowiek nie musiał, doprowadzony do ostateczności, uciekać się do buntu przeciw tyranii i uciskowi”*.²⁸

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966r. w art. 1 prawo do wolności i niepodległości określił słowami: *“wszystkie narody mają prawo do*

²⁵ Tamże, s. 116.

²⁶ Por. J. Symonides, Deklaracja zasad stosunków międzynarodowych KBWE, SM 1975, nr 10, s. 25. Także: R. Bierzanek, Bezpieczeństwo europejskie a system bezpieczeństwa ONZ, PiP 1976, nr 1-2; A. D. Rotfeld, Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Zagadnienia prawne, PiP 1976, nr 1-2; A. D. Rotfeld, Kontynuacja bez instytucjonalizacji. Formy współpracy europejskiej po KBWE, SM 1975, nr 10; A. Kłafkowski, Akt Końcowy KBWE- podstawy interpretacji prawnej, SM 1976, nr 7-8.

²⁷ Paryska Karta Nowej Europy przyjęta w Paryżu 21 listopada 1990r. przez uczestników Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, w: Prawo w stosunkach międzynarodowych..., s. 264-271. Także: Deklaracja Szczytu Helsińskiego KBWE z 10 lipca 1992r. oraz Deklaracja Szczytu Budapeszteńskiego z 6 grudnia 1994r., s. 272-290.

²⁸ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka uchwalona w Paryżu 10 grudnia 1948r., w: Prawo w stosunkach międzynarodowych..., s. 145-149.

samostanowienia”²⁹ Jest to istotne wskazanie, że Pakt aprobuje walkę narodów przeciw panowaniu kolonialnemu i obcej okupacji oraz przeciw reżimom rasistowskim

1. 5. Prawo do zbrojnej samoobrony indywidualnej i zbiorowej

Zgodnie z normami prawa międzynarodowego wojna została usunięta ze sfery stosunków międzynarodowych, a prawo wojny i pokoju stało się prawem pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego. Nie oznacza to, że podjęcie działań zbrojnych przez państwo w celu realizacji prawa do samoobrony jest prawnie niedopuszczalne i nieuzasadnione. Obowiązujący w prawie międzynarodowym bezwzględny zakaz agresji, na którym zbudowany jest system ONZ dopuszcza w rozdziale VII Karty NZ akty zbrojnej samoobrony w razie zagrożenia pokoju, naruszenia pokoju i aktów agresji. Art. 51 Karty NZ stanowi, iż :

“ Żadne postanowienie niniejszej Karty nie narusza naturalnego prawa każdego członka Organizacji Narodów Zjednoczonych, przeciwko któremu dokonano zbrojnej napaści, do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, zanim Rada Bezpieczeństwa zastosuje środki, konieczne do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Środki podjęte przez członków w wykonaniu tego prawa do samoobrony powinny być natychmiast podane do wiadomości Radzie Bezpieczeństwa i w niczym nie powinny naruszać wynikającej z niniejszej Karty kompetencji i odpowiedzialności Rady do podjęcia w każdym czasie akcji, jaką uzna ona za konieczną do utrzymania albo przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa”.

Określając charakter prawa do samoobrony, Karta używa terminu *“naturalne prawo”* co oznacza, że państwo ma niezbywalne prawo użycia siły w obronie własnej w razie dokonania na nie napaści zbrojnej. Karta NZ potwierdza więc tę naturalną zasadę mającą swoje głębokie uzasadnienie historyczne i psychologiczne. Karta uznaje prawo państw do utrzymywania przez nie odpowiedniego potencjału obronnego i przygotowania się do samoobrony na wypadek agresji. Prawo do indywidualnej i zbiorowej obrony zostało ujęte także przez budapeszteński Kodeks postępowania w dziedzinie polityczno-

²⁹ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych uchwalony w Nowym Jorku 16 grudnia 1966r. (Dz. U. z 1977r., nr 38, poz. 167, załącznik). Prawo to zostało potwierdzone także w art. 1 ust. 4 Protokołu Dodatkowego I z 1977r. do KG z 1949r. /Dz. U. z 1992r., nr 41, poz. 175, załącznik/. Głębokie treści humanizmu i poszanowania praw człowieka znajdziemy także w : Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych uchwalony w Nowym Jorku 16 grudnia 1966r. (Dz. U. z 1977r., nr 38, poz. 169, załącznik), Europejska Karta Społeczna uchwalona w Turynie 18 października 1961r. , w: Prawo w stosunkach międzynarodowych..., s. 206 - 220, Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993r., nr 61, poz. 284 i 285).

wojskowych aspektów bezpieczeństwa, gdzie stwierdzono, że jest to *“niezbywalne prawo tak jak je uznaje Karta NZ”*.³⁰

Podejmując rozważania o samoobronie indywidualnej czy też zbiorowej należy widzieć to w kontekście obowiązującej definicji agresji (rezolucja nr 3314/XXIX w sprawie definicji agresji). Przesłanką do użycia siły w samoobronie będzie zgodnie z art. 3 lit. a rezolucji *“inwazja lub atak sił zbrojnych jednego państwa na terytorium innego państwa, albo wszelka okupacja wojskowa, nawet czasowa, będąca wynikiem takiej inwazji lub ataku, lub też jakakolwiek aneksja terytorium lub części terytorium innego państwa przy użyciu siły”*.³¹ Natomiast zgodnie z art. 39 Karty NZ RB podejmuje decyzję kwalifikującą działanie państwa jako agresję. Jak twierdzi Czapliński, nie jest jasno sprecyzowane, czy decyzja ta podlega weryfikacji przez społeczność międzynarodową.³² Prawo do samoobrony zgodnie z intencją ustawodawcy nie powinno być niczym ograniczone. Stwierdził to już Kellogg w czasie negocjacji nad Paktem paryskim w nocy z 23 kwietnia 1928r. Wedle niego prawo użycia siły w samoobronie nie może być niczym ograniczone i każde państwo może w razie konieczności w tej kwestii samodzielnie podejmować decyzję.³³ Według O'Connella, prawo do samoobrony ograniczone jest tylko do wypadków bezpośredniego ataku, przy wyłączeniu prawa do samopomocy w innych przypadkach.³⁴ Tak więc Karta NZ nie dopuszcza powoływania się na prawo do samoobrony w wypadkach agresji pośredniej, np. ekonomicznej. Według autorów polskich świetle art. 51 Karty NZ niedopuszczalne są koncepcje *“wojny prewencyjnej”* czy *“prewencyjnej obrony”*.³⁵

Ponadto art. 51 Karty NZ stawia warunek, iż na prawo do samoobrony można powoływać się tylko dopóty, dopóki nie podejmie decyzji Rada Bezpieczeństwa, która powinna być niezwłocznie zawiadomiona o napaści. Typowa reakcja RB ONZ to wezwanie do zaprzestania działań wojennych przez strony konfliktu. Praktyka ta jest coraz częściej krytykowana jako mało skuteczna. Mimo tego w Kodeksie postępowania w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa z 1994r. mówi się także o *“konsultacji z każdym państwem poszukującym pomocy w realizacji indywidualnej lub*

³⁰ Deklaracja szczytu budapeszteńskiego z 6 grudnia 1994r. Kodeks postępowania w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa, w: *Prawo w stosunkach międzynarodowych...*, s. 285-290.

³¹ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego NZ NR 3314 /XXIX w sprawie definicji agresji z dnia 14 grudnia 1974r.. Rezolucja o definicji agresji została uchwalona jednomyślnie w drodze tzw. consensus., w: *Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych. Prawo przeciwwojenne. Zbiór dokumentów wyboru dokonał M. Flemming, Warszawa 1991, s. 230-231.*

³² Wl. Czapliński, op. cit., s. 51.

³³ J. Łaptos, *Pakt Brianda-Kellogga*, Kraków 1988, s. 157

³⁴ D. P. O'Connell, *International Law*, Londyn 1965, t. I, s. 341. Cyt. za. J. Symonides, *Amerykańska interwencja w Wietnamie ze stanowiska prawa międzynarodowego*, PiP 1968, nr 11, s. 708.

³⁵ Zob. J. Symonides, op. cit., s. 708.

zbiorowej samoobrony”. To jednak państwa w trakcie zagrożenia mają wspólnie określić, jakich działań wymagać będzie “*obrona wspólnych im wartości*”.³⁶

Należy stwierdzić, że decyzje RB zazwyczaj nie przynoszą skutków przewidzianych w Karcie NZ i państwo napadnięte musi przeciwstawić się agresorowi przez okres o wiele dłuższy niż to wynika z art 51. Zbrojna napaść dość często przeradza się w długotrwały konflikt międzypaństwowy i prowadzi niejednokrotnie do okupacji wojennej napadniętego państwa.

Należy sądzić, że w przyszłości wprowadzone będą mechanizmy skutecznych sankcji międzynarodowych, które doprowadzą do zablokowania działań agresora zarówno w płaszczyźnie politycznej i wojskowej. We wstępnej fazie państwo napadnięte zwykle samo musi przeciwstawić się agresji. Jedną z form takiego przeciwstawienia się może być indywidualna samoobrona państwa, m. in. poprzez działania nieregularne wojsk obrony terytorialnej i oddziałów partyzanckich od momentu wtargnięcia agresora, jak również w czasie okupacji.³⁷

Do wymogów stawianych samoobronie przez prawo międzynarodowe należy zaliczyć także zasadę proporcjonalności co do ilości użytych środków. Muszą one być nakierowane wyłącznie na odparcie ataku zbrojnego, a w związku z tym proporcjonalne do środków użytych przez agresora. Zgodnie z literą i duchem Karty naruszenie tej zasady prowadzić będzie do odpowiedzialności międzynarodowej, a w skrajnym przypadku, twierdzi Czapliński “*do uznania państwa przekraczającego granice działania w samoobronie za agresora*”.³⁸ Według koncepcji strategicznej Sojuszu Północnoatlantyckiego odpowiednie proporcje sił to niezbędne minimum zabezpieczenia przed potencjalnymi zagrożeniami i zapobieganie jakiegokolwiek wojnie, a w przypadku dojścia do agresji przywrócenie pokoju.³⁹

Większość znawców prawa międzynarodowego - zdaniem Czaplińskiego - akceptuje wymóg proporcjonalności i zwraca uwagę na dwa aspekty tego zagadnienia: “*Po pierwsze - wykonanie prawa do samoobrony powinno być ograniczone terytorialnie*

³⁶ W Deklaracji Szczytu Budapeszteńskiego KBWE z 6 grudnia 1994r. czytamy: “*Kontynuując normotwórczą działalność KBWE, ustanowiliśmy “Kodeks postępowania w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa”, który ustala między innymi zasady określające rolę sił zbrojnych w demokratycznych społeczeństwach*”, w: *Prawo w stosunkach międzynarodowych...*, s. 279 i 285-290.

³⁷ O działaniach wojsk obrony terytorialnej : R. Jakubczak, *Działania nieregularne w operacjach na obszarze kraju*, AON, Warszawa 1995; *Obrona Terytorialna Rzeczypospolitej Polskiej*, praca zbiorowa, ZP TWO 1996, nr 3; *System Obrony Terytorialnej III Rzeczypospolitej Polskiej*, praca zbiorowa, ZN AON 1998, nr 1 (numer specjalny).

³⁸ Wł. Czapliński, op. cit., s. 58. Trzeba jednak zaznaczyć, że użycie broni jądrowej w prawie międzynarodowym nie jest zakazane.

³⁹ Koncepcja strategiczna Sojuszu uzgodniona przez szefów państw i rządów, uczestniczących w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Rzymie 7-8 listopada 1991r., w: *Prawo w stosunkach międzynarodowych...* s. 239-250.

*do regionu, w którym nastąpiła agresja. Po drugie - przy ocenie samoobrony przez Radę Bezpieczeństwa należy brać pod uwagę m. in. zakaz atakowania ludności cywilnej, zakaz stosowania pewnych rodzajów broni (w tym broni jądrowej) oraz zakaz atakowania celów wojskowych, jeżeli mogłoby to prowadzić do wielkich strat ludzkich i sprzętu w przypadku konfliktu na małą skalę”.*⁴⁰

Istotnym zagadnieniem jest działalność grup zbrojnych, band, oddziałów nieregularnych, które dokonują zbrojnych aktów przeciwko innemu państwu w stopniu dorównującym aktom inwazji. W takim przypadku prawo do samoobrony również w pełni istnieje, co wynika z powołanego art. 3 definicji agresji, która uznaje atak zbrojny partyzantów i działań nieregularnych wspieranych przez jedno państwo przeciwko innemu państwu, jako akt agresji.

Artykuł 7 definicji agresji podkreśla, że w żaden sposób definicja ta nie może naruszać wynikającego z Karty NZ prawa do samostanowienia, wolności i niepodległości narodów pozbawionych siłą tego prawa, zwłaszcza narodów pod kolonialnymi i rasistowskimi reżimami lub innymi formami obcego panowania. Tak więc definicja agresji nie narusza prawa tychże narodów do walki o niepodległość.

Karta NZ uprawnia państwa do udzielenia sobie wzajemnej pomocy w razie napaści zbrojnej, tym samym upoważnia je do podejmowania odpowiednich kroków, których celem jest przygotowanie wspólnej obrony na wypadek takiej napaści. W tym sensie prawo do samoobrony zbiorowej implikuje prawo przygotowania z góry zbiorowej obrony. Artykuł 52 Karty NZ zezwala na zawieranie układów obronnych, dwustronnych i wielostronnych, jak też daje prawo powoływania organizacji regionalnych lub innych dla celów obronnych.

Normę tę stanowczo potwierdza deklaracja Szczytu Budapeszteńskiego opowiadając się za kompleksową koncepcją bezpieczeństwa i jego niepodzielnością, jak również zobowiązuje państwa do nierealizowania narodowych interesów bezpieczeństwa kosztem innych państw⁴¹. Od kilku lat jest to decydujący czynnik polskiej polityki zagranicznej uwzględniany przy zawieraniu traktatów dotyczących bezpieczeństwa państwa.

⁴⁰ Tamże, s. 59. Trzeba zaznaczyć, że użycie broni jądrowej nie jest zakazane w prawie międzynarodowym.

⁴¹ Deklaracja Szczytu Budapeszteńskiego KBWE z 6 grudnia 1994r., w: *Prawo w stosunkach międzynarodowych...*, s. 280.

1. 6. Samoobrona zbiorowa w traktatach dwustronnych Rzeczypospolitej

Polskiej

W procesie kształtowania się systemu samoobrony zbiorowej Rzeczypospolitej Polskiej po II wojnie światowej można wyróżnić następujące etapy:

- 1) lata 1945-1955 całkowite podporządkowanie systemu narodowego bezpieczeństwa bezpieczeństwu innego państwa,
- 2) lata 1955 - 1989 *“wspólna obrona i utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa w każdym przypadku”* - art. 3 Układu o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej.⁴² Była to samoobrona kolektywna narzucona przez państwo silniejsze, co niezupełnie było w zgodzie z Kartą NZ,
- 3) lata 1989-1991, kiedy to Polska funkcjonowała jeszcze w strukturach Układu Warszawskiego (do momentu jego rozwiązania⁴³) i obowiązywał ją system obrony kolektywnej, co zresztą potwierdza opublikowana po raz pierwszy w historii powojennej Polski doktryna obronna.⁴⁴
- 4) lata 1989-1998, kiedy to Polska wchodzi w okres dwustronnych układów o przyjaznych stosunkach i współpracy z sąsiadami i z innymi krajami europejskimi. Jest to przykład realizowania suwerennej polityki państwa, które odzyskało niepodległość i w pełni może realizować postanowienia wynikające z Karty NZ.

Szczególnym przypadkiem jest układ między Polską a Czeską i Słowacką Republiką Federacyjną, który w art. 5 ust. 3 stanowi: *“W razie zbrojnej napaści na jedną z Umawiających się Stron, Umawiające się Strony porozumieją się w sprawie możliwości udzielenia napadniętej Stronie pomocy stosownie do artykułu 51 Karty Narodów Zjednoczonych oraz będą czynić wysiłki, aby konflikt został rozwiązany zgodnie z zasadami Karty Narodów Zjednoczonych i dokumentami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie”*.⁴⁵ Po rozpadzie Czechosłowacji w 1993r. zawarty traktat został uznany za wiążący również w stosunkach Polski z Czechami i Słowacją.⁴⁶

⁴² Układ o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej z 14 maja 1955r. (Dz. U. z 1955r., nr 30, poz. 182).

⁴³ 26 kwietnia 1985r. w Warszawie podpisano Protokół o przedłużeniu okresu obowiązywania Układu o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej na okres następnych dwudziestu lat. Jednak sześć lat później 25 lutego 1991r. w Budapeszcie podpisano Protokół o uchyleniu porozumień wojskowych zawartych w ramach Układu Warszawskiego oraz o rozwiązaniu jego organów i struktur wojskowych z dniem 31 marca 1991r., w: *Prawo w stosunkach międzynarodowych...*, s. 224 - 226.

⁴⁴ Uchwała Komitetu Obrony Kraju z dnia 21. 02. 1990r. w sprawie doktryny obronnej Rzeczypospolitej Polskiej (M. P. z 1990r., nr 9, poz. 66).

⁴⁵ Układ między Rzeczpospolitą Polską a Czeską i Słowacką Republiką Federacyjną o dobrym sąsiedztwie, solidarności i przyjacielskiej współpracy, sporządzony w Krakowie dnia 6 października 1991r. (Dz. U. z 1992r., nr 59, poz. 296 i 297).

⁴⁶ J. Kukulka, *Traktaty sąsiedzkie Polski Odrodzonej*, Ossolineum, Wrocław-Warszawa-Kraków 1998, s. 7.

Postanowienia o udzieleniu pomocy napadniętej stronie stosownie do postanowień Karty NZ zawiera także układ Polski z Rumunią w art. 3 ust. 2 przewiduje on: *“ W razie zbrojnej napaści na jedną z Umawiających się Stron, niezależnie od konsultacji (...), Umawiające się Strony porozumieją się w sprawie możliwości udzielenia pomocy napadniętej stronie stosownie do artykułu 51 Karty NZ oraz dołożą wszelkich starań, aby konflikt został rozwiązany zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych i dokumentami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie ”.*⁴⁷

Traktaty (umowy) zawarte z innymi krajami sąsiednimi przewidują wszechstronną pomoc i wzajemne konsultacje w rozwiązywaniu konfliktu. Umowy dwustronne, a zwłaszcza ich treść jest istotna z punktu widzenia prowadzenia walki zbrojnej w warunkach okupacji oraz funkcjonowania rządu na wychodźstwie. Przytoczone zapisy umów z Czechami i Słowacją oraz Rumunią dają podstawy do tego, by sądzić, iż taka możliwość istnieje. Inne umowy Polski z krajami europejskimi przewidują wzajemne gwarancje nie użycia siły i działalność sił zbrojnych zgodnie z Kartą NZ i Aktem Kończącym KBWE, Paryską Kartą dla Nowej Europy i innymi dokumentami KBWE (OBWE). Jeśli powstała sytuacja polityczna zagraża pokojowi i bezpieczeństwu, strony konfliktu zobowiązane są do przeprowadzenia konsultacji i koordynacji działań w celu uregulowania zaistniałej sytuacji. Ponadto we wszystkich umowach sygnatariusze zobowiązali się do nieudzielenia poparcia politycznego i militarnego sprawcy zbrojnej napaści.⁴⁸

⁴⁷ Układ między Rzeczpospolitą Polską a Rumunią o przyjaznych stosunkach i współpracy, sporządzony w Bukareszcie dnia 25 stycznia 1993r. (Dz. U. z 1994r., nr 29, poz. 106 i 107).

⁴⁸ Traktat o przyjaźni i solidarności między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Francuską, sporządzony w Paryżu dnia 9 kwietnia 1991r. (Dz. U. z 1992r., nr 81, poz. 415 i 416), Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, sporządzony w Bonn 17 czerwca 1991r. (Rzeczpospolita z 20 czerwca 1991r.), Układ między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Węgierską o przyjacielskiej i dobrosąsiedzkiej współpracy, sporządzony w Krakowie dnia 6 października 1991r. (Dz. U. z 1992r., nr 59, poz. 298 i 299), Traktat o przyjaźni i współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Włoską, sporządzony w Warszawie dnia 11 października 1991r. (Dz. U. z 1992r., nr 52, poz. 226 i 227), Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, sporządzony w Warszawie dnia 18 maja 1992r. (Dz. U. z 1993r., nr 125, poz. 573 i 574), Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o przyjaznej i dobrosąsiedzkiej współpracy, sporządzony w Moskwie dnia 22 maja 1992r. (Dz. U. z 1993r., nr 61, poz. 291 i 292), Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, podpisany w Warszawie dnia 23 czerwca 1992r. (Dz. U. z 1993r., nr 118, poz. 527 i 528), Układ między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Bułgarii o przyjaznych stosunkach i współpracy, podpisany w Warszawie dnia 25 lutego 1993r. (Dz. U. z 1993r., nr 118, poz. 529 i 530), Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Łotewską o przyjaźni i współpracy, sporządzony w Rydze dnia 1 lipca 1992r. (Dz. U. z 1993r., nr 114, poz. 502 i 503), Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy, sporządzony w Wilnie dnia 26 kwietnia 1994r. (Dz. U. z 1995r., nr 15, poz. 71 i 72), Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Mołdawia o przyjaźni i współpracy, sporządzony w Warszawie dnia 15 listopada 1994r. (Dz. U. z 1996r., nr 76, poz. 363 i 364).

CZEŚĆ PIERWSZA

PRAWO PRZECIWWOJENNE. ZAPOBIEGANIE KONFLIKTOM

*Konwencja o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych (I konwencja haska),
Haga, 18 października 1907 r.
(DzU z 1930 r., nr 9, poz. 64)*

Dział I

O utrzymaniu pokoju powszechnego

Artykuł 1

Celem zapobieżenia w granicach możliwości, uciekania się do siły w stosunkach pomiędzy Państwami, Mocarstwa Umawiające się zgadzają się używać wszelkich wysiłków celem zapewnienia pokojowego rozstrzygnięcia sporów międzynarodowych.

Dział II

O dobrych usługach i pośrednictwie

Artykuł 2

W razie poważnych nieporozumień lub zatargów, przed uciekaniem się do użycia broni, Mocarstwa Umawiające się zgadzają się korzystać w miarę możliwości z usług i pośrednictwa jednego lub więcej Mocarstw zaprzyjaźnionych.

Artykuł 3

Niezależnie od tego, Mocarstwa Umawiające się uważają za pożyteczne i pożądane, aby jedno lub więcej Mocarstw nie zainteresowanych w zatargu ofiarowało z własnej inicjatywy swoje dobre usługi i pośrednictwo Mocarstwom, znajdującym się w sporze, o ile okoliczności na to pozwolą.

Prawo proponowania dobrych usług lub pośrednictwa przysługuje Mocarstwom nie biorącym udziału w sporze nawet w czasie trwania działań wojennych.

Skorzystanie z tego prawa nie może być nigdy uznane przez jedną lub drugą ze Stron wiodących spór za akt nieprzyjazny.

Artykuł 4

Rola pośrednika polega na pogodzeniu przeciwnych pretensji i na załagodzeniu niechęci, jaka mogłaby wynikać między dwoma Państwami spór wiodącymi.

Artykuł 5

Czynności pośrednika ustają z chwilą stwierdzenia, czy to przez jedną ze Stron wiodących spór, czy przez samego pośrednika, że środki pogodzenia przez niego zaproponowane nie zostały przyjęte.

Artykuł 6

Dobre usługi i pośrednictwo, które przysły do skutku, czy to wskutek zwrócenia się Mocarstw wiodących spór, czy też na skutek inicjatywy Mocarstw nie zainteresowanych w sporze, mają charakter ściśle doradczy i nie mają nigdy charakteru obowiązującego.

Artykuł 7

Zgoda na pośrednictwo, o ile nie umówiono się inaczej, nie może spowodować wstrzymania, opóźnienia, lub przeszkody w mobilizacji i innych działaniach przygotowawczych do wojny.

Jeżeli ono nastąpi po rozpoczęciu działań wojennych, nie pociąga za sobą, o ile inaczej nie umówiono się, przerwy w działaniach wojennych będących w biegu.

Artykuł 8

Mocarstwa Umawiające się zgadzają się zalecać stosowanie, o ile na to pozwolą okoliczności - pośrednictwa specjalnego w formie następującej.

W razie poważnego sporu zagrażającego pokojowi, Państwa będące w sporze wybierają każde oddzielnie jedno Mocarstwo, któremu powierzają misję wejścia w bezpośrednie stosunki z Mocarstwem wybranym przez drugą stronę, a to celem uniknięcia zerwania stosunków pokojowych.

Podczas trwania takiego mandatu, którego termin, o ile inaczej nie postanowiono, nie może przekraczać 30 dni, Państwa będące w sporze przestają porozumiewać się bezpośrednio w przedmiocie sporu, który odtąd jest przekazany wyłącznie Mocarstwom pośredniczącym. Te Mocarstwa winny podjąć wszelkie wysiłki celem załatwienia sporu.

W razie zerwania faktycznego stosunków pokojowych, Mocarstwa te mają sobie powierzona w dalszym ciągu wspólną misję korzystania z każdej sposobności, aby przywrócić pokój.

Dział III

O międzynarodowych komisjach badań

Artykuł 9

W zatargach o charakterze międzynarodowym, nie dotyczących ani honoru ani interesów żywotnych, a wynikłych wskutek różnicy zapatrywań na kwestie stanu faktycznego, Mocarstwa Umawiające się uważają za pożyteczne i pożądane, aby Strony, które nie mogły dojść do porozumienia w drodze dyplomatycznej, ustanowiły, o ile okoliczności na to pozwolą, międzynarodową Komisję badań, powołaną do ułatwienia rozstrzygnięcia tych sporów, wyjaśniając, za pomocą badania bezstronnego i sumiennego, kwestie faktyczne.

Artykuł 10

Międzynarodowe Komisje badań są ustanowione na mocy umowy specjalnej między Stronami będącymi w sporze.

Konwencja dotycząca badań określa dokładnie fakty, mające być poddanymi badaniu; określa ona tryb i termin utworzenia Komisji oraz zakres władzy Komisarzy.

Określa ona również, o ile zajdzie potrzeba, siedzibę Komisji i prawo przeniesienia tejże, język, jakiego komisja ma używać i języki, których użycie wobec niej będzie dozwolone, jako też datę, w której każda ze Stron obowiązana będzie przedstawić wyszczególnienie faktów, oraz w ogóle wszystkie warunki, na które Strony się zgodziły.

Jeżeli Strony uważają za konieczne mianować asesorów, konwencja dotycząca badań, określi tryb ich mianowania i zakres ich władzy.

Artykuł 11

O ile konwencja dotycząca badań nie oznaczy siedziby Komisji, zasiadać ona będzie w Hadze.

Siedziba raz oznaczona może być zmieniona przez Komisję jedynie za zgodą Stron.

O ile konwencja dotycząca badań nie oznaczy języków, jakie mają być używane, postanawia o tym Komisja.

Artykuł 12

Komisja badań, o ile inaczej nie postanowiono, tworzona jest według trybu przewidzianego przez art. 45 i 57 niniejszej Konwencji.

Artykuł 13

W razie śmierci, dymisji lub przeszkody w urzędowaniu z jakiegokolwiek bądź przyczyny jednego z Komisarzy lub ewentualnie jednego z asesorów, wybór jego zastępcy dokonany będzie według trybu, ustalonego dla jego mianowania.

Artykuł 14

Strony mają prawo mianować przy Komisji badań specjalnych agentów z misją reprezentowania ich i pośredniczenia między nimi a Komisją.

Między innymi mają one prawo zlecić doradcom lub adwokatom, przez nie mianowanym, przedstawienie Komisji ich interesów i obronę tychże przed nią.

Artykuł 15

Biuro międzynarodowe stałego Sądu rozjemczego służy za kancelarię dla Komisji, które zasiadają w Hadze, i odda ono swe pomieszczenie i swoją organizację do dyspozycji Mocarstw Umawiających się dla urzędowania Komisji badań.

Artykuł 16

Jeżeli Komisja zasiada gdzie indziej niż w Hadze, mianuje ona Sekretarza Generalnego, którego biuro służy za kancelarię.

Kancelaria obowiązana jest, pod władzą Prezesa, do zajęcia się organizacją materialną posiedzeń Komisji, redagowaniem protokołów, a w czasie trwania dochodzenia do przechowywania archiwów, które przekazane będą później Biuru międzynarodowemu w Hadze.

Artykuł 17

W celu ułatwienia utworzenia i funkcjonowania Komisji badań, Mocarstwa Umawiające się polecają następujące zasady, które będą stosowane do procedury badania, o ile Strony nie przyjmą innych zasad.

Artykuł 18

Komisja unormuje szczegóły procedury, nie przewidziane w specjalnej konwencji dotyczącej badań, lub w niniejszej Konwencji, i przeprowadzi wszystkie formalności, wymagane przy postępowaniu dowodowym.

Artykuł 19

Badanie odbywa się w drodze kontradyktoryjnej.

W terminach oznaczonych, każda ze Stron komunikuje Komisji i drugiej Stronie stan faktyczny, o ile zachodzi tego potrzeba, a w każdym razie, akta, dowody i dokumenty, jakie uzna za pożyteczne w celu wykrycia prawdy, jako też listę świadków i rzeczoznawców, których przesłuchania sobie życzy.

Artykuł 20

Komisja ma prawo, za zgodą Stron, przenieść się chwilowo na miejsce, na którym uważa za pożyteczne zebrać te informacje, lub delegować tam jednego lub kilku swych członków. W tym celu winno być uzyskane pozwolenie Państwa, na którego terytorium zbierane będą informacje.

Artykuł 21

Wszelkie stwierdzenia materialne, jako też wszelkie wizje lokalne muszą odbywać się w obecności agentów i doradców Stron, należycie wezwanych.

Artykuł 22

Komisja ma prawo żądać od jednej lub drugiej Strony wszelkich wyjaśnień i informacji, jakie uzna za pożyteczne.

Artykuł 23

Strony obowiązują się dostarczyć Komisji badań, w możliwie najszerszym zakresie, wszelkich środków i ułatwień koniecznych do całkowitego rozpoznania i dokładnej oceny odnośnych faktów.

Zobowiązują się one użyć środków, którymi rozporządzają stosownie do ich ustawodawstwa wewnętrznego, aby zapewnić stawienie się świadków i rzeczoznawców, znajdujących się na ich terytorium i zewezwanych przez Komisję.

O ile nie mogą oni stawić się przed Komisją, Strony zarządzają przesłuchanie ich przed swymi właściwymi władzami.

Artykuł 24

Przy wszelkich wezwaniach, jakie Komisja będzie musiała uczynić na terytorium trzeciego Umawiającego się Mocarstwa, zwróci się ona bezpośrednio do rządu tegoż Mocarstwa. W ten sam sposób należy postąpić w razie potrzeby ustalenia na miejscu wszystkich środków dowodowych.

Zlecenia, skierowane w tym celu, załatwiane będą stosownie do środków, jakimi wezwane Mocarstwo rozporządza na mocy swego wewnętrznego ustawodawstwa. Zlecenia te mogą być odrzucone tylko w tym razie, gdy to Mocarstwo uzna je za mogące naruszyć jego suwerenność lub zagrażać jego bezpieczeństwu.

Komisja będzie również zawsze miała prawo prosić o pośrednictwo Mocarstwa, na którego terytorium ma swoją siedzibę.

Artykuł 25

Świadkowie i biegli są powoływani albo na żądanie Stron, lub też z urzędu przez Komisję, a w każdym razie za pośrednictwem rządu Państwa, na którego terytorium się znajdują.

Świadkowie są przesłuchiwani kolejno i oddzielnie, w obecności agentów i doradców, w kolejności ustalonej przez Komisję.

Artykuł 26

Przesłuchiwanie świadków prowadzone jest przez Przewodniczącego.

Jednakże członkowie Komisji mogą zadawać każdemu świadkowi pytania, jakie uznają za stosowne dla wyjaśnienia lub dopełnienia ich zeznania, lub w celu poinformowania się o wszystkim co dotyczy świadka w granicach niezbędnych do wykrycia prawdy.

Agenci i doradcy Stron nie mogą przerywać zeznania świadka, ani zwracać się do niego z bezpośrednimi pytaniami, ale mogą prosić Przewodniczącego o zadanie świadkowi takich pytań dodatkowych, jakie uznają za potrzebne.

Artykuł 27

Świadek musi zeznawać nie posługując się żadnym projektem pisany. Jednakże, może on być upoważniony przez Przewodniczącego do posługiwania się notatkami lub dokumentami, o ile charakter faktów przedstawionych wymaga ich użycia.

Artykuł 28

Protokół zeznania sporządzony jest podczas samego posiedzenia i bywa odczytany świadkowi. Świadek może poczynić w nim takie zmiany lub uzupełnienia, jakie wydają mu się odpowiednimi, a które będą dopisane po jego zeznaniu.

Po przeczytaniu świadkowi całości jego zeznania, świadek zostaje wezwany do podpisania go.

Artykuł 29

Agenci są upoważnieni w trakcie lub przy końcu dochodzenia, do przedstawienia pisemnie Komisji i drugiej Stronie tych oświadczeń, żądań lub streszczeń faktów, jakie uznają za pożyteczne do wykrycia prawdy.

Artykuł 30

Rozprawy Komisji odbywają się przy drzwiach zamkniętych i pozostają tajne. Wszelka decyzja jest pobierana większością głosów członków Komisji. Odmowa członka wzięcia udziału w głosowaniu winna być stwierdzona w protokole.

Artykuł 31

Posiedzenia Komisji mogą być publiczne, a protokoły i dokumenty dochodzenia mogą być ogłaszane jedynie na mocy uchwały Komisji, powziętej za zgodą Stron.

Artykuł 32

Po dostarczeniu wszelkich wyjaśnień i dowodów przez Strony oraz po przesłuchaniu świadków, Przewodniczący ogłasza zamknięcie badania, a Komisja odracza się w celu naradzenia się i sporządzenia sprawozdania.

Artykuł 33

Sprawozdanie podpisywane jest przez wszystkich członków Komisji.

O ile jeden z członków odmówi podpisu, uczyniona zostaje o tym wzmianka, jednakże sprawozdanie pozostaje w mocy.

Artykuł 34

Sprawozdanie Komisji jest odczytywane na posiedzeniu publicznym, w obecności agentów i doradców Stron, należycie zapoznanych.

Jeden egzemplarz sprawozdania jest wręczany każdej ze Stron.

Artykuł 35

Sprawozdanie Komisji, ograniczone do stwierdzenia faktów, nie ma bynajmniej charakteru wyroku arbitrażowego. Pozostawia ono Stronom zupełną swobodę co do skutków, jakie zechcą nadać temu stwierdzeniu.

Artykuł 36

Każda ze Stron ponosi swoje własne koszty oraz w równej części wydatki Komisji.

Dział IV

O arbitrażu międzynarodowym

Rozdział I

O sądownictwie rozjemczym

Artykuł 37

Arbitraż międzynarodowy ma za zadanie załatwianie zatargów między Państwami przez sędziów przez nie wybranych i na zasadzie poszanowania prawa.

Zastosowanie arbitrażu pociąga za sobą obowiązek poddania się z dobrą wiarą jego wyrokowi.

Artykuł 38

W kwestiach prawnych, a w pierwszym rzędzie w kwestiach dotyczących interpretacji lub zastosowania Konwencji międzynarodowych, arbitraż jest uznany przez Mocarstwa Umawiające się za sposób najbardziej skuteczny i zarazem najbardziej sprawiedliwy załatwiania sporów, które nie zostały rozstrzygnięte drogą dyplomatyczną.

Byłoby zatem pożądane, aby na wypadek sporu, dotyczącego kwestii powyższych, Mocarstwa Umawiające się uciekały się wtedy do sądu rozjemczego, o ile okoliczności na to pozwolą.

Artykuł 39

Konwencja arbitrażowa bywa zawierana bądź z uwagi na spory już istniejące, bądź dla sporów mogących wyniknąć.

Może ona dotyczyć wszelkich zatargów, lub tylko zatargów określonej kategorii.

Artykuł 40

Niezależnie od traktatów ogólnych lub specjalnych, które przewidują obecnie dla Mocarstw Umawiających się obowiązek uciekania się do arbitrażu, Mocarstwa te zastrzegają sobie możliwość zawarcia nowych układów, ogólnych lub specjalnych, w celu rozciągnięcia obowiązkowego arbitrażu na wszystkie wypadki, które uznają za możliwe mu poddać.

Rozdział II

O Stałym Sądzie Rozjemczym

Artykuł 41

W celu ułatwienia niezwłocznego odwołania się do arbitrażu w zatargach międzynarodowych, które nie mogły być rozstrzygnięte drogą dyplomatyczną, Mocarstwa Umawiające się obowiązują się utrzymywać stały Sąd rozjemczy, utworzony przez pierwszą Konferencję Pokojową, dostępny w każdej chwili i działający, wyjątkiem postanowienia odmiennego Stron, zgodnie z zasadami procedury, zawartymi w niniejszej Konwencji.

Artykuł 42

Sąd stały jest właściwy we wszystkich wypadkach arbitrażu, chyba że Strony zgodzą się na wprowadzenie specjalnej jurysdykcji.

Artykuł 43

Sąd stały ma swoją siedzibę w Hadze.

Biuro międzynarodowe służy za kancelarię Sądu; jest ono pośrednikiem przy porozumiewaniu się w sprawie zebrań tego Sądu; przechowuje ono archiwa oraz zawiaduje wszelkimi sprawami administracyjnymi.

Mocarstwa Umawiające się obowiązują się dostarczać Biuru, skoro będzie to możliwe, odpis poświadczony za zgodność wszelkich postanowień arbitrażowych zawartych między nimi i wszelkich wyroków arbitrażowych ich dotyczących, wydanych przez jurysdykcję specjalną.

Obowiązują się one również komunikować temuż Biuru ustawy, regulaminy i dokumenty, stwierdzające ewentualnie wykonanie wyroków, wydanych przez Sąd.

Artykuł 44

Każda ze Stron Umawiających się wyznacza najwyżej cztery osoby o powszechnie uznanej kompetencji w dziedzinie prawa międzynarodowego, cieszące się najwyższym szacunkiem moralnym i gotowe podjąć się czynności rozjemcy.

Osoby tak wyznaczone wpisane są jako Członkowie Sądu na listę, która podana będzie staraniem Biura do wiadomości wszystkich Mocarstw Umawiających się.

Wszelkie zmiany zaszele w liście rozjemców podane zostają staraniem Biura do wiadomości Mocarstw Umawiających się.

Dwa lub więcej Mocarstw może porozumieć się w celu wspólnego mianowania jednego lub kilku członków.

Jedna i ta sama osoba może być wyznaczona przez różne Mocarstwa.

Członkowie Trybunału mianowani są na przeciąg lat sześciu. Mandat ich może być odnowiony.

W razie śmierci lub ustąpienia jednego z członków Sądu, wybór jego następcy dokonany będzie w trybie, przewidzianym dla jego nominacji na nowy okres sześcioletni.

Artykuł 45

Jeżeli Mocarstwa Umawiające się pragną zwrócić się do Sądu stałego o załatwienie sporu, powstałego między nimi, wybór arbitrów, powołanych do ukonstytuowania Trybunału właściwego do orzecznictwa w danym sporze, winien być dokonany z ogólnej listy członków Sądu.

W razie nie ukonstytuowania się Trybunału rozjemczego za zgodą Stron, należy postąpić w sposób następujący:

Każda ze Stron mianuje dwóch arbitrów, z których tylko jeden może być obywatelem Strony lub też wybranym z pomiędzy tych, którzy wyznaczeni byli przez nią jako Członkowie Sądu stałego. Ci arbitrzy wybierają razem super arbitra.

W razie równego podziału głosów, wybór super arbitra powierzony jest trzeciemu Mocarstwu, wyznaczonemu za wspólną zgodą Stron.

O ile nie dojdzie do zgody w tym względzie, każda ze Stron wskaże inne Mocarstwo, a wybór super arbitra następuje na skutek porozumienia się Mocarstw tak wskazanych.

Jeżeliby w ciągu dwóch miesięcy te dwa Mocarstwa nie doszły do zgody, każde z nich przedstawia dwóch kandydatów wybranych z listy członków Sądu z wyłączeniem członków, wyznaczonych przez Strony, i nie będących obywatelami żadnej z nich. Losowanie określa, który z kandydatów tak wskazanych będzie super arbitrem.

Artykuł 46

Po ukonstytuowaniu Trybunału Strony komunikują Biuru swoje postanowienie zwrócenia się do Sądu, tekst umowy kompromisowej i nazwiska arbitrów.

Biuro komunikuje niezwłocznie każdemu z arbitrów tekst kompromisu i nazwiska innych członków Trybunału.

Trybunał zbiera się w terminie, wskazanym przez Strony. Biuro zajmuje się jego instalacją.

Członkowie Trybunału, przy sprawowaniu swych czynności, oraz za granicami ich kraju, korzystają z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych.

Artykuł 47

Biuro jest upoważnione do oddania swych pomieszczeń i swej organizacji do dyspozycji Umawiających się Mocarstw dla działalności wszelkiej specjalnej jurysdykcji arbitrażowej.

Jurysdykcja stałego Sądu może być rozciągnięta, w warunkach przepisanych przez regulamin, na spory, istniejące między nie Umawiającymi się Mocarstwami lub między Umawiającymi się Mocarstwami a nie Umawiającymi się, o ile Strony zgodziły się zwrócić się do tej jurysdykcji.

Artykuł 48

Strony Umawiające się uważają za obowiązek, w razie, gdyby groził wybuch ostrego zatargu między dwiema lub kilkoma z nich, przypomnieć im, że stały Sąd stoi dla nich otworem.

W skutku tego oświadczają one, że fakt przypomnienia Stronom powaśnionym postanowień niniejszej Konwencji i rada, udzielona im w najwyższym interesie pokoju, aby zwróciły się do Sądu stałego, mogą być uważane tylko za akt dobrych usług.

W razie sporu między dwoma Mocarstwami, jedno z nich będzie zawsze mogło doręczyć Biuru międzynarodowemu notę, zawierającą oświadczenie, że byłoby ono skłonne poddać spór arbitrażowi.

Biuro obowiązane jest zakomunikować niezwłocznie to oświadczenie drugiemu Mocarstwu.

Artykuł 49

Kierownictwo i kontrola nad Biurem międzynarodowym należy do stałej rady zarządzającej, złożonej z przedstawicieli dyplomatycznych Mocarstw Umawiających się, uwierzytelnionych w Hadze, oraz z Ministra Spraw Zagranicznych Holandii, który spełnia czynności Przewodniczącego.

Rada uchwała swój regulamin porządkowy oraz wszelkie inne potrzebne regulaminy.

Rada orzeka we wszystkich kwestiach administracyjnych, które powstać by mogły odnośnie do czynności Sądu.

Ma ona wszelką władzę w sprawach nominacji, zawieszenia w czynnościach lub odwołania funkcjonariuszy i urzędników Biura.

Określa ona pobory i wynagrodzenia, oraz sprawuje nadzór nad wydatkami ogólnymi.

Obecność dziewięciu członków na zebraniach, zwołanych należycie, wystarcza, aby Rada mogła obradować prawomocnie. Uchwały zapadają większością głosów.

Rada komunikuje niezwłocznie Mocarstwom Umawiającym się regulaminy, przez nią przyjęte. Składa ona im również corocznie sprawozdanie z działalności sądu, z funkcjonowania wydziałów administracyjnych i z wydatków. Sprawozdanie zawiera również streszczenie zasadniczych punktów dokumentów, doręczonych Biuru przez Mocarstwa, na zasadzie art. 43, ustępy 3 i 4.

Artykuł 50

Koszty utrzymania Biura będą pokrywane przez Umawiające się Mocarstwa w stosunku, ustalonym dla Międzynarodowego Biura Powszechnego Związku Pocztowego.

Koszty, przypadające na poczet Mocarstw przystępujących, liczyć się będą od dnia, w którym przystąpienie ich uprawomocni się.

Rozdział III

O postępowaniu rozjemczym.

Artykuł 51

W celu poparcia rozwoju arbitrażu, Strony Umawiające się ustaliły następujące zasady, stosowane do procedury arbitrażowej, o ile strony nie zgodziły się na inne zasady.

Artykuł 52

Mocarstwa, które uciekają się do arbitrażu, podpisują umowę kompromisową w której określone są przedmiot sporu, termin mianowania arbitrów, forma, kolejność i terminy, w których zawiadomienia przewidziane w art. 63, winny być dokonywane, oraz wysokość sumy, jaką każda ze Stron ma złożyć tytułem zaliczki na koszty.

Kompromis określa również, o ile zachodzi tego potrzeba, tryb mianowania arbitrów, wszelkie ewentualne pełnomocnictwa specjalne Trybunału, jego siedzibę, język, jakiego będzie używał oraz języki, których użycie dopuszczalne będzie przed nim, i w ogóle wszystkie warunki, co do których nastąpiła zgoda Stron.

Artykuł 53

Stały Sąd właściwy jest dla ustalenia kompromisu, o ile Strony zgodziły się przekazać mu tę czynność.

Jest on również kompetentny nawet w tym przypadku, gdy żądanie zgłoszone jest tylko przez jedną ze Stron, i gdy na próżno usiłowano osiągnąć zgodę drogą dyplomatyczną, o ile chodzi o:

1) spór, wchodzący w zakres Traktatu arbitrażowego ogólnego, zawartego lub odnowionego po wejściu w życie niniejszej konwencji, a który przewiduje kompromis dla każdego sporu i nie wyłącza dla ustalenia tego ostatniego, ani wyraźnie ani milcząco kompetencji Sądu. Jednakże, odwołanie się do Sądu nie może mieć miejsca, jeżeli druga strona oświadczy, że według jej zdania spór nie należy do kategorii sporów, które powinny być poddane obowiązkowemu arbitrażowi, chyba że traktat arbitrażowy nadaje Sądowi rozjemczemu władzę rozstrzygania tej kwestii przedwstępnej;

2) spór, wynikły na tle długów umownych, wymaganych od jednego Mocarstwa przez drugie Mocarstwo, jako należnych jego obywatelom, jeśli dla rozstrzygnięcia tego sporu propozycja arbitrażu została przyjęta. Postanowienie to nie jest stosowane, jeżeli przyjęcie zależało od warunku, że kompromis będzie ustalony innym trybem.

Artykuł 54

W wypadkach, przewidzianych przez artykuł poprzedni, umowa kompromisowa będzie ustalona przez Komisję, w składzie pięciu członków, wyznaczonych trybem, przewidzianym w art. 45, ustępy od 3 do 6.

Piątym członkiem jest z samego prawa Przewodniczący Komisji.

Artykuł 55

Czynności rozjemcze mogą być powierzone jednemu arbitrowi, lub kilku, wyznaczonym przez Strony według ich uznania, lub wybranym przez nie z pomiędzy członków stałego Sądu rozjemczego, utworzonego na mocy niniejszej Konwencji.

W razie nie ukonstytuowania się Trybunału za zgodą Stron, postępuje się według trybu, przewidzianego przez art. 45, ust. od 3 do 6.

Artykuł 56

Gdy na arbitra wybrany zostanie Monarcha lub Zwierzchnik Państwa, procedura arbitrażowa ustalana jest przez Niego.

Artykuł 57

Super arbiter jest z samego prawa Przewodniczącym Trybunału.

O ile Trybunał nie posiada super arbitra, mianuje sam swego Przewodniczącego.

Artykuł 58

W razie ustalania kompromisu przez Komisję taką, jaka jest wskazana w art. 54, i o ile inaczej nie postanowiono, Komisja sama utworzy Trybunał rozjemczy.

Artykuł 59

W razie śmierci, dymisji lub przeszkody w urzędowaniu z jakiegokolwiek bądź przyczyny jednego z arbitrów, wybór jego zastępcy dokonany będzie według trybu, ustalonego dla mianowania tego arbitra.

Artykuł 60

W razie nie wyznaczenia siedziby przez Strony, Trybunał ma swoją siedzibę w Hadze.

Trybunał może zasiadać na terytorium trzeciego Państwa jedynie za jego pozwoleniem.

Siedziba, raz ustalona, może być zmieniona przez Trybunał wyłącznie za zgodą Stron.

Artykuł 61

Jeżeli kompromis nie określił języków, jakie mają być używane, decyduje o tym Trybunał.

Artykuł 62

Strony mają prawo mianować przy Trybunale agentów specjalnych z misją pośredniczenia między nimi a Trybunałem.

Są one, poza tym, upoważnione powierzyć obronę swych praw i interesów przed Trybunałem, doradcom lub adwokatom, mianowanym przez nie w tym celu.

Członkowie stałego Sądu mogą sprawować czynności agentów, doradców lub adwokatów wyłącznie na korzyść Mocarstwa, które ich mianowało członkami Sądu.

Artykuł 63

Postępowanie rozjemcze składa się, zasadniczo, z dwóch części odrębnych: postępowania pisemnego i rozpraw ustnych.

Postępowanie pisemne polega na doręczeniu przez odnośnych agentów członkom Trybunału i Stronie przeciwnej, memoriałów, kontra-memoriałów, a w razie potrzeby, i replik; Strony dołączają do nich wszelkie dowody i dokumenty, powołane w sprawie. Doręczenie to będzie się odbywało bezpośrednio, albo za pośrednictwem Biura międzynarodowego, w kolejności i w terminach, ustalonych przez kompromis.

Terminy, ustalone przez kompromis, będą mogły być przedłużone za wspólną zgodą przez Strony lub przez Trybunał, jeżeli będzie on uważał to za potrzebne dla powzięcia sprawiedliwej decyzji.

Rozprawy polegają na rozwinięciu ustnym dowodów Stron przed Trybunałem.

Artykuł 64

Odpis uwierzytelniony każdego dokumentu, złożonego przez jedną ze Stron, musi być przedstawione drugiej Stronie.

Artykuł 65

Z wyjątkiem okoliczności specjalnych, Trybunał zbiera się dopiero po zamknięciu postępowania.

Artykuł 66

Rozprawami kieruje Przewodniczący.

Są one publiczne tylko na mocy decyzji Trybunału, powziętej za zgodą Stron.

Są one zapisywane w protokołach, redagowanych przez sekretarzy, których mianuje Przewodniczący. Protokoły te podpisuje Przewodniczący i jeden z sekretarzy; tylko one mają charakter autentyczny.

Artykuł 67

Po zamknięciu postępowania, Trybunał ma prawo wyłączyć z rozprawy wszystkie nowe akty lub dokumenty, które jedna ze Stron chciałaby mu przedłożyć bez zgody drugiej Strony.

Artykuł 68

Trybunał ma prawo uwzględnić nowe akta i dokumenty, na które agenci lub doradcy Stron zwrócili jego uwagę.

W tym wypadku Trybunał ma prawo zażądać okazania tych akt lub dokumentów z obowiązkiem podania ich do wiadomości Stronie przeciwnej.

Artykuł 69

Trybunał może, ponadto, zażądać od agentów Stron okazania wszystkich akt i złożenia wszelkich niezbędnych wyjaśnień. W razie odmowy, Trybunał przyjmuje ją do wiadomości.

Artykuł 70

Agenci i doradcy Stron są upoważnieni do ustnego przedstawiania Trybunałowi wszelkich środków, jakie uważają za pożyteczne do obrony swej sprawy.

Artykuł 71

Mają oni prawo zgłaszać ekscepcje i kwestie incydentalne. Decyzje Trybunału w tym względzie są ostateczne i nie mogą dawać powodu do żadnych dalszych dyskusji.

Artykuł 72

Członkowie Trybunału mają prawo zadawać pytania agentom i doradcom Stron i żądać od nich wyjaśnień co do punktów wątpliwych.

Ani pytania zadawane, ani uwagi robione przez Członków Trybunału podczas rozpraw nie mogą być uważane, jako wyrażenie opinii Trybunału w ogóle, lub jego członków w szczególności.

Artykuł 73

Trybunał jest upoważniony do określenia swej kompetencji, interpretując kompromis jako też inne akta i dokumenty, na które można powołać się w danej kwestii, oraz stosując zasady prawa.

Artykuł 74

Trybunał ma prawo wydawać rozporządzenia dotyczące procedury w celu kierowania procesem, określać formy, kolejność i terminy, w jakich każda Strona ma ująć swe końcowe wnioski, oraz wykonywać wszystkie formalności, związane z postępowaniem dowodowym.

Artykuł 75

Strony obowiązują się dostarczyć Trybunałowi, w najszerszym zakresie, jaki uznają za możliwy, wszelkich środków niezbędnych do rozstrzygnięcia sporu.

Artykuł 76

W sprawie wszelkich wezwań, jakie Trybunał miałby do uczynienia na terytorium trzeciego Umawiającego się Mocarstwa, zwróci się on bezpośrednio do rządu tegoż Mocarstwa. Stosuje się to również do wypadków, gdy trzeba zebrać na miejscu wszelki materiał dowodowy.

Wezwania w tym celu skierowane wykonane będą w granicach środków, jakimi Mocarstwo wezwane rozporządza na mocy swego ustawodawstwa wewnętrznego. Wezwania te mogą być odrzucone tylko wtedy, gdy to Mocarstwo uważa je za godzące w jego suwerenność lub zagrożające jego bezpieczeństwo.

Trybunał będzie również zawsze miał prawo odwołać się do pośrednictwa Mocarstwa, na którego terytorium zasiada.

Artykuł 77

Po złożeniu przez agentów i doradców Stron wszelkich wyjaśnień i dowodów na poparcie ich sprawy, Przewodniczący ogłasza zamknięcie rozpraw.

Artykuł 78

Rozprawy Trybunału toczą się przy drzwiach zamkniętych i pozostają tajne.

Wszelkie decyzje zapadają większością głosów jego członków.

Artykuł 79

Wyrok arbitrażowy jest zaopatrzony w motywy. Podaje on nazwiska arbitrów; podpisany jest przez Przewodniczącego i sekretarza generalnego, albo przez sekretarza spełniającego jego czynności.

Artykuł 80

Wyrok jest odczytywany na posiedzeniu publicznym, w obecności agentów i doradców Stron, należycie zawezwanych.

Artykuł 81

Wyrok, prawomocnie wydany i zakomunikowany agentom Stron, decyduje spór ostatecznie i bezapelacyjnie.

Artykuł 82

Wszelki spór, który mógłby wyniknąć między Stronami, co do interpretacji i wykonania wyroku, będzie oddany, o ile niema odmiennych postanowień, do orzeczenia Trybunałowi, który go wydał.

Artykuł 83

Strony mogą zastrzec sobie w kompromisie prawo żądania rewizji wyroku arbitrażowego.

W tym wypadku, jeżeli niema postanowień odmiennych, żądanie winno być skierowane do Trybunału, który wydał wyrok. Może on opierać się jedynie na wykryciu nowego faktu, mogącego wywrzeć wpływ decydujący na wyrok, i który w chwili zamknięcia rozpraw nie był znany ani Trybunałowi ani Stronie, która zażądała rewizji.

Procedura rewizyjna może być otwarta tylko na skutek decyzji Trybunału, stwierdzającej wyraźnie istnienie nowego faktu i przyznającej mu cechy, przewidziane w ustępie poprzednim, oraz stwierdzającej, że z tego tytułu żądanie to jest możliwe do przyjęcia.

Kompromis określa termin, w którym żądanie rewizji winno być sformułowane.

Artykuł 84

Wyrok arbitrażowy obowiązuje jedynie Strony będące w sporze.

O ile chodzi o interpretację Konwencji, do której wpływały także inne Mocarstwa, oprócz Stron będących w sporze, te ostatnie uprzedzają o tym we właściwym czasie wszystkie Mocarstwa podpisujące. Każde z tych Mocarstw ma prawo interwencji w procesie. Jeżeli jedno z nich lub kilka skorzystało z tego prawa, interpretacja zawarta w wyroku jest również dla nich obowiązująca.

Artykuł 85

Każda ze Stron ponosi swoje własne koszty i w równej części koszty Trybunału.

Rozdział IV**O skróconym postępowaniu rozjemczym****Artykuł 86**

W celu ułatwienia wymiaru sprawiedliwości rozjemczej, gdy chodzi o zatargi, które dopuszczają postępowanie skrócone, Mocarstwa Umawiające się ustanawiają zasady poniżej podane, które będą stosowane w braku postanowień odmiennych, z zastrzeżeniem, w danym wypadku, zastosowania postanowień rozdziału III, nie będących w sprzeczności z tymi zasadami.

Artykuł 87

Każda ze Stron będących w sporze mianuje arbitra. Dwaj arbitrzy w taki sposób wyznaczeni wybierają super arbitra. O ile nie dojdą do porozumienia w tym względzie, każdy przedstawi dwóch kandydatów, wybranych z listy ogólnej członków Sądu stałego, wyznaczonych przez każdą ze Stron i nie będących obywatelami żadnej z nich; losowanie określi, który z kandydatów tak przedstawionych będzie super arbitrem.

Super arbiter przewodniczy Trybunałowi, który orzeka większością głosów.

Artykuł 88

W braku uprzedniej zgody, Trybunał oznacza, niezwłocznie po swym ukonstytuowaniu się, termin, w którym obie Strony doręczyć mu winny swoje odnośne memoriały.

Artykuł 89

Każda ze Stron jest reprezentowana przed Trybunałem przez agenta, który pośredniczy między Trybunałem a rządem, który go wyznaczył.

Artykuł 90

Procedura jest wyłącznie pisemna. Jednakowoż każda ze Stron może żądać stawienia się świadków i rzeczoznawców. Ze swej Strony Trybunał ma prawo żądać ustnych wyjaśnień od agentów obydwóch Stron, jako też od rzeczoznawców i od świadków, których stawienie się uważa za pożyteczne.

Dział V**Postanowienia końcowe****Artykuł 91**

Konwencja niniejsza, należycie ratyfikowana, zastąpi w stosunkach między Umawiającymi się Mocarstwami, konwencję o załatwianiu pokojowym sporów międzynarodowych z 29 lipca 1899 r.

Artykuł 92

Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana możliwie jak najprędzej.

Dokumenty ratyfikacyjne będą złożone w Hadze.

Pierwsze złożenie ratyfikacji stwierdzone zostanie przez protokół, podpisany przez przedstawicieli Mocarstw, biorących w nim udział, oraz przez Ministra Spraw Zagranicznych Holandii.

Następnie złożenia ratyfikacji odbywać się będą za pomocą notyfikacji pisemnej, złożonej Rządowi Holenderskiemu z załączeniem dokumentu ratyfikacyjnego.

Kopia uwierzytelniona za zgodność protokołu, dotyczącego pierwszego złożenia ratyfikacji, notyfikacji wymienionych w ustępie poprzednim, jako też dokumentów ratyfikacyjnych, będzie doręczona niezwłocznie, staraniem Rządu Holenderskiego i drogą dyplomatyczną Mocarstwom zaproszonym na Drugą Konferencję Pokojową, jako też innym

Mocarstwom, które przystąpią do Konwencji. W wypadkach, o których mowa w ustępie poprzednim, tenże Rząd zakomunikuje im datę, w której otrzymał zawiadomienie.

Artykuł 93

Mocarstwa, które nie podpisały Konwencji, a które zaproszone były na Drugą Konferencję Pokojową, będą mogły przystąpić do niniejszej Konwencji.

Mocarstwo, które zechce przystąpić, oznajmia pisemnie swój zamiar Rządowi Holenderskiemu, doręczając mu akt przystąpienia, który będzie złożony w archiwach tego Rządu.

Rząd ten prześle niezwłocznie wszystkim innym Mocarstwom, zaproszonym na Drugą Konferencję Pokojową, kopię uwierzytelnioną za zgodność notyfikacji jako też aktu przystąpienia, podając datę otrzymania notyfikacji.

Artykuł 94

Warunki, na jakich Mocarstwa, które nie były zaproszone na Drugą Konferencję Pokojową, będą mogły przystąpić do niniejszej Konwencji, będą przedmiotem dalszego porozumienia między Umawiającymi się Mocarstwami.

Artykuł 95

Niniejsza Konwencja wejdzie w życie w stosunku do Mocarstw, które wezmą udział w pierwszym złożeniu ratyfikacji, w sześćdziesiąt dni od daty protokołu tego złożenia, a dla Mocarstw, które będą ratyfikowały później, lub przystąpią, w sześćdziesiąt dni od daty otrzymania przez Rząd Holenderski notyfikacji o ich ratyfikacji lub przystąpieniu.

Artykuł 96

Jeżeli się zdarzy, że jedno z Umawiających się Mocarstw zapragnie wymówić niniejszą Konwencję, wymówienie będzie notyfikowane pisemnie Rządowi Holenderskiemu, który doręczy niezwłocznie kopię uwierzytelnioną za zgodność tej notyfikacji wszystkim innym Mocarstwom, podając im datę otrzymania tejże.

Wymówienie będzie dotyczyło wyłącznie Mocarstwa, które je notyfikowało, po upływie roku od dnia otrzymania notyfikacji przez Rząd Holenderski.

Artykuł 97

Rejestr prowadzony przez holenderskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych poda datę złożenia ratyfikacji, dokonanego na zasadzie art. 92 ust. 3 i 4, oraz datę, w której otrzymane będą notyfikacje o przystąpieniu (art. 93 ust. 2) lub wypowiedzeniu (art. 96 ustęp 1).

Każde z Umawiających się Mocarstw dopuszczone będzie do przejrzania tego rejestru i do żądania wyciągów z niego zaświadczonych na zgodność.

Na dowód czego Pełnomocnicy zaopatrzyli niniejszą Konwencję swymi podpisami.

Sporządzono w Hadze, dnia 18 października 1907 r. w jednym egzemplarzu, który złożony zostanie do archiwów Rządu Holenderskiego i którego kopie uwierzytelnione będą doręczone w drodze dyplomatycznej Mocarstwom Umawiającym się.

Konwencja w sprawie ograniczenia użycia siły w celu ściągnięcia długów zawarowanych umową (II konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.

(Prawo międzynarodowe i historia dyplomatyczna. Wybór dokumentów, wstęp i opracowanie L. Gelberg, PWN, Warszawa 1954, t. I, s. 252 – 253)

Artykuł 1

Umawiające się mocarstwa postanawiają nie uciekać się do użycia siły zbrojnej w celu ściągnięcia zawarowanych umową długów, których zwrotu, jako należnych jego obywatelom, od rządu jednego kraju domaga się rząd drugiego.

Jednakże postanowienia tego nie będzie można stosować, jeżeli państwo dłużnicze odrzuca albo pozostawia bez odpowiedzi propozycję rozjemstwa albo, przyjąwszy ją, uniemożliwia sporządzenie zapisu na sąd rozjemczy, albo patem zaniecha zastosować się do wydanego wyroku.

Artykuł 2

Zostaje nadto postanowione, że rozjemstwo wspomniane w ust. 2 poprzedniego artykułu poddane będzie procedurze przewidzianej w dziale IV, rozdziale II konwencji haskiej w sprawie pokojowego załatwienia sporów międzynarodowych. Wyrok sądu rozjemczego, wyjąwszy specjalne układy między Stronami, ustala zasadność roszczenia, wysokość długu, czas i sposób spłaty.

(Artykuły 3-7 opuszczono)¹

Pakt Ligi Narodów, Paryż, 28 czerwca 1919 r.

(Wybór dokumentów do nauki prawa międzynarodowego, opracowali K. Kocot i K. Wolfke, wyd. III, PWN, Wrocław-Warszawa 1976, s. 47-58)

(Wyciąg)

Wysokie układające się Strony,

zważywszy, że dla rozwoju współpracy między narodami oraz dla zapewnienia im pokoju i bezpieczeństwa należy przyjąć pewne zobowiązania nie uciekania się do wojny, utrzymywać jawne stosunki międzynarodowe, oparte na sprawiedliwości i honorze, przestrzegać ściśle przepisów prawa międzynarodowego, uznanych odtąd za normy rzeczywistego postępowania Rządów,

przestrzegać sprawiedliwości i skrupulatnie szanować wszelkie zobowiązania traktatowe we wzajemnych stosunkach między zorganizowanymi narodami, przyjmują niniejszy Pakt, który ustanawia Ligę Narodów

Artykuł 10

Członkowie Ligi zobowiązują się szanować i utrzymywać przeciwko wszelkiej napaści zewnętrznej całość terytorialną i obecną niezależność polityczną wszystkich członków Ligi. W razie napaści, jej groźby lub niebezpieczeństwa Rada wskaże środki, jak zapewnić wykonanie niniejszego zobowiązania.

Artykuł 11

Oświadczą się wyraźnie, że wszelka wojna lub groźba wojny, niezależnie od tego, czy dotyka bezpośrednio jedno z członków Ligi, czy też nie dotyka-interesuje całą Ligę i że Liga powinna przedsięwziąć wszelkie środki, mogące skutecznie zabezpieczyć pokój między narodami. W takim wypadku Sekretarz Generalny, na żądanie któregokolwiek członka Ligi, zwoła niezwłocznie Radę.

¹ Zob. art. 92, 93 i 95 – 97 I konwencji haskiej z 1907 r. w sprawie pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych.

Oświadczają się poza tym, że każdy członek Ligi ma prawo w przyjacielski sposób zwrócić uwagę Zgromadzenia lub Rady na każdą okoliczność, która może wpłynąć na stosunki międzynarodowe i która grozi w następstwie zakłóceniem pokoju lub dobrego porozumienia między narodami, od którego zależy pokój.

Artykuł 12

Wszyscy członkowie Ligi zgadzają się, że gdyby między nimi powstał spór mogący spowodować zerwanie stosunków, skierują go już to na drogę postępowania rozjemczego lub sądowego, już to do rozpatrzenia Rady. Zgadzą się również, że w żadnym przypadku nie powinni uciekać się do wojny przed upływem trzech miesięcy od decyzji rozjemczej lub sądowej albo sprawozdania Rady.

We wszystkich wypadkach przewidzianych niniejszym artykułem decyzja powinna być wydana w odpowiednim czasie, zaś sprawozdanie Rady powinno być sporządzone w ciągu 6 miesięcy od dnia przedłożenia jej sporu.

Traktat Przeciwojenny, Paryż, 27 sierpnia 1928 r.

(DzU z 1929 r., nr 63, poz. 489)

(Wyciąg)

Mając głębokie poczucie ciężącego na nich uroczystego obowiązku rozwijania dobrobytu ludzkości;

Przekonani, że nadeszła chwila przystąpienia do szczerego wyrzeczenia się wojny jako narzędzia polityki narodowej, dla utrwalenia stosunków pokojowych i przyjaznych istniejących obecnie między ich ludami;

Przekonani, że do wszelkich zmian w ich wzajemnych stosunkach powinno się dążyć wyłącznie za pomocą środków pokojowych i urzeczywistniać je w porządku i pokoju, oraz że każde Mocarstwo podpisujące, które by odtąd starało się rozwijać swoje interesy narodowe uciekając się do wojny będzie musiało być pozbawione korzyści traktatu niniejszego;

Mając nadzieję, że, zachęczone ich przykładem, wszystkie inne narody świata przyłączą się do ich wysiłków ogólnoludzkich i przez przystąpienie do Traktatu niniejszego, skoro tylko uzyska on moc obowiązującą, udostępnią swoim ludom korzystanie z jego dobroczynnych postanowień, łącząc w ten sposób narody cywilizowane świata we wspólnym wyrzeczeniu się wojny jako narzędzia ich polityki narodowej;

Postanowili zawrzeć Traktat i w tym celu wyznaczyli jako swych pełnomocników, a mianowicie: (pominięto),

którzy, po zakomunikowaniu sobie swych pełnomocnictw uznanych za dobre i należyte co do formy, zgodzili się na artykuły następujące:

Artykuł I

Wysokie Strony Umawiające się oświadczają uroczyście imieniem Swoich ludów, że potępiają uciekanie się do wojny celem załatwiania sporów międzynarodowych i wyrzekają się jej jako narzędzia polityki narodowej w ich wzajemnych stosunkach.

Artykuł II

Wysokie Strony Umawiające się uznają, że załatwianie i rozstrzyganie wszystkich sporów i konfliktów bez względu na ich naturę lub pochodzenie, które mogłyby powstać między nimi, winno być osiąganym zawsze tylko za pomocą środków pokojowych.

Artykuł III

Traktat niniejszy będzie ratyfikowany przez Wysokie Strony Umawiające się wymienione we wstępie, zgodnie z wymaganiami ich konstytucji, i wejdzie w życie pomiędzy nimi skoro tylko wszystkie dokumenty ratyfikacyjne złożone zostaną w Waszyngtonie.

Traktat niniejszy, gdy wejdzie w życie jak to przewiduje paragraf poprzedni, pozostanie otwarty tak długo, jak długo tego będzie potrzeba do przystąpienia doń wszystkich Mocarstw Świata.

Każdy dokument stwierdzający przystąpienie poszczególnego Mocarstwa będzie złożony w Waszyngtonie i Traktat, natychmiast po złożeniu takiego dokumentu, wejdzie w życie pomiędzy Mocarstwem, które w ten sposób zgłosiło swoje przystąpienie i innymi Mocarstwami Umawiającymi się.

Obowiązkiem Rządu Stanów Zjednoczonych będzie dostarczenie każdemu Rządowi wymienionemu we wstępie i każdemu Rządowi, który przystąpi później do niniejszego Traktatu, uwierzytelnionego odpisu niniejszego Traktatu, i każdego z dokumentów ratyfikacyjnych lub aktów przystąpienia. Będzie również obowiązkiem Rządu Stanów Zjednoczonych telegraficzne notyfikowanie wymienionym Rządom każdego dokumentu ratyfikacyjnego i aktu przystąpienia natychmiast po ich złożeniu.

Na dowód czego odnośni pełnomocnicy podpisali Traktat niniejszy sporządzony w języku francuskim i w języku angielskim, które to oba teksty mają jednakową moc obowiązującą, i wycisnęli na nim swoje pieczęcie.

Sporządzono w Paryżu dnia dwudziestego siódmego sierpnia tysiąc dziewięćset dwudziestego ósmego roku.

Konwencja o określeniu napaści, Londyn, 3 lipca 1933 r.

(DzU z 1933 r., nr 93, poz. 712)

Artykuł I

Każda z Wysokich Stron Umawiających się zobowiązuje się przyjąć w swych wzajemnych stosunkach z każdą z pozostałych, od dnia wejścia w życie niniejszej konwencji, takie określenie napaści, jakie znalazło swe wyjaśnienie w sprawozdaniu Komitetu do spraw bezpieczeństwa z dnia 24 maja 1933 r. (sprawozdanie Politisa), złożone Konferencji dla zmniejszenia i ograniczenia zbrojeń, które to sprawozdanie było sporządzone na skutek wniosku Delegacji sowieckiej.

Artykuł II

Wobec tego, w danym zatargu międzynarodowym i z zastrzeżeniem umów obowiązujących w stosunkach pomiędzy stronami w sporze będącymi, będzie uznane za napastnika to państwo, które pierwsze popełni jeden z następujących czynów:

- 1) Wypowiedzenie wojny innemu państwu;
- 2) Najazd przy pomocy swych sił zbrojnych na terytorium innego państwa, nawet bez wypowiedzenia wojny;
- 3) Zaatakowanie przy pomocy swych sił lądowych, morskich lub powietrznych, terytorium, okrętów lub samolotów innego państwa, nawet bez wypowiedzenia wojny;
- 4) Blokada morską wybrzeża lub portów innego państwa;

- 5) Poparcie udzielone bandom uzbrojonym, które, zorganizowawszy się na jego terytorium, dokonają najazdu na terytorium innego Państwa, jak również odmowa, pomimo żądania państwa najechanego, poczynienia na swym własnym terytorium, wszystkich, będących w jego mocy zarządzeń, w celu pozbawienia powyższych band wszelkiej pomocy lub opieki.

Artykuł III

Żadne względy natury politycznej, wojskowej, gospodarczej lub innej nie mogą służyć do uniewinnienia lub usprawiedliwienia napaści przewidzianej w artykule II (jako przykład patrz Załącznik).

Artykuł IV

Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana przez Wysokie Strony Umawiające się, zgodnie z ustawodawstwem każdej z nich.

Dokumenty ratyfikacyjne będą złożone przez każdą Wysoką Stronę Umawiającą się Rządowi Związku Socjalistycznych Republik Rad.

Jak tylko dokumenty ratyfikacyjne będą złożone przez dwie z spośród Wysokich Umawiających się Stron, konwencja niniejsza wejdzie w życie pomiędzy tymi dwiema Stronami. Wchodzić ona będzie w życie w stosunku do wszystkich innych Wysokich Stron Umawiających się w miarę jak te ostatnie będą składały swoje dokumenty ratyfikacyjne.

Każde złożenie dokumentów ratyfikacyjnych będzie natychmiast notyfikowane przez Rząd Związku Socjalistycznych Republik Rad wszystkim sygnatariuszom niniejszej konwencji.

(Artykuł V opuszczono)

Załącznik do artykułu III

Wysokie Strony Umawiające się, które podpisały konwencję dotyczącą określenia napaści, Pragnąc podać niektóre wskazówki, mogące posłużyć do określenia napastnika, zastrzegając jednak jak najbardziej stanowczo, że to w niczym nie może ograniczyć bezwzględnej doniosłości przepisu podanego w artykule III powyższej konwencji,

Stwierdzają, że żaden akt napaści w rozumieniu artykułu II wyżej wymienionej konwencji nie może między innymi być usprawiedliwiony przez jakąkolwiek z następujących okoliczności.

A. Położenie wewnętrzne jednego z państw na przykład

Jego budowa polityczna, gospodarcza lub społeczna; rzekome braki jego administracji; zamieszki wywołane przez strajki, rewolucje, kontrrewolucje lub wojny domowe.

B. Postępowanie międzynarodowe jednego z państw, na przykład

Pogwałcenie lub niebezpieczeństwo pogwałcenia praw lub interesów materialnych albo moralnych obcego państwa lub jego obywateli; zerwanie stosunków dyplomatycznych albo gospodarczych; bojkot gospodarczy lub finansowy; zatargi dotyczące zobowiązań gospodarczych, finansowych lub innych w stosunku do państw obcych; zajścia graniczne, które nie są objęte przez jeden z wypadków napaści, wymienionych w artykule II.

Poza tym Wysokie Strony Umawiające się zgodnie uznają, że niniejsza konwencja nie powinna nigdy służyć do usprawiedliwienia pogwałceń prawa narodów, mogących wynikać w okolicznościach, objętych powyższym wyliczeniem.

Protokół podpisania

Wysokie Strony Umawiające się zgodziły się między sobą, że o ile w przyszłości jedno lub więcej innych państw, bezpośrednio sąsiadujących ze Związkiem Socjalistycznych Republik Rad, przystąpi do niniejszej konwencji, skutkiem tego przystąpienia będzie nabycie przez niego lub przez nie takich samych praw i wzięcia na siebie takich samych zobowiązań jak pierwotni sygnatariusze.

***Karta Narodów Zjednoczonych, Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości,
San Francisco, 26 czerwca 1945 r.***

(DzU z 1947 r., nr 23, poz. 90, z 1966 r., nr 7, poz. 4, z 1968 r., nr 30, poz. 197 i z 1974 r., nr 3, poz. 20)

Karta Narodów Zjednoczonych

My Ludy Narodów Zjednoczonych, zdecydowane -
uchronić przyszłe pokolenia od klęsk wojny, która dwukrotnie w ciągu naszego życia wyrządziła niewypowiedziane cierpienia ludzkości,

i przywrócić wiarę w podstawowe prawa człowieka, w dostojność i wartość jego osoby, w równouprawnienie mężczyzn i kobiet oraz w równość praw narodów wielkich i małych,

i stworzyć warunki, w których będzie mogła panować sprawiedliwość i poszanowanie zobowiązań opartych na traktatach i innych źródłach prawa międzynarodowego,

i przyczynić się do postępu społecznego i podniesienia stopy życiowej przy większej wolności,

i w tym celu stosować tolerancję i żyć wspólnie w pokoju, jeden z drugim, jak dobrzy sąsiedzi,

i zjednoczyć nasze siły dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa,

i zapewnić, przez pojęcie zasad i ustanowienie metod, że siły zbrojne będą używane tylko we wspólnym interesie,

i zużytkować urządzenia międzynarodowe dla popierania postępu gospodarczego i społecznego narodów,

Postanowiliśmy zespolic nasze wysiłki dla osiągnięcia tych celów.

Stosownie do tego, nasze odnośne Rządy, za pośrednictwem swych przedstawicieli, zgromadzonych w mieście San Francisco, którzy okazali swe pełnomocnictwa uznane za dobre i w należytej formie, zgodziły się przyjąć niniejszą Kartę Narodów Zjednoczonych, i na jej podstawie ustanawiają organizację międzynarodową, która będzie nosiła nazwę Narodów Zjednoczonych.

**Rozdział I
Cele i zasady
Artykuł 1**

Narody Zjednoczone dążą do następujących celów:

1. Do utrzymywania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego; w tym celu będą one podejmowały skuteczne zbiorowe środki dla zapobiegania i usuwania gróźb przeciwko pokojowi i dla uchylania aktów agresji lub innych zamachów przeciwko pokojowi, oraz osiągały, przy pomocy środków pokojowych i zgodnie z zasadami sprawiedliwości i prawa międzynarodowego, załatwianie lub rozstrzyganie sporów międzynarodowych albo sytuacji, które mogłyby doprowadzić do zakłócenia pokoju;

2. Do rozwoju przyjaznych stosunków pomiędzy narodami, opartych na poszanowaniu zasady równouprawnienia i stanowienia narodów o sobie, oraz do podjęcia innych stosownych środków dla utrwalenia pokoju powszechnego;

3. Do osiągnięcia międzynarodowej współpracy przy rozwiązywaniu zagadnień międzynarodowych o charakterze gospodarczym, społecznym, kulturalnym lub humanitarnym, jak również przy popieraniu i zachęcaniu do poszanowania praw człowieka i podstawowych swobód dla wszystkich bez różnicy rasy, płci, języka lub religii; i

4. Do stania się ośrodkiem, uzgadniającym działalność narodów, zmierzającą do osiągnięcia tych wspólnych celów.

Artykuł 2

Dla osiągnięcia celów, wymienionych w artykule 1, Organizacja i jej członkowie powinni działać zgodnie z następującymi zasadami:

1. Organizacja opiera się na zasadzie suwerennej równości wszystkich swych członków.
2. Dla zapewnienia wszystkim członkom korzystania z praw i korzyści wynikających z przynależności do Organizacji, wszyscy oni powinni z dobrą wiarą wypełniać zobowiązania zaciągnięte przez nich zgodnie z niniejszą Kartą.
3. Wszyscy członkowie powinni załatwiać swe spory międzynarodowe przy pomocy środków pokojowych w taki sposób, że ani pokój międzynarodowy, ani bezpieczeństwo, ani sprawiedliwość nie będą wystawione na niebezpieczeństwo.
4. Wszyscy członkowie powinni w swych stosunkach międzynarodowych powstrzymać się od stosowania groźby lub użycia siły przeciwko nietykalności terytorium albo niepodległości politycznej któregośkolwiek państwa, lub wszelkiego innego sposobu, niezgodnego z zasadami Narodów Zjednoczonych.
5. Wszyscy członkowie powinni używać Narodom Zjednoczonym wszelkiego rodzaju pomocy w każdej akcji, podjętej przez tę Organizację zgodnie z niniejszą Kartą oraz powinni powstrzymać się od udzielania pomocy jakiemu bądź państwu, przeciwko któremu Narody Zjednoczone podejmą akcję zapobiegawczą lub represyjną.
6. Organizacja dopilnuje, żeby państwa, nie będące członkami Narodów Zjednoczonych, postępowały zgodnie z niniejszymi zasadami o tyle o ile mogłoby to być niezbędne do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.
7. Żadne z postanowień niniejszej Karty nie upoważnia Narodów Zjednoczonych do wtrącania się w sprawy, które zasadniczo należą do wewnętrznej kompetencji jakiego bądź państwa, ani do domagania się od członków, żeby sprawy tego rodzaju oddawali do załatwienia w trybie przewidzianym w niniejszej Karcie; jednak ta zasada nie może stanąć na przeszkodzie zastosowania środków represyjnych, przewidzianych w Rozdziale VII.

Rozdział II

Członkowie Organizacji

Artykuł 3

Członkami pierwotnymi Narodów Zjednoczonych będą państwa, które wzięły udział w Konferencji Narodów Zjednoczonych w San Francisco mającej za przedmiot Organizację Międzynarodową albo które podpisały poprzednio Deklarację Narodów Zjednoczonych z dnia 1 stycznia 1942 roku, a potem podpisały niniejszą Kartę i ratyfikowały ją zgodnie z jej artykułem 110.

Artykuł 4

1. Przyjęcie w poczet członków Narodów Zjednoczonych jest dostępne dla wszystkich miłujących pokój państw, które przyjmą zobowiązania zawarte w niniejszej Karcie i które, w mniemaniu Organizacji, są w możności i pragną wypełniać te zobowiązania.
2. Przyjęcie takiego państwa na członka Narodów Zjednoczonych nastąpi na podstawie uchwały Ogólnego Zgromadzenia, powziętej na wniosek Rady Bezpieczeństwa.

Artykuł 5

Członek Narodów Zjednoczonych, przeciwko któremu Rada Bezpieczeństwa wdrożyła postępowanie zapobiegawcze lub represyjne, może być, na wniosek Rady Bezpieczeństwa, zawieszony przez Ogólne Zgromadzenie w korzystaniu ze swych praw i przywilejów członka. Korzystanie z tych praw i przywilejów może być mu przywrócone przez Radę Bezpieczeństwa.

Artykuł 6

Członek Narodów Zjednoczonych, który uporczywie łamie zasady, zawarte w niniejszej Karcie, może być, na wniosek Rady Bezpieczeństwa, usunięty z Organizacji przez Ogólne Zgromadzenie.

Rozdział III

Organa

Artykuł 7

1. Jako główne organa Narodów Zjednoczonych ustanawia się: Ogólne Zgromadzenie, Radę Bezpieczeństwa, Radę Gospodarczą i Społeczną, Radę Powierniczą, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości oraz Sekretariat.

2. Można będzie tworzyć, w ramach niniejszej Karty, takie organa pomocnicze, których istnienie mogłoby się okazać niezbędnym.

Artykuł 8

Narody Zjednoczone nie będą stosowały żadnych ograniczeń przy dopuszczaniu mężczyzn i kobiet na stopie równości i w jakimkolwiek charakterze na stanowiska w swych organach głównych i pomocniczych.

Rozdział IV

Zgromadzenie Ogólne

Skład

Artykuł 9

1. Zgromadzenie Ogólne będzie się składało ze wszystkich członków Narodów Zjednoczonych.

2. Każdy członek będzie posiadał w Ogólnym Zgromadzeniu nie więcej niż pięciu przedstawicieli.

Funkcje i uprawnienia.

Artykuł 10

Zgromadzenie Ogólne jest władne przeprowadzić dyskusję nad każdym zagadnieniem lub każdą sprawą, wchodzącymi w zakres niniejszej Karty albo dotyczącymi kompetencji i funkcji jakiego bądź organu przewidzianego w niniejszej Karcie, jak również może, w związku z takimi zagadnieniami i sprawami, udzielać zaleceń członkom Narodów Zjednoczonych albo Radzie Bezpieczeństwa albo obojgu, z zastrzeżeniem wyjątku przewidzianego w art. 12.

Artykuł 11

1. Zgromadzenie Ogólne jest władne rozważać ogólne zasady współpracy dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, włączając w to zasady wytyczne dla rozbrojenia i uregulowania zbrojeń, oraz, w związku z tymi zasadami, może udzielać zaleceń członkom albo Radzie Bezpieczeństwa lub jednym i drugiej.

2. Zgromadzenie Ogólne jest władne przeprowadzić dyskusję nad każdą sprawą, dotyczącą utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, która by została mu przedłożona przez któregokolwiek członka Narodów Zjednoczonych albo przez Radę Bezpieczeństwa, albo przez państwo nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych stosownie do artykułu 35 ustęp 2, może ono, z wyjątkiem przewidzianym w art. 12, udzielać zaleceń w związku z takimi zagadnieniami odnośnemu państwu lub państwom, albo Radzie Bezpieczeństwa, lub jednym i drugiej. Każde takie zagadnienie, w związku z którym pewna akcja jest konieczna, powinno być przekazane przez Zgromadzenie Ogólne Radzie Bezpieczeństwa przed lub po dyskusji.

3. Zgromadzenie Ogólne może zwracać uwagę Rady Bezpieczeństwa na sytuacje, które mogą zagrażać międzynarodowemu pokojowi i bezpieczeństwu.

4. Uprawnienia Zgromadzenia Ogólnego wyszczególnione w tym artykule w niczym nie mogą ograniczać ogólnej treści artykułu 10.

Artykuł 12

1. Gdy, w związku z jakimkolwiek sporem lub sytuacją, Rada Bezpieczeństwa wykonywa funkcje przyznane jej przez niniejszą Kartę, to Zgromadzenie Ogólne nie powinno udzielać żadnych zaleceń w związku z tym sporem lub sytuacją, chyba że Rada Bezpieczeństwa tego zażąda.

2. Sekretarz Generalny, za zgodą Rady Bezpieczeństwa, będzie podawał do wiadomości Zgromadzeniu Ogólnemu na każdej jego sesji wszelkie sprawy dotyczące utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, którymi Rada Bezpieczeństwa zajmowała się; będzie on również zawiadamiał natychmiast Zgromadzenie Ogólne albo członków Narodów Zjednoczonych w przypadku, gdyby Zgromadzenie Ogólne w danej chwili nie zasiadało, gdy Rada Bezpieczeństwa przestanie zajmować się takimi sprawami.

Artykuł 13

1. Zgromadzenie Ogólne zapoczątkuje badania i będzie udzielało zaleceń w celu:

- a) popierania współpracy międzynarodowej w dziedzinie politycznej i zachęcania do stopniowego rozwoju prawa międzynarodowego i jego kodyfikacji;
- b) popierania współpracy międzynarodowej w dziedzinie gospodarczej, społecznej, kulturalnej, oświatowej i zdrowotnej oraz udzielania pomocy przy urzeczywistnianiu praw człowieka i podstawowych swobód dla wszystkich bez różnicy rasy, płci, języka lub religii.

2. Dalsze szczegóły, dotyczące odpowiedzialności, funkcji i kompetencji Zgromadzenia Ogólnego w związku ze sprawami wspomnianymi wyżej w ustępie 1 (b), są podane dalej w Rozdziałach IX i X.

Artykuł 14

Z zastrzeżeniem postanowień artykułu 12, Zgromadzenie Ogólne może zalecać środki w celu pokojowego wyrównania jakiejkolwiek sytuacji, bez względu na jej pochodzenie, o której ono sądzi, że może zachwiać powszechnym dobrobytem albo przyjaznymi stosunkami między narodami, włączając w to sytuacje, jakie mogłyby powstać na skutek złamania postanowień niniejszej Karty, podających cele i zasady Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 15

1. Zgromadzenie Ogólne będzie otrzymywało od Rady Bezpieczeństwa doroczne i specjalne sprawozdania i poddawało je badaniu; te sprawozdania powinny zawierać wyszczególnienie zarządzeń, jakie Rada Bezpieczeństwa postanowiła poczynić albo już poczyniła w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

2. Zgromadzenie Ogólne będzie otrzymywało i poddawało badaniu sprawozdania od innych organów Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 16

W związku z międzynarodowym systemem powierniczym Zgromadzenie Ogólne będzie spełniało funkcje, przyznane mu w Rozdziałach XII i XIII, włączając w to zatwierdzanie porozumień powierniczych odnośnie okręgów nie zaliczonych do strategicznych.

Artykuł 17

1. Zgromadzenie Ogólne będzie rozpatrywało i zatwierdzało budżet Organizacji.

2. Wydatki Organizacji ponosić będą jej członkowie w stosunku określonym przez Zgromadzenie Ogólne

3. Zgromadzenie Ogólne będzie rozpatrywało i zatwierdzało wszelkie porozumienia finansowe i budżetowe z organizacjami wyspecjalizowanymi, o których jest mowa w artykule

57, oraz będzie badało budżety administracyjne takich organizacji wyspecjalizowanych, w celu udzielania zaleceń odnośnym organizacjom.

Głosowanie

Artykuł 18

1. Każdy członek Zgromadzenia Ogólnego posiadać będzie jeden głos.

2. Uchwały Zgromadzenia Ogólnego w sprawach ważnych będą zapadały większością dwóch trzecich głosów członków obecnych i głosujących. Do spraw takich będą zaliczone: zalecenia, dotyczące utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, wybór niestałych członków Rady Bezpieczeństwa, wybór członków Rady Gospodarczej i Społecznej, wybór członków Rady Powierniczej zgodnie z ustępem 1 (c) artykułu 86, przyjęcie nowych członków do Narodów Zjednoczonych, zawieszania w prawach i przywilejach członka, wydalenie członków, sprawy dotyczące działania systemu powierniczego, wreszcie sprawy budżetowe.

3. Uchwały w innych materiach, włączając w to ustalanie dodatkowych kategorii spraw, które mają być zdecydowane większością dwóch trzecich głosów, będą zapadały większością głosów członków obecnych i głosujących.

Artykuł 19

Członek Narodów Zjednoczonych, zalegający w zapłacie swych świadczeń finansowych na rzecz Organizacji, będzie pozbawiony prawa głosu na Zgromadzeniu Ogólnym o ile wysokość zaległości dosięga lub przewyższa sumę opłat należnych za dwa pełne ubiegłe lata. Zgromadzenie Ogólne może mimo to zezwolić takiemu członkowi na głosowanie, o ile dojdzie do przekonania, że ta opieszałość w zapłacie została spowodowana okolicznościami niezależnymi od jego woli.

Procedura

Artykuł 20

Zgromadzenie Ogólne będzie się zbierało raz na rok na sesje zwyczajne oraz na sesje specjalne, o ile okoliczności będą tego wymagały. Sesje specjalne zwoływać będzie Sekretarz Generalny na żądanie Rady Bezpieczeństwa albo większości członków Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 21

Zgromadzenie Ogólne uchwali swoje własne przepisy proceduralne. Będzie ono wybierało swego przewodniczącego na każdą sesję.

Artykuł 22

Ogólne Zgromadzenie Ogólne może utworzyć takie organa pomocnicze, jakie uzna za niezbędne do wypełniania swych funkcji.

Rozdział V

Rada Bezpieczeństwa

Skład

Artykuł 23

1. Rada Bezpieczeństwa będzie się składała z piętnastu członków Narodów Zjednoczonych. Republika Chińska, Francja, Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, Królestwo Zjednoczone W. Brytanii i Irlandii Północnej oraz Stany Zjednoczone Ameryki będą stałymi członkami Rady Bezpieczeństwa. Ogólne Zgromadzenie wybierać będzie dziesięciu innych członków Narodów Zjednoczonych w charakterze niestałych członków Rady Bezpieczeństwa, przy czym należy zwracać w pierwszym rzędzie szczególną uwagę na stopień udziału członków Narodów Zjednoczonych w dziele utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz w innych celach Organizacji, jak również na sprawiedliwy rozdział pod względem geograficznym.

2. Niestali członkowie Rady Bezpieczeństwa będą wybierani na okres dwóch lat. Przy pierwszym wyborze niestałych członków, po zwiększeniu liczby członków Rady Bezpieczeństwa z jedenastu do piętnastu, dwóch spośród czterech dodatkowych członków będzie wybranych na okres jednego roku. Członek ustępujący nie podlega ponownemu wyborowi na następującą bezpośrednio kadencję.

3. Każdy członek Rady Bezpieczeństwa będzie miał jednego przedstawiciela.

Funkcje i uprawnienia

Artykuł 24

1. W celu zapewnienia szybkiej i skutecznej akcji Narodów Zjednoczonych, członkowie tej Organizacji wkładają na Radę Bezpieczeństwa główną odpowiedzialność za utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa i zgodni są co do tego, że Rada Bezpieczeństwa wypełniając swe obowiązki, wynikające z tej odpowiedzialności, działa w ich imieniu.

2. Spełniając te obowiązki, Rada Bezpieczeństwa będzie się kierowała celami i zasadami Narodów Zjednoczonych. Szczególne pełnomocnictwa, udzielone Radzie Bezpieczeństwa dla wypełnienia tych obowiązków, są wymienione w Rozdziałach: VI, VII, VIII i XII.

3. Rada Bezpieczeństwa będzie składała Zgromadzeniu Ogólnemu do rozpatrzenia sprawozdania doroczne, a w razie konieczności, także i specjalne.

Artykuł 25

Członkowie Narodów Zjednoczonych zobowiązują się przyjąć i wykonać postanowienia Rady Bezpieczeństwa, zgodnie z niniejszą Kartą.

Artykuł 26

Żeby przyczynić się do ustalenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa z jak najmniejszym uszczerbkiem dla zasobów ludzkich i gospodarczych świata na cele związane ze zbrojeniami, na Radę Bezpieczeństwa spada odpowiedzialność za ułożenie, przy pomocy wspomnianego w artykule 47 Komitetu Sztabu Wojskowego, planów utworzenia systemu regulowania zbrojeń; plany te będą przedłożone członkom Narodów Zjednoczonych.

Głosowanie

Artykuł 27

1. Każdy członek Rady Bezpieczeństwa posiadać będzie jeden głos.

2. Do przyjęcia uchwał Rady Bezpieczeństwa w sprawach proceduralnych potrzebna jest zgodność głosów dziewięciu członków.

3. Do przyjęcia uchwał Rady Bezpieczeństwa we wszystkich innych sprawach potrzebna jest zgodność głosów dziewięciu członków, włączając w to głosy wszystkich stałych członków, przy czym strona, biorąca udział w sporze, powinna wstrzymać się od głosowania przy zapadaniu decyzji w sprawach, o których traktuje Rozdział VI i ustęp 3 artykułu 52.

Procedura

Artykuł 28

1. Rada Bezpieczeństwa powinna być tak zorganizowana, żeby mogła być czynna bez przerwy. W tym celu każdy członek Rady Bezpieczeństwa powinien zawsze posiadać swego przedstawiciela w siedzibie Organizacji.

2. Sesje Rady Bezpieczeństwa będą odbywały się periodycznie; każdy jej członek będzie reprezentowany na tych sesjach, stosownie do swego życzenia, albo przez członka rządu, albo przez jakiegoś innego, umyślnie w tym celu wyznaczonego przedstawiciela.

3. Rada Bezpieczeństwa może odbywać swoje posiedzenia gdzie indziej niż w siedzibie Organizacji, o ile uzna, że to może bardziej ułatwić jej pracę.

Artykuł 29

Rada Bezpieczeństwa może utworzyć takie organa pomocnicze, jakie uzna za niezbędne do pełnienia swych funkcji.

Artykuł 30

Rada Bezpieczeństwa uchwali swoje własne przepisy proceduralne, włączając w to sposób wyboru przewodniczącego.

Artykuł 31

Każdy członek Narodów Zjednoczonych, nie będący członkiem Rady Bezpieczeństwa, może brać udział bez prawa głosu w naradach nad każdą sprawą, która znalazła się na porządku obrad Rady Bezpieczeństwa, o ile Rada uzna, że interesy tego członka są specjalnie dotknięte.

Artykuł 32

Gdy jeden z członków Narodów Zjednoczonych, nie będący członkiem Rady Bezpieczeństwa, albo państwo, nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, jest stroną w sporze rozważanym w Radzie Bezpieczeństwa, będą oni zaproszeni do wzięcia udziału, bez prawa głosu, w obradach dotyczących tego sporu. Rada Bezpieczeństwa określi warunki, jakie uzna za słuszne, brania udziału w obradach przez państwo, nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych.

Rozdział VI

Pokojowe załatwianie sporów

Artykuł 33

1. Strony w sporze, którego dalsze trwanie może narazić na niebezpieczeństwo utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, powinny przede wszystkim dążyć do jego rozstrzygnięcia w drodze rokowań, badań, pośrednictwa, koncyliacji, arbitrażu, postępowania sądowego, odwołania się do organów lub porozumień regionalnych, albo innymi sposobami pokojowymi stosownie do swego wyboru.

2. O ile Rada Bezpieczeństwa uzna to za niezbędne, wezwie strony do załatwienia sporu takimi sposobami.

Artykuł 34

Rada Bezpieczeństwa będzie władna poddać zbadaniu każdy spór albo sytuację, które mogłyby doprowadzić do tarć międzynarodowych albo wywołać spór, w celu ustalenia, czy dalsze trwanie sporu lub sytuacji nie grozi niebezpieczeństwem dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Artykuł 35

1. Każdy członek Narodów Zjednoczonych może zwrócić uwagę Rady Bezpieczeństwa albo Zgromadzenia Ogólnego na wszelki spór lub sytuację w rodzaju tych, o których jest mowa w artykule 34.

2. Państwo, nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, może zwrócić uwagę Rady Bezpieczeństwa albo Zgromadzenia Ogólnego na wszelki spór, w którym jest ono stroną, pod warunkiem, że uprzednio przyjmie, w związku z tym sporem, zobowiązania o pokojowym załatwianiu sporów, przewidziane w niniejszej Karcie.

3. Postępowanie przed Zgromadzeniem Ogólnym w sprawach, na które zwrócono jego uwagę w myśl niniejszego artykułu, będzie się toczyło z uwzględnieniem postanowień artykułów 11 i 12.

Artykuł 36

1. Rada Bezpieczeństwa jest władna w każdym stadium sporu, należącego do kategorii sporów wymienionych w artykule 33, lub sytuacji podobnego rodzaju, zalecić odpowiednie sposoby postępowania albo metody załatwienia.

2. Rada Bezpieczeństwa powinna uwzględnić przyjętą już przez strony wszelką procedurę załatwienia danego sporu.

3. Udzielając zaleceń na podstawie niniejszego artykułu, Rada Bezpieczeństwa powinna również brać pod uwagę, że spory natury prawnej powinny z reguły być przekazywane przez strony do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w trybie przewidzianym przez Statut Trybunału.

Artykuł 37

1. W przypadku gdyby stronom w sporze, należącym do kategorii wymienionej w artykule 33, nie udało się go załatwić sposobami podanymi przez ten artykuł, powinny one przekazać go Radzie Bezpieczeństwa.

2. Gdyby Rada Bezpieczeństwa uznała, że dalsze trwanie sporu może istotnie narazić na niebezpieczeństwo utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, poweźmie ona decyzję, czy rozpocząć akcję zgodnie z postanowieniami artykułu 36, czy też zalecić taki sposób załatwienia, jaki uzna za odpowiedni.

Artykuł 38

Bez uszczerbku dla postanowień artykułów od 33 do 37, Rada Bezpieczeństwa jest władna, o ile wszystkie strony w sporze zażądadają tego, czynić zalecenia stronom w celu pokojowego załatwienia sporu.

Rozdział VII

Akcja w związku z zagrożeniem pokoju, zakłóceniem pokoju i aktami agresji

Artykuł 39

Rada Bezpieczeństwa powinna stwierdzić istnienie wszelkiej okoliczności, zagrażającej pokojowi, zakłócenia pokoju albo aktu agresji, i udzielić zaleceń lub postanowić, jakie środki należy przedsięwziąć zgodnie z artykułami 41 i 42, żeby utrzymać albo przywrócić międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo.

Artykuł 40

Żeby zapobiec zaostrzeniu sytuacji, Rada Bezpieczeństwa jest władna, zanim udzieli zaleceń albo poweźmie decyzję co do zarządzeń przewidzianych w artykule 39, wezwać strony zainteresowane, żeby zastosowały się do takich środków tymczasowych, jakie ona uzna za konieczne lub pożądane. Te środki tymczasowe nie powinny przesądzać praw, roszczeń albo położenia stron zainteresowanych. Rada Bezpieczeństwa wyciągnie należyte wnioski z niezastosowania się do takich środków tymczasowych.

Artykuł 41

Rada Bezpieczeństwa jest władna uchwalić, jakie zarządzenia, nie pociągające za sobą użycia siły zbrojnej, powinny być zastosowane, żeby zapewnić skuteczność jej decyzjom, oraz może zwrócić się do członków Narodów Zjednoczonych z żądaniem zastosowania takich zarządzeń. Mogą one polegać na pełnym lub częściowym przerwaniu stosunków gospodarczych i środków komunikacyjnych, kolejowych, morskich, powietrznych, pocztowych, telegraficznych, radiowych i innych, oraz na zerwaniu stosunków dyplomatycznych.

Artykuł 42

Jeżeli Rada Bezpieczeństwa uzna, że środki przewidziane w artykule 41 mogłyby okazać się niewystarczającymi albo już okazały się niewystarczającymi, jest ona władna podjąć

taką akcję przy pomocy sił powietrznych, morskich lub lądowych, jaka mogłaby okazać się konieczną do utrzymania albo przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Akcja taka może polegać na demonstracjach, blokadzie i innych operacjach sił zbrojnych powietrznych, morskich lub lądowych członków Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 43

1. W celu przyczynienia się do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, wszyscy członkowie Narodów Zjednoczonych zobowiązują się dać do rozporządzenia Radzie Bezpieczeństwa, na jej żądanie i stosownie do specjalnego porozumienia lub porozumień, niezbędne do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa siły zbrojne, pomoc i ułatwienia, włączając w to prawo przemarszu.

2. Takie porozumienie lub porozumienia określą liczbę i rodzaj sił zbrojnych, stopień ich pogotowia i ich ogólną dyslokację oraz rodzaj ułatwień i pomocy, których należy dostarczyć.

3. Rokowania o zawarcie porozumienia lub porozumień zostaną podjęte możliwie najprędzej z inicjatywy Rady Bezpieczeństwa. Będą one zawarte między Radą Bezpieczeństwa a członkami Organizacji lub między Radą Bezpieczeństwa a grupami tych członków i będą ratyfikowane przez państwa podpisujące w trybie przewidzianym przez ich konstytucje.

Artykuł 44

Gdy Rada Bezpieczeństwa zadecyduje użycie siły, to zanim zażąda od członka, który nie jest w niej reprezentowany, dostarczenia sił zbrojnych w wykonaniu zobowiązań zaciągniętych przez niego na mocy artykułu 43, powinna zaprosić tego członka, o ile on tego zażąda, do wzięcia udziału w podejmowaniu decyzji przez Radę Bezpieczeństwa w sprawie użycia kontyngentu sił zbrojnych dostarczonych przez tego członka.

Artykuł 45

Dla umożliwienia Narodom Zjednoczonym stosowania nie cierpiących zwłoki zarządzeń wojskowych, członkowie Organizacji obowiązani są trzymać w gotowości do natychmiastowego użycia kontyngenty narodowych sił lotniczych, przeznaczone do skombinowanej międzynarodowej akcji represyjnej. Siła i stopień pogotowia tych kontyngentów oraz plany ich akcji skombinowanej będą ustalone przez Radę Bezpieczeństwa przy pomocy Komitetu Sztabu Wojskowego w granicach określonych w specjalnym porozumieniu lub porozumieniach, o których mowa w artykule 43.

Artykuł 46

Plany użycia sił zbrojnych układa Rada Bezpieczeństwa przy pomocy Komitetu Sztabu Wojskowego.

Artykuł 47

1. Będzie utworzony Komitet Sztabu Wojskowego dla udzielania rad i pomocy Radzie Bezpieczeństwa we wszystkich sprawach odnoszących się do jej potrzeb wojskowych w związku z utrzymaniem międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, do użycia i dowództwa sił zbrojnych oddanych do jej rozporządzenia, tudzież do uregulowania zbrojeń i możliwego rozbrojenia.

2. Komitet Sztabu Wojskowego będzie się składał z Szefów Sztabu stałych członków Rady Bezpieczeństwa albo z ich przedstawicieli. Każdy członek Narodów Zjednoczonych, nie reprezentowany stale w Komitecie, będzie przez Komitet zaproszony do współpracy ilekroć skuteczność wywiązywania się Komitetu z jego obowiązków wymagać będzie udziału tego członka w pracach Komitetu.

3. Komitet Sztabu Wojskowego ponosić będzie odpowiedzialność wobec Rady Bezpieczeństwa za kierownictwo strategiczne wszelkimi siłami zbrojnymi, oddanymi do

rozporządzenia Radzie Bezpieczeństwa. Zagadnienia, związane z dowodzeniem takimi siłami zbrojnymi, będą opracowane później.

4. Komitet Sztabu Wojskowego, po otrzymaniu upoważnienia od Rady Bezpieczeństwa i po naradzeniu się z właściwymi organizacjami regionalnymi, będzie mógł tworzyć regionalne podkomitety.

Artykuł 48

1. Akcję, potrzebną do wykonania postanowień Rady Bezpieczeństwa, zmierzających do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, powinni podejmować wszyscy członkowie Narodów Zjednoczonych, albo niektórzy z nich, zależnie od decyzji Rady Bezpieczeństwa.

2. Takie postanowienia będą wykonywane przez członków Narodów Zjednoczonych bezpośrednio, jak również w formie ich akcji w odpowiednich organizacjach międzynarodowych, których są oni członkami.

Artykuł 49

Członkowie Narodów Zjednoczonych powinni jednoczyć się, udzielając sobie wzajemnie pomocy przy wykonywaniu zarządzeń uchwalonych przez Radę Bezpieczeństwa.

Artykuł 50

Jeżeli Rada Bezpieczeństwa podejmie środki zapobiegawcze lub represyjne przeciwko jakiemuś państwu, każde inne państwo, będące czy nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, które, na skutek przeprowadzenia tych zarządzeń, znalazło się w obliczu specjalnych zagadnień gospodarczych, będzie miało prawo zwrócić się do Rady Bezpieczeństwa o radę co do sposobu rozwiązania tych zagadnień.

Artykuł 51

Nic w niniejszej Karcie nie może uchybiać niepozbawalnemu prawu do samoobrony indywidualnej lub zbiorowej w przypadku napaści zbrojnej na któregokolwiek członka Narodów Zjednoczonych, zanim Rada Bezpieczeństwa nie podejmie niezbędnych zarządzeń w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Środki podjęte przez członków w wykonaniu tego prawa do samoobrony będą natychmiast podane do wiadomości Radzie Bezpieczeństwa i w niczym nie mogą uszczuplać władzy i odpowiedzialności Rady Bezpieczeństwa, wynikających z niniejszej Karty, do podejmowania w każdym czasie takiej akcji, jaką ona uzna za niezbędną do utrzymania lub przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Rozdział VIII

Porozumienie Regionalne

Artykuł 52

1. Nic w niniejszej Karcie nie wyłącza istnienia porozumień lub organizacji regionalnych, mających na celu zajmowanie się sprawami, będącymi w związku z utrzymaniem międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, a które nadają się do akcji regionalnej, byleby takie porozumienia lub organizacje i ich działalność dały się pogodzić z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych.

2. Członkowie Narodów Zjednoczonych, którzy uczestniczą w takich porozumieniach, albo tworzą takie organizacje, powinni, zanim odwołają się do Rady Bezpieczeństwa, dołożyć wszelkich starań, żeby doprowadzić do skutku pokojowe załatwienie sporów lokalnych w ramach takich porozumień regionalnych lub przy pomocy takich organizacji regionalnych.

3. Rada Bezpieczeństwa powinna popierać rozwój pokojowego załatwiania sporów lokalnych w ramach takich porozumień regionalnych albo przy pomocy takich organizacji

regionalnych, czy to na skutek inicjatywy państw zainteresowanych, czy też na skutek swej własnej inicjatywy.

4. Artykuł niniejszy w niczym nie uchybia stosowaniu artykułów 34 i 35.

Artykuł 53

1. Rada Bezpieczeństwa powinna tam, gdzie to okaże się stosownym, posiłkować się takimi porozumieniami lub organizacjami regionalnymi do przeprowadzania, pod swoją władzą, akcji represyjnej. Wszelako żadna akcja represyjna nie może być podjęta w ramach porozumień regionalnych albo przy pomocy organizacji regionalnych bez upoważnienia Rady Bezpieczeństwa; wyjątek stanowią zarządzenia przewidziane w artykule 107 lub w porozumieniach regionalnych, skierowane przeciwko któremu bądź z państw nieprzyjacielskich, tak jak je określa ustęp 2 niniejszego artykułu, a wymierzone przeciwko odnowieniu się polityki napastniczej ze strony którego bądź z tych państw, aż do czasu gdy, na żądanie zainteresowanych państw, organizacja będzie mogła wziąć na siebie odpowiedzialność za niedopuszczenie do dalszej agresji ze strony takiego państwa.

2. Wyrażenie "państwo nieprzyjacielskie", użyte w ustępie 1 niniejszego artykułu, stosuje się do każdego państwa, które, podczas Drugiej Wojny Światowej, było nieprzyjacielem którego bądź z sygnatariuszy niniejszej Karty.

Artykuł 54

Rada Bezpieczeństwa powinna być w każdym czasie dokładnie informowana o działaniach podjętych lub zamierzonych w ramach porozumień regionalnych albo przy pomocy organizacji regionalnych dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Rozdział IX

Międzynarodowa Współpraca gospodarcza i społeczna

Artykuł 55

Mając na widoku stworzenie warunków stałości i dobrobytu, które są niezbędne do pokojowych i przyjaznych stosunków między narodami, opartych na poszanowaniu zasady równouprawnienia i samostanowienia ludów, Narody Zjednoczone będą popierały:

- a) podniesienie stopy życiowej, pełne zatrudnienie oraz warunki postępu i rozwoju gospodarczego i społecznego;
- b) rozwiązywanie międzynarodowych zagadnień gospodarczych, społecznych, zdrowotnych i innych z nimi związanych, jak również międzynarodowej współpracy kulturalnej i oświatowej;
- c) powszechne poszanowanie i zachowywanie ludzkich praw i wolności podstawowych dla wszystkich bez różnicy rasy, płci, języka lub religii.

Artykuł 56

Wszyscy członkowie zobowiązują się podejmować wspólną i samodzielną akcję łącznie z Organizacją dla dopięcia celów, wymienionych w artykule 55.

Artykuł 57

1. Różne wyspecjalizowane organizacje, ustanowione na podstawie porozumień międzyrządowych i obarczone szeroką, w ich aktach zasadniczych określoną, odpowiedzialnością międzynarodową w dziedzinie gospodarczej, społecznej, kulturalnej, oświatowej, zdrowotnej i pokrewnych powinny wejść w związek z Narodami Zjednoczonymi zgodnie z postanowieniami artykułu 63.

2. Takie organizacje, związane w ten sposób z Narodami Zjednoczonymi, będą w dalszym ciągu oznaczane jako organizacje wyspecjalizowane.

Artykuł 58

Organizacja udzielać będzie zaleceń w związku z koordynacją programów działalności organizacji wyspecjalizowanych.

Artykuł 59

W razie potrzeby Organizacja spowoduje podjęcie rokowań pomiędzy państwami zainteresowanymi w celu tworzenia wszelkich nowych organizacji wyspecjalizowanych, potrzebnych do osiągnięcia celów, wymienionych w artykule 55.

Artykuł 60

Odpowiedzialność za spełnienie funkcji Organizacji, wymienionych w niniejszym Rozdziale, obarczać będzie Zgromadzenie Ogólne oraz, pod nadzorem Zgromadzenia Ogólnego, Radę Gospodarczą i Społeczną, której w tym celu przysługiwać będą uprawnienia wyszczególnione w Rozdziale X.

Rozdział X

Rada Gospodarcza i Społeczna

Skład

Artykuł 61

1. Rada Gospodarcza i Społeczna składać się będzie z pięćdziesięciu czterech członków Organizacji Narodów Zjednoczonych, wybranych przez Zgromadzenie Ogólne.

2. Z zastrzeżeniem postanowień ustępu 3, wybierać się będzie corocznie osiemnastu członków Rady Gospodarczej i Społecznej na okres trzech lat. Członek ustępujący może być bezpośrednio wybrany ponownie.

3. Przy pierwszych wyborach, po zwiększeniu liczby członków Rady Gospodarczej i Społecznej z dwudziestu siedmiu do pięćdziesięciu czterech, obok członków wybranych na miejsce dziewięciu członków, których kadencja w Radzie upłynie w końcu tego roku, zostanie wybranych dodatkowo dwudziestu siedmiu członków. Okres urzędowania dziewięciu spośród tych dwudziestu siedmiu dodatkowo wybranych członków upłynie z końcem jednego roku, dziewięciu zaś innych członków z upływem dwóch lat, w trybie ustalonym przez Zgromadzenie Ogólne.

4. Każdy członek Rady Gospodarczej i Społecznej mieć w niej będzie jednego przedstawiciela.

Funkcje i uprawnienia

Artykuł 62

1. Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest podejmować lub zapoczątkować badania i sprawozdania w związku z międzynarodowymi zagadnieniami gospodarczymi, społecznymi, kulturalnymi, oświatowymi, zdrowotnymi i pokrewnymi oraz może udzielać zaleceń w tego rodzaju sprawach Zgromadzeniu Ogólnemu, członkom Narodów Zjednoczonych i zainteresowanym organizacjom wyspecjalizowanym.

2. Władna jest ona udzielać zaleceń w celu przyczyniania się do poszanowania i zachowywania praw człowieka i podstawowych wolności w stosunku do wszystkich.

3. Władna jest ona opracowywać projekty konwencji w sprawach, wchodzących w zakres jej kompetencji, dla przedkładania ich Zgromadzeniu Ogólnemu.

4. Władna jest ona, zgodnie z regułami ustanowionymi przez Narody Zjednoczone, zwoływać konferencje międzynarodowe w sprawach wchodzących w zakres jej kompetencji.

Artykuł 63

1. Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest zawierać porozumienia z jakąkolwiek z organizacji wzmiankowanych w artykule 57, w których będą ustalane warunki, na jakich dana

organizacja wejdzie w związek z Narodami Zjednoczonymi. Porozumienia takie powinny uzyskać zatwierdzenie Zgromadzenia Ogólnego.

2. Władna jest ona uzgadniać swą działalność z organizacjami wyspecjalizowanymi w drodze porozumiewania się z nimi i przez udzielanie zaleceń takim organizacjom, Zgromadzeniu Ogólnemu oraz członkom Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 64

1. Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest poczynić odpowiednie kroki w celu otrzymywania regularnie sprawozdań od organizacji wyspecjalizowanych. Władna jest ona zawierać porozumienia z członkami Narodów Zjednoczonych i z organizacjami wyspecjalizowanymi w celu otrzymywania sprawozdań o krokach poczynionych dla wprowadzenia w życie jej własnych zarządzeń tudzież zaleceń Zgromadzenia Ogólnego w sprawach wchodzących w zakres jej kompetencji.

2. Władna jest ona przysyłać Zgromadzeniu Ogólnemu swoje uwagi o tych sprawozdaniach.

Artykuł 65

Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest udzielać Radzie Bezpieczeństwa informacji i powinna, na żądanie Rady Bezpieczeństwa, jej pomagać.

Artykuł 66

1. Rada Gospodarcza i Społeczna spełniać będzie takie funkcje, jakie wchodzą w zakres jej kompetencji, w związku z wykonywaniem zaleceń Zgromadzenia Ogólnego.

2. Władna jest ona, za zgodą Zgromadzenia Ogólnego, oddawać usługi na żądanie członków Narodów Zjednoczonych i organizacji wyspecjalizowanych.

3. Obowiązana jest ona spełniać wszelkie inne funkcje, wymienione w innych miejscach niniejszej Karty, lub które mogłyby być jej zlecone przez Zgromadzenie Ogólne.

Głosowanie

Artykuł 67

1. Każdy członek Rady Gospodarczej i Społecznej posiadać będzie jeden głos.

2. Uchwały Rady Gospodarczej i Społecznej zapadać będą większością głosów członków obecnych i głosujących.

Procedura

Artykuł 68

Rada Gospodarcza i Społeczna będzie tworzyła komisje w dziedzinie gospodarczej i społecznej oraz dla popierania praw człowieka, a także wszelkie inne komisje, które mogą okazać się niezbędnymi do spełniania jej funkcji.

Artykuł 69

W każdej sprawie, szczególnie obchodzącej jednego z członków Narodów Zjednoczonych, Rada Gospodarcza i Społeczna powinna zaprosić tego członka do wzięcia udziału w obradach bez prawa głosu.

Artykuł 70

Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest poczynić zarządzenia, żeby przedstawiciele organizacji wyspecjalizowanych mogli brać udział, bez prawa głosu, w jej obradach tudzież w obradach utworzonych przez nią Komisji, oraz żeby jej przedstawiciele mogli brać udział w obradach organizacji wyspecjalizowanych.

Artykuł 71

Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest poczynić odpowiednie zarządzenia celem porozumiewania się z organizacjami nie rządowymi, które zajmują się sprawami, wchodzącymi

w zakres jej kompetencji. Zarządzenia takie mogą być poczynione w porozumieniu z organizacjami międzynarodowymi, a w razie potrzeby i z organizacjami narodowymi, po uprzednim zasięgnięciu zdania odnośnego członka Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 72

1. Rada Gospodarcza i Społeczna uchwali swoje własne przepisy proceduralne, włączając w to sposób wyboru swego przewodniczącego.

2. Rada Gospodarcza i Społeczna zbierać się będzie w miarę potrzeby zgodnie ze swym regulaminem, który powinien zawierać postanowienie o zwoływaniu zebrań na żądanie większości jej członków.

Rozdział XI

Deklaracja w sprawie obszarów nie rządzących się samodzielnie

Artykuł 73

Członkowie Narodów Zjednoczonych, którzy ponoszą odpowiedzialność za zarząd obszarami, których ludność nie dojrzała jeszcze do pełnego stopnia samorządu, uznają zasadę, że interesy mieszkańców tych obszarów górują nad innymi, i przyjmują jako święty obowiązek popierać ze wszystkich sił dobrobyt mieszkańców tych obszarów, w ramach systemu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, stworzonego przez niniejszą Kartę; w tym celu obowiązują się:

a) zapewnić, szanując należycie kulturę tych odnośnych ludów, ich postęp w dziedzinie politycznej, gospodarczej, społecznej i oświatowej, ich sprawiedliwe traktowanie oraz ich ochronę przed nadużyciami;

b) rozwijać samorząd, mieć należycie na względzie aspiracje polityczne tych ludów oraz pomagać im w stopniowym rozwoju ich wolnych instytucji politycznych, biorąc w rachubę szczególne warunki każdego obszaru i jego ludności tudzież różny stopień ich rozwoju;

c) umacniać międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo;

d) popierać twórcze zarządzenia rozwojowe, zachęcać do prowadzenia badań, współpracować między sobą i z międzynarodowymi organizacjami, gdy i gdziekolwiek okaże się to właściwym dla praktycznego osiągnięcia celów społecznych, gospodarczych i naukowych, wymienionych w niniejszym artykule; oraz

e) przysyłać regularnie Sekretarzowi Generalnemu w celach informacyjnych, z zastrzeżeniem ograniczeń wynikających ze względów bezpieczeństwa lub konstytucyjnych, wiadomości statyczne i inne natury technicznej, dotyczące warunków gospodarczych, społecznych i oświatowych na obszarach, za które ponoszą oni odpowiedzialność, a innych niż obszary, do których odnoszą się Rozdziały XII i XIII.

Artykuł 74

Członkowie Narodów Zjednoczonych zgodni są również co do tego, że ich polityka w stosunku do obszarów, do których odnosi się niniejszy Rozdział, musi, w nie mniejszym stopniu niż ich polityka w stosunku do ich rdzennych obszarów, opierać się na ogólnej zasadzie dobrego sąsiedztwa, przy należyтым uwzględnieniu interesów i dobrobytu reszty świata w dziedzinie społecznej, gospodarczej i handlowej.

Rozdział XII

Międzynarodowy system powiernictwa

Artykuł 75

Narody Zjednoczone utworzą pod swym kierownictwem międzynarodowy system powiernictwa dla zarządzania i nadzorowania tych obszarów, które mogłyby być włączone do Organizacji na podstawie późniejszych oddzielnych porozumień. Te obszary będą w dalszym ciągu oznaczane jako obszary powiernicze.

Artykuł 76

Zgodnie z celami Narodów Zjednoczonych, wyłożonymi w artykule 1 niniejszej Karty, podstawowe zadania systemu powierniczego powinny polegać na:

- a) umacnianiu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa;
- b) popieraniu postępu w dziedzinie politycznej, gospodarczej, społecznej i oświatowej mieszkańców obszarów powierniczych i ich stopniowego rozwoju w kierunku samorządu lub niepodległości odpowiednio do szczególnych warunków każdego obszaru i jego ludności, do swobodnie wyrażonych życzeń odnośnych ludów i zgodnie z postanowieniami poszczególnych porozumień powierniczych;
- c) zachęcaniu do poszanowania praw człowieka i podstawowych swobód dla wszystkich bez różnicy rasy, płci, języka lub religii oraz do uznawania współzależności ludów świata; i
- d) zapewnieniu równego traktowania wszystkich członków Narodów Zjednoczonych i ich obywateli w dziedzinie społecznej, gospodarczej i handlowej, jak również równego traktowania tych ostatnich przy wymiarze sprawiedliwości, bez uszczerbku dla osiągnięcia wyżej wymienionych celów i z zastrzeżeniem postanowień artykułu 80.

Artykuł 77

1. System powierniczy będzie stosowany do takich obszarów należących do niżej wymienionych kategorii, które zostaną mu poddane na podstawie porozumień powierniczych:

- a) obszary znajdujące się obecnie pod mandatem;
- b) obszary, które mogą być oderwane od państw nieprzyjacielskich w wyniku Drugiej Wojny Światowej; oraz
- c) obszary dobrowolnie poddane pod ten system przez państwa odpowiedzialne za zarząd nimi.

2. Będzie przedmiotem późniejszego porozumienia pytanie, które obszary, należące do powyższych kategorii, będą poddane systemowi powierniczemu i na jakich warunkach.

Artykuł 78

System powierniczy nie powinien być stosowany do obszarów, które zostały członkami Narodów Zjednoczonych, wobec tego, że stosunki pomiędzy nimi muszą opierać się na poszanowaniu zasady równości suwerennej.

Artykuł 79

Warunki powiernictwa dla każdego obszaru, mającego być poddany systemowi powierniczemu, włączając w to wszelkie zmiany lub poprawki, będą uzgodnione przez państwa bezpośrednio zainteresowane, łącznie z mocarstwem mandatowym, gdy iść będzie o obszary, znajdujące się pod mandatem któregoś z członków Narodów Zjednoczonych i warunki te będą zatwierdzone zgodnie z postanowieniami artykułów 83 i 85.

Artykuł 80

1. Wyjąwszy ewentualne postanowienia poszczególnych porozumień powierniczych, zawartych zgodnie z artykułami 77, 79 i 81, a poddających każdy obszar systemowi powierniczemu, i dopóki takie porozumienia nie zostaną zawarte, nic w niniejszym Rozdziale nie może być interpretowane bezpośrednio ani pośrednio jako zmieniające w jaki bądź sposób prawo jakiegokolwiek państwa lub ludu, albo warunki istniejących aktów międzynarodowych, w których poszczególni członkowie Narodów Zjednoczonych mogliby być stronami.

2. Nie należy wyklądać ustępu 1 niniejszego artykułu w ten sposób, jak gdyby dawał podstawy do przeciągania lub odkładania rokowań i zawierania porozumień, mających na celu poddanie obszarów mandatowych i innych systemowi powierniczemu, jak to jest przewidziane w artykule 77.

Artykuł 81

Porozumienie powiernicze powinno w każdym przypadku zawierać warunki, na jakich obszar powierniczy będzie administrowany, oraz wskazywać władzę, która będzie zarządzała obszarem powierniczym. Władzą taką, nazywaną w dalszym ciągu władzą administrującą, może być jedno lub więcej państw albo sama Organizacja.

Artykuł 82

W każdym porozumieniu powierniczym może być oznaczony okrąg lub okręgi strategiczne, obejmujące część lub całość obszaru powierniczego, do którego odnosi się to porozumienie, bez uszczerbku dla jakiegokolwiek porozumienia, albo porozumień specjalnych, zawartych zgodnie z artykułem 43.

Artykuł 83

1. W stosunku do okręgów strategicznych wszystkie funkcje Narodów Zjednoczonych, włączając w to zatwierdzanie treści porozumień powierniczych oraz ich zmian lub poprawek, wykonywać będzie Rada Bezpieczeństwa.

2. Zadania podstawowe, wymienione w artykule 76, odnoszą się również i do ludności każdego okręgu strategicznego.

3. Z zastrzeżeniem postanowień porozumień powierniczych i bez uszczerbku dla względów bezpieczeństwa, Rada Bezpieczeństwa korzystać będzie z pomocy Rady Powierniczej do wykonywania w okręgach strategicznych tych funkcji, które, w ramach systemu powiernictwa, należą do Narodów Zjednoczonych, a dotyczą spraw o charakterze politycznym, gospodarczym, społecznym i oświatowym.

Artykuł 84

Należec będzie do obowiązków władzy administrującej dopilnowanie, żeby obszar powierniczy odegrał swą rolę w utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. W tym celu władza administrująca władna jest posługiwać się siłami ochotniczymi, ułatwieniami i pomocą, pochodzącymi z obszaru powierniczego, zarówno przy wypełnianiu swych zobowiązań względem Rady Bezpieczeństwa, zaciągniętych przez nią z uwagi na powyższe zadania, jak również do obrony lokalnej oraz żeby zapewnić posłuch prawu i utrzymanie porządku w obrębie obszaru powierniczego.

Artykuł 85

1. W stosunku do porozumień powierniczych, odnoszących się do wszystkich okręgów nie uznanych za strategiczne, funkcje Narodów Zjednoczonych, włączając w to zatwierdzanie treści i porozumień powierniczych oraz ich zmian lub poprawek, wykonywać będzie Zgromadzenie Ogólne.

2. Rada Powiernicza, działając pod władzą Zgromadzenia Ogólnego, obowiązana jest udzielać mu pomocy przy wykonywaniu tych funkcji.

Rozdział XIII

Rada Powiernicza

Skład

Artykuł 86

1. Rada Powiernicza składać się będzie z następujących członków Narodów Zjednoczonych:

- a) z członków zarządzających obszarami powierniczymi;
- b) z tych członków wymienionych imiennie w artykule 23, którzy nie zarządzają obszarami powierniczymi;
- c) z tylu innych członków, wybranych przez Zgromadzenie Ogólne na okres lat trzech, ilu potrzeba, żeby cała ilość członków Rady Powierniczej składała się z równej liczby tych

członków Narodów Zjednoczonych, którzy zarządzają, i tych którzy nie zarządzają obszarami powierniczymi.

2. Każdy członek Rady Powierniczej wyznaczy jedną osobę, szczególnie do tego nadającą się, która go będzie w niej reprezentowała.

Funkcje i uprawnienia

Artykuł 87

Zgromadzenie Ogólne i znajdująca się pod jego władzą Rada Powiernicza przy wykonywaniu swych funkcji władne są:

- a) rozpatrywać sprawozdania, składane przez władzę administrującą;
- b) przyjmować petycje i badać je, zasięgając zdania władzy administrującej;
- c) odbywać okresowe wizytacje odnośnych obszarów powierniczych w terminach uzgodnionych z władzą administrującą; oraz
- d) podejmować te i inne czynności zgodnie z postanowieniami porozumień powierniczych.

Artykuł 88

Rada Powiernicza ułoży kwestionariusz w sprawie postępów, osiągniętych przez mieszkańców każdego obszaru powierniczego w dziedzinie politycznej, gospodarczej, społecznej i oświatowej, a władza administrująca każdego obszaru powierniczego objętego kompetencją Zgromadzenia Ogólnego, będzie mu składała roczne sprawozdanie na podstawie takiego kwestionariusza.

Głosowanie

Artykuł 89

1. Każdy członek Rady Powierniczej posiadać będzie jeden głos.
2. Uchwały Rady Powierniczej zapadać będą większością głosów członków obecnych i głosujących.

Procedura

Artykuł 90

1. Rada Powiernicza uchwali swoje własne przepisy proceduralne, włączając w to sposób wyboru przewodniczącego.

2. Rada Powiernicza zbierać się będzie w miarę potrzeby zgodnie ze swym regulaminem, który powinien zawierać postanowienie o zwoływaniu zebrań na żądanie większości jej członków.

Artykuł 91

Rada Powiernicza korzystać będzie, w razie potrzeby, z pomocy Rady Gospodarczej i Społecznej oraz organizacji wyspecjalizowanych, w sprawach, w których są one odpowiednio zainteresowane.

Rozdział XIV

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości

Artykuł 92

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości będzie głównym organem sądowym Narodów Zjednoczonych. Będzie on działał zgodnie z załączonym Statutem, który jest oparty na Statucie Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej i który stanowi część składową niniejszej Karty.

Artykuł 93

1. Wszyscy członkowie Narodów Zjednoczonych są ipso facto stronami w Statucie Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.

2. Państwo, nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, może zostać stroną w Statucie Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości na warunkach, które w każdym poszczególnym przypadku określi Ogólne Zgromadzenie na wniosek Rady Bezpieczeństwa.

Artykuł 94

1. Każdy członek Narodów Zjednoczonych zobowiązuje się zastosować do orzeczeń Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości we wszystkich sprawach, w których jest stroną.

2. Jeżeli jedna ze stron w sporze będzie się uchylała od wykonania obowiązków, które spadły na nią w wyniku wyroku wydanego przez Trybunał, druga strona może odwołać się do Rady Bezpieczeństwa, która władna jest, jeżeli to uzna za konieczne, udzielić zaleceń lub postanowić, jakie środki należy zastosować, żeby zapewnić wyrokowi wykonalność.

Artykuł 95

Nic w niniejszej Karcie nie może stać na przeszkodzie, żeby członkowie Narodów Zjednoczonych oddawali swoje spory do rozstrzygnięcia innym sądom na mocy porozumień już istniejących, albo które mogłyby być w przyszłości zawarte.

Artykuł 96

1. Ogólne Zgromadzenie albo Rada Bezpieczeństwa mogą zająć od Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości wydania opinii doradczej w każdej kwestii prawnej.

2. Również i inne organy Narodów Zjednoczonych oraz organizacje wyspecjalizowane, którym Zgromadzenie Ogólne może w każdym czasie udzielić odpowiedniego upoważnienia, mogą żądać opinii doradczych od Trybunału w kwestiach prawnych, które mogłyby nastężyć się w zakresie ich działalności.

Rozdział XV

Sekretariat

Artykuł 97

W skład Sekretariatu wchodzić będzie Sekretarz Generalny oraz personel tak liczny, jak to będzie potrzebne dla Organizacji. Sekretarza Generalnego mianować będzie Zgromadzenie Ogólne na wniosek Rady Bezpieczeństwa. Będzie on głównym urzędnikiem administracyjnym Organizacji.

Artykuł 98

Sekretarz Generalny będzie występował w tym charakterze na wszystkich posiedzeniach Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Rady Gospodarczej i Społecznej oraz Rady Powierniczej i będzie spełniał wszelkie inne funkcje, które mu te organa powierzą. Sekretarz Generalny będzie składał Zgromadzeniu Ogólnemu doroczne sprawozdanie o pracach Organizacji.

Artykuł 99

Sekretarz Generalny ma prawo zwracać uwagę Rady Bezpieczeństwa na każdą sprawę, która, w jego mniemaniu, mogłaby zagrażać utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Artykuł 100

1. Przy wykonywaniu swych obowiązków Sekretarz Generalny i jego personel nie powinni żądać lub otrzymywać instrukcji od jakiegokolwiek rządu albo od jakiegokolwiek innej władzy, nie należącej do Organizacji. Powinni oni powstrzymać się od wszelkiej działalności, która mogłaby odbić się na ich charakterze jako funkcjonariuszy międzynarodowych, odpowiedzialnych jedynie przed Organizacją.

2. Każdy członek Narodów Zjednoczonych zobowiązuje się szanować wyłącznie międzynarodowy charakter obowiązków Sekretarza Generalnego i jego personelu i nie dążyć do wywierania na nich wpływu przy wykonywaniu ich obowiązków.

Artykuł 101

1. Personel będzie mianowany przez Sekretarza Generalnego zgodnie z regulaminem, wydanym przez Zgromadzenie Ogólne.

2. Odpowiedni personel będzie przydzielony na stałe do Rady Gospodarczej i Społecznej, do Rady Powierniczej oraz, w miarę potrzeby, do innych organów Narodów Zjednoczonych. Personele te będą stanowiły część Sekretariatu.

3. Kierowniczą zasadą przy przyjmowaniu na służbę personelu i określaniu warunków służby powinna być konieczność zapewnienia najwyższego poziomu ich sprawności, kompetencji i uczciwości. Powinno się przywiązywać należytą uwagę do tego, żeby, przy obsadzaniu stanowisk uwzględniać w jak najszerszym stopniu zasadę geograficzną.

Rozdział XVI

Postanowienia różne

Artykuł 102

1. Każdy traktat i każdy układ międzynarodowy, zawarty przez któregokolwiek członka Narodów Zjednoczonych po wejściu w życie niniejszej Karty, powinien być możliwie jak najprędzej zarejestrowany w Sekretariacie i przez Sekretariat ogłoszony.

2. W razie gdyby jakikolwiek tego rodzaju traktat lub układ międzynarodowy nie został zarejestrowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu, to żadna ze stron umawiających się nie będzie mogła powoływać się na taki traktat albo układ przed którymkolwiek organem Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 103

W razie sprzeczności pomiędzy obowiązkami członków Narodów Zjednoczonych, wynikających z niniejszej Karty, a ich obowiązkami wynikającymi z jakiegoś innego porozumienia międzynarodowego, pierwszeństwo będą miały ich obowiązki wynikające z niniejszej Karty.

Artykuł 104

Organizacji przysługiwać będzie na terytorium każdego z jej członków taka zdolność do działań prawnych, jaka może być potrzebna do wykonywania jej funkcji i urzeczywistniania jej celów.

Artykuł 105

1. Organizacji przysługiwać będą na terytorium każdego z jej członków takie przywileje i immunitety, jakie są konieczne do osiągnięcia jej celów.

2. Przedstawicielem członków Narodów Zjednoczonych i funkcjonariuszom Organizacji będą również przysługiwały takie przywileje i immunitety, jakie są konieczne do niezależnego wykonywania ich funkcji związanych z Organizacją.

3. Zgromadzenie Ogólne może udzielać zaleceń w celu ustalenia szczegółów zastosowania ustępów 1 i 2 niniejszego artykułu oraz może proponować Członkom Narodów Zjednoczonych konwencje w tym celu.

Rozdział XVII

Przejściowe zarządzenie w przedmiocie bezpieczeństwa

Artykuł 106

Zanim wejdą w życie specjalne porozumienia, o których wspomina artykuł 43, a które w mniemaniu Rady Bezpieczeństwa umożliwiają jej rozpoczęcie wypełniania jej obowiązków przewidzianych w artykule 42, państwa, które są stronami w Deklaracji Czterech

Narodów, podpisanej w Moskwie dnia 30 października 1943 roku, oraz Francja, będą, w myśl postanowień punktu 5 tej Deklaracji, porozumiewać się z sobą, a w razie potrzeby i z innymi członkami Narodów Zjednoczonych w celu podejmowania takiej akcji wspólnej w imieniu Organizacji, jaka mogłaby się okazać niezbędną do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Artykuł 107

Nic w niniejszej Karcie nie może unieważniać lub wykluczać akcji w stosunku do któregośkolwiek państwa, które w ciągu Drugiej Wojny Światowej było nieprzyjacielem któregośkolwiek z sygnatariuszy niniejszej Karty, jeżeli państwa odpowiedzialne za taką akcję, podjęły ją lub usankcjonowały jako następstwo tej wojny.

Rozdział XVIII

Poprawki

Artykuł 108

Poprawki do niniejszej Karty uprawomocnią się w stosunku do wszystkich członków Narodów Zjednoczonych gdy zostaną uchwalone większością dwóch trzecich głosów członków Zgromadzenia Ogólnego oraz ratyfikowane przez dwie trzecie członków Narodów Zjednoczonych, włączając w to wszystkich stałych członków Rady Bezpieczeństwa, w trybie przepisany przez ich odnośne konstytucje.

Artykuł 109

1. Ogólna konferencja członków Narodów Zjednoczonych, zwołana w celu rewizji niniejszej Karty, będzie mogła zebrać się w czasie i miejscu oznaczonym uchwałą, powziętą większością dwóch trzecich głosów członków Zgromadzenia Ogólnego oraz uchwałą którychkolwiek dziewięciu członków Rady Bezpieczeństwa. Każdy członek Narodów Zjednoczonych mieć będzie na konferencji jeden głos.

2. Wszelka zmiana niniejszej Karty zalecona głosami dwóch trzecich członków konferencji wejdzie w życie po ratyfikowaniu jej, w trybie przepisany przez odnośne konstytucje, przez dwie trzecie członków Narodów Zjednoczonych, włączając w to wszystkich stałych członków Rady Bezpieczeństwa.

3. Gdyby taka konferencja nie odbyła się przed dziesiątą doroczną sesją Zgromadzenia Ogólnego, po wejściu w życie niniejszej Karty, wniosek o zwołanie takiej konferencji wniesiony będzie na porządek obrad tej sesji Zgromadzenia Ogólnego i konferencja odbędzie się, jeżeli uchwała w tym duchu zapadnie większością głosów członków Zgromadzenia Ogólnego i głosami siedmiu jakichkolwiek członków Rady Bezpieczeństwa.

Rozdział XIX

Ratyfikacja i podpisanie

Artykuł 110

1. Karta niniejsza będzie ratyfikowana przez państwa podpisujące w trybie przewidzianym przez odnośne przepisy konstytucyjne.

2. Dokumenty ratyfikacyjne powinny być złożone na przechowanie rządowi Stanów Zjednoczonych Ameryki, który będzie zawiadamiał o każdym złożeniu wszystkie państwa podpisujące oraz Sekretarza Generalnego Organizacji po jego zamianowaniu.

3. Karta niniejsza uprawomocni się po złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych przez Republikę Chińską, Francję, Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii i Stany Zjednoczone Ameryki oraz przez większość innych państw podpisujących. Protokół złożenia dokumentów ratyfikacyjnych będzie wówczas sporządzony przez rząd Stanów Zjednoczonych Ameryki, który odpisy jego prześle wszystkim państwom podpisującym.

4. Państwa podpisujące niniejszą Kartę, które ratyfikują ją po jej uprawomocnieniu się, staną się pierwotnymi członkami Narodów Zjednoczonych w chwili złożenia ich odnośnych dokumentów ratyfikacyjnych.

Artykuł 111

Karta niniejsza, której teksty chiński, francuski, rosyjski, angielski i hiszpański są jednakowo autentyczne, będzie złożona w archiwach rządu Stanów Zjednoczonych Ameryki. Odpisy jej należyście uwierzytelnione będą przez ten rząd przesłane rządóm innych państw podpisujących.

Na dowód czego przedstawiciele rządów Narodów Zjednoczonych podpisali niniejszą Kartę.

Sporządzono w mieście San Francisco dnia dwudziestego szóstego czerwca tysiąc dziewięćset czterdziestego piątego roku.

Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, San Francisco, 26 czerwca 1945 r.

Artykuł 1

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, ustanowiony przez Kartę Narodów Zjednoczonych jako główny organ sądowy Narodów Zjednoczonych, będzie utworzony i będzie czynny zgodnie z postanowieniami niniejszego Statutu.

Rozdział I

Ustrój Trybunału

Artykuł 2

Trybunał będzie się składał z zespołu sędziów niezależnych, wybranych bez względu na ich narodowość z pomiędzy osób o wysokim poziomie moralnym, odpowiadających warunkom wymaganym w ich odnośnych krajach do zajmowania najwyższych stanowisk w sądownictwie albo będących pracownikami, cieszącymi się uznaną powagą w zakresie prawa międzynarodowego.

Artykuł 3

1. Trybunał będzie się składał z piętnastu członków; nie może w nim zasiadać dwóch sędziów, będących obywatelami tego samego państwa.

2. Osoba, która, z uwagi na należenie do składu Trybunału, może uchodzić za obywatela więcej niż jednego państwa, będzie uważana za obywatela tego z nich, w którym zwykle wykonywa swoje prawa cywilne i polityczne.

Artykuł 4

1. Członków Trybunału wybierać będzie Ogólne Zgromadzenie i Rada Bezpieczeństwa z listy osób wyznaczonych przez grupy narodowe Stałego Sądu Rozjemczego w trybie niżej określonym.

2. Co się tyczy tych członków Narodów Zjednoczonych, którzy nie mają swej reprezentacji w Stałym Sądzie Rozjemczym, kandydatów wyznaczają grupy narodowe mianowane w tym celu przez swoje rządy w taki sam sposób, jak to jest przewidziane dla członków Stałego Sądu Rozjemczego w artykule 44 Konwencji Haskiej z 1907 r. o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych.

3. W braku odrębnego porozumienia Ogólne Zgromadzenie, na wniosek Rady Bezpieczeństwa, określi warunki, na jakich państwo, należące do niniejszego Statutu a nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, może uczestniczyć w wyborze członków Trybunału.

Artykuł 5

1. Na trzy miesiące przynajmniej przed datą wyborów, Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych powinien zwrócić się na piśmie do tych członków Stałego Sądu Rozjemczego, którzy są Stronami w niniejszym Statucie, oraz do członków grup narodowych, wyznaczonych zgodnie z ustępem 2 artykułu 4, wzywając ich do zamianowania w określonym terminie, jako grupy narodowe, osób znajdujących się w położeniu umożliwiającym im przyjęcie obowiązków członka Trybunału.

2. Każda grupa może zamianować najwyżej cztery osoby, spośród których nie więcej jak dwie mogą należeć do ich własnej narodowości.

W żadnym przypadku liczba kandydatów mianowanych przez daną grupę nie może przekraczać podwójnej liczby miejsc, które należy obsadzić.

Artykuł 6

Przed dokonaniem nominacji, zaleca się każdej grupie narodowej zasięgnąć porady najwyższych instancji sądowych, wydziałów prawa i szkół prawniczych, ich akademii narodowych oraz oddziałów narodowych akademii międzynarodowych, poświęconych prawoznawstwu.

Artykuł 7

1. Sekretarz Generalny sporządzi spis w porządku alfabetycznym osób w ten sposób mianowanych. Z uwzględnieniem przepisu ustępu 2 artykułu 12, te tylko osoby mogą podlegać wyborowi.

2. Sekretarz Generalny powinien przedłożyć tę listę Zgromadzeniu Ogólnemu i Radzie Bezpieczeństwa.

Artykuł 8

Zgromadzenie Ogólne i Rada Bezpieczeństwa niezależnie od siebie dokonają wyboru członków Trybunału.

Artykuł 9

Przy każdym wyborze wyborcy powinni mieć na względzie nie tylko, żeby osoby podlegające wyborowi odpowiadały osobiście wymaganym warunkom, ale również żeby w tym gremium jako całości były reprezentowane główne formy cywilizacji i zasadnicze systemy prawne świata.

Artykuł 10

1. Będą uważani za wybranych ci kandydaci, którzy uzyskali bezwzględną większość głosów w Zgromadzeniu Ogólnym i w Radzie Bezpieczeństwa.

2. Przy wyborze sędziów albo przy wyznaczaniu członków konferencji przewidzianej w artykule 12, nie będzie czyniona żadna różnica pomiędzy głosami stałych i nie stałych członków Rady Bezpieczeństwa.

3. W przypadku, gdy więcej niż jeden obywatel tego samego państwa uzyska większość absolutną głosów zarówno Zgromadzenia Ogólnego jak Rady Bezpieczeństwa, wybrany będzie najstarszy wiekiem spośród nich.

Artykuł 11

W razie gdyby po pierwszym zebraniu wyborczym jedno lub więcej miejsc nie zostało obsadzonych, odbędzie się drugie, a w razie potrzeby i trzecie zebranie wyborcze.

Artykuł 12

1. W razie gdyby po trzecim zebraniu wyborczym jedno lub więcej miejsc wciąż jeszcze było by nie obsadzonych, wtedy, na żądanie bądź Ogólnego Zgromadzenia, bądź Rady Bezpieczeństwa, będzie mogła być w każdym czasie powołana komisja z sześciu członków, z których trzech będą wyznaczeni przez Zgromadzenie Ogólne, a trzech przez Radę

Bezpieczeństwa. Komisja ta większością absolutną wyznaczy po jednej osobie na każde wakujące jeszcze miejsce i przedłoży te nazwiska do przyjęcia zarówno Zgromadzeniu Ogólnemu, jak Radzie Bezpieczeństwa.

2. Gdyby Komisja porozumiewawcza jednogłośnie zgodziła się na jakąś osobę, odpowiadającą wymaganym warunkom, osoba ta może być zamieszczona na jej liście, chociażby nazwisko jej nie figurowało na liście kandydatów, wspomnianej w artykule 7.

3. Gdyby Komisja porozumiewawcza doszła do przekonania, że nie uda jej się wyboru doprowadzić do skutku, to wtedy już wybrani członkowie Trybunału powinni, w terminie ustalonym przez Radę Bezpieczeństwa, obsadzić miejsca wakujące, dokonując wyboru spośród tych kandydatów, którzy zdobyli głosy bądź w Zgromadzeniu Ogólnym, bądź w Radzie Bezpieczeństwa.

4. W przypadku równości głosów sędziów, głos sędziego najstarszego wiekiem będzie decydujący.

Artykuł 13

1. Sędziowie będą wybierani na lat dziewięć z prawem ponownego wyboru; zastrzega się jednak, że spośród sędziów wybranych na pierwszych wyborach, mandaty pięciu sędziów wygasną po upływie trzech lat, a mandaty innych pięciu sędziów wygasną po upływie sześciu lat.

2. Natychmiast po zakończeniu pierwszych wyborów Sekretarz Generalny wylosuje nazwiska tych sędziów, których mandaty wygasną po upływie wspomnianych wyżej okresów początkowych trzy- i sześcioletniego.

3. Członkowie Trybunału będą w dalszym ciągu wykonywali swe czynności, dopóki ich miejsca nie zostaną obsadzone. Jednakowoż, pomimo zastąpienia ich przez innych, powinni oni dokończyć sprawy, które były im już przydzielone.

4. W przypadku, gdyby jeden z członków Trybunału zrzekł się swego stanowiska, zrzeczenie to powinno być zgłoszone na ręce Prezesa Trybunału w celu przekazania go Sekretarzowi Generalnemu. Z chwilą otrzymania tego zawiadomienia przez Sekretarza Generalnego, miejsce uważa się za opróżnione.

Artykuł 14

Miejsca opróżnione powinny być obsadzone w trybie przewidzianym dla pierwszych wyborów, jednak z uwzględnieniem następującego postanowienia: w przeciągu miesiąca, licząc od chwili opróżnienia miejsca, Sekretarz Generalny powinien rozesłać zaproszenia, przewidziane w artykule 5, a datę wyborów ustali Rada Bezpieczeństwa.

Artykuł 15

Członek Trybunału, wybrany w następstwie członka, którego kadencja jeszcze nie wygasła, będzie sprawował swoje funkcje przez resztę kadencji swego poprzednika.

Artykuł 16

1. Członkom Trybunału nie wolno zajmować jakichkolwiek stanowisk politycznych lub administracyjnych, ani oddawać się innym zajęciom o charakterze zawodowym.

2. W razie jakiegokolwiek wątpliwości pod tym względem rozstrzyga Trybunał.

Artykuł 17

1. Żaden z członków Trybunału nie może występować w jakiegokolwiek sprawie w charakterze agenta, doradcy lub adwokata.

2. Żaden z członków nie może należeć do kompletu orzekającego w sprawie, w której poprzednio występował w imieniu jednej ze stron w charakterze agenta, doradcy lub adwokata, albo był członkiem sądu narodowego lub międzynarodowego, albo komisji badań, albo w jakim bądź innym charakterze.

3. W razie jakiegokolwiek wątpliwości pod tym względem rozstrzyga Trybunał.

Artykuł 18

1. Żaden członek Trybunału nie może być pozbawiony swego stanowiska, chyba, że pozostali członkowie jednomyślnie dojdą do przekonania, że przestał on czynić zadość wymaganym warunkom.

2. W takim przypadku Pisarz Trybunału powiadomi o tym formalnie Sekretarza Generalnego.

3. Powiadomienie to czyni miejsce opróżnionym.

Artykuł 19

Członkom Trybunału w trakcie załatwiania spraw Trybunału, powinny przysługiwać prawa i immunitety dyplomatyczne.

Artykuł 20

Każdy członek Trybunału przed objęciem urzędowania obowiązany jest złożyć uroczyste oświadczenie na publicznym posiedzeniu Trybunału, że będzie korzystał ze swych uprawnień bezstronnie i sumiennie.

Artykuł 21

1. Trybunał wybiera swego Prezesa i Wice-Prezesa na okres lat trzech; mogą oni być wybrani ponownie.

2. Trybunał mianuje swego Pisarza, oraz może powołać innych funkcjonariuszy, którzy mogliby okazać się niezbędnymi.

Artykuł 22

1. Siedzibą Trybunału będzie Haga. Nie może to jednak stanowić przeszkody, żeby Trybunał odbywał swe sesje i wykonywał swe funkcje w innym miejscu, gdy kiedykolwiek uzna on to za pożądane.

2. Prezes i Pisarz powinni stale przebywać w siedzibie Trybunału.

Artykuł 23

1. Trybunał powinien być czynny bez przerwy, wyjąwszy okres ferii sądowych, których terminy i długość ustali Trybunał.

2. Członkom Trybunału będzie przysługiwało prawo do urlopów periodycznych, których terminy i długość ustali Trybunał, biorąc pod uwagę odległość pomiędzy Hagą, a miejscem zamieszkania każdego sędziego.

Członkowie Trybunału obowiązani są być ciągle do rozporządzenia Trybunału, wyjąwszy okres urlopu, albo gdy stanie im na przeszkodzie choroba lub inne poważne powody, należycie wyjaśnione Prezesowi.

Artykuł 24

1. Gdy, z pewnych szczególnych względów, członek Trybunału uzna, że nie powinien brać udziału w orzekaniu w pewnej określonej sprawie, powinien donieść o tym Prezesowi.

2. Gdy Prezes uzna, że dla pewnych szczególnych względów, jeden z członków Trybunału nie powinien orzekać w pewnej określonej sprawie, poda mu to do wiadomości.

3. Gdyby w sprawie tego rodzaju członek Trybunału i Prezes nie zgadzali się z sobą, sprawę rozstrzygnie uchwała Trybunału.

Artykuł 25

1. Trybunał powinien zasiadać w pełnym składzie, o ile Statut niniejszy czego innego wyraźnie nie stanowi.

2. Regulamin Trybunału może zawierać postanowienie, zezwalające na zwolnienie od obowiązku zasiadania jednego lub kilku sędziów, zależnie od okoliczności i z uwzględnieniem

turnusu, pod warunkiem, że liczba sędziów, będących do rozporządzenia dla formowania składu orzekającego Trybunału, nie będzie przez to zmniejszona poniżej jedenastu.

3. Quorum dziewięciu sędziów będzie wystarczało do utworzenia składu orzekającego Trybunału.

Artykuł 26

1. Trybunał władny jest tworzyć od czasu do czasu jedną lub więcej Izb, złożonych z trzech lub więcej sędziów, zależnie od decyzji Trybunału, dla zajmowania się odrębnymi kategoriami spraw, jak np. sprawy dotyczące pracy albo tranzytu i komunikacji.

2. Trybunał władny jest w każdym czasie tworzyć Izbę do zajęcia się pewną szczególną sprawą. Liczbę sędziów, wchodzących w skład takiej Izby, ustala Trybunał za zgodą stron.

3. Sprawy będą rozpatrywane i rozstrzygane w Izbach przewidzianych w niniejszym artykule, o ile strony tego zażądataj.

Artykuł 27

Wyrok wydany przez jedną z takich Izb, jakie przewidują artykuły 26 i 29, będzie uważany za wyrok wydany przez Trybunał.

Artykuł 28

Izby, przewidziane przez artykuły 26 i 29, będą mogły, za zgodą stron, wykonywać swe czynności gdzie indziej niż w Hadze.

Artykuł 29

Żeby umożliwić szybkie załatwianie spraw Trybunał powinien tworzyć co roku Izbę, złożoną z pięciu sędziów, która, na żądanie stron, będzie władna rozpatrywać i rozstrzygać sprawy w trybie uproszczonym. Dodatkowo należy wybrać dwóch sędziów, do zastępowania tych, którym jakaś przeszkoda uniemożliwiłaby wzięcie udziału w sesji.

Artykuł 30

1. Trybunał uchwali regulamin dla wykonywania swych funkcji; w szczególności ułoży on przepisy proceduralne.

2. Regulamin Trybunału może wprowadzić instytucję ławników, którzy będą brali udział w posiedzeniach Trybunału, albo jednej z jego Izb, bez prawa głosu.

Artykuł 31

1. Sędziowie narodowości każdej ze stron zachowują swe prawo zasiadania w sprawie wytoczonej przed Trybunał.

2. Gdy w skład kompletu orzekającego Trybunału wchodzi sędzia narodowości jednej ze stron, druga strona ma prawo wybrać jakąś osobę do zasiadania w charakterze sędziego. Osobę taką należy wybierać z reguły spośród tych osób, które, w myśl postanowień artykułów 4 i 5, były wyznaczone jako kandydaci.

3. Gdy w skład kompletu orzekającego nie wchodzi żaden sędzia narodowości stron, każda ze stron ma prawo wybrać sędziego, zgodnie z ustępem 2 niniejszego artykułu.

4. Postanowienia niniejszego artykułu powinny być stosowane również i w przypadkach przewidzianych w artykułach 26 i 29. W takich razach Prezes powinien poprosić jednego, a w razie potrzeby dwóch, spośród członków Trybunału, wchodzących w skład Izby żeby ustąpili swych miejsc członkom Trybunału narodowości stron zainteresowanych, a gdyby takich nie było albo gdyby nie mogli zażądać, to sędziom umyślnie w tym celu wybranym przez strony.

5. Gdyby kilka stron było związanych wspólnym interesem, będą one, w związku z powyższymi postanowieniami, uważane za jedną tylko stronę. W razie wątpliwości w tym względzie rozstrzyga Trybunał.

6. Sędziowie wybrani zgodnie z postanowieniami ustępów 2, 3 i 4 niniejszego artykułu, powinni czynić zadość warunkom podanym w artykułach 2, 17 (ustęp 2), 20 i 24 niniejszego Statutu. Będą oni brali udział w wyrokowaniu na stopie zupełnej równości ze swymi kolegami.

Artykuł 32

1. Każdy członek Trybunału będzie otrzymywał roczne pobory.
2. Prezes będzie otrzymywał oddzielne roczne uposażenie.
3. Wice-Prezes będzie otrzymywał oddzielne uposażenie za każdy dzień, w którym jest czynny w charakterze Prezesa.
4. Sędziowie wybrani w myśl postanowień artykułu 31, a nie będący członkami Trybunału, będą otrzymywali odszkodowanie za każdy dzień, w którym wykonują swe czynności.
5. Te pobory, uposażenia i odszkodowania będą ustalone przez Zgromadzenie Ogólne. Nie mogą one ulec obniżeniu w okresie urzędowania.
6. Pobory pisarza ustali Zgromadzenie Ogólne na wniosek Trybunału.
7. Zgromadzenie Ogólne uchwali przepisy, które określą warunki przyznawania emerytur członkom Trybunału i Pisarzowi, jak również warunki zwracania członkom Trybunału i Pisarzowi kosztów podróży.
8. Wyżej wymienione pobory, uposażenia i odszkodowania będą wolne od wszelkich podatków.

Artykuł 33

Wydatki Trybunału ponosić będą Narody Zjednoczone w sposób uchwalony przez Zgromadzenie Ogólne.

Rozdział II

Kompetencje Trybunału

Artykuł 34

1. Tylko państwa mają prawo stawać jako strony przed Trybunałem.
2. Zależnie od regulaminu i w ramach jego postanowień, Trybunał będzie mógł żądać informacji od publicznych organizacji międzynarodowych w sprawach, znajdujących się na jego wokandzie; będzie on również mógł przyjmować takie informacje, dostarczane przez te organizacje z własnej inicjatywy.
3. Jeżeli w sprawie, która wpłynęła do Trybunału, nasunie się zagadnienie wykładni Statutu zasadniczego takiej publicznej organizacji międzynarodowej albo wykładni zawartej w jego ramach konwencji międzynarodowej, Pisarz obowiązany jest powiadomić o tym zainteresowaną publiczną organizację międzynarodową i przesłać jej odpisy całej procedury pisemnej.

Artykuł 35

1. Przed Trybunałem mają prawo stawać państwa, będące stronami w niniejszym Statucie.
2. Rada Bezpieczeństwa określi warunki, na jakich inne państwa będą mogły stawać przed Trybunałem, z uwzględnieniem specjalnych przepisów, zawartych w obowiązujących traktatach; w żadnym jednak razie warunki te nie mogą pociągać za sobą nierówności położenia stron przed Trybunałem.
3. Gdy państwo, nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, występuje w charakterze strony w jakiejś sprawie, Trybunał określi wysokość udziału tej strony w wydatkach Trybunału. Przepis ten nie ma zastosowania w przypadku, gdy państwo to ponosi część wydatków Trybunału.

Artykuł 36

1. Orzecznictwu Trybunału podlegają wszelkie spory, które doń wniosą strony, oraz wszelkie sprawy wyraźnie wymienione w Karcie Narodów Zjednoczonych albo w obowiązujących traktatach i konwencjach.

2. Państwa, będące stronami w niniejszym Statucie, mogą w każdym czasie oświadczyć, że, w stosunku do każdego innego państwa, które przyjęło takie same zobowiązanie, uznają za przymusową ipso facto i bez specjalnego porozumienia, jurysdykcję Trybunału w sporach natury prawnej, dotyczących:

- a) wykładni traktatu;
- b) każdej kwestii prawa międzynarodowego;
- c) rzeczywistości każdego faktu, który, o ile by został stwierdzony, stanowi pogwałcenie zobowiązania międzynarodowego;
- d) rodzaju lub wysokości odszkodowania należnego za zerwanie zobowiązania międzynarodowego.

3. Deklaracja wyżej wymieniona może być bezwarunkowa, albo pod warunkiem wzajemności ze strony kilku lub pewnych określonych państw, albo wreszcie złożona tylko na pewien okres czasu.

4. Deklaracje takie będą składane Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych, który prześle ich odpisy państwom, będącym stronami w niniejszym Statucie, oraz Pisarzowi Trybunału.

5. Deklaracje, które były złożone stosownie do artykułu 36 Statutu Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej i które są jeszcze w mocy, będą uchodziły, tak jak to się dzieje w stosunkach pomiędzy stronami niniejszego Statutu, za przyjęcie przymusowej jurysdykcji Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości aż do ich ekspiracji i stosownie do ich brzmienia.

6. W razie sporu o to, czy dana sprawa podlega jurysdykcji Trybunału, rozstrzyga Trybunał.

Artykuł 37

Gdy jakiś obowiązujący traktat lub konwencja odsyła w danej sprawie do trybunału, utworzonego przez Ligę Narodów, albo do Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej, sprawa będzie przekazana do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, tak jak to się dzieje w stosunkach pomiędzy stronami niniejszego Statutu.

Artykuł 38

1. Trybunał, którego zadaniem jest orzekać na podstawie prawa międzynarodowego w sporach, które będą mu przekazane, będzie stosował:

- a) konwencje międzynarodowe, bądź ogólne, bądź specjalne, ustalające reguły, wyraźnie uznane przez państwa spór wiodące;
- b) zwyczaj międzynarodowy, jako dowód istnienia powszechnej praktyki, przyjętej jako prawo;
- c) zasady ogólne prawa, uznane przez narody cywilizowane;
- d) z zastrzeżeniem postanowień artykułu 59, wyroki sądowe tudzież zdania najznakomitszych znawców prawa publicznego różnych narodów, jako środek pomocniczy do stwierdzania przepisów prawnych.

2. Postanowienie niniejsze nie stanowi przeszkody, aby Trybunał mógł orzekać *ex aequo et bono*, o ile strony na to zgadzają się.

Rozdział III

Procedura

Artykuł 39

1. Językami urzędowymi Trybunału będą francuski i angielski. Jeżeli strony zgadzają się, żeby cały przewód odbywał się po francusku, wyrok ogłoszony zostanie po francusku. Jeżeli strony zgadzają się, żeby cały przewód odbywał się po angielsku, wyrok ogłoszony zostanie po angielsku.

2. W braku porozumienia co do tego, jaki język ma być użyty, obie strony będą mogły w swych przemówieniach używać tego z tych dwóch języków, który będą wolały; a orzeczenie Trybunału ogłoszone będzie po francusku i po angielsku. W takim przypadku Trybunał równocześnie ustali, który z tych dwóch tekstów uważany ma być za wiarygodny.

3. Na żądanie którejkolwiek ze stron, Trybunał będzie mógł upoważnić ją do używania innego języka, niż francuski i angielski.

Artykuł 40

1. Sprawy wnoszone będą do Trybunału zależnie od okoliczności, bądź przez notyfikację specjalnego zapisu, bądź w formie podania na piśmie, skierowanego do Pisarza Trybunału; w obydwu przypadkach należy wymienić przedmiot sporu i strony procesowe.

2. Pisarz Trybunału zawiadomi niezwłocznie wszystkich zainteresowanych o wpłynięciu podania.

3. Zawiadomi on również o tym członków Narodów Zjednoczonych za pośrednictwem Sekretarza Generalnego, jak również inne państwa, mające tytuł do stawania przed Trybunałem.

Artykuł 41

1. Jeżeli Trybunał uzna, że wymagają tego okoliczności, władny będzie wskazać, jakie środki zabezpieczające odpowiednio prawa każdej ze stron powinny być tymczasowo podjęte.

2. Zanim zapadnie ostateczna decyzja, wiadomość o proponowanych środkach zabezpieczających powinna być natychmiast podana do wiadomości stronom i Radzie Bezpieczeństwa.

Artykuł 42

1. Strony są reprezentowane przez agentów.

2. Mogą one korzystać przed Trybunałem z pomocy doradców albo adwokatów.

3. Agenci, doradcy i adwokaci stron przed Trybunałem powinni korzystać z przywilejów i immunitetów, niezbędnych do niezależnego wykonywania swych obowiązków.

Artykuł 43

1. Procedura składa się z dwóch części: pisemnej i ustnej.

2. Procedura pisemna obejmuje podawanie do wiadomości sędziemu i stronom memoriałów, kontrmemoriałów i, w razie potrzeby, replik, jak również wszelkich aktów i dokumentów, służących do ich poparcia.

3. Te zawiadomienia uskutecznią się za pośrednictwem Pisarza Trybunału, w porządku i w terminach, oznaczonych przez Trybunał.

4. Wszelki dokument, złożony Trybunałowi przez jedną stronę; powinien być zakomunikowany drugiej stronie w odpisie uwierzytelnionym za zgodność.

5. Rozprawa ustna polega na przesłuchaniu przez Trybunał świadków, biegłych, agentów, doradców i adwokatów.

Artykuł 44

1. W celu doręczania wszelkich zawiadomień osobom innym niż agenci, doradcy i adwokaci, Trybunał powinien zwracać się bezpośrednio do rządu tego państwa, na którego obszarze zawiadomienie to ma być uskutecznione.

2. Należy postępować w taki sam sposób, gdy trzeba poczynić kroki, aby zebrać na miejscu wszelkie środki dowodowe.

Artykuł 45

Rozprawą kieruje Prezes, a w razie gdy Prezes nie może tego czynić, przewodniczy Wice-Prezes; gdy jednemu i drugiemu staje coś na przeszkodzie, przewodniczy najstarszy z sędziów obecnych.

Artykuł 46

Posiedzenia Trybunału są publiczne, chyba że Trybunał postanowi inaczej, albo jeżeli strony zażądają, żeby publiczność nie była dopuszczona.

Artykuł 47

1. Z każdego posiedzenia zostaje sporządzony protokół, który podpisują Pisarz i Prezes.

2. Jedynie taki protokół ma charakter autentyczny.

Artykuł 48

Trybunał wydaje zarządzenia dotyczące prowadzenia procesu, uchwała w jakiej formie i w jakim terminie każda strona powinna ostatecznie sformułować swe wnioski oraz podejmuje wszelkie kroki w związku z zebraniem dowodów.

Artykuł 49

Nawet przed rozpoczęciem rozprawy Trybunał może zażądać od agentów okazania wszelkich dokumentów albo dostarczenia wszelkich wyjaśnień. W razie odmowy Trybunał przyjmuje to formalnie do wiadomości.

Artykuł 50

W każdej chwili Trybunał władny jest powierzyć śledztwo lub ekspertyzę wszelkiej osobie, ciału, biur, komisji lub organowi przez siebie wybranym.

Artykuł 51

W czasie rozprawy stawiane będą odpowiednie zapytania świadkom i biegłym z uwzględnieniem warunków ustalonych przez Trybunał w przepisach proceduralnych, wspomnianych w artykule 30.

Artykuł 52

Po otrzymaniu przez Trybunał w terminie w tym celu ustalonym dowodów i zeznań, może on odmówić przyjęcia wszelkich dalszych dowodów, ustnych lub na piśmie, które jedna ze stron pragnęłaby mu przedłożyć, chyba że druga strona wyrazi na to swą zgodę.

Artykuł 53

1. Gdy jedna ze stron nie stawia się przed Trybunałem albo nie podejmie obrony swej sprawy, druga strona może zwrócić się do Trybunału z żądaniem wydania wyroku na jej korzyść.

2. Zanim jednak Trybunał to uczyni, powinien upewnić się nie tylko, że sprawa podlega jego kompetencji zgodnie z artykułami 36 i 37, ale również, że roszczenie jest należycie uzasadnione pod względem faktycznym i prawnym.

Artykuł 54

1. Gdy pod nadzorem Trybunału, agenci, doradcy i adwokaci zakończyli wywód swej sprawy, Prezes ogłosi zamknięcie rozprawy.

2. Trybunał opuści salę rozpraw dla naradzenia się nad wyrokiem.

Artykuł 55

1. Wszelkie uchwały zapadają większością głosów sędziów obecnych.
2. W przypadku równości głosów decyduje głos Prezesa albo zastępującego go sędziego.

Artykuł 56

1. Wyrok powinien podawać motywy, na podstawie których został wydany.
2. Powinien on wymieniać nazwiska sędziów, którzy brali udział w wyrokowaniu.

Artykuł 57

Jeżeli wyrok, w całości lub części, nie opiera się na jednomyślnym zdaniu sędziów, każdemu sędziemu przysługuje prawo złożenia swej osobistej opinii.

Artykuł 58

Wyrok podpisują Prezes i Pisarz Trybunału. Będzie on odczytany na posiedzeniu publicznym po uprzednim zawiadomieniu o tym agentów stron.

Artykuł 59

Wyrok sądu wiąże tylko strony będące w sporze i tylko w stosunku do danego sporu.

Artykuł 60

Wyrok jest ostateczny i nie podlega odwołaniu. W przypadku sporu co do znaczenia lub zakresu wyroku, Trybunał powinien dać swą interpretację na żądanie każdej ze stron.

Artykuł 61

1. Żądanie rewizji wyroku może być zgłoszone tylko wtedy, gdy opiera się na odkryciu faktu, który, w chwili wydania wyroku, był nieznanymi ani Trybunałowi, ani stronie, żądającej rewizji, a mógł mieć wpływ decydujący, zawsze z zastrzeżeniem, że niewiadomość ta nie była zawiniona skutkiem niedbalstwa.

2. Postępowanie rewizyjne otwiera się orzeczeniem Trybunału, wyraźnie stwierdzającym istnienie nowego faktu, uznaniem, że jest on tego rodzaju, iż czyni sprawę nadającą się do rewizji, oraz oświadczeniem, że wniosek o rewizję jest na tej podstawie dopuszczalny.

3. Trybunał władny jest zażądać, żeby, zanim dopuści procedurę rewizyjną, osnowa wyroku była uprzednio wykonana.

4. Żądanie rewizji może być zgłoszone nie później niż w sześć miesięcy od chwili odkrycia nowego faktu.

5. Po upływie dziesięciu lat od daty wydania wyroku żadne żądanie rewizji nie może być zgłoszone.

Artykuł 62

1. Gdyby któreś państwo uznało, że posiada interes natury prawnej, który może być dotknięty przez wyrok w danej sprawie, ma ono prawo zażądać, żeby Trybunał dopuścił je jako interwenienta.

2. Do Trybunału należy decyzja w sprawie tego żądania.

Artykuł 63

1. W razie wysunięcia sprawy interpretacji jakiejś konwencji, w której stronami są inne państwa niż będące w sporze, Pisarz Trybunału zawiadomi je o tym natychmiast.

2. Każde państwo, które otrzymało takie zawiadomienie, ma prawo interwencji w procesie; i jeżeli z tego prawa skorzysta, to interpretacja zawarta w wyroku będzie dlań w równej mierze wiążąca.

Artykuł 64

O ile Trybunał nie postanowi inaczej, każda strona ponosi swoje własne koszty procesu.

Rozdział IV

Opinie doradcze

Artykuł 65

1. Na żądanie jakiego bądź organu upoważnionego do tego, albo stosownie do postanowień Karty Narodów Zjednoczonych, Trybunał władny jest udzielać opinii doradczych w każdej sprawie o charakterze prawnym.

2. Sprawy, co do których żądana jest opinia doradcza Trybunału, są wnoszone do Trybunału w drodze podania na piśmie, które wyłuszcza ściśle sprawę, co do której zażądano opinii Trybunału; dołącza się doń wszelkie dokumenty, mogące służyć do wyjaśnienia sprawy.

Artykuł 66

1. Pisarz Trybunału notyfikuje niezwłocznie podanie w sprawie opinii doradczej wszystkim państwom, dopuszczonym do występowania przed Trybunałem.

2. Poza tym Pisarz komunikuje przez zawiadomienia socjalne i bezpośrednie każdemu państwu dopuszczonemu do występowania przed Trybunałem, albo każdej organizacji międzynarodowej, którą Trybunał lub, jeżeli tenże nie zasiada, Prezes będzie uważał za zdolną do udzielenia informacji w danej sprawie, że Trybunał jest gotów przyjąć wywody na piśmie, w terminie, który Prezes określi, lub wysłuchać wywodów ustnych na posiedzeniu publicznym wyznaczonym w tym celu.

3. Trybunał decyduje w przypadku, gdy państwo dopuszczone do występowania przed Trybunałem, nie otrzymawszy powyższego specjalnego zawiadomienia, wyrazi życzenie złożenia wywodu na piśmie lub zostania przesłuchanym.

4. Państwo i organizacje, które złożyły wywody na piśmie lub ustnie, albo jedno i drugie, dopuszczone będą do wypowiedzenia się co do wywodów złożonych przez inne państwa lub organizacje w formie, zakresie i terminach, ustalonych każdorazowo przez Trybunał lub, jeżeli tenże nie zasiada, przez Prezesa. W tym celu, Pisarz komunikuje we właściwym czasie wywody złożone na piśmie państwom i organizacjom, które same złożyły podobne wywody.

Artykuł 67

Trybunał ogłasza swe opinie doradcze na posiedzeniu publicznym, zawiadomiwszy o tym uprzednio Sekretarza Generalnego oraz przedstawicieli członków Narodów Zjednoczonych, i innych państw i organizacji międzynarodowych bezpośrednio zainteresowanych.

Artykuł 68

Przy wykonywaniu swych atrybucji doradczych Trybunał będzie poza tym opierał się na postanowieniach niniejszego Statutu, stosowanych w sprawach spornych, w takim zakresie, w jakim uzna to za możliwe do zastosowania.

Rozdział V

Poprawki

Artykuł 69

Poprawki do niniejszego Statutu będą dokonywane w tym samym trybie, jak to zostało przewidziane w Karcie Narodów Zjednoczonych dla poprawek dla tej Karty, z zastosowaniem jednak tych przepisów, które Ogólne Zgromadzenie mogłoby uchwalić na wniosek Rady Bezpieczeństwa w sprawie udziału państw, które są stronami w niniejszym Statucie, ale nie są członkami Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 70

Trybunał będzie władny w drodze pisemnego zawiadomienia, skierowanego do Sekretarza Generalnego, zaproponować zastanowienie się nad wprowadzeniem do niniejszego Statutu takich poprawek, jakie mógłby uznać za konieczne, z uwzględnieniem postanowień artykułu 69.

Układ w sprawie Antarktyki, Waszyngton, 1 grudnia 1959 r.²
(DzU z 1961 r., nr 46, poz. 237, z 2000 r., nr 100, poz. 1087i z 2001 r., nr 6, poz. 52)

Uznając, że w interesie całej ludzkości Antarktyka powinna również w przyszłości zawsze być wykorzystywana wyłącznie w celach pokojowych i nie powinna stać się areną lub przedmiotem sporów międzynarodowych;

Doceniając istotny wkład wniesiony do nauki dzięki współpracy międzynarodowej w dziedzinie badań naukowych na Antarktyce;

Przekonane, że stworzenie trwałego fundamentu dla kontynuowania i rozwoju takiej współpracy na zasadzie wolności badań naukowych na Antarktyce, jak to miało miejsce podczas Międzynarodowego Roku Geofizycznego, odpowiada interesom nauki i postępu całej ludzkości;

Przekonane również, że Układ, zapewniający wykorzystanie Antarktyki wyłącznie w celach pokojowych i utrzymywanie harmonijnych stosunków międzynarodowych na Antarktyce, będzie służył celom i zasadom Karty Narodów Zjednoczonych;

Uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

1. Antarktykę wykorzystuje się wyłącznie w celach pokojowych. Zabrania się w szczególności wszelkich przedsięwzięć o charakterze wojskowym, jak tworzenie baz i fortyfikacji wojskowych, przeprowadzanie manewrów wojskowych oraz doświadczeń ze wszelkimi rodzajami broni.

2. Niniejszy Układ nie zabrania korzystania z personelu lub sprzętu wojskowego dla badań naukowych lub dla wszelkich innych celów pokojowych.

Artykuł II

Wolność badań naukowych na Antarktyce oraz współpraca w tej dziedzinie, jak to miało miejsce podczas Międzynarodowego Roku Geofizycznego, będą kontynuowane zgodnie z postanowieniami niniejszego Układu.

Artykuł III

1. W celu rozszerzenia współpracy międzynarodowej w dziedzinie badań naukowych na Antarktyce, jak przewidziano w art. II niniejszego Układu, Umawiające się Strony zgadzają się, że w maksymalnie możliwym i praktycznie osiągalnym stopniu:

a) dokonuje się wymiany informacji co do planów prac naukowych na Antarktyce, aby zapewnić maksymalną oszczędność środków i skuteczność prac;

b) dokonuje się wymiany personelu naukowego między ekspedycjami i stacjami na Antarktyce;

c) dokonuje się wymiany danych i rezultatów obserwacji naukowych na Antarktyce i zapewnia się swobodny dostęp do nich.

2. Przy wykonywaniu postanowień niniejszego artykułu udziela się wszechstronnego poparcia ustanowieniu stosunków rzeczowej współpracy z tymi agencjami wyspecjalizowanymi

²Tytuł sprostowany przez obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 12 października 2000 r. o sprostowaniu błędu (DzU z 2000 r., nr 100 poz. 1087). Układ wszedł w życie w stosunku do Polski 23 czerwca 1961 r.

Organizacji Narodów Zjednoczonych i innymi organizacjami międzynarodowymi, które są zainteresowane w sprawach Antarktyki pod względem naukowym lub technicznym.

Artykuł IV

1. Żadne postanowienie niniejszego Układu nie powinno być interpretowane jako:
 - a) zrzeczenie się przez jakąkolwiek z Umawiających się Stron zgłoszonych poprzednio praw lub pretensji do suwerenności terytorialnej na Antarktyce;
 - b) całkowite lub częściowe zrzeczenie się przez jakąkolwiek z Umawiających się Stron jakiegokolwiek podstawy do pretensji do suwerenności terytorialnej na Antarktyce, którą ta Strona może posiadać w wyniku swej działalności lub działalności swoich obywateli na Antarktyce lub na skutek innych przyczyn;
 - c) narażające na szwank pozycję którejkolwiek z Umawiających się Stron odnośnie do uznawania lub nieuznawania przez nią prawa lub pretensji, lub podstawy do pretensji jakiegokolwiek innego państwa do suwerenności terytorialnej na Antarktyce.

2. Żadne posunięcia lub działalność, mające miejsce w okresie trwania niniejszego Układu, nie stwarzają podstawy do zgłoszenia, podtrzymania lub negowania pretensji do suwerenności terytorialnej na Antarktyce i nie stwarzają żadnych praw do suwerenności na Antarktyce. Żadnej nowej pretensji lub rozszerzenia istniejącej pretensji do suwerenności terytorialnej na Antarktyce nie należy zgłaszać, jak długo niniejszy Układ pozostaje w mocy.

Artykuł V

1. Zabrania się wszelkich wybuchów jądrowych na Antarktyce oraz usuwania w tym rejonie odpadów promieniotwórczych.

2. W razie zawarcia umów międzynarodowych w sprawie wykorzystania energii jądrowej, włączając w to wybuchy jądrowe i usuwanie odpadów promieniotwórczych, w jakich będą uczestniczyć wszystkie Umawiające się Strony, których przedstawiciele uprawnieni są do udziału w naradach przewidzianych w artykule IX, ustanowione przez takie umowy zasady stosowane będą na Antarktyce.

Artykuł VI

Postanowienia niniejszego Układu dotyczą rejonu położonego na południe od 60 równoleżnika szerokości południowej, włączając w to wszystkie szelfy lodowe, lecz nic w niniejszym Układzie nie uszczupla i w żadnej mierze nie narusza praw jakiegokolwiek państwa lub realizacji tych praw zgodnie z prawem międzynarodowym dotyczącym otwartego morza, w granicach tego rejonu.

Artykuł VII

1. Dla osiągnięcia celów i zapewnienia przestrzegania postanowień niniejszego Układu każda z Umawiających się Stron, której przedstawiciele uprawnieni są do uczestnictwa w naradach wspomnianych w artykule IX niniejszego Układu, ma prawo mianować obserwatorów dla przeprowadzenia jakiegokolwiek inspekcji, przewidzianej w niniejszym artykule. Obserwatorzy powinni być obywatelami tych Umawiających się Stron, które ich mianują. Nazwiska obserwatorów podaje się do wiadomości wszystkim pozostałym Umawiającym się Stronom uprawnionym do mianowania obserwatorów; zakończenie ich funkcji będzie przedmiotem analogicznego zawiadomienia.

2. Każdy obserwator, mianowany zgodnie z postanowieniami punktu 1 niniejszego artykułu, ma całkowicie wolny dostęp w każdej chwili do każdego lub do wszystkich rejonów Antarktyki.

3. Wszystkie rejonu Antarktyki łącznie ze wszystkimi stacjami, urządzeniami i sprzętem w tych rejonach oraz wszystkie statki morskie i powietrzne w miejscach wyładunku i załadunku ładunków lub personelu na Antarktyce będą w każdej chwili udostępnione dla dokonania

inspekcji przez wszelkich obserwatorów mianowanych zgodnie z postanowieniami punktu 1 niniejszego artykułu.

4. Każda Umawiająca się Strona, uprawniona do mianowania obserwatorów, może w każdej chwili przeprowadzić inspekcję powietrzną dowolnego lub wszystkich rejonów Antarktyki.

5. Każda z Umawiających się Stron powinna od chwili wejścia dla niej w życie (4) niniejszego Układu poinformować inne Umawiające się Strony i później zawiadamiać je zawczasu:

a) o wszystkich ekspedycjach do Antarktyki lub na jej obszarze dokonywanych przez jej statki lub obywateli, oraz o wszystkich ekspedycjach, które będą zorganizowane na jej obszarze lub wyruszą z jej obszaru;

b) o wszystkich stacjach na Antarktyce, zajmowanych przez jej obywateli;

c) o wszelkim personelu lub sprzęcie wojskowym, przeznaczonym do wysłania przez nią do Antarktyki z przestrzeganiem warunków, przewidzianych w punkcie 2 artykułu I niniejszego układu.

Artykuł VIII

1. W celu ułatwienia wykonania ich funkcji na podstawie niniejszego Układu i bez uszczerbku dla pozycji każdej z Umawiających się Stron w sprawie jurysdykcji nad wszystkimi innymi osobami na Antarktyce, obserwatorzy mianowani zgodnie z postanowieniami punktu 1 artykułu VII oraz personel naukowy, który Strony wymieniają między sobą w myśl podpunktu 1 (b) artykułu III Układu, a także personel towarzyszący wszelkim takim osobom, podlegają jurysdykcji tylko tej Umawiającej się Strony, której są obywatelami w odniesieniu do wszelkich czynów lub zaniedbań, mających miejsce podczas ich pobytu na Antarktyce, związanego z wykonywaniem ich funkcji.

2. Bez uszczerbku dla postanowień punktu 1 niniejszego artykułu i przed podjęciem środków, przewidzianych w punkcie 1 (e) artykułu IX zainteresowane Umawiające się Strony w każdym wypadku sporu dotyczącego wykonywania jurysdykcji na Antarktyce przeprowadzą natychmiast między sobą konsultacje w celu osiągnięcia rozwiązania, które byłoby do przyjęcia dla Stron.

Artykuł IX

1. Przedstawiciele Umawiających się Stron, wymienionych w preambule niniejszego Układu, zbiorą się w mieście Canberra nie później niż w dwa miesiące po wejściu w życie (5) niniejszego Układu, a następnie zbierać się będą w odpowiednich odstępach czasu i w odpowiednich miejscach w celu wymiany informacji, wzajemnych konsultacji w sprawach Antarktyki, będących przedmiotem wspólnego zainteresowania oraz rozpatrzenia opracowania i zalecenia swoim Rządom środków mających się przyczynić do realizacji zasad i celów niniejszego Układu, uwzględniając środki dotyczące:

a) wykorzystania Antarktyki wyłącznie w celach pokojowych;

b) ułatwienia badań naukowych na Antarktyce;

c) ułatwienia międzynarodowej współpracy naukowej na Antarktyce;

d) ułatwienia w realizacji praw inspekcji, przewidzianych w artykule VII niniejszego Układu;

e) kwestii dotyczących wykonywania jurysdykcji na Antarktyce;

f) ochrony i zachowania fauny i flory na Antarktyce.

2. Każda Umawiająca się Strona, która stała się uczestnikiem niniejszego Układu, przez przystąpienie zgodnie z postanowieniami artykułu XIII, ma prawo mianować przedstawicieli dla uczestnictwa w naradach, wspomnianych w punkcie 1 niniejszego artykułu, tak długo, póki

Umawiająca się Strona wykazuje zainteresowanie Antarktyką przez prowadzenie tam istotnej pracy naukowo-badawczej, jak założenie stacji naukowej lub wysłanie ekspedycji naukowej.

3. Sprawozdania obserwatorów, wspomnianych w artykule VII niniejszego Układu, przesyłane są do przedstawicieli Umawiających się Stron, którzy uczestniczą w naradach, wspomnianych w punkcie 1 niniejszego artykułu.

4. Środki wymienione w punkcie 1 niniejszego artykułu wchodzi w życie po zaaprobowaniu ich przez wszystkie Umawiające się Strony, których przedstawiciele byli uprawnieni do udziału w naradach zwołanych dla rozpatrzenia tych środków.

5. Każde lub wszystkie prawa ustanowione niniejszym Układem mogą być wykonywane z dniem wejścia w życie (6) Układu niezależnie od tego, czy środki mające ułatwić wykonywanie tych praw były czy też nie były zaproponowane, rozpatrzone lub zaaprobowane, jak to przewiduje niniejszy artykuł.

Artykuł X

Każda z Umawiających się Stron zobowiązuje się do podjęcia odpowiednich wysiłków, zgodnych z Kartą Narodów Zjednoczonych, by na Antarktyce nie prowadzono jakiegokolwiek działalności sprzecznej z zasadami lub celami niniejszego Układu.

Artykuł XI

1. W razie powstania jakiegokolwiek sporu między dwiema lub kilkoma Umawiającymi się Stronami co do interpretacji lub stosowania niniejszego Układu, te Umawiające się Strony przeprowadzą między sobą konsultacje w celu rozstrzygnięcia sporu w drodze rokowań, dochodzenia, mediacji, pojednania, arbitrażu, orzeczenia sądowego lub za pomocą innych pokojowych środków według ich własnego wyboru.

2. Wszelki tego rodzaju spór, który nie będzie rozstrzygnięty w ten sposób, zostanie przekazany, za każdorazową zgodą wszystkich Stron uczestniczących w sporze, do rozstrzygnięcia Międzynarodowemu Trybunałowi Sprawiedliwości; jednakże, jeżeli nie zostanie osiągnięte porozumienie w sprawie przekazania sporu Międzynarodowemu Trybunałowi Sprawiedliwości, Strony uczestniczące w sporze nie będą zwolnione od obowiązku dalszego poszukiwania rozstrzygnięcia sporu za pomocą jakiegokolwiek z różnych pokojowych środków, wymienionych w punkcie 1 niniejszego Artykułu.

Artykuł XII

1. a) Niniejszy Układ może być w każdym czasie zmieniony lub poprawiony za zgodą wszystkich Umawiających się Stron, których przedstawiciele uprawnieni są do udziału w naradach przewidzianych w artykule IX. Każda taka zmiana lub każda taka poprawka wchodzi w życie po otrzymaniu przez rząd-depozytariusza od wszystkich tych Umawiających się Stron zawiadomienia o jej ratyfikacji.

b) Następnie taka zmiana lub poprawka wchodzi w życie w stosunku do każdej innej Umawiającej się Strony po otrzymaniu od niej przez rząd-depozytariusza zawiadomienia o ratyfikacji. Każdą Umawiającą się Stronę, od której nie otrzymano zawiadomienia o ratyfikacji w okresie dwóch lat od dnia wejścia w życie zmiany lub poprawki zgodnie z postanowieniami podpunktu 1 (a) niniejszego artykułu, uważać się będzie za nie będącą już uczestnikiem Układu w dniu wygaśnięcia tego terminu.

2. a) Jeżeli po upływie trzydziestu lat od dnia wejścia w życie (7) niniejszego Układu jakkolwiek z Umawiających się Stron, której przedstawiciele uprawnieni są do udziału w naradach, przewidzianych w artykule IX, zażąda tego przez zawiadomienie skierowane do rządu-depozytariusza, będzie zwołana w możliwie szybkim terminie konferencja wszystkich Umawiających się Stron w celu omówienia funkcjonowania Układu.

b) Wszelka zmiana niniejszego Układu lub poprawka do niego, zaaprobowane na wspomnianej konferencji przez większość reprezentowanych na niej Umawiających się Stron, włączając większość tych Stron, których przedstawiciele uprawnieni są do udziału w naradach przewidzianych w artykule IX, będą podane do wiadomości wszystkich Umawiających się Stron przez rząd-depozytariusza natychmiast po zakończeniu konferencji i wejdą w życie zgodnie z postanowieniami punktu 1 niniejszego artykułu.

c) Jeżeli taka zmiana lub poprawka nie wejdzie w życie zgodnie z postanowieniami podpunktu 1 (a) niniejszego artykułu w ciągu dwóch lat od daty zawiadomienia wszystkich Umawiających się Stron, każda Umawiająca się Strona może w każdej chwili po zakończeniu tego terminu notyfikować rządowi-depozytariuszowi wypowiedzenie niniejszego Układu; takie wypowiedzenie nabierze mocy po upływie dwóch lat od dnia otrzymania tej notyfikacji przez rząd-depozytariusza.

Artykuł XIII

1. Niniejszy układ podlega ratyfikacji przez państwa, które go podpisały. Będzie on otwarty do przystąpienia dla każdego państwa, będącego członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych, lub dla każdego innego państwa, które może być zaproszone do przystąpienia do Układu za zgodą wszystkich Umawiających się Stron, których przedstawiciele uprawnieni są do udziału w naradach, przewidzianych w artykule IX niniejszego Układu.

2. Ratyfikacja niniejszego Układu lub przystąpienie do niego dokonywane jest przez każde państwo zgodnie z jego przepisami konstytucyjnymi.

3. Dokumenty ratyfikacyjne i dokumenty przystąpienia będą złożone na przechowanie rządowi Stanów Zjednoczonych Ameryki, który jest rządem-depozytariuszem.

4. Rząd-depozytariusz zawiadamia wszystkie państwa, które podpisały Układ, oraz Państwa, które do niego przystąpiły, o dacie złożenia każdego dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia oraz o dacie wejścia w życie Układu i każdej zmiany lub poprawki do niego.

5. Po złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych przez wszystkie państwa, które go podpisały, niniejszy Układ wejdzie w życie (8) dla tych państw oraz dla państw, które złożyły dokumenty przystąpienia. W przyszłości Układ wejdzie w życie dla każdego państwa, które do niego przystąpi, po złożeniu przez nie dokumentu przystąpienia.

6. Niniejszy Układ zostanie zarejestrowany przez rząd-depozytariusza, zgodnie z postanowieniami artykułu 102 Karty Narodów Zjednoczonych.

(Artykuł XIV opuszczono)

Układ o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, w przestrzeni kosmicznej i pod wodą,

Moskwa 5 sierpnia 1963r.

(DzU z 1963r., nr 52, poz. 288)

Rządy Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki, nazwane dalej "Pierwotnymi Uczestnikami",

proklamując jako swój główny cel jak najszybsze osiągnięcie porozumienia w sprawie powszechnego i całkowitego rozbrojenia pod ścisłą kontrolą międzynarodową zgodnie z celami Organizacji Narodów Zjednoczonych, które położyłoby kres wyścigowi zbrojeń i wyeliminowałoby bodźce do produkowania i dokonywania prób ze wszystkimi rodzajami broni, w tym również z bronią nuklearną,

dążąc do osiągnięcia zaprzestania na zawsze wszelkich próbnych eksplozji broni nuklearnej, zdecydowane kontynuować w tym celu rozmowy oraz pragnąc położyć kres zakazaniu środowiska, otaczającego człowieka, substancjami radioaktywnymi,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

1. Każdy z Uczestników niniejszego Układu zobowiązuje się do zakazu, zapobiegania i niedokonywania jakichkolwiek próbnych eksplozji broni nuklearnej i jakichkolwiek innych eksplozji nuklearnych w jakimkolwiek miejscu znajdującym się pod jego jurysdykcją lub kontrolą:

a) w atmosferze; poza jej granicami, włącznie z przestrzenią kosmiczną; pod wodą, włącznie z wodami terytorialnymi i pełnym morzem; i

b) w jakimkolwiek innym środowisku, jeśli tego rodzaju eksplozja powoduje przedostawanie się opadów radioaktywnych poza zasięg granic terytorialnych państwa, pod którego jurysdykcją lub kontrolą dokonuje się takiej eksplozji. Bierze się przy tym pod uwagę, że postanowienia niniejszego punktu nie powinny stanowić przeszkody do zawarcia traktatu zmierzającego do zakazu na zawsze wszelkich próbnych eksplozji nuklearnych, włącznie z wszystkimi tego rodzaju eksplozjami pod ziemią, do którego zawarcia Uczestnicy będą dążyć, jak oświadczyli we wstępie do niniejszego Układu.

2. Każdy z Uczestników niniejszego Układu zobowiązuje się następnie do powstrzymywania się od składania, zachęcania lub jakiegokolwiek udziału w dokonywaniu jakichkolwiek próbnych eksplozji broni nuklearnej i jakichkolwiek innych eksplozji nuklearnych, gdziekolwiek by to było, których dokonywano by w jakimkolwiek ze środowisk wymienionych w ustępie 1 niniejszego artykułu lub które wywołałyby skutki wymienione w tymże ustępie.

Artykuł II

1. Każdy Uczestnik niniejszego Układu może zgłosić poprawki do niego. Tekst każdej zgłoszonej poprawki przedkłada się Rządom-Depozytariuszom, które rozesłają go wszystkim Uczestnikom Układu. Następnie, jeśli zażąda tego jedna trzecia lub więcej Uczestników Układu, Rządy-Depozytariusze zwołają konferencję, na którą zaproszą wszystkich Uczestników Układu w celu rozpatrzenia takiej poprawki.

2. Każda poprawka do niniejszego Układu powinna być przyjęta większością głosów wszystkich Uczestników Układu, włączając głosy wszystkich Pierwotnych Uczestników Układu. Poprawka wejdzie w życie dla wszystkich Uczestników Układu po zdeponowaniu dokumentów ratyfikacyjnych przez większość wszystkich Uczestników, włączając w to dokumenty ratyfikacyjne wszystkich Pierwotnych Uczestników.

Artykuł III

1. Niniejszy Układ będzie otwarty do podpisu przez wszystkie państwa. Każde państwo, które nie podpisze niniejszego Układu do chwili jego wejścia w życie zgodnie z ustępem 3 niniejszego artykułu, może przystąpić do niego w dowolnym czasie.

2. Niniejszy Układ podlega ratyfikacji przez państwa, które go podpisały. Dokumenty ratyfikacyjne i dokumenty przystąpienia powinny być zdeponowane u Rządów państw będących Pierwotnymi Uczestnikami Układu - Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki, które niniejszym zostają wyznaczone jako Rządy-Depozytariusze.

3. Niniejszy Układ wejdzie w życie po jego ratyfikacji przez wszystkich Pierwotnych Uczestników i po zdeponowaniu przez nich dokumentów ratyfikacyjnych.

4. Dla państw, które zdeponują swoje dokumenty ratyfikacyjne lub dokumenty przystąpienia po wejściu w życie niniejszego Układu, wejdzie on w życie w dniu zdeponowania ich dokumentów ratyfikacyjnych lub dokumentów przystąpienia.

5. Rządy-Depozytariusze niezwłocznie poinformują wszystkie państwa, które podpisały niniejszy Układ i przystąpiły do niego, o dacie złożenia każdego podpisu, dacie zdeponowania każdego dokumentu ratyfikacyjnego i dokumentu przystąpienia, dacie wejścia w życie niniejszego Układu, dacie otrzymania jakichkolwiek żądań dotyczących zwołania konferencji, jak również o innych zawiadomieniach.

6. Niniejszy Układ zostanie zarejestrowany przez Rządy-Depozytariuszy zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych.

Artykuł IV

Niniejszy Układ jest zawarty na czas nieokreślony.

Każdy Uczestnik niniejszego Układu ma prawo, w wykonywaniu swej suwerenności państwowej, wystąpić z Układu, jeśli uzna, że związane z treścią niniejszego Układu wyjątkowe okoliczności, zagrażają najwyższym interesom jego kraju. O wystąpieniu z Układu powinien on powiadomić wszystkich innych Uczestników Układu na trzy miesiące naprzód.

Artykuł V

Niniejszy Układ, którego teksty rosyjski i angielski są jednakowo autentyczne, zostanie zdeponowany w archiwach Rządów-Depozytariuszy. Kopie niniejszego Układu należycie uwierzytelnione zostaną przesłane przez Rządy-Depozytariuszy Rządom państw, które podpisały Układ i przystąpiły do niego.

Na dowód czego, niżej podpisani, należycie uppełnomocnieni, złożyli swe podpisy pod niniejszym Układem.

Sporządzono w trzech egzemplarzach, w mieście Moskwie, dnia piątego sierpnia tysiąc dziewięćset sześćdziesiątego trzeciego roku.

Układ o zasadach działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej łącznie z księżycem i innymi ciałami niebieskimi, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 27 stycznia 1967 r.

(DzU z 1968 r., nr 14, poz. 82, załącznik)

Państwa Strony niniejszego Układu,

natchnione wielkimi możliwościami, jakie otwierają się przed ludzkością w wyniku wkroczenia człowieka w przestrzeń kosmiczną,

uznając wspólny interes całej ludzkości w postępie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej w celach pokojowych,

przeświadczone, że badania i użytkowanie przestrzeni kosmicznej powinny być prowadzone dla dobra wszystkich narodów, bez względu na stopień ich rozwoju gospodarczego lub naukowego,

pragnąc przyczynić się do rozwoju szerokiej współpracy międzynarodowej, zarówno w zakresie naukowych, jak i prawnych aspektów badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej w celach pokojowych,

przeświadczone, że współpraca taka przyczyni się do rozwoju wzajemnego porozumienia i do umocnienia przyjaznych stosunków między państwami i narodami,

przypominając rezolucję 1962 (XVIII) zatytułowaną "Deklaracja o zasadach prawnych działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej", którą Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych przyjęło jednogłośnie dnia 13 grudnia 1963 roku,

przypominając rezolucję 1884 (XVIII), wzywającą państwa, aby powstrzymały się od wprowadzania na orbitę wokół Ziemi jakichkolwiek obiektów przenoszących broń jądrową lub jakiegokolwiek inne rodzaje broni masowego zniszczenia, jak również od umieszczania takiej broni na ciałach niebieskich, którą to rezolucję Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych przyjęło jednogłośnie dnia 17 października 1963 roku,

biorąc pod uwagę rezolucję Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych 110/II z dnia 3 listopada 1947 roku, która potępiła propagandę mającą na celu albo mogącą wywołać jakiegokolwiek zagrożenie pokoju, naruszenie pokoju lub akt agresji lub zachęcić do tego, i uważając, że wymieniona rezolucja ma zastosowanie do przestrzeni kosmicznej,

przekonane, że Układ o zasadach działalności Państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, sprzyjać będzie realizacji celów i zasad Karty Narodów Zjednoczonych,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

Badanie i użytkowanie przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, prowadzone lub wykonywane są dla dobra i w interesie wszystkich krajów, niezależnie od stopnia ich rozwoju gospodarczego czy naukowego, i stanowi dorobek całej ludzkości.

Przestrzeń kosmiczna, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, jest wolna dla badań i użytkowania przez wszystkie państwa bez jakiegokolwiek dyskryminacji, na zasadzie równości i zgodnie z prawem międzynarodowym; dostęp do wszystkich obszarów ciał niebieskich jest wolny.

Zapewnia się wolność badań naukowych w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi; państwa ułatwiają i popierają współpracę międzynarodową w zakresie takich badań.

Artykuł II

Przestrzeń kosmiczna, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, nie podlega zawłaszczeniu przez państwa ani poprzez ogłoszenie suwerenności, ani w drodze użytkowania lub okupacji, ani w jakikolwiek inny sposób.

Artykuł III

Państwa Strony Układu prowadzą działalność w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, zgodnie z prawem międzynarodowym, łącznie z Kartą Narodów Zjednoczonych, w interesie utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz rozwoju współpracy i porozumienia między narodami.

Artykuł IV

Państwa Strony Układu zobowiązują się nie wprowadzać na orbitę wokół Ziemi jakichkolwiek obiektów przenoszących broń jądrową lub jakiegokolwiek inne rodzaje broni masowego zniszczenia ani nie umieszczać tego rodzaju broni na ciałach niebieskich lub w przestrzeni kosmicznej w jakikolwiek inny sposób.

Księżyc i inne ciała niebieskie użytkowane są przez wszystkie Państwa Strony Układu wyłącznie w celach pokojowych. Zakazuje się zakładania wojskowych baz, instalacji oraz fortyfikacji na ciałach niebieskich, dokonywania na nich prób z jakimikolwiek typami broni oraz przeprowadzania manewrów wojskowych. Korzystanie z personelu wojskowego w celu badań naukowych lub w jakichkolwiek innych celach pokojowych nie jest zabronione. Nie zabrania się również korzystania z wszelkiego sprzętu lub urządzeń koniecznych dla pokojowych badań Księżyca i innych ciał niebieskich.

Artykuł V

Państwa Strony Układu uważają kosmonautów za wysłanników ludzkości w przestrzeni kosmicznej i udzielają im wszelkiej możliwej pomocy w razie wypadku, niebezpieczeństwa lub przymusowego lądowania na terytorium innego Państwa Strony Układu lub na morzu pełnym. Kosmonauci, którzy dokonują takiego lądowania, zostaną bezpiecznie i bez zwłoki odesłani do państwa, w którym zarejestrowany jest ich statek kosmiczny.

Prowadząc działalność w przestrzeni kosmicznej i na ciałach niebieskich, kosmonauci jednego Państwa Strony Układu udzielają wszelkiej możliwej pomocy kosmonautom innych Państw Stron Układu.

Państwa Strony Układu informują niezwłocznie inne Państwa Strony Układu albo Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych o wszelkich odkrytych przez nie zjawiskach w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, które mogą stanowić niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia kosmonautów.

Artykuł VI

Państwa Strony Układu ponoszą odpowiedzialność międzynarodową za swoją działalność w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, niezależnie od tego, czy jest ona prowadzona przez instytucje rządowe lub pozarządowe, osoby prawne, jak również za zapewnienie zgodności tej działalności z postanowieniami niniejszego Układu. Działalność pozarządowych osób prawnych w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, wymaga upoważnienia i stałego nadzoru ze strony danego Państwa Strony Układu. Jeżeli działalność w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, prowadzi organizacja międzynarodowa, odpowiedzialność za przestrzeganie niniejszego Układu ponosi zarówno organizacja międzynarodowa, jak i Państwa Strony niniejszego Układu, uczestniczące w takiej organizacji.

Artykuł VII

Każde Państwo Strona Układu, które wypuszcza albo powoduje wypuszczenie obiektu w przestrzeń kosmiczną, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, jak również każde Państwo Strona Układu, z którego terytorium albo urządzenia obiekt zostaje wypuszczony, ponosi międzynarodową odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez taki obiekt lub jego

część składową na Ziemi, w przestrzeni powietrznej lub w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, wobec innego Państwa Strony Układu albo jego osób fizycznych lub prawnych.

Artykuł VIII

Państwo Strona Układu, w którym zarejestrowany jest obiekt wypuszczony w przestrzeń kosmiczną, zachowuje jurysdykcję i kontrolę nad tym obiektem oraz nad znajdującą się na jego pokładzie załogą, gdy znajduje się on w przestrzeni kosmicznej lub na ciele niebieskim. Własność obiektów kosmicznych wypuszczonych w przestrzeń kosmiczną, łącznie z obiektami, które wylądowały na ciele niebieskim lub zostały tam zbudowane, jak również ich części składowych pozostaje nienaruszona w czasie ich przebywania w przestrzeni kosmicznej lub na ciele niebieskim, jak również po ich powrocie na Ziemię. Wymienione obiekty lub ich części składowe znalezione poza granicami Państwa Strony Układu, w którym są zarejestrowane, będą zwrócone temu Państwu Stronie Układu, które na żądanie, dostarczy przed zwrotem danych umożliwiających identyfikację.

Artykuł IX

Przy badaniach i użytkowaniu przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, Państwa Strony Układu kierują się zasadą współpracy i wzajemnej pomocy i prowadzą wszelką swą działalność w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, z należyтым uwzględnieniem uzasadnionych interesów wszystkich innych Państw Stron Układu. Państwa Strony Układu prowadzą studia i badania przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, w taki sposób, aby uniknąć ich szkodliwego zanieczyszczenia, jak również niekorzystnych zmian w środowisku ziemskim, wynikających z wprowadzenia substancji pozaziemskich, a w razie konieczności podejmują właściwe kroki w tym celu. Jeżeli Państwo Strona Układu ma podstawy do przypuszczenia, że działalność lub doświadczenie w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, zaplanowane przez nie lub jego obywateli mogą stanowić potencjalne zakłócenie działalności innych Państw Stron Układu w zakresie pokojowych badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, podejmie ono odpowiednie konsultacje międzynarodowe przed przystąpieniem do takiej działalności lub takiego doświadczenia. Państwo Strona Układu, które ma podstawy do przypuszczenia, że działalność lub doświadczenie w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, zaplanowane przez inne Państwo Stronę Układu mogą stanowić potencjalne zakłócenie działalności w zakresie pokojowych badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, może zająć się przeprowadzeniem konsultacji odnośnie do tej działalności lub tego doświadczenia.

Artykuł X

W celu popierania międzynarodowej współpracy w badaniach i użytkowaniu przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, zgodnie z celami niniejszego Układu, Państwa Strony Układu rozpatrywać będą na zasadzie równości prośby innych Państw Stron Układu o udzielenie im możliwości obserwowania lotu obiektów kosmicznych wypuszczonych przez te państwa.

Rodzaj i warunki udzielenia wymienionych wyżej możliwości obserwacji ustalane są w drodze porozumienia między zainteresowanymi państwami.

Artykuł XI

W celu popierania międzynarodowej współpracy w pokojowym badaniu i użytkowaniu przestrzeni kosmicznej, Państwa Strony Układu prowadzące działalność w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, wyrażają zgodę na

udzielanie Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz opinii publicznej i międzynarodowej społeczności naukowej informacji, w zakresie możliwie najszerszym i praktycznie wykonalnym, o charakterze, przebiegu, miejscach i wynikach tej działalności. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych zapewni podjęcie odpowiednich środków w celu sprawnego rozpowszechnienia wymienionych informacji natychmiast po ich otrzymaniu.

Artykuł XII

Wszystkie stacje, urządzenia, wyposażenia i pojazdy kosmiczne na Księżycu i na innych ciałach niebieskich są dostępne, na zasadzie wzajemności, dla przedstawicieli innych Państw Stron Układu. Przedstawiciele ci zawiadamiają uprzednio o zamierzonej wizycie, w celu umożliwienia przeprowadzenia odpowiednich konsultacji i podjęcia środków maksymalnej ostrożności dla zapewnienia bezpieczeństwa i uniknięcia zakłócenia w normalnej działalności urządzenia, które ma być przedmiotem wizyty.

Artykuł XIII

Postanowienia niniejszego Układu mają zastosowanie do działalności Państw Stron Układu w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, niezależnie od tego, czy działalność tę prowadzi jedno Państwo Strona Układu, samodzielnie czy też wspólnie z innymi państwami, w tym również działalność w ramach międzynarodowych organizacji międzyrządowych.

Wszelkie zagadnienia praktyczne, wynikające w związku z działalnością prowadzoną przez międzynarodowe organizacje międzyrządowe w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, rozstrzygane są przez Państwa Strony Układu bądź z właściwą organizacją międzynarodową, bądź z jednym lub szeregiem państw członków tej organizacji międzynarodowej, które są Stronami niniejszego Układu.

Artykuł XIV

1. Niniejszy Układ jest otwarty do podpisu dla wszystkich państw. Każde państwo, które nie podpisze niniejszego Układu przed jego wejściem w życie zgodnie z ustępem 3 niniejszego artykułu, może przystąpić do niego w dowolnym czasie.

2. Niniejszy Układ podlega ratyfikacji przez państwa, które go podpisały. Dokumenty ratyfikacyjne i dokumenty przystąpienia składane będą Rządom Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki, które niniejszym zostają wyznaczone jako Rządy-Depozytariusze.

3. Niniejszy Układ wchodzi w życie z chwilą złożenia dokumentów ratyfikacyjnych przez pięć Rządów, w tym przez Rządy wyznaczone w niniejszym Układzie jako Rządy-Depozytariusze.

4. Dla państw, które złożą dokumenty ratyfikacyjne lub dokumenty przystąpienia po wejściu w życie niniejszego Układu, wejdzie on w życie w dniu złożenia ich dokumentów ratyfikacyjnych lub dokumentów przystąpienia.

5. Rządy-Depozytariusze niezwłocznie poinformują wszystkie Państwa, które podpisały niniejszy Układ lub przystąpiły do niego, o dacie złożenia każdego podpisu, dacie złożenia każdego dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia, dacie wejścia w życie niniejszego Układu, jak również i o innych zawiadomieniach.

6. Niniejszy Układ zostanie zarejestrowany przez Rządy-Depozytariuszy zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych.

Artykuł XV

Każde Państwo Strona niniejszego Układu może zgłaszać poprawki do tego Układu. Poprawki wchodzi w życie dla każdego Państwa Strony Układu przyjmującego poprawki, po ich przyjęciu przez większość Państw Stron Układu, a następnie dla każdego pozostałego Państwa Strony Układu z dniem przyjęcia przez nie tych poprawek.

Artykuł XVI

Każde Państwo Strona Układu może po upływie jednego roku od chwili jego wejścia w życie powiadomić o wycofaniu się z Układu w drodze pisemnego zawiadomienia Rządów-Depozytariuszy. Wypowiedzenie staje się skuteczne po upływie roku od daty otrzymania takiego zawiadomienia.

(Artykuł XVII opuszczono)

Układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 1 lipca 1968 r.

(DzU z 1970 r., nr 8, poz. 60, załącznik)

Państwa zawierające niniejszy Układ, zwane dalej Stronami Układu, biorąc pod uwagę zniszczenia, jakie spowodowałyby dla całej ludzkości wojna jądrowa, i konieczność podjęcia w związku z tym wszelkich wysiłków dla zapobieżenia niebezpieczeństwu takiej wojny oraz kroków dla zapewnienia bezpieczeństwa narodów, przekonane, że rozprzestrzenianie broni jądrowej poważnie zwiększyłoby niebezpieczeństwo wojny jądrowej,

zgodnie z rezolucjami Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych, wzywającymi do zawarcia porozumienia o zapobieżeniu szerszemu rozprzestrzenianiu broni jądrowej,

zobowiązując się do współpracy w ułatwianiu stosowania środków zabezpieczających Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej w zakresie pokojowego wykorzystania energii jądrowej,

wyrażając poparcie dla badań, rozwoju i innych wysiłków zmierzających do rozszerzenia stosowania, w ramach systemu środków zabezpieczających Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej, zasady skutecznej kontroli przepływu wyjściowych i specjalnych materiałów rozszczepialnych przy użyciu aparatów i innych środków technicznych w niektórych kluczowych punktach,

potwierdzając zasadę, że korzyści z pokojowego zastosowania techniki jądrowej, włączając w to wszelkie technologiczne produkty uboczne, które mogą być uzyskane przez państwa dysponujące bronią jądrową w wyniku rozwoju jądrowych urządzeń wybuchowych, powinny być udostępnione dla celów pokojowych wszystkim Państwom Stronom Układu zarówno dysponującym, jak i nie dysponującym bronią jądrową,

przekonane, że w ramach tej zasady wszystkie Strony Układu mają prawo do uczestniczenia w możliwie jak najszerzej wymianie informacji naukowych i przyczyniania się, indywidualnie lub we współpracy z innymi państwami, do dalszego rozwoju wykorzystania energii atomowej dla celów pokojowych;

deklarując zamiar doprowadzenia możliwie jak najszybciej do zaprzestania wyścigu zbrojeń jądrowych i podjęcia skutecznych kroków w kierunku rozbrojenia jądrowego,

wzywając wszystkie państwa do współpracy w osiągnięciu tego celu,

przypominając, że we wstępie Układu o zakazie prób broni jądrowej w atmosferze, w przestrzeni kosmicznej i pod wodą z 1963 roku Strony tego Układu wyraziły zdecydowane dążenie zaprzestania na zawsze wszelkich doświadczalnych wybuchów broni jądrowej i kontynuowania w tym celu rokowań,

pragnąc przyczynić się do osłabienia napięcia międzynarodowego i wzmocnienia zaufania między państwami w celu ułatwienia zaprzestania produkcji broni jądrowej, zniszczenia wszystkich jej zapasów oraz eliminacji broni jądrowej i środków jej przenoszenia z arsenałów narodowych na podstawie układu o powszechnym i całkowitym rozbrojeniu pod ścisłą i skuteczną kontrolą międzynarodową,

przypominając, że zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych państwa powinny powstrzymać się w swych stosunkach międzynarodowych od groźby użycia siły lub użycia siły zarówno przeciwko integralności terytorialnej lub niezawisłości politycznej któregośkolwiek państwa, jak i od postępowania w inny sposób niezgodny z celami Narodów Zjednoczonych oraz że należy działać na rzecz ustanowienia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa poprzez przeznaczanie na zbrojenia jak najmniejszej części światowych zasobów ludzkich i gospodarczych,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

Każde z Państw Stron niniejszego Układu dysponujących bronią jądrową zobowiązuje się do nieprzekazywania komukolwiek bezpośrednio lub pośrednio broni jądrowej lub innych jądrowych urządzeń wybuchowych oraz kontroli nad taką bronią lub takimi urządzeniami wybuchowymi, jak również do nieokazywania pomocy, niezachęcania i nienakłaniania w jakikolwiek sposób jakiegokolwiek państwa nie dysponującego bronią jądrową do produkowania lub uzyskania inną drogą broni jądrowej lub innych jądrowych urządzeń wybuchowych i kontroli nad taką bronią lub urządzeniami wybuchowymi.

Artykuł II

Każde z Państw Stron niniejszego Układu nie dysponujących bronią jądrową zobowiązuje się do nieprzyjmowania od kogokolwiek, bezpośrednio lub pośrednio, broni jądrowej lub innych jądrowych urządzeń wybuchowych oraz kontroli nad taką bronią lub takimi urządzeniami wybuchowymi, do nieprodukowania i niezyskiwania inną drogą broni jądrowej lub innych jądrowych urządzeń wybuchowych oraz do nieubiegania się i nieprzyjmowania jakiegokolwiek pomocy w produkowaniu broni jądrowej lub innych jądrowych urządzeń wybuchowych.

Artykuł III

1. Każde z Państw Stron Układu nie dysponujących bronią jądrową zobowiązuje się do przyjęcia środków zabezpieczających ustalonych w porozumieniu, co do którego będą prowadzone rokowania i które będzie zawarte z Międzynarodową Agencją Energii Atomowej, zgodnie z jej Statutem i systemem środków zabezpieczających Agencji, wyłącznie w celu kontroli wykonania jego zobowiązań, przyjętych zgodnie z niniejszym Układem, aby nie dopuścić do przekształcenia energii jądrowej przeznaczonej do celów pokojowych w broni jądrową lub inne jądrowe urządzenia wybuchowe. Procedura zastosowania środków zabezpieczających wymaganych na podstawie niniejszego artykułu będzie stosowana w odniesieniu do wyjściowego lub specjalnego materiału rozszczepialnego niezależnie od tego, czy jest on produkowany, przerabiany lub wykorzystywany w podstawowym urządzeniu jądrowym, czy poza nim. Środki zabezpieczające wymagane na podstawie niniejszego artykułu będą stosowane w odniesieniu do każdego wyjściowego lub specjalnego materiału rozszczepialnego w całej działalności w zakresie pokojowego wykorzystania energii jądrowej,

prowadzonej na terytorium danego państwa, pod jego jurysdykcją lub gdziekolwiek pod kontrolą tego państwa.

2. Każde z Państw Stron Układu zobowiązuje się nie udostępniać: a) wyjściowego lub specjalnego materiału rozszczepialnego lub b) urządzenia lub materiału specjalnie przeznaczonego lub przygotowanego do przerabiania, wykorzystania lub produkcji specjalnego materiału rozszczepialnego jakimkolwiek państwu nie dysponującemu bronią jądrową dla celów pokojowych, jeżeli ten wyjściowy lub specjalny materiał rozszczepialny nie będzie podlegał środkom zabezpieczającym wymaganym na podstawie niniejszego artykułu.

3. Kontrola wymagana na podstawie niniejszego artykułu powinna być dokonywana w taki sposób, aby odpowiadała postanowieniom artykułu IV niniejszego Układu i nie utrudniała ekonomicznego i technicznego rozwoju Stron Układu i międzynarodowej współpracy w dziedzinie pokojowego wykorzystania energii jądrowej, obejmującego międzynarodową wymianę materiałów jądrowych i urządzeń do przerabiania, wykorzystania lub produkcji materiałów jądrowych dla celów pokojowych, zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu i zasadami stosowania środków zabezpieczających, przedstawionymi we wstępie Układu.

4. Państwa Strony Układu nie dysponujące bronią jądrową zawrą, indywidualnie lub wspólnie z innymi państwami, porozumienia z Międzynarodową Agencją Energii Atomowej mające na celu realizację wymogów niniejszego artykułu, zgodnie ze Statutem Agencji. Rokowania w sprawie takich porozumień powinny rozpocząć się w ciągu 180 dni od dnia wejścia w życie niniejszego Układu. Dla państw, które złożą swoje dokumenty ratyfikacyjne po upływie wspomnianego okresu 180 dni, rokowania w sprawie takich porozumień powinny rozpocząć się nie później niż w dniu złożenia tych dokumentów. Porozumienia te powinny wejść w życie nie później niż po upływie 18 miesięcy od dnia rozpoczęcia rokowań.

Artykuł IV

1. Żadne z postanowień niniejszego Układu nie może być interpretowane jako naruszające nieodłączne prawo wszystkich Stron Układu do rozwoju badań, produkcji i wykorzystania energii jądrowej dla celów pokojowych, bez dyskryminacji i zgodnie z artykułami I i II niniejszego Układu.

2. Wszystkie Strony Układu zobowiązują się ułatwiać, w możliwie jak najszerszym zakresie, wymianę wyposażenia, materiałów oraz informacji naukowych i technicznych dotyczących pokojowego wykorzystania energii jądrowej i mają prawo uczestniczyć w tej wymianie. Strony Układu, będące w stanie to czynić, będą również współpracować w przyczynianiu się, indywidualnie lub wspólnie z innymi państwami lub organizacjami międzynarodowymi, do dalszego rozwoju wykorzystania energii jądrowej dla celów pokojowych, w szczególności na terytoriach Państw Stron Układu nie dysponujących bronią jądrową, z należyтым uwzględnieniem potrzeb rozwijających się regionów świata.

Artykuł V

Każda ze Stron niniejszego Układu zobowiązuje się do podjęcia właściwych kroków w celu zapewnienia, zgodnie z niniejszym Układem, pod odpowiednim międzynarodowym nadzorem i przy pomocy właściwej procedury międzynarodowej, aby potencjalne korzyści wynikające z jakiegokolwiek pokojowego zastosowania wybuchów jądrowych były udostępnione bez dyskryminacji Państwom Stronom niniejszego Układu nie dysponującym bronią jądrową i aby cena za wykorzystanie urządzeń wybuchowych dla takich Stron Układu było możliwie jak najniższa i nie obejmowała kosztów badań i rozwoju. Państwa Strony niniejszego Układu nie dysponujące bronią jądrową będą mogły uzyskać takie korzyści, zgodnie ze specjalnym międzynarodowym porozumieniem lub porozumieniami, poprzez właściwy organ międzynarodowy, w którym państwa nie dysponujące bronią jądrową będą

odpowiednio reprezentowane. Rokowania w tej sprawie powinny rozpocząć się możliwie jak najszybciej po wejściu w życie Układu. Państwa Strony Układu nie dysponujące bronią jądrową mogą również, jeżeli będą sobie tego życzyły, uzyskać takie korzyści na zasadzie dwustronnych porozumień.

Artykuł VI

Każda ze Stron niniejszego Układu zobowiązuje się do prowadzenia w dobrej wierze rokowań w sprawie skutecznych kroków mających na celu zaprzestanie w najbliższym czasie wyścigu zbrojeń jądrowych, w sprawie rozbrojenia jądrowego oraz w sprawie układu o powszechnym i całkowitym rozbrojeniu pod ścisłą i skuteczną kontrolą międzynarodową.

Artykuł VII

Żadne z postanowień niniejszego Układu nie narusza prawa jakiejkolwiek grupy państw do zawierania regionalnych układów mających na celu zapewnienie całkowitej nieobecności broni jądrowej na ich terytoriach.

Artykuł VIII

1. Każda ze stron niniejszego Układu może zgłosić poprawki do tego Układu. Tekst każdej zgłoszonej poprawki przedstawia się Rządom-Depozytariuszom, które prześlą go wszystkim Stronom Układu. Następnie, jeżeli żąda tego jedna trzecia lub więcej Stron Układu, Rządy-Depozytariusze dla rozpatrzenia takiej poprawki zwołają konferencję, na którą zaproszą wszystkie Strony Układu.

2. Każda poprawka do niniejszego Układu powinna być przyjęta większością głosów wszystkich Stron Układu, włączając w to głosy wszystkich Państw Stron Układu dysponujących bronią jądrową oraz wszystkich innych Stron Układu, które w dniu rozesłania poprawki są członkami Rady Gubernatorów Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej. Poprawka wchodzi w życie dla każdej Strony Układu, która złoży dokument ratyfikacyjny tej poprawki, po złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych przez większość Stron Układu, włączając dokumenty ratyfikacyjne wszystkich Państw Stron Układu dysponujących bronią jądrową oraz wszystkich innych Stron Układu będących w dniu rozesłania poprawki członkami Rady Gubernatorów Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej. Następnie dla każdej innej Strony Układu poprawka wchodzi w życie w dniu złożenia przez nią dokumentu ratyfikacyjnego tej poprawki.

3. Po upływie pięciu lat od wejścia w życie niniejszego Układu powinna być zwołana w Genewie (Szwajcaria) konferencja Stron Układu, mająca za zadanie zbadanie funkcjonowania Układu dla upewnienia się, że cele określone we wstępie oraz postanowienia Układu są realizowane. Po upływie każdego następnego pięciu lat większość Stron Układu może, występując z odpowiednią propozycją do Rządów-Depozytariuszy, spowodować zwołanie kolejnych konferencji w celu sprawdzenia funkcjonowania niniejszego Układu.

Artykuł IX

1. Niniejszy Układ jest otwarty do podpisu dla wszystkich państw. Każde państwo, które nie podpisze Układu przed jego wejściem w życie zgodnie z ustępem 3 niniejszego artykułu, może przystąpić do niego w dowolnym czasie.

2. Niniejszy Układ podlega ratyfikacji przez państwa, które go podpisały. Dokumenty ratyfikacyjne i dokumenty przystąpienia składane będą Rządom Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki, które niniejszym zostają wyznaczone jako Rządy-Depozytariusze.

3. Niniejszy Układ wchodzi w życie po jego ratyfikacji przez państwa, których rządy zostały wyznaczone Depozytariuszami Układu, i 40 innych państw, które podpisały niniejszy

Układ, oraz po złożeniu przez te państwa dokumentów ratyfikacyjnych. Dla celów niniejszego Układu państwem dysponującym bronią jądrową jest państwo, które wyprodukowało i dokonało wybuchu broni jądrowej lub innego jądrowego urządzenia wybuchowego przed dniem 1 stycznia 1967 roku.

4. Dla państw, które złożą dokumenty ratyfikacyjne lub dokumenty przystąpienia po wejściu w życie niniejszego Układu, wejdzie on w życie w dniu złożenia ich dokumentów ratyfikacyjnych lub dokumentów przystąpienia.

5. Rządy-Depozytariusze niezwłocznie poinformują wszystkie państwa, które Układ podpisały lub do niego przystąpiły, o dacie złożenia każdego podpisu, dacie złożenia każdego dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia, dacie wejścia w życie niniejszego Układu, dacie otrzymania każdego ządania zwołania konferencji oraz o innych zawiadomieniach.

6. Niniejszy Układ zostanie zarejestrowany przez Rządy-Depozytariusze zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych.

Artykuł X

1. Każda ze Stron niniejszego Układu, zgodnie ze swą suwerennością państwową, ma prawo wystąpić z Układu, jeżeli uzna, że wyjątkowe okoliczności związane z przedmiotem niniejszego Układu zagroziły najwyższym interesom jej kraju. O wystąpieniu Strona Układu powinna zawiadomić na trzy miesiące wcześniej wszystkie inne Strony Układu oraz Radę Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych. Powiadomienie takie powinno zawierać oświadczenie o wyjątkowych okolicznościach, które Strona Układu uważa za zagrażające jej najwyższym interesom.

2. Po upływie 25 lat od wejścia w życie Układu zostanie zwołana konferencja w celu podjęcia decyzji, czy Układ powinien pozostawać w mocy na czas nieokreślony, czy też obowiązywanie Układu powinno zostać przedłużone na dodatkowo ustalony okres lub okresy. Decyzja ta zostanie podjęta większością głosów Stron Układu.

(Artykuł XI opuszczono)

Układ o zakazie umieszczania broni jądrowej i innych rodzajów broni masowej zagłady na dnie mórz i oceanów oraz w jego podłożu, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 11 lutego 1971

(DzU z 1972 r., nr 44, poz. 275, załącznik)

Państwa Strony niniejszego Układu,

uznając, że we wspólnym interesie ludzkości leży rozwój badań i wykorzystania dna mórz i oceanów dla celów pokojowych,

uważając, że zapobieżenie wyścigowi zbrojeń jądrowych na dnie mórz i oceanów służy sprawie utrzymania pokoju światowego, zmniejsza napięcie międzynarodowe i umacnia przyjazne stosunki między państwami,

przekonane, że niniejszy Układ jest krokiem zmierzającym do wyłączenia dna mórz i oceanów oraz jego podłoża z wyścigu zbrojeń,

przekonane, że niniejszy Układ jest krokiem zmierzającym do zawarcia układu o powszechnym i całkowitym rozbrojeniu pod ścisłą i skuteczną kontrolą międzynarodową, oraz zdecydowane kontynuować rokowania w tym celu,

przekonane, że niniejszy Układ przyczyni się do realizacji celów i zasad Karty Narodów Zjednoczonych w sposób zgodny z zasadami prawa międzynarodowego i nie naruszający wolności morza pełnego,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

1. Państwa Strony niniejszego Układu zobowiązują się do nieinstalowania i nieumieszczania na dnie mórz i oceanów oraz w jego podłożu, poza granicą zewnętrzną strefy dna morskiego, określonej w artykule II, jakiegokolwiek broni jądrowej lub innych rodzajów broni masowej zagłady, jak również konstrukcji, wyrzutni oraz wszelkich innych urządzeń, specjalnie przeznaczonych do przechowywania, wypróbowywania lub używania takiej broni.

2. Zobowiązania przewidziane w ustępie 1 niniejszego artykułu mają również zastosowanie do strefy dna morskiego wspomnianej w tym ustępie, z zastrzeżeniem, że w obrębie takiej strefy nie mają one zastosowania do państwa nadbrzeżnego ani dna morskiego położonego pod jego wodami terytorialnymi.

3. Państwa Strony niniejszego Układu zobowiązują się do niepomagania, niezachęcania i nienakłaniania jakiegokolwiek państwa do prowadzenia działalności określonej w ustępie 1 niniejszego artykułu oraz do nieuczestniczenia w jakikolwiek inny sposób w takiej działalności.

Artykuł II

Dla celów niniejszego Układu granica zewnętrzna strefy dna morskiego wspomnianej w artykule I pokrywa się z dwunastomilową granicą zewnętrzną strefy określonej w części II Konwencji o morzu terytorialnym i strefie przyległej, podpisanej w Genewie dnia 29 kwietnia 1958 r., i jest mierzona zgodnie z postanowieniami części I rozdziału II tej konwencji oraz zgodnie z prawem międzynarodowym.

Artykuł III

1. Aby przyczynić się do realizacji celów i zapewnić przestrzeganie postanowień niniejszego Układu każde Państwo Strona Układu ma prawo kontroli w drodze obserwacji działalności prowadzonej przez inne Państwa Strony Układu na dnie mórz i oceanów oraz w jego podłożu, poza granicami strefy wspomnianej w artykule I, pod warunkiem, że obserwacja ta nie będzie przeszkadzała w takiej działalności.

2. Jeżeli po przeprowadzeniu obserwacji pozostaną uzasadnione wątpliwości co do wypełniania zobowiązań przyjętych zgodnie z niniejszym Układem, Państwo Strona mające takie wątpliwości oraz Państwo Strona odpowiedzialne za działalność powodującą je będą się konsultować w celu usunięcia tych wątpliwości. Jeżeli wątpliwości te nie zostaną usunięte, Państwo Strona mająca je zawiadomi inne Państwa Strony i zainteresowane Strony będą współdziałać w takim dalszym postępowaniu kontrolnym, jakie zostanie uzgodnione, włączając w to odpowiednią inspekcję obiektów, konstrukcji, instalacji albo innych urządzeń, które ze względu na ich charakter można w sposób uzasadniony zaliczyć do jednej z kategorii określonych w artykule I. Państwa Strony położone w rejonie takiej działalności, w tym każde państwo nadbrzeżne i każda inna Strona, która będzie sobie tego życzyła, są uprawnione do wzięcia udziału w takich konsultacjach i we współpracy. Po zakończeniu tego dalszego postępowania kontrolnego Strona, która wystąpiła z inicjatywą przeprowadzenia takiego postępowania, prześle innym Stronom odpowiednie sprawozdanie.

3. Jeżeli w drodze obserwacji obiektu, konstrukcji, instalacji lub innego urządzenia nie można określić, jakie państwo jest odpowiedzialne za działalność powodującą uzasadnione wątpliwości, Państwo Strona mające takie wątpliwości zwraca się z odpowiednimi zawiadomieniami i pytaniami do Państw Stron Układu położonych w rejonie tej działalności, a także do innych Państw Stron. Jeżeli w wyniku takiego badania zostanie ustalone, że jakies określone Państwo Strona jest odpowiedzialne za tę działalność, wówczas będzie się ono konsultować i współpracować z innymi Stronami, w trybie przewidzianym w ustępie 2 niniejszego artykułu. Jeżeli w wyniku tego badania nie można ustalić, jakie Państwo jest

odpowiedzialne za tę działalność, wówczas Państwo Strona prowadzące takie badanie może zastosować dalsze postępowanie kontrolne, włączając w to inspekcję, przy czym Państwo to zaprosi do wzięcia w nim udziału Państwa Strony Układu położone w rejonie tej działalności, łącznie z jakimkolwiek Państwem nadbrzeżnym i z każdą inną Stroną, która wyrazi chęć współpracy.

4. Jeżeli konsultacje i współpraca przewidziane w ustępach 2 i 3 niniejszego artykułu nie usunęły wątpliwości co do tej działalności i pozostaje poważna wątpliwość co do wykonywania zobowiązań przyjętych na podstawie niniejszego Układu, Państwo Strona może, zgodnie z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych, przekazać tę sprawę Radzie Bezpieczeństwa, która może podjąć środki zgodnie z Kartą.

5. Państwo Strona może prowadzić kontrolę przewidzianą w niniejszym artykule przy użyciu własnych środków lub przy pełnej lub częściowej pomocy innego Państwa Strony albo w drodze odpowiedniego postępowania międzynarodowego w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych i zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych.

6. Działalność kontrolna przewidziana w niniejszym Układzie nie powinna przeszkadzać w działalności innych Państw Stron i powinna być prowadzona z należyтым uwzględnieniem praw uznanych przez prawo międzynarodowe, łącznie z wolnością morza pełnego i prawem państw nadbrzeżnych do badania i eksploatacji ich szelfu kontynentalnego.

Artykuł IV

Żadne z postanowień niniejszego Układu nie może być interpretowane jako potwierdzające lub naruszające stanowisko jakiegokolwiek Państwa Strony odnośnie do istniejących konwencji międzynarodowych, w tym Konwencji o morzu terytorialnym i strefie przyległej, 1958, lub odnośnie do praw lub roszczeń, jakie to Państwo Strona może zgłaszać, albo odnośnie do uznania lub nieuznawania praw lub roszczeń zgłaszanych przez jakiekolwiek inne państwo, które dotyczą jego wód przybrzeżnych, łącznie m. in. z morzem terytorialnym i strefą przyległą, albo dna mórz i oceanów łącznie z szelfem kontynentalnym.

Artykuł V

Strony niniejszego Układu zobowiązują się do kontynuowania w dobrej wierze rokowań dotyczących dalszych kroków w dziedzinie rozbrojenia mających na celu zapobieżenie wyścigowi zbrojeń na dnie mórz i oceanów oraz w jego podłożu.

Artykuł VI

Każde Państwo Strona może zgłosić poprawki do niniejszego Układu. Poprawki wchodzi w życie dla każdego Państwa Strony przyjmującego te poprawki po przyjęciu ich przez większość Państw Stron Układu, a następnie dla każdego pozostałego Państwa Strony w dniu przyjęcia przez nie tych poprawek.

Artykuł VII

Po upływie pięciu lat od wejścia w życie niniejszego Układu powinna być zwołana w Genewie (Szwajcaria) konferencja Stron Układu, mająca za zadanie zbadanie funkcjonowania Układu dla upewnienia się, że cele określone we wstępie oraz postanowienia Układu są realizowane. Badanie takie powinno wziąć pod uwagę wszelkie osiągnięcia techniczne mające związek z przedmiotem niniejszego Układu. Konferencja ustali, zgodnie z poglądami większości obecnych na niej Stron, czy należy zwołać dodatkową konferencję dla rozpatrzenia sprawy działania Układu i w jakim terminie.

Artykuł VIII

Każda ze Stron niniejszego Układu, zgodnie ze swą suwerennością państwową, ma prawo wystąpić z Układu, jeżeli uzna, że wyjątkowe okoliczności związane z przedmiotem niniejszego Układu zagroziły najwyższym interesom jej kraju. O wystąpieniu Strona Układu

powinna zawiadomić na trzy miesiące wcześniej wszystkie inne Strony Układu oraz Radę Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych. Powiadomienie takie powinno zawierać oświadczenie o wyjątkowych okolicznościach, które Strona Układu uważa za zagrażające jej najwyższym interesom.

Artykuł IX

Postanowienia niniejszego Układu w żaden sposób nie naruszają zobowiązań przyjętych przez Państwa Strony Układu na podstawie umów międzynarodowych ustanawiających strefy wolne od broni jądrowej.

Artykuł X

1. Niniejszy Układ jest otwarty do podpisu dla wszystkich państw. Każde państwo, które nie podpisze Układu przed jego wejściem w życie, zgodnie z ustępem 3 niniejszego artykułu, może przystąpić do niego w dowolnym czasie.

2. Niniejszy Układ podlega ratyfikacji przez państwa, które go podpisały. Dokumenty ratyfikacyjne i dokumenty przystąpienia składane będą Rządowi Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki, które niniejszym zostają wyznaczone jako Rządy-Depozytariusze.

3. Niniejszy układ wchodzi w życie po złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych przez dwadzieścia dwa rządy, w tym rządy wyznaczone jako Rządy-Depozytariusze tego Układu.

4. Dla państw, które złożą dokumenty ratyfikacyjne lub dokumenty przystąpienia po wejściu w życie niniejszego Układu, wejdzie on w życie w dniu złożenia ich dokumentów ratyfikacyjnych lub dokumentów przystąpienia.

5. Rządy-Depozytariusze niezwłocznie poinformują wszystkie państwa, które Układ podpisały lub do niego przystąpiły, o dacie złożenia każdego dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia, dacie wejścia w życie niniejszego Układu, a także o otrzymaniu innych zawiadomień.

6. Niniejszy Układ zostanie zarejestrowany przez Rządy-Depozytariusze zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych.

(Artykuł XI opuszczono)

Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu, Londyn, Moskwa,

Waszyngton, 10 kwietnia 1972

(DzU z 1976 r., nr 1, poz. 1, załącznik)

Państwa-Strony niniejszej Konwencji,

zdecydowane działać na rzecz osiągnięcia efektywnego postępu na drodze do powszechnego i całkowitego rozbrojenia, obejmującego zakaz i likwidację wszystkich rodzajów broni masowej zagłady, oraz przeświadczone o tym, że zakaz prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni chemicznej i bakteriologicznej (biologicznej) i ich skuteczne zniszczenie będą sprzyjać osiągnięciu powszechnego i całkowitego rozbrojenia, pod ścisłą i skuteczną kontrolą międzynarodową,

uznając duże znaczenie Protokołu dotyczącego zakazu używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz środków bakteriologicznych, podpisanego w Genewie dnia 17 czerwca 1925 roku, a także świadome wkładu, jaki powyższy Protokół już wniósł i nadal wnosi w dzieło zmniejszenia okropności wojny,

potwierdzając swoją wierność celom i zasadom tego Protokołu i wzywając wszystkie państwa do ścisłego ich przestrzegania,

przypominając, że Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych niejednokrotnie potępiło wszelkie czyny sprzeczne z celami i zasadami Protokołu genewskiego z dnia 17 czerwca 1925 roku,

pragnąc przyczynić się do pogłębienia zaufania między narodami i ogólnej poprawy atmosfery międzynarodowej,

pragnąc także przyczynić się do urzeczywistnienia celów i zasad Karty Narodów Zjednoczonych,

przeświadczone o znaczeniu i niezwłocznej konieczności skutecznego usunięcia z arsenałów państw takiej niebezpiecznej broni masowej zagłady, jaką jest broń wykorzystująca środki chemiczne lub bakteriologiczne (biologiczne),

uznając, że porozumienie o zakazie broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej jest pierwszym możliwym krokiem na drodze do osiągnięcia porozumienia o skutecznych środkach również w sprawie zakazu badań, produkcji i gromadzenia broni chemicznej, i kierując się zdecydowaną wolą kontynuowania rokowań w tym celu,

zdecydowane wykluczyć w interesie całej ludzkości jakąkolwiek możliwość stosowania środków bakteriologicznych (biologicznych) i toksycznych jako broni,

przekonane, że takie wykorzystanie byłoby sprzeczne z sumieniem ludzkości i że nie należy szczędzić żadnych wysiłków w celu zmniejszenia tego niebezpieczeństwa,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

Każde Państwo-Strona niniejszej Konwencji zobowiązuje się, że nigdy, w żadnych okolicznościach nie będzie prowadzić badań, produkować, gromadzić, nabywać w jakikolwiek inny sposób lub przechowywać:

1) mikrobiologicznych lub innych biologicznych środków czy toksyn, bez względu na pochodzenie lub sposób produkcji, takich rodzajów i w takich ilościach, które nie są przeznaczone do wykorzystania w celach profilaktycznych, ochronnych lub w innych celach pokojowych;

2) broni, urządzeń lub środków przenoszenia mających służyć wykorzystaniu takich środków lub toksyn we wrogich zamiarach lub w konfliktach zbrojnych.

Artykuł II

Każde Państwo-Strona niniejszej Konwencji zobowiązuje się zniszczyć lub przekształcić na cele pokojowe, możliwie jak najwcześniej, lecz nie później niż w terminie 9 miesięcy od wejścia w życie Konwencji wszystkie środki, toksyny, broń, urządzenia i środki przenoszenia wymienione w artykule I Konwencji, a będące w jego posiadaniu lub znajdujące się pod jego jurysdykcją czy kontrolą. Wykonując postanowienia niniejszego artykułu należy zachować wszelkie niezbędne środki ostrożności w celu ochrony ludności i środowiska.

Artykuł III

Każde Państwo-Strona niniejszej Konwencji zobowiązuje się nie przekazywać nikomu, bezpośrednio czy pośrednio, jak również w żaden sposób nie pomagać, nie zachęcać i nie skłaniać żadnego państwa, grupy państw czy organizacji międzynarodowych do produkcji bądź do nabywania w inny sposób jakichkolwiek środków, toksyn, broni, urządzeń lub środków przenoszenia, wymienionych w artykule I Konwencji.

Artykuł IV

Każde Państwo-Strona niniejszej Konwencji zobowiązuje się poczynić nieodzowne kroki, zgodnie ze swoją procedurą konstytucyjną, aby zakazać i zapobiec prowadzeniu badań,

produkcji, gromadzeniu, nabywaniu lub przechowywaniu środków, toksyn, broni, urządzeń i środków przenoszenia wymienionych w artykule I Konwencji, a znajdujących się na terytorium tego państwa, pod jego jurysdykcją lub kontrolą w innym dowolnym miejscu.

Artykuł V

Państwa-Strony Konwencji zobowiązują się konsultować i współpracować ze sobą w rozstrzyganiu wszelkich problemów, jakie mogą wyniknąć w odniesieniu do celu lub w związku z wykonywaniem postanowień niniejszej Konwencji. Konsultacje i współpraca w wykonaniu postanowień niniejszego artykułu mogą się także odbywać przy wykorzystaniu odpowiedniej międzynarodowej procedury w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych i zgodnie z jej Kartą.

Artykuł VI

1. Każde Państwo-Strona niniejszej Konwencji stwierdzające, że jakiegokolwiek inne Państwo-Strona Konwencji działa z naruszeniem obowiązków wypływających z postanowień niniejszej Konwencji, może wnieść skargę do Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych. Skarga taka powinna zawierać wszystkie możliwe dowody potwierdzające jej zasadność i prośbą o jej rozpatrzenie przez Radę Bezpieczeństwa.

2. Każde Państwo-Strona niniejszej Konwencji zobowiązuje się do współpracy w przeprowadzaniu wszelkich badań, jakie Rada Bezpieczeństwa może zainicjować zgodnie z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych, na podstawie skargi otrzymanej przez Radę. Rada Bezpieczeństwa będzie informować Państwa-Strony Konwencji o rezultatach badań.

Artykuł VII

Każde Państwo-Strona niniejszej Konwencji zobowiązuje się udzielać pomocy i poparcia zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych każdemu Państwu-Stronie Konwencji, które zwróci się z taką prośbą, o ile Rada Bezpieczeństwa uzna, że państwo to zostało narażone na niebezpieczeństwo wskutek pogwałcenia niniejszej Konwencji.

Artykuł VIII

Żadne z postanowień niniejszej Konwencji nie może być interpretowane jako ograniczające lub pomniejszające zobowiązania przyjęte przez jakiegokolwiek państwo zgodnie z Protokołem dotyczącym zakazu używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz środków bakteriologicznych, podpisanym w Genewie dnia 17 czerwca 1925 roku.

Artykuł IX

Każde Państwo-Strona niniejszej Konwencji potwierdza uznany cel skutecznego zakazu broni chemicznej i w związku z tym zobowiązuje się kontynuować w dobrej wierze rokowania w celu osiągnięcia jak najwcześniej porozumienia w sprawie skutecznych środków zakazu badań, produkcji i gromadzenia zapasów i zniszczenia tej broni oraz w sprawie podjęcia odpowiednich środków w odniesieniu do urządzeń i środków przenoszenia, specjalnie przeznaczonych do produkcji lub wykorzystania środków chemicznych jako broni.

Artykuł X

1. Państwa-Strony niniejszej Konwencji zobowiązują się ułatwiać, w możliwie najszerszym zakresie, wymianę urządzeń, materiałów, informacji naukowej i technicznej dotyczących wykorzystania środków bakteriologicznych (biologicznych) i toksyn do celów pokojowych i mają prawo uczestniczyć w takiej wymianie. Państwa-Strony Konwencji, będące w stanie to uczynić, będą również współpracować w przyczynianiu się indywidualnie bądź wspólnie z innymi państwami lub organizacjami międzynarodowymi do dalszego rozwoju i stosowania

odkryć naukowych w dziedzinie bakteriologii (biologii) dla zapobiegania chorobom lub w innych celach pokojowych.

2. Niniejsza Konwencja będzie realizowana w taki sposób, aby nie stwarzać przeszkód dla gospodarczego i technologicznego rozwoju Państw-Stron Konwencji lub współpracy międzynarodowej w dziedzinie pokojowych prac w zakresie bakteriologii (biologii), w tym międzynarodowej wymiany środków bakteriologicznych (biologicznych) i toksyn oraz urządzeń służących do opracowywania, wykorzystywania lub wytwarzania środków bakteriologicznych (biologicznych) i toksyn w celach pokojowych, zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji.

Artykuł XI

Każde Państwo-Strona może zgłosić poprawki do niniejszej Konwencji. Poprawki nabierają mocy dla każdego Państwa-Strony przyjmującego je, po przyjęciu ich przez większość Państw-Stron Konwencji, a następnie dla każdego pozostałego Państwa-Strony w dniu przyjęcia tych poprawek przez to Państwo.

Artykuł XII

Po upływie pięciu lat od wejścia w życie niniejszej Konwencji lub wcześniej, jeśli w trybie złożenia odpowiedniego wniosku Rządom Depozytariuszom zażąda tego większość Państw-Stron Konwencji, zwołana zostanie w Genewie (Szwajcaria) Konferencja Państw-Stron Konwencji dla dokonania przeglądu funkcjonowania niniejszej Konwencji w celu upewnienia się, czy cele określone we wstępie oraz postanowienia Konwencji, łącznie z postanowieniami dotyczącymi rokowań w sprawie broni chemicznej, są realizowane. W toku takiego przeglądu należy uwzględnić wszelkie nowe osiągnięcia naukowo-techniczne pozostające w związku z niniejszą Konwencją.

Artykuł XIII

1. Niniejsza Konwencja jest zawarta na czas nieokreślony.
2. Każde Państwo-Strona niniejszej Konwencji zgodnie ze swą suwerennością państwową ma prawo wystąpić z Konwencji, jeśli uzna, że wyjątkowe okoliczności związane z przedmiotem Konwencji zagrażają najwyższym interesom jego kraju. O wystąpieniu zawiadamia ono wszystkie pozostałe Państwa-Strony niniejszej Konwencji i Radę Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych na trzy miesiące przed datą wystąpienia. W takim zawiadomieniu powinno być zawarte oświadczenie o wyjątkowych okolicznościach, które dane Państwo uważa za zagrażające jego najwyższym interesom.

Artykuł XIV

1. Niniejsza Konwencja jest otwarta do podpisania dla wszystkich państw. Każde państwo, które nie podpisze niniejszej Konwencji przed jej wejściem w życie zgodnie z ustępem 3 tego artykułu, może przystąpić do niej w dowolnym czasie.
2. Niniejsza Konwencja podlega ratyfikacji przez państwa, które ją podpisały. Dokumenty ratyfikacyjne oraz dokumenty przystąpienia składane będą Rządom Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii i Stanów Zjednoczonych Ameryki, które niniejszym wyznaczone zostają jako Rządy Depozytariusze.
3. Niniejsza Konwencja wchodzi w życie po złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych przez dwadzieścia dwa rządy, w tym Rządy Państw wyznaczonych Depozytariuszami.
4. Dla państw, które złożą dokumenty ratyfikacyjne lub dokumenty przystąpienia po wejściu w życie Konwencji, wejdzie ona w życie w dniu złożenia ich dokumentów ratyfikacyjnych lub dokumentów przystąpienia.

5. Rządy Depozytariusze niezwłocznie poinformują wszystkie Państwa, które podpisały niniejszą Konwencję lub do niej przystąpiły, o dacie podpisania, o dacie złożenia każdego dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia, o dacie wejścia w życie niniejszej Konwencji oraz o innych zawiadomieniach.

6. Niniejsza Konwencja zostanie zarejestrowana przez Rządy Depozytariusze zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych.

(Artykuł XV opuszczono)

***Akt Końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
Helsinki, 1 sierpnia 1975 r.***

*Źródło: Od Helsinek do Madrytu. Dokumenty Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, 1973-1983, pod red. A.D. Rotfelda, PISM, Warszawa 1983, s. 110-130.
(Wyciąg)*

Zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa w Europie

Państwa uczestniczące w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, *potwierdzając*, że ich celem jest działanie na rzecz poprawy stosunków między sobą i zapewnienia warunków, w których ich narody będą mogły żyć w prawdziwym i trwałym pokoju, wolne od wszelkiego zagrożenia bądź prób naruszenia ich bezpieczeństwa; *przekonane* o konieczności podjęcia wysiłków, aby uczynić odprężenie procesem ciągłym, stale rozwijającym się, wszechstronnym, o powszechnym zasięgu, oraz o tym, że wprowadzenie w życie wyników Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie będzie istotnym wkładem do tego procesu;

uwważając, że solidarność między narodami, jak również wspólne dążenie Państw uczestniczących do osiągnięcia celów określonych przez Konferencję Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie powinny doprowadzić do rozwoju lepszych i bardziej ścisłych stosunków między nimi we wszystkich dziedzinach, a tym samym do przewyciężenia konfrontacji, wynikającej z charakteru ich stosunków w przeszłości, oraz do lepszego wzajemnego zrozumienia;

pomnie swej wspólnej historii i uznając, że istnienie elementów wspólnych w ich tradycjach i wartościach może dopomóc im w rozwijaniu wzajemnych stosunków, oraz pragnąc poszukiwać, przy pełnym uwzględnieniu odrębności i różnorodności ich stanowisk i poglądów, możliwości zjednoczenia wysiłków w celu przewyciężenia nieufności i zwiększenia zaufania, rozwiązywania problemów, które je dzielą, i rozwijania współpracy w interesie ludzkości;

uznając niepodzielność bezpieczeństwa w Europie, jak również wspólny interes w rozwijaniu współpracy w całej Europie i między sobą, oraz wyrażając zamiar podejmowania w związku z tym odpowiednich wysiłków;

uznając ścisły związek między pokojem i bezpieczeństwem w Europie i na całym świecie oraz świadome konieczności przyczyniania się przez każde z nich do umocnienia światowego pokoju i bezpieczeństwa i do popierania podstawowych praw, postępu gospodarczego i społecznego oraz dobrobytu wszystkich narodów,

przyjęły, co następuje:

1.

a) Deklaracja zasad rządzących stosunkami między i Państwami uczestniczącymi
Państwa uczestniczące,

- potwierdzając* swe oddanie sprawie pokoju, bezpieczeństwa i sprawiedliwości oraz sprawie nieustannego rozwoju przyjaznych stosunków i współpracy;
- uznając*, że to oddanie, odzwierciedlające interesy i pragnienia narodów, nakłada obecnie i w przyszłości na każde Państwo uczestniczące odpowiedzialność, którą doświadczenia przeszłości zwiększają;
- potwierdzając*, jako członkowie Organizacji Narodów Zjednoczonych i zgodnie z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych, pełne i aktywne poparcie dla Organizacji Narodów Zjednoczonych, dla zwiększenia jej roli i skuteczności w umacnianiu międzynarodowego pokoju, bezpieczeństwa i sprawiedliwości oraz w ułatwianiu rozwiązywania problemów międzynarodowych, jak również w rozwijaniu przyjaznych stosunków i współpracy i między Państwami;
- wyrażając* wspólne przywiązanie do określonych niżej zasad, które są zgodne z Kartą Narodów Zjednoczonych, jak również wspólną wolę postępowania w stosowaniu tych zasad zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych;
- oświadczając*, że są zdecydowane przestrzegać i urzeczywistniać, każde z nich w stosunkach ze wszystkimi innymi Państwami uczestniczącymi, niezależnie od ich systemów politycznych, gospodarczych lub społecznych, jak również od ich wielkości, położenia geograficznego lub poziomu rozwoju gospodarczego, następujące zasady, wszystkie o podstawowym znaczeniu, rządzące ich wzajemnymi stosunkami:

I. Suwerenna równość, poszanowanie praw nieodłącznych od suwerenności

Państwa uczestniczące będą szanować suwerenną równość i indywidualność każdego z nich, jak również wszystkie prawa nieodłączne od ich suwerenności i objęty nią, w szczególności łącznie z prawem, każdego państwa do równości wobec prawa, integralności terytorialnej oraz wolności i niepodległości politycznej. Będą również szanować prawo każdego z nich do swobodnego wyboru i rozwijania swego systemu politycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego, jak również prawo do wydawania ustaw i rozporządzeń.

W ramach prawa międzynarodowego wszystkie Państwa uczestniczące mają równe prawa i obowiązki. Będą szanować prawo każdego z nich do określania i kształtowania według swojego uznania swych stosunków z innymi państwami, zgodnie z prawem międzynarodowym i w duchu niniejszej Deklaracji. Uważają, że ich granice mogą być zmienione zgodnie z prawem międzynarodowym, środkami pokojowymi oraz w drodze porozumienia. Mają również prawo do tego, by należeć lub nie należeć do organizacji międzynarodowych, być albo nie być stroną dwustronnych lub wielostronnych umów międzynarodowych, łącznie z prawem do tego, by być lub nie być stroną międzynarodowych umów sojuszniczych; mają one również prawo do neutralności.

II. Powstrzymanie się od groźby użycia siły lub użycia siły

Państwa uczestniczące będą powstrzymywać się we wzajemnych stosunkach, jak również w swych stosunkach międzynarodowych w ogóle, od groźby użycia siły lub użycia siły przeciw integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej któregokolwiek państwa lub w jakikolwiek inny sposób niezgodny z celami Organizacji Narodów Zjednoczonych i z niniejszą Deklaracją. Żadne względy nie mogą posłużyć za usprawiedliwienie uciekania się do groźby użycia siły lub użycia siły wbrew niniejszej zasadzie.

Zgodnie z tym Państwa uczestniczące będą powstrzymywać się od wszelkich działań stanowiących groźbę użycia siły albo bezpośrednio lub pośrednio użycie siły przeciw innemu Państwu uczestniczącemu. Powstrzymają się także od wszelkich demonstracji siły w celu

skłonienia innego Państwa uczestniczącego do rezygnacji z pełnego wykonywania swych praw suwerennych. Powstrzymają się ponadto we wzajemnych stosunkach od jakichkolwiek środków odwetowych przy użyciu siły.

Żadna taka groźba użycia siły lub użycie siły nie będą stosowane jako środek załatwiania sporów lub rozwiązywania problemów, które mogą doprowadzić do sporów między nimi.

III. Nienaruszalność granic

Państwa uczestniczące uważają wzajemnie za nienaruszalne wszystkie granice każdego z nich, jak również granice wszystkich państw w Europie, i dlatego będą powstrzymywać się - teraz i w przyszłości - od zamachów na te granice.

Zgodnie z tym będą się również powstrzymywać od wszelkich żądań lub działań zmierzających do zawładnięcia i uzurpacji części lub całości terytorium któregośkolwiek z Państw uczestniczących.

IV. Integralność terytorialna państw

Państwa uczestniczące będą szanować integralność terytorialną każdego z Państw uczestniczących.

Zgodnie z tym będą się powstrzymywać od wszelkich działań niezgodnych z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych wymierzanych przeciw integralności terytorialnej, niepodległości politycznej lub jedności któregośkolwiek z Państw uczestniczących, a w szczególności od wszelkich takich działań stanowiących groźbę użycia siły lub użycie siły.

Państwa uczestniczące będą także powstrzymywać się od czynienia terytorium któregośkolwiek z nich przedmiotem okupacji wojskowej lub innych bezpośrednich lub pośrednich środków przymusu, podejmowanych wbrew prawu międzynarodowemu, albo przedmiotem nabycia przy użyciu takich środków lub pod groźbą ich użycia. Żadna taka okupacja lub nabycie nie będą uznane za legalne.

V. Pokojowe załatwianie sporów

Państwa uczestniczące będą załatwiać spory wynikłe między nimi środkami pokojowymi w taki sposób, aby międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo oraz sprawiedliwość nie zostały zagrożone.

Będą dążyć, w dobrej wierze i w duchu współpracy, do osiągnięcia szybkiego i słusznego rozwiązania na podstawie prawa międzynarodowego.

W tym celu będą posługiwać się takimi środkami, jak: rokowania, badania, pośrednictwo, postępowanie pojednawcze, arbitraż, postępowanie sądowe, lub innymi środkami pokojowymi według własnego wyboru, łącznie z wszelką procedurą załatwiania sporów uzgodnioną przed powstaniem sporu, w którym są stronami.

W razie niepowodzenia w osiągnięciu rozwiązania za pomocą któregośkolwiek z wymienionych wyżej środków pokojowych, strony sporu będą w dalszym ciągu poszukiwać wzajemnie uzgodnionego sposobu pokojowego załatwienia sporu.

Państwa uczestniczące - strony sporu, jak również inne Państwa uczestniczące powstrzymają się od wszelkich działań, które mogłyby pogorszyć sytuację w takim stopniu, że zagrażałoby to utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, utrudniając tym samym pokojowe załatwienie sporu.

VI. Nieingerencja w sprawy wewnętrzne

Państwa uczestniczące będą powstrzymywać się od jakiejkolwiek ingerencji bezpośredniej lub pośredniej, indywidualnej lub zbiorowej, w wewnętrzne lub zewnętrzne sprawy należące do

zakresu wewnętrznej jurysdykcji innego Państwa uczestniczącego, niezależnie od ich wzajemnych stosunków.

Zgodnie z tym będą powstrzymywać się od jakiejkolwiek formy ingerencji zbrojnej lub groźby takiej ingerencji wobec innego Państwa uczestniczącego.

Będą się powstrzymywać również we wszelkich okolicznościach od wywierania jakiegokolwiek militarnego lub politycznego, gospodarczego lub innego nacisku, zmierzającego do podporządkowania własnym interesom wykonywania przez inne Państwo uczestniczące praw nieodłącznych od jego suwerenności i w ten sposób zapewnienia sobie korzyści jakiegokolwiek rodzaju.

Zgodnie z tym powstrzymają się między innymi od udzielania bezpośredniej lub pośredniej pomocy działalności terrorystycznej lub wywrotowej albo innej działalności zmierzającej do obalenia siłą ustroju innego Państwa uczestniczącego.

VII. Poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności łącznie z wolnością myśli, sumienia, religii lub przekonań

Państwa uczestniczące będą szanować prawa człowieka i podstawowe wolności, łącznie z wolnością myśli, sumienia, religii lub przekonań każdego bez względu na różnicę rasy, płci, języka lub religii.

Będą popierać i zachęcać do efektywnego korzystania z obywatelskich, politycznych, ekonomicznych, społecznych, kulturalnych i innych praw i wolności; wszystkie one wynikają z przyrodzonej godności jednostki ludzkiej i mają podstawowe znaczenie dla jej swobodnego i pełnego rozwoju.

W tych ramach Państwa uczestniczące będą uznawać i szanować wolność jednostki w zakresie wyznawania i praktykowania, indywidualnie lub wspólnie z innymi, religii lub przekonań zgodnie z nakazami jej własnego sumienia.

Państwa uczestniczące, na których terytorium znajdują się mniejszości narodowe, będą szanować prawo osób należących do takich mniejszości do równości wobec prawa, dadzą im pełną możliwość rzeczywistego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności i w ten sposób będą chronić ich prawowite interesy w tej dziedzinie.

Państwa uczestniczące uznają powszechne znaczenie praw człowieka i podstawowych wolności, których poszanowanie jest istotnym czynnikiem pokoju, sprawiedliwości i dobrobytu, niezbędnych do zapewnienia rozwoju przyjaznych stosunków i współpracy między nimi, jak również między wszystkimi państwami.

Będą niezmiennie we wzajemnych stosunkach szanować te prawa i wolności i będą wspólnie i indywidualnie podejmować wysiłki, łącznie ze współpracą z Organizacją Narodów Zjednoczonych, w celu popierania ich powszechnego i efektywnego poszanowania.

Potwierdzają one prawo jednostki do poznania swych praw i obowiązków w tej dziedzinie i postępowania zgodnie z nimi.

W dziedzinie praw człowieka i podstawowych wolności Państwa uczestniczące będą postępować zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych i zgodnie z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka. Będą również wypełniać obowiązki określone w deklaracjach i porozumieniach międzynarodowych w tej dziedzinie, łącznie z Międzynarodowymi Paktami Praw Człowieka, jeśli są one nimi związane.

VIII. Równouprawnienie i prawo narodów do samostanowienia

Państwa uczestniczące będą szanować równouprawnienie narodów i ich prawo do samostanowienia, działając zawsze zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych

i odpowiednimi normami prawa międzynarodowego, łącznie z normami odnoszącymi się do integralności terytorialnej państw.

Na mocy zasady równouprawnienia i samostanowienia narodów wszystkie narody mają zawsze prawo, w warunkach pełnej wolności, określać, kiedy i jak sobie życzą, swój wewnętrzny i zewnętrzny status polityczny, bez ingerencji z zewnątrz, i dążyć, według swego uznania, do rozwoju politycznego, gospodarczego, społecznego i kulturalnego.

Państwa uczestniczące potwierdzają powszechne znaczenie poszanowania i efektywnego korzystania z równouprawnienia i samostanowienia narodów dla rozwoju przyjaznych stosunków między sobą, jak i między wszystkimi państwami; przypominają także znaczenie wyeliminowania wszelkich form naruszania niniejszej zasady.

IX. Współpraca między państwami

Państwa uczestniczące będą rozwijać współpracę między sobą i ze wszystkimi państwami we wszystkich dziedzinach zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych. Rozwijając tę współpracę, Państwa uczestniczące położą szczególny nacisk na dziedziny określone w ramach Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, przy czym każde z nich wnieść będzie swój wkład w warunkach pełnej równości.

Rozwijając współpracę jak równi z równymi, będą dokładać starań w celu popierania wzajemnego zrozumienia i zaufania, przyjaznych i dobrosąsiedzkich stosunków między sobą, międzynarodowego pokoju, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Będą one również, rozwijając wzajemną współpracę, dokładać starań w celu podnoszenia dobrobytu narodów i przyczyniania się do zaspokojenia ich aspiracji, między innymi przez korzyści wynikające z lepszego wzajemnego poznania oraz z postępu i osiągnięć w dziedzinach gospodarczej, naukowej, technicznej, społecznej, kulturalnej i humanitarnej. Podejmą kroki na rzecz warunków sprzyjających udostępnieniu wszystkim tych korzyści; będą uwzględniać interes wszystkich w zmniejszeniu różnic w poziomie gospodarczego rozwoju, a w szczególności interes krajów rozwijających się całego świata.

Potwierdzają, że rządy, instytucje, organizacje i jednostki mają do odegrania odpowiednią i pozytywną rolę w przyczynianiu się do osiągnięcia tych celów ich współpracy.

Będą dążyć, rozszerzając współpracę zgodnie z tym co zostało określone wyżej, do rozwijania ściślejszych stosunków wzajemnych na udoskonalonej i trwalszej podstawie, dla dobra narodów.

X. Wykonywanie w dobrej wierze zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego

Państwa uczestniczące będą wykonywać w dobrej wierze zobowiązania spoczywające na nich na mocy prawa międzynarodowego, zarówno zobowiązania wynikające z powszechnie uznanych zasad i norm prawa międzynarodowego, jak i zobowiązania wynikające z umów lub innych porozumień, których są stronami, zgodnie z prawem międzynarodowym.

Przy wykonywaniu swych suwerennych praw, łącznie z prawem do wydawania ustaw i przepisów, będą postępowały zgodnie z zobowiązaniami prawnymi wynikającymi z prawa międzynarodowego; będą ponadto należycie uwzględniać i wykonywać postanowienia Aktu Końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

Państwa uczestniczące potwierdzają, że w razie sprzeczności między zobowiązaniami członków Organizacji Narodów Zjednoczonych, wynikającymi z Karty Narodów Zjednoczonych, a ich zobowiązaniami wynikającymi z jakiejkolwiek umowy lub innego porozumienia międzynarodowego, pierwszeństwo będą miały ich zobowiązania wynikające z Karty, zgodnie z artykułem 103 Karty Narodów Zjednoczonych.

* * *

Wszystkie wymienione wyżej zasady mają podstawowe znaczenie i wobec tego będą stosowane jednakowo i bez zastrzeżeń, a każda z nich będzie interpretowana z uwzględnieniem pozostałych.

Państwa uczestniczące wyrażają swe zdecydowanie pełnego poszanowania i stosowania tych zasad, tak jak zostały one przedstawione w niniejszej Deklaracji, we wszystkich aspektach, w odniesieniu do ich wzajemnych stosunków i współpracy, w celu zapewnienia każdemu Państwu uczestniczącemu korzyści wynikających z poszanowania i stosowania tych zasad przez wszystkich.

Państwa uczestniczące, uwzględniając należycie powyższe zasady, a w szczególności pierwsze zdanie zasady dziesiątej: "Wykonywanie w dobrej wierze zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego", stwierdzają, że niniejsza Deklaracja nie narusza w niczym ani ich praw i obowiązków, ani też odnośnych układów oraz innych umów i porozumień.

Państwa uczestniczące wyrażają przekonanie, że poszanowanie tych zasad będzie sprzyjać rozwojowi normalnych i przyjaznych stosunków oraz postępowi w rozwoju współpracy między nimi we wszystkich dziedzinach. Wyrażają również przekonanie, że poszanowanie tych zasad będzie sprzyjać rozwojowi politycznych kontaktów między nimi, co z kolei przyczyni się do lepszego wzajemnego zrozumienia ich stanowisk i poglądów.

Państwa uczestniczące wyrażają zamiar utrzymywania stosunków ze wszystkimi innymi państwami w duchu zasad zawartych w niniejszej Deklaracji.

b) Zagadnienia dotyczące wprowadzenia w życie niektórych przedstawionych wyżej zasad

Państwa uczestniczące

potwierdzając, że będą przestrzegać i wcielać w życie postanowienie o powstrzymaniu się od groźby użycia siły lub użycia siły, i przekonane o konieczności uczynienia tego postanowienia skuteczną normą życia międzynarodowego;

oświadczają, że są zdecydowane szanować i realizować we wzajemnych stosunkach następujące postanowienia, zgodne z Deklaracją zasad rządzących stosunkami między Państwami uczestniczącymi:

- Urzeczywistnić - i dawać temu wyraz za pomocą wszelkich środków i form, jakie uważają za stosowne - obowiązek powstrzymania się od groźby użycia siły lub użycia siły we wzajemnych stosunkach.

- Powstrzymać się od jakiegokolwiek użycia sił zbrojnych niezgodnego z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych i postanowieniami Deklaracji zasad rządzących stosunkami między Państwami uczestniczącymi, przeciw innemu Państwu uczestniczącemu, a w szczególności: powstrzymać się od inwazji lub napaści na jego terytorium.

- Powstrzymać się od wszelkiej demonstracji siły w celu zmuszenia innego Państwa uczestniczącego do rezygnacji z pełnego wykonywania swych suwerennych praw.

- Powstrzymać się od wszelkich aktów przymusu ekonomicznego, zmierzających do podporządkowania własnym interesom wykonywanie przez inne Państwo uczestniczące praw nieodłącznych od jego suwerenności i w ten sposób zapewnienia sobie korzyści jakiegokolwiek rodzaju.

- Przedsięwziąć skuteczne środki, które - ze względu na swój zakres i charakter - stanowią kroki w kierunku osiągnięcia w ostatecznym rezultacie powszechnego i całkowitego rozbrojenia pod ścisłą i skuteczną kontrolą międzynarodową.

- Popierać, za pomocą wszelkich środków, jakie każde z nich uzna za stosowne, tworzenie atmosfery zaufania i szacunku między narodami, odpowiadającej ich obowiązkowi powstrzymania się od propagowania agresywnych wojen lub od jakiegokolwiek groźby użycia

siły lub użycia siły przeciw innemu Państwu uczestniczącemu, niezgodnych z celami Organizacji Narodów Zjednoczonych i z Deklaracją zasad rządzących stosunkami między Państwami uczestniczącymi.

- Dokładać wszelkich wysiłków w celu załatwiania wyłącznie środkami pokojowymi wszelkich sporów między sobą, których trwanie mogłoby zagrozić utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w Europie, a przede wszystkim dążyć do rozwiązywania sporów środkami pokojowymi określonymi w artykule 33 Karty Narodów Zjednoczonych.

- Powstrzymywać się od jakichkolwiek działań, które mogłyby przeszkodzić pokojowemu załatwianiu sporów między Państwami uczestniczącymi.

Państwa uczestniczące,

potwierdzając swe zdecydowanie załatwiania sporów, tak jak to zostało określone w zasadzie pokojowego załatwiania sporów;

przekonane, że pokojowe, załatwianie sporów stanowi uzupełnienie powstrzymania się od groźby użycia siły lub użycia siły, jako że oba te czynniki są istotne, choć nie wyłączne, dla utrzymania i umocnienia pokoju i bezpieczeństwa;

pragnąc umocnić i ulepszyć będące w ich dyspozycji sposoby pokojowego załatwiania sporów;

1. Są zdecydowane kontynuować rozpatrywanie i opracowanie powszechnie możliwego do przyjęcia sposobu pokojowego załatwiania sporów, zmierzającego do uzupełniania istniejących sposobów, i w tym celu prowadzić dalej prace nad "Projektem Konwencji o europejskim systemie pokojowego załatwiania sporów", przedłożonym przez Szwajcarię w czasie drugiej fazy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, jak również nad innymi propozycjami dotyczącymi tego projektu i zmierzającymi do opracowania takiego sposobu.

2. Postanawiają, że na zaproszenie Szwajcarii zostanie zwołane spotkanie ekspertów wszystkich Państw uczestniczących - w celu wypełnienia mandatu przedstawianego w punkcie 1, w ramach i przy zastosowaniu procedury dotyczącej kroków pokonferencyjnych, określonych w rozdziale „Dalsze kroki po Konferencji”.

3. To spotkanie ekspertów będzie miało miejsce po spotkaniu przedstawicieli wyznaczonych przez ministrów spraw zagranicznych Państw uczestniczących, przewidzianym, zgodnie z postanowieniami rozdziału „Dalsze kroki po Konferencji”, na rok 1977; wyniki pracy spotkania ekspertów zostaną przedłożone rządowi.

2.

Dokument w sprawie środków budowania zaufania oraz niektórych aspektów bezpieczeństwa i rozbrojenia

Państwa uczestniczące,

pragnąc usunąć przyczyny napięcia, jakie może istnieć między nimi, a tym samym przyczynić się do umocnienia pokoju i bezpieczeństwa na świecie;

zdecydowane umacniać wzajemne zaufanie i w ten sposób przyczyniać się do zwiększania stabilności i bezpieczeństwa w Europie;

zdecydowane ponadto powstrzymywać się we wzajemnych stosunkach, jak również w swoich międzynarodowych stosunkach w ogóle, od groźby użycia siły lub użycia siły przeciw integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej któregokolwiek państwa lub w jakikolwiek inny sposób niezgodny z celami Organizacji Narodów Zjednoczonych i z Deklaracją zasad rządzących stosunkami między Państwami uczestniczącymi, przyjętą w niniejszym Akcie Końcowym;

uznając potrzebę przyczynienia się do zmniejszenia niebezpieczeństwa konfliktu zbrojnego, do zapobieżenia niewłaściwemu zrozumieniu lub błędnej ocenie działalności militarnej, która może stanowić powód do obaw, zwłaszcza w sytuacji, gdy Państwa uczestniczące nie posiadają jasnych i aktualnych danych co do charakteru takiej działalności;

biorąc pod uwagę względy dotyczące wysiłków zmierzających do zmniejszenia napięcia i popierania rozbrojenia;

uznając, że wymiana, na zaproszenie, obserwatorów manewrów wojskowych będzie sprzyjać rozwijaniu kontaktów i wzajemnego zrozumienia;

zbadawszy - w związku z budowaniem zaufania - sprawę uprzedniego powiadamiania o wielkich ruchach wojsk;

uznając, że istnieją inne sposoby, za pomocą których każde z państw może wnieść dalszy wkład do osiągnięcia ich wspólnych celów;

przekonane o politycznym znaczeniu, jakie dla popierania wzajemnego zrozumienia i umacniania zaufania, stabilności i bezpieczeństwa ma uprzednie powiadamianie o wielkich manewrach wojskowych;

przyjmując odpowiedzialność każdego z nich za popieranie tych celów i realizację tego środka, zgodnie z przyjętymi kryteriami i warunkami, jako że są one istotne dla osiągnięcia tych celów;

uznając, że ten środek - wynikający z decyzji politycznej - opiera się na zasadzie dobrowolności,

przyjęły, co następuje:

I. Uprzednie powiadamianie o wielkich manewrach wojskowych

Będą one powiadamiały wszystkie inne Państwa uczestniczące o przeprowadzanych przez nie wielkich manewrach wojskowych - zwykłymi kanałami dyplomatycznymi, zgodnie z następującymi ustaleniami:

Powiadomienia będą dokonywane w odniesieniu do wielkich manewrów wojsk lądowych, których liczba przekracza ogółem 25 000 żołnierzy, prowadzonych samodzielnie lub połączonych z dowolnymi elementami sił powietrznych lub morskich (w tym kontekście termin "wojska" obejmuje wojska piechoty morskiej i powietrznodesantowe). W wypadku samodzielnych manewrów wojsk piechoty morskiej lub powietrznodesantowych, albo manewrów połączonych obejmujących je, wojska te będą wliczane do powyższej, ogólnej liczby. Ponadto, w wypadku manewrów połączonych, nie osiągających powyższej ogólnej liczby, lecz w których brać będą udział siły lądowe łącznie ze znaczną liczbą wojsk piechoty morskiej lub powietrznodesantowych, lub jednych i drugich, powiadomienia mogą być także dokonywane.

Powiadomienia będą dokonywane w odniesieniu do wielkich manewrów wojskowych przeprowadzanych w Europie na terytorium każdego z Państw uczestniczących, jak również, odpowiednio, na przyległych obszarach morskich i w przestrzeni powietrznej.

W wypadku Państwa uczestniczącego, którego terytorium sięga poza Europę, uprzednie powiadomienia będą dokonywane tylko w odniesieniu do manewrów, które będą miały miejsce na obszarze w zasięgu 250 kilometrów od jego granicy zwróconej w stronę lub oddzielającej je od któregośkolwiek europejskiego Państwa uczestniczącego; jednakże nie ma wymogu, aby Państwo uczestniczące dokonywało powiadomienia w wypadku, gdy obszar ten przylega do granicy Państwa uczestniczącego zwróconej w stronę lub oddzielającej je od poza europejskiego Państwa nieuczestniczącego.

Powiadomienia będą przekazywane na 21 lub więcej dni przed rozpoczęciem manewrów lub, w wypadku gdy manewry mają się odbyć w krótkim terminie - przy możliwie najbliższej sposobności przed datą ich rozpoczęcia.

Powiadomienia będą zawierać informacje dotyczące: nazwy, jeśli taka będzie, ogólnego celu manewrów oraz państw w nich uczestniczących, rodzaju lub rodzajów i liczebności biorących udział wojsk, rejonu i przewidywanego okresu ich przeprowadzenia. Państwa uczestniczące będą także, w miarę możliwości, udzielać odpowiednich uzupełniających informacji, dotyczących w szczególności elementów wojsk biorących udział w manewrach i terminów włączania się tych wojsk.

Upřednie powiadamianie o innych manewrach wojskowych

Państwa uczestniczące uważają, że mogą wnieść dalszy wkład w umocnienie zaufania oraz zwiększenie bezpieczeństwa i stabilności, i w tym celu mogą także powiadamiać inne Państwa uczestniczące o manewrach wojskowych na mniejszą skalę, ze szczególnym uwzględnieniem państw położonych w pobliżu rejonu takich manewrów.

W tym samym celu Państwa uczestniczące uznają także, że mogą powiadamiać o innych przeprowadzanych przez siebie manewrach wojskowych.

Wymiana obserwatorów

Państwa uczestniczące będą zapraszać inne Państwa uczestniczące, dobrowolnie i na zasadzie dwustronnej - w duchu wzajemności i dobrej woli wobec wszystkich Państw uczestniczących - do wysyłania obserwatorów na manewry wojskowe.

Państwo zapraszające określi każdorazowo liczbę obserwatorów, tryb i warunki ich uczestnictwa oraz udzieli innych informacji, które uzna za przydatne. Zapewni ono odpowiednie ułatwienia i gościnność.

Zaproszenia będą przekazywane zwykłymi kanałami dyplomatycznymi, tak wcześnie jak to będzie możliwe.

Upřednie powiadamianie o wielkich ruchach wojsk

Zgodnie z Zaleceniami Końcowymi Konsultacji w Helsinkach Państwa uczestniczące rozpatrzyły sprawę upředniego powiadamiania o wielkich ruchach wojsk, jako środka umocnienia zaufania.

Zgodnie z tym Państwa uczestniczące uznają, że mogą, według swego uznania i w celu wniesienia wkładu do budowania zaufania, powiadamiać o wielkich ruchach swych wojsk.

W tym samym duchu Państwa uczestniczące w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie rozważą ponadto sprawę upředniego powiadamiania o wielkich ruchach wojsk, mając w szczególności na uwadze doświadczenia zdobyte dzięki realizacji środków wymienionych w niniejszym dokumencie.

Inne środki budowania zaufania

Państwa uczestniczące uznają, że istnieją inne środki, za pomocą których mogą przyczynić się do osiągnięcia wspólnych celów.

W szczególności będą one, z należyty uwzględnieniem wzajemności i w celu lepszego wzajemnego zrozumienia, popierać wymianę - na zaproszenie - personelu wojskowego, włączając w to wizyty delegacji wojskowych.

* * *

Aby wnieść pełniejszy wkład do wspólnej sprawy budowania zaufania Państwa uczestniczące, podczas prowadzenia działalności militarnej na obszarze określonym w postanowieniach dotyczących upředniego powiadamiania o wielkich manewrach wojskowych, będą w należyty sposób uwzględniać i respektować ten cel.

Uznają również, że doświadczenia zdobyte w wyniku realizacji postanowień wymienionych powyżej, w połączeniu z dalszymi wysiłkami, mogą doprowadzić do rozwinięcia i rozszerzenia środków zmierzających do umocnienia zaufania.

II. Zagadnienia dotyczące rozbrojenia

Państwa uczestniczące stwierdzają, że w interesie ich wszystkich leżą wysiłki mające na celu zmniejszenie konfrontacji i popieranie rozbrojenia, zmierzające do uzupełnienia odprężenia politycznego w Europie i umocnienia ich bezpieczeństwa. Są one przekonane o konieczności podjęcia w tych dziedzinach skutecznych kroków, które ze względu na ich zakres i charakter stanowią kroki zmierzające do ostatecznego osiągnięcia powszechnego i całkowitego rozbrojenia pod ścisłą i skuteczną kontrolą międzynarodową i które powinny doprowadzić do umocnienia pokoju i bezpieczeństwa na całym świecie.

III. Uwagi ogólne

Po rozważeniu poglądów wyrażonych na różne tematy dotyczące umocnienia bezpieczeństwa w Europie przez wspólne wysiłki mające na celu popieranie odprężenia i rozbrojenia, Państwa uczestniczące, biorąc udział w takich wysiłkach, będą w związku z tym wychodzić w szczególności z następujących istotnych założeń:

- wzajemnie uzupełniający się charakter politycznych i militarnych aspektów bezpieczeństwa;
- wzajemny związek między bezpieczeństwem każdego z Państw uczestniczących i bezpieczeństwem w całej Europie oraz związki, jakie istnieją w szerszym kontekście bezpieczeństwa światowego, między bezpieczeństwem w Europie a bezpieczeństwem w regionie Morza Śródziemnego;
- poszanowanie interesów bezpieczeństwa wszystkich Państw uczestniczących w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie - nieodłącznych od ich suwerennej równości;
- znaczenie wykazania przez uczestników rokowań, że troszczą się o udostępnienie, na odpowiedniej podstawie, innym Państwom uczestniczącym w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie informacji o odnośnym rozwoju sytuacji, postępie i wynikach, a z drugiej strony uzasadnione zainteresowanie każdego z tych państw uwzględnianiem jego poglądów.

Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych nr 3314 (XXIX) w sprawie definicji agresji, Nowy Jork, 14 grudnia 1974 r.

Źródło: Zbiór Dokumentów PISM z 1974 r., nr 12, poz. 197, s. 1397-1403.

(wyciąg)

Definicja agresji

Zgromadzenie Ogólne,

w *oparciu* o fakt, że jedynym z zasadniczych celów Organizacji Narodów Zjednoczonych jest utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego oraz przedsięwzięcie skutecznych środków zbiorowych w celu zapobiegania i usuwania zagrożenia pokoju oraz likwidacji wszelkich aktów agresji lub innych naruszeń pokoju,

przypominając, że Rada Bezpieczeństwa zgodnie z artykułem 39 Karty Narodów Zjednoczonych stwierdza istnienie groźby dla pokoju, albo aktu agresji i udziela zaleceń lub postanawia, jakie środki będą przedsięwzięte, zgodnie z artykułami 41 i 42, dla utrzymania lub przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego,

przypominając również o wynikającym z Karty obowiązku państw regulowania sporów międzynarodowych środkami pokojowymi tak, aby nie narażać międzynarodowego pokoju, bezpieczeństwa i sprawiedliwości,

mając na uwadze, aby nic w niniejszej definicji nie było interpretowane jako naruszające w jakikolwiek sposób zakres postanowień Karty w zakresie funkcji i uprawnień organów Organizacji Narodów Zjednoczonych,

zważywszy również, że agresja jest najcięższą i najniebezpieczniejszą formą bezprawnego użycia siły, która – biorąc pod uwagę istnienie wszelkich typów broni masowej zagłady – zawiera potencjalną groźbę konfliktu światowego ze wszelkimi katastrofalnymi skutkami, należy wobec tego na obecnym etapie opracować definicję agresji,

potwierdzając obowiązek państw nieuciekania się do użycia siły zbrojnej w celu pozbawienia narodów prawa do samostanowienia, wolności i niepodległości lub w celu naruszenia integralności terytorialnej,

potwierdzając również, że terytorium państwa nie powinno być naruszane, będąc przedmiotem – choćby czasowo – okupacji wojskowej lub innych środków przemocy, podjętych przez inne państwo z pogwałceniem Karty oraz że nie może być ono przedmiotem nabywania przez inne państwo przy użyciu powyższych środków lub groźby ich użycia,

potwierdzając także postanowienia Deklaracji w sprawie zasad prawa międzynarodowego dotyczących stosunków przyjaznych i współpracy między państwami zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych,

przekonane, że przyjęcie Definicji agresji powinno powstrzymać potencjalnego agresora oraz że może ułatwić stwierdzenie aktów agresji i dokonanie właściwych kroków w celu ich likwidacji, a także ułatwić ochronę praw i prawem chronionych interesów ofiary, jak też udzielenie jej pomocy,

sądząc, że – chociaż kwestia, czy dopuszczono się aktu agresji musi być w każdym poszczególnym przypadku rozważona w świetle wszystkich okoliczności, to jest jednak pożądane sformułowanie podstawowych zasad jako wskazówek dla oceny tego faktu,

przyjmuje poniższą Definicję agresji:

Artykuł 1

Agresją jest użycie przez państwo siły zbrojnej przeciwko suwerenności, integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej innego państwa lub w jakikolwiek inny sposób niezgodny z Kartą Narodów Zjednoczonych, jak to określono w niniejszej definicji.

Uwaga wyjaśniająca: w niniejszej definicji termin "państwo":

- a) jest użyty niezależnie od sprawy uznania, jak też niezależnie od tego czy państwo jest członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych;
- b) obejmuje - w odpowiednich przypadkach - pojęcie "grupa państw".

Artykuł 2

Użycie siły zbrojnej z pogwałceniem Karty przez państwo, działające jako pierwsze, stanowi wystarczający dowód *prima facie* aktu agresji, chociaż Rada Bezpieczeństwa może - zgodnie z Kartą - dojść do wniosku, że stwierdzenie, iż został popełniony akt agresji, nie jest uzasadnione w świetle innych stosownych okoliczności, w tym również dlatego, że określone akty lub ich skutki nie posiadają wystarczającej doniosłości.

Artykuł 3

Którykolwiek z aktów poniżej wymienionych, niezależnie od tego, czy nastąpiło wypowiedzenie wojny, kwalifikuje się jako akt agresji, zgodnie z postanowieniami artykułu 2:

- a) inwazja lub atak sił zbrojnych jednego państwa na terytorium innego państwa, albo wszelka okupacja wojskowa, nawet czasowa, będąca wynikiem takiej inwazji lub ataku, lub też jakakolwiek aneksja terytorium lub części terytorium innego państwa przy użyciu siły;
- b) bombardowanie przez siły zbrojne państwa terytorium innego państwa lub użycie przez państwo jakichkolwiek broni przeciwko terytorium innego państwa;
- c) blokada portów lub wybrzeży państwa przez siły zbrojne innego państwa;
- d) atak sił zbrojnych państwa na siły zbrojne lądowe, morskie lub powietrzne albo na marynarkę lub lotnictwo cywilne innego państwa;
- e) użycie sił zbrojnych państwa znajdujących się na terytorium innego państwa za zgodą państwa przyjmującego, niezgodnie z warunkami przewidzianymi w umowie lub wszelkie przedłużanie ich pobytu na tym terytorium po zakończeniu obowiązywania umowy;
- f) wyrażanie przez państwo zgody, by jego terytorium, które oddało do dyspozycji innemu państwu, było wykorzystane przez to inne państwo dla dokonania agresji przeciwko państwu trzeciemu;
- g) wysyłanie przez państwo lub w jego imieniu band lub grup zbrojnych, oddziałów nieregularnych lub najemników, które dokonują zbrojnych aktów przeciwko innemu państwu w stopniu dorównującym aktom wymienionym powyżej, względnie zaangażowanie się w znaczny sposób w takie działanie.

Artykuł 4

Wyliczenie powyższych aktów nie jest wyczerpujące i Rada Bezpieczeństwa może określić, inne akty, jako akty agresji zgodnie z postanowieniami Karty.

Artykuł 5

1. Żaden wzgląd, jakiegokolwiek byłby on natury - politycznej, ekonomicznej, wojskowej czy innej - nie może usprawiedliwić agresji.
2. Wojna agresywna jest zbrodnią przeciwko międzynarodowemu pokojowi. Agresja pociąga za sobą odpowiedzialność międzynarodową.
3. Żadne nabycie terytorium i żadna szczególna korzyść wynikająca z agresji nie są i nie będą uznane za legalne.

Artykuł 6

Nic w niniejszej definicji nie będzie interpretowane jako rozszerzające lub zwężające w jakikolwiek sposób zakres Karty, łącznie z postanowieniami dotyczącymi przypadków, w których użycie siły jest legalne.

Artykuł 7

Nic w niniejszej definicji, a w szczególności artykuł 3, w żaden sposób nie może naruszać wynikającego z Karty prawa do samostanowienia, wolności i niepodległości narodów pozbawionych siłą tego prawa, do których odnosi się Deklaracja w sprawie zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współpracy między państwami zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, zwłaszcza narodów pod kolonialnymi i rasistowskimi reżymami lub innymi formami obcego panowania, ani też prawa tychże narodów do walki o te cele, do poszukiwania i otrzymywania poparcia zgodnie z zasadami Karty i stosownie do wymienionej wyżej Deklaracji.

Artykuł 8

Przy interpretacji i stosowaniu powyższych postanowień należy brać pod uwagę, że pozostają one we wzajemnej zależności i każde postanowienie powinno być interpretowane w kontekście innych postanowień.

Konwencja o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich, Genewa, 18 maja 1977 r.

(DzU z 1978 r., nr 31, poz. 132, załącznik)

Państwa będące Stronami niniejszej Konwencji,

kierując się interesami umocnienia pokoju i pragnąc przyczynić się do powstrzymania wyścigu zbrojeń oraz do osiągnięcia powszechnego i całkowitego rozbrojenia pod ścisłą i skuteczną kontrolą międzynarodową, jak również do uchronienia ludzkości od niebezpieczeństwa użycia nowych środków prowadzenia wojny,

zdecydowane kontynuować negocjacje mające na celu uzyskanie rzeczywistego postępu w kierunku podjęcia dalszych kroków w dziedzinie rozbrojenia,

uznając, że postęp nauki i techniki może otworzyć nowe możliwości w zakresie oddziaływania na środowisko,

przypominając Deklarację Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie środowiska człowieka, przyjętą w Sztokholmie dnia 16 czerwca 1972 roku,

świadome, że wykorzystywanie technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach pokojowych mogłoby przynieść poprawę wzajemnego stosunku między człowiekiem a przyrodą oraz przyczynić się do ochrony i poprawy środowiska dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń,

uznając jednakże, że wykorzystanie takich środków technicznych w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich mogłoby mieć niezwykle szkodliwe następstwa dla dobrobytu człowieka,

pragnąc ustanowić skuteczny zakaz wykorzystania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub w jakichkolwiek innych celach wrogich dla wyeliminowania niebezpieczeństwa, które takie wykorzystanie stwarza dla ludzkości, oraz potwierdzając swą wolę działania na rzecz urzeczywistnienia tego celu,

pragnąc również przyczynić się do pogłębienia zaufania między narodami i do dalszej poprawy sytuacji międzynarodowej, zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

1. Każde Państwo będące Stroną niniejszej Konwencji zobowiązuje się do niewykorzystywania w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich technicznych środków oddziaływania na środowisko, powodujących rozległe, trwałe lub poważne następstwa, jako sposób powodowania zniszczeń, wyrządzenia szkód lub strat jakimkolwiek innemu Państwu będącemu Stroną.

2. Każde Państwo będące Stroną niniejszej Konwencji zobowiązuje się nie udzielać pomocy, poparcia ani nie nakłaniać żadnego Państwa, grupy Państw lub organizacji międzynarodowej do podejmowania działalności sprzecznej z postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu.

Artykuł II

W rozumieniu artykułu I określenie "techniczne środki oddziaływania na środowisko" oznacza każdy środek mający na celu - poprzez rozmyślnie kierowanie procesami naturalnymi - dokonywanie zmian w dynamice, składzie lub strukturze Ziemi, włączając w to jej biosferę, litosferę, hydrosferę i atmosferę lub przestrzeń kosmiczną.

Artykuł III

1. Postanowienia niniejszej Konwencji nie stoją na przeszkodzie wykorzystywaniu technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach pokojowych i nie naruszają powszechnie uznanych zasad oraz mających zastosowanie norm prawa międzynarodowego dotyczących takiego wykorzystania.

2. Państwa będące Stronami niniejszej Konwencji zobowiązują się ułatwić możliwie najbardziej pełną wymianę informacji naukowej i technicznej co do wykorzystania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach pokojowych oraz mają prawo uczestniczyć w tej wymianie. Państwa będące Stronami, które mają możliwości to czynić, będą przyczyniać się indywidualnie albo wspólnie z innymi państwami lub organizacjami międzynarodowymi do międzynarodowej współpracy ekonomicznej i naukowej w dziedzinie ochrony, poprawy i pokojowego wykorzystania środowiska, z należyтым uwzględnieniem potrzeb rozwijających się regionów świata.

Artykuł IV

Każde Państwo będące Stroną niniejszej Konwencji zobowiązuje się podejmować wszelkie kroki, które będzie uważało za konieczne zgodnie ze swoją procedurą konstytucyjną, w celu zakazania i zapobiegania wszelkiej działalności sprzecznej z postanowieniami niniejszej Konwencji we wszystkich miejscach podlegających jurysdykcji tej Strony lub pozostających pod jej kontrolą.

Artykuł V

1. Państwa będące Stronami niniejszej Konwencji zobowiązują się do wzajemnych konsultacji i współpracy między sobą w celu rozwiązywania wszelkich problemów, jakie mogłyby powstać co do celów niniejszej Konwencji lub co do stosowania jej postanowień. Konsultacje i współpraca przewidziane w niniejszym artykule mogą być podjęte również w trybie odpowiednich procedur międzynarodowych w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych i zgodnie z jej Kartą. Te procedury międzynarodowe mogą obejmować usługi odpowiednich organizacji międzynarodowych, jak również usługi Doradczego Komitetu Ekspertów, o którym mowa w ustępie 2 niniejszego artykułu.

2. Dla realizacji celów określonych w ustępie 1 niniejszego artykułu Depozytariusz, w ciągu miesiąca po otrzymaniu prośby od Państwa będącego Stroną niniejszej Konwencji, zwoła Doradczy Komitet Ekspertów. Każde Państwo będące Stroną może wyznaczyć eksperta

do tego Komitetu, którego funkcje i regulamin wewnętrzny określa Załącznik stanowiący integralną część Konwencji. Komitet przekaze Depozytariuszowi sprawozdanie ze swoich ustaleń co do okoliczności faktycznych, które będzie obejmować wszystkie opinie i informacje przedstawione Komitetowi w toku jego obrad. Depozytariusz prześle to sprawozdanie wszystkim Państwom będącym Stronami.

3. Każde Państwo będące Stroną niniejszej Konwencji, które ma podstawy, aby sądzić, że jakiegokolwiek inne Państwo będące Stroną narusza zobowiązania wynikające z postanowień Konwencji, może złożyć skargę do Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych. Skarga ta powinna zawierać wszystkie odpowiednie informacje dotyczące sprawy, jak również wszystkie możliwe dowody potwierdzające jej zasadność.

4. Każde Państwo będące Stroną niniejszej Konwencji zobowiązuje się współpracować w przeprowadzaniu każdego dochodzenia, które może podjąć Rada Bezpieczeństwa, zgodnie z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych, na podstawie skargi otrzymanej przez Radę. Rada Bezpieczeństwa poinformuje o wynikach dochodzenia Państwa będące Stronami.

5. Każde Państwo będące Stroną niniejszej Konwencji zobowiązuje się do przyścia z pomocą lub udzielenia poparcia, zgodnie z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych, każdemu Państwu będącemu Stroną, które o to się zwróci, jeżeli Rada Bezpieczeństwa stwierdzi, że Strona ta poniosła szkodę lub jest narażona na nią wskutek naruszenia Konwencji.

Artykuł VI

1. Każde Państwo będące Stroną niniejszej Konwencji może zaproponować poprawki do Konwencji. Tekst każdej zaproponowanej poprawki zostanie przekazany Depozytariuszowi, który poda go niezwłocznie do wiadomości wszystkim Państwom będącym Stronami.

2. Poprawka wejdzie w życie w stosunku do każdego Państwa będącego Stroną niniejszej Konwencji, które przyjmie tę poprawkę, po złożeniu Depozytariuszowi dokumentów przyjęcia jej przez większość Państw będących Stronami. Następnie, w stosunku do każdego innego Państwa będącego Stroną, wejdzie ona w życie w dniu złożenia przez nie dokumentu przyjęcia.

Artykuł VII

Niniejsza Konwencja zawarta jest na czas nieokreślony.

Artykuł VIII

1. Po upływie pięciu lat od wejścia w życie niniejszej Konwencji Depozytariusz zwoła do Genewy (Szwajcaria) Konferencję Państw będących Stronami Konwencji. Konferencja ta dokona przeglądu wykonywania Konwencji dla upewnienia się, czy jej cele i postanowienia są realizowane, oraz, w szczególności, rozpatrzy skuteczność postanowień artykułu I ustęp 1 w zakresie wyeliminowania niebezpieczeństwa wykorzystania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub innych celach wrogich.

2. Następnie, w odstępach nie mniejszych niż pięcioletnie, większość Państw będących Stronami Konwencji może, po przedstawieniu Depozytariuszowi propozycji w tej mierze, spowodować zwołanie konferencji w tych samych celach.

3. Jeżeli w ciągu dziesięciu lat od poprzedniej konferencji nie zostanie zwołana żadna konferencja w myśl ustępu 2 niniejszego artykułu, Depozytariusz zwróci się do wszystkich Państw będących Stronami niniejszej Konwencji o wypowiedzenie się co do zwołania takiej konferencji. W razie pozytywnej odpowiedzi jednej trzeciej Państw będących Stronami lub dziesięciu spośród nich, w zależności od tego, która z tych liczb będzie mniejsza, Depozytariusz podejmie bezzwłocznie kroki w celu zwołania konferencji.

Artykuł IX

1. Niniejsza Konwencja jest otwarta do podpisania dla wszystkich Państw. Każde Państwo, które nie podpisało Konwencji przed jej wejściem w życie, zgodnie z ustępem 3 niniejszego artykułu, może przystąpić do niej w każdym czasie.

2. Niniejsza Konwencja podlega ratyfikacji przez Państwa, które ją podpisały. Dokumenty ratyfikacyjne lub dokumenty przystąpienia zostaną złożone Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

3. Niniejsza Konwencja wejdzie w życie po złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych przez 20 Rządów, zgodnie z ustępem 2 niniejszego artykułu.

4. W stosunku do Państw, które złożą dokumenty ratyfikacyjne lub dokumenty przystąpienia po wejściu w życie niniejszej Konwencji, wejdzie ona w życie w dniu złożenia przez nie dokumentów ratyfikacyjnych lub dokumentów przystąpienia.

5. Depozytariusz poinformuje niezwłocznie wszystkie Państwa, które podpisały niniejszą Konwencję lub do niej przystąpiły, o dacie każdego podpisania, o dacie złożenia każdego dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia oraz o dacie wejścia w życie niniejszej Konwencji i każdej poprawki do niej, jak również o otrzymaniu innych zawiadomień.

6. Niniejsza Konwencja zostanie zarejestrowana przez Depozytariusza, zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych.

(Artykuł X opuszczono)

Załącznik do konwencji

Doradczy komitet ekspertów

1. Doradczy Komitet Ekspertów podejmuje czynności w celu ustalenia odpowiednich okoliczności faktycznych sprawy oraz przedstawia opinie ekspertów dotyczące każdego problemu przedstawionego zgodnie z artykułem V ustęp 1 niniejszej Konwencji przez Państwo będące Stroną, które zwróciło się z prośbą o zwołanie Komitetu.

2. Prace Doradczego Komitetu Ekspertów będą zorganizowane w sposób umożliwiający mu wywiązanie się z funkcji określonych w ustępie 1 niniejszego Załącznika. Komitet podejmuje decyzje w sprawach proceduralnych dotyczących organizacji jego pracy, jeżeli jest to możliwe w drodze ogólnego porozumienia (consensus), a gdy jest to niemożliwe - większością głosów jego członków obecnych i głosujących. W sprawach merytorycznych głosowania nie przeprowadza się.

3. Funkcję Przewodniczącego Komitetu pełni Depozytariusz lub jego przedstawiciel.

4. Każdemu ekspertowi może towarzyszyć na posiedzeniach jeden lub kilku doradców.

5. Każdy ekspert ma prawo zwrócić się za pośrednictwem Przewodniczącego do Państw i organizacji międzynarodowych o informacje i pomoc, jakie uzna za pożądane dla umożliwienia Komitetowi wywiązania się z jego zadania.

Międzynarodowa umowa o zwalczaniu, rekrutacji, wykorzystywania, finansowania i szkolenia najemników, Nowy Jork, 4 grudnia 1989 r.³

Źródło : M. Flemming i J. Wojciechowska. Zbrodnie wojenne. Przestępstwa przeciwko pokojowi, państwu i obronności. Rozdział XVI, XVII, XVIII kodeksu karnego. Komentarz, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 1999, s. 686-692.

³ Polska konwencji nie podpisała.

Wysokie Umawiające się Strony

potwierdzając cele i zasady, zakotwiczone w Karcie Narodów Zjednoczonych oraz w Deklaracji o zasadach prawa międzynarodowego przyjaznych stosunków i współpracy między państwami stosownie do Karty Narodów Zjednoczonych;

uznając, że najemnicy są rekrutowani, wykorzystywani, angażowani, finansowani i szkoleni do działalności, która wymierzona jest przeciwko zasadom prawa międzynarodowego, takim jak suwerenna równość, polityczna niezależność, nienaruszalność terytorialna państw i prawo narodów do samostanowienia;

potwierdzając, że rekrutacja, wykorzystanie, finansowanie i szkolenie najemników powinny być traktowane jak przestępstwo, dające wszystkim państwom podstawy do poważnego zatroskania i że każdy, kto popełni jeden z takich czynów, winien być ścigany karnie albo wydany;

przekonane o konieczności rozwoju i umacniania międzynarodowej współpracy między państwami w celu zapobiegania, karnoprawnego ścigania i karania takich przestępstw, zatroskane wobec nowych, sprzecznych z prawem działań międzynarodowych, przez które handlarze narkotyków i najemnicy łączą się, by popełniać akty przemocy naruszające konstytucyjny porządek w państwach;

przekonane także, że uchwalenie umowy o zakazie rekrutacji, wykorzystania, finansowania i szkolenia najemników przyczyni się do wytepienia takich hańbiących działań i tym samym do poszanowania celów i zasad zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych,

uznając, że sprawy, które nie zastały objęte taką umową, w dalszym ciągu podlegają regułom i zasadom prawa międzynarodowego,

uzgodniły co następuje:

Artykuł 1 **Definicje**

W rozumieniu niniejszej Konwencji

1. Jest uważany za najemnika, ten:

a) kto w kraju lub za granic, został zwerbowany w tym szczególnym celu, aby walczyć w konflikcie zbrojnym,

b) kto bierze udział w działaniach zbrojnych przede wszystkim wskutek dążenia do korzyści osobistej i otrzyma rzeczywiście od strony konfliktu lub w jej imieniu przyrzeczenie materialnego wynagrodzenia, które jest wyraźnie wyższe niż wynagrodzenie obiecane lub wypłacane kombatantom sił zbrojnych tej strony o porównywalnym stopniu i wykonującym podobne zadania,

c) kto nie jest obywatelem strony uczestniczącej w konflikcie ani nie jest mieszkańcem terytorium strony uczestniczącej w konflikcie,

d) kto nie jest członkiem sił zbrojnych strony biorącej udział w konflikcie,

e) kto nie został wysłany przez państwo nie uczestniczące w konflikcie w misji urzędowej,

2. Jest uważany za najemnika także ten, kto w każdej innej sytuacji:

a) został zwerbowany w kraju lub za granicą w tym szczególnym celu by brać udział we wspólnie uzgodnionym gwałtownym zamachu, który ma na celu:

- obalenie rządu lub podważenie w inny sposób konstytucyjnego ładu w państwie, albo
- podważenie terytorialnej nienaruszalności państwa;

b) w takim czynie uczestniczy przede wszystkim z chęci uzyskania osobistej, poważnej korzyści i został skłoniony przez obietnicę lub wypłacenie korzyści materialnej;

- c) nie jest obywatelem państwa, przeciwko któremu kieruje swój czyn, i nie zamieszkuje w tym państwie;
- d) nie został wysłany przez żadne państwo w misji urzędowej;
- e) nie jest członkiem sił zbrojnych państwa, na którego obszarze dokonuje się określonego czynu.

Artykuł 2

Karalność werbowania

Kto werbuje najemników w rozumieniu art. 1, wykorzystuje ich, finansuje lub szkoli, popełnia czyn przestępny w rozumieniu niniejszej umowy.

Artykuł 3

Karalność najemnika

1. Najemnik, w rozumieniu art. 1, który bierze bezpośredni udział w działaniach zbrojnych lub we wspólnie uzgodnionym akcie przemocy, popełnia przestępstwo w rozumieniu niniejszej umowy,
2. Niniejszy artykuł nie ogranicza zakresu stosowania artykułu 4.

Artykuł 4

Karalność usiłowania i uczestnictwa

Popołnia przestępstwo, ten:

- a) kto usiłuje popełnić jedno z opisanych w niniejszej umowie przestępstw,
- b) kto staje się współuczestnikiem lub pomocnikiem tego, kto popełnia lub usiłuje popełnić przestępstwa określone w niniejszej umowie.

Artykuł 5

Zobowiązanie państw

1. Umawiające się Państwa zobowiązują się do niewerbowania, niewykorzystywania, niefinansowania i nieszkolenia najemników i do zabronienia takich działań, zgodnie z niniejszą umową.

2. Umawiające się Państwa zobowiązują się do niewerbowania, niewykorzystywania, niefinansowania i nieszkolenia najemników w tym celu, by przeciwstawić się zgodnemu z prawem, niezbywalnemu prawu narodów do samostanowienia; zobowiązują się ponadto do podjęcia właściwych kroków zgodnych z prawem międzynarodowym, by zapobiec werbowaniu, wykorzystywaniu, finansowaniu i szkoleniu najemników w takim celu.

3. Państwa zapewnia zagrożenie przestępstw wymienionych w niniejszej umowie odpowiednimi karami, które uwzględnia wagę czynu.

Artykuł 6

Współpraca międzynarodowa

Strony umowy będą współpracowały przy zapobieganiu wymienionym w niniejszej umowie przestępstwom, a w szczególności:

a) podejmą wszelkie wykonalne środki, by zapobiegać przygotowaniom, na swoim terytorium, do popełnienia takich przestępstw na swoim terytorium lub poza nim, włącznie z zakazem działania osób, grup i organizacji, które popełnianie takich przestępstw popierają, do nich podlegają, organizują, lub wykonują je;

b) uzgodni, z sobą środki administracyjne i inne, które mogą służyć zapobieganiu takim przestępstwom.

Artykuł 7

Działania wykonawcze

Umawiające się Państwa będą współpracować przy działaniach niezbędnych dla wykonania niniejszej umowy.

Artykuł 8 **Informowanie**

Państwo Strona umowy, które ma podstawy do uznania, że zostało popełnione, jest popełniane lub będzie popełnione jedno z przestępstw wymienionych w niniejszej umowie, przekazuje, zgodnie ze swym wewnętrznym prawem, zainteresowanemu państwu bezpośrednio lub za pośrednictwem Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych odpowiednie dane, gdy tylko poweźmie o tym wiadomość.

Artykuł 9 **Jurysdykcja**

1. Każde Umawiające się Państwo podejmuje niezbędne kroki, by ustanowić swoją jurysdykcję co do przestępstw wymienionych w niniejszej umowie i popełnionych:

a) na jego terytorium lub na pokładzie zarejestrowanego w tym państwie statku lub statku powietrznego;

b) przez jego obywateli lub - o ile to Państwo uzna to za wskazane - przez bezpaństwowców, którzy na jego terytorium mają swoje stałe miejsce pobytu.

2. Każde Umawiające się Państwo podejmie ponadto niezbędne kroki by ustanowić swoją jurysdykcję co do przestępstw wymienionych w art. 2, 3 i 4 w przypadku, gdy podejrzany przebywa na jego terytorium i nie zostaje wydany jednemu z państw wymienionych w ustępie 1.

3. Niniejsza umowa nie wyklucza wykonywania wymiaru sprawiedliwości według prawa wewnętrznego państwa.

Artykuł 10 **Postępowanie przygotowawcze**

1. Jeśli Państwo Strona, na którego terytorium przebywa podejrzany, uzna to za uzasadnione w świetle istniejących okoliczności, dokonuje zgodnie ze swym prawem jego tymczasowego aresztowania lub podejmuje inne środki, by zapewnić jego obecność w okresie potrzebnym do wszczęcia postępowania karnego lub ekstradycyjnego. Państwo Strona prowadzi równoległe wstępne dochodzenie dla ustalenia stanu faktycznego.

2. Jeśli Państwo Strona dokonało tymczasowego aresztowania osoby na podstawie niniejszego artykułu, albo gdy podjęło inne kroki wymienione w ustępie 1, podaje niezwłocznie to do wiadomości bezpośrednio lub za pośrednictwem Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych

a) Państwu-Stronie, w którym przestępstwo zostało dokonane,

b) Państwu-Stronie, przeciwko któremu przestępstwo lub usiłowanie przestępstwa było skierowane,

c) Państwu-Stronie, do którego należy osoba fizyczna lub prawna, przeciwko której było skierowane przestępstwo lub usiłowanie przestępstwa,

d) Państwu-Stronie, do którego należy podejrzany, lub - gdy jest bezpaństwowcem - w którym zwykle zamieszkuje,

e) każdemu innemu zainteresowanemu Państwu-Stronie, którego powiadomienie uzna za wskazane.

3. Każdy, przeciwko któremu zostały podjęte środki wymienione w ustępie 1, ma prawo

a) porozumieć się niezwłocznie z najbliższym właściwym przedstawicielem państwa, którego jest obywatelem lub które jest uprawnione do strzeżenia jego praw, albo, gdy jest on bezpaństwowcem, państwa, w którym zwykle zamieszkuje;

b) być odwiedzanym przez przedstawiciela takiego państwa.

4. Ustęp 3 nie narusza prawa żadnego Państwa-Strony, któremu służy roszczenie do jurysdykcji w myśl artykułu 9 ustęp 1 lit. b), do zwrócenia się do Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, by nawiązał kontakt z podejrzanym i odwiedził go.

5. Państwo, które prowadzi wstępne dochodzenie w myśl ustępu 1, powiadomi państwa określone w ustępie 2 o wynikach dochodzenia i poinformuje je, czy zamierza skorzystać ze swego roszczenia co do jurysdykcji.

Artykuł 11

Ochrona prawna

Każdej osobie, przeciwko której prowadzone jest postępowanie z powodu jednego z wymienionych w niniejszej umowie przestępstw, winno być zapewnione w toku całego postępowania sprawiedliwe traktowanie oraz prawa i gwarancje, jakie przewiduje prawo odnośnego państwa. Powinny być uwzględniane stosowne normy prawa międzynarodowego.

Artykuł 12

Wydanie lub ściganie karne

Umawiające się Państwo, na którego terytorium został wykryty podejrzany, o ile go nie wydaje, zobowiązuje się przekazać sprawę swoim właściwym organom w celu ścigania karnego według swego prawa, nie czyniąc żadnego wyjątku i niezależnie od tego, czy czyn został popełniony na jego terytorium. Te organy podejmują rozstrzygnięcie w taki sam sposób jak w przypadku innego poważnego przestępstwa według prawa tego państwa.

Artykuł 13

Pomoc prawna

1. Umawiające się Państwa zapewniają sobie wzajemnie jak najdalej idącą pomoc w związku z postępowaniami prowadzonymi co do przestępstw wymienionych w niniejszej umowie, łącznie z przekazaniem wszystkich posiadanych i niezbędnych dla postępowania materiałów dowodowych. W każdym przypadku stosuje się prawo państwa wezwanego.

2. Ustęp 1 nie narusza zobowiązań w sprawie wzajemnej pomocy prawnej, zawartych w innych umowach.

Artykuł 14

Informowanie w sprawach karnych

Państwo-Strona, w którym prowadzone jest postępowanie karne przeciwko podejrzanemu, powiadamia w zgodzie ze swym prawem Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych o wyniku postępowania; ten powiadamia inne zainteresowane państwa.

Artykuł 15

Zasady wydawania

1. Przestępstwa wymienione w artykułach 2,3 i 4 traktowane są jak czyny zamieszczone w każdej umowie ekstradycyjnej istniejącej między Państwami Stronami, podlegające wydaniu. Państwa Strony zobowiązują się zamieścić te przestępstwa jako przestępstwa podlegające wydaniu w każdej zawieranej między nimi w przyszłości umowie o wydawaniu przestępców.

2. Jeżeli Państwo Strona, które uzależnia wydanie od istnienia stosownej umowy, otrzyma wniosek o wydanie od innego Państwa Strony, z którym nie ma umowy o wydaniu, to może ono uznać niniejszą umowę za prawną podstawę do wydania w związku z tymi przestępstwami. Poza tym wydanie podlega wymogom zawartym w prawie państwa wezwanego.

3. Państwa Strony, które nie uzależniają, wydania od istnienia stosownej umowy, uznają między sobą te przestępstwa za podlegające wydaniu, z zastrzeżeniem, że zachowują moc wymogi określone w prawie państwa wezwanego.

4. Przepisy dla celów wydania będą przez Państwa Strony traktowane tak, jak gdyby zostały popełnione w miejscu, w którym do nich doszło, ale także na terytoriach państw, które są zobowiązane do uzasadnienia swej jurysdykcji po myśli artykułu 9.

Artykuł 16

Odpowiedzialność państw, prawo humanitarne

Niniejsza umowa nie narusza:

- a) norm dotyczących międzynarodowej odpowiedzialności państw;
- b) prawa konfliktów zbrojnych i międzynarodowego prawa humanitarnego łącznie z postanowieniami dotyczącymi statusu kombatantów i jeńców wojennych.

Artykuł 17

Postępowanie arbitrażowe

1. Każdy spór między dwoma lub większą liczbą Państw Stron w sprawie interpretacji lub stosowania niniejszej umowy, który nie został uregulowany w drodze rokowań, powinien na żądanie jednego z tych państw być poddany postępowaniu arbitrażowemu. Jeżeli strony w ciągu 6 miesięcy od dnia, w którym zażądano postępowania arbitrażowego, nie mogą uzgodnić jego ukształtowania, każda z tych stron może przedłożyć sprawę Międzynarodowemu Trybunałowi Sprawiedliwości, stawiając wniosek odpowiednio do jego statutu.

2. Każde państwo może przy podpisywaniu lub ratyfikacji niniejszej umowy albo przy przystąpieniu do niej oświadczyć, że nie uważa się za związane ustępem 1. Inne Państwa Strony nie są związane przez ustęp 1 wobec państwa, które uczyni takie zastrzeżenie.

3. Państwo Strona, które uczyniło zastrzeżenie po myśli ustępu 2, może to zastrzeżenie każdej chwili wycofać, kierując notyfikację do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

(Artykuły 18 – 21 opuszczono)

Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, Paryż, 19 listopada 1990 r.

(DzU z 1995 r., nr 15, poz. 73, załącznik)

Królestwo Belgii, Republika Bułgarii, Czeska i Słowacka Republika Federacyjna, Królestwo Danii, Republika Francuska, Republika Grecka, Królestwo Hiszpanii, Królestwo Holandii, Republika Islandii, Kanada, Wielkie Księstwo Luksemburg, Republika Federalna Niemiec, Królestwo Norwegii, Rzeczpospolita Polska, Republika Portugalska, Rumunia, Stany Zjednoczone Ameryki, Republika Turecka, Republika Węgierska, Republika Włoska, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, określane dalej jako Państwa-Strony,

Kierując się postanowieniami "Mandatu rokowań w sprawie konwencjonalnych sił zbrojnych w Europie" z 10 stycznia 1989 r. i przeprowadziwszy te rokowania w Wiedniu poczynając od 9 marca 1989 r.,

Kierując się zadaniami i celami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, w której ramach toczyły się rokowania nad tym Traktatem,

Przywołując swoje zobowiązania do powstrzymywania się we wzajemnych stosunkach, jak również w stosunkach międzynarodowych w ogóle, od groźby użycia lub użycia siły przeciwko integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej jakiegokolwiek państwa lub w jakikolwiek inny sposób niezgodny z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych,

Świadome potrzeby zapobiegania wszelkim konfliktom zbrojnym w Europie,

Świadome wspólnej odpowiedzialności ponoszonej przez nie wszystkie za poszukiwanie dróg osiągnięcia większej stabilności i bezpieczeństwa w Europie,

Dążąc do zastąpienia konfrontacji zbrojnej nowym, opartym na pokojowej współpracy, wzorcem stosunków bezpieczeństwa między wszystkimi Państwami-Stronami i przyczynienia się tym samym do przewyciężenia podziału Europy,

Oddane celom ustanowienia bezpiecznej i stabilnej równowagi konwencjonalnych sił zbrojnych w Europie na niższych niż dotychczas poziomach, eliminowania nierównowagi szkodzącej stabilności i bezpieczeństwu oraz eliminowania, co jest zadaniem priorytetowym, zdolności do dokonania niespodziewanego ataku i rozpoczęcia działań ofensywnych na dużą skalę w Europie,

Przypominając, że podpisały one lub przystąpiły do Układu Brukselskiego z 1948 r., Układu Waszyngtońskiego z 1949 r. lub Układu Warszawskiego z 1955 r., oraz że mają prawo być lub nie być stronami układów o sojuszu,

Mając na celu zapewnienie, że liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w strefie stosowania Traktatu nie przekroczą 40.000 czołgów bojowych, 60.000 bojowych wozów opancerzonych, 40.000 środków artyleryjskich, 13.600 samolotów bojowych i 4.000 śmigłowców uderzeniowych,

Potwierdzając, że zamiarem niniejszego Traktatu nie jest negatywne oddziaływanie na interesy bezpieczeństwa jakiegokolwiek Państwa,

Potwierdzając swoje zobowiązanie do kontynuowania procesu kontroli zbrojeń konwencjonalnych, w tym rokowań, biorąc pod uwagę przyszłe wymogi europejskiego bezpieczeństwa i stabilności w świetle wydarzeń politycznych w Europie,

Uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

1. Każde Państwo-Strona będzie wykonywać zobowiązania zawarte w niniejszym Traktacie zgodnie z jego postanowieniami, w tym zobowiązania odnoszące się do następujących pięciu kategorii konwencjonalnych sił zbrojnych: czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce bojowe.

2. Każde Państwo-Strona będzie realizować także inne przedsięwzięcia zawarte w niniejszym Traktacie, mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa i stabilności zarówno w okresie redukcji konwencjonalnych sił zbrojnych, jak i po zakończeniu redukcji.

3. Traktat niniejszy obejmuje "Protokół o istniejących typach uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu", zwany dalej "Protokołem o istniejących typach", wraz z Aneksem; "Protokół o procedurach regulujących reklasyfikację określonych modeli lub wersji samolotów szkolno-bojowych na nieuzbrojone samoloty treningowe", zwany dalej "Protokołem o reklasyfikacji samolotów"; "Protokół o procedurach regulujących redukcję uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie", zwany dalej "Protokołem o redukcji"; "Protokół o procedurach regulujących kategoryzację śmigłowców bojowych i rekategoryzację wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych", zwany dalej "Protokołem o rekategoryzacji śmigłowców"; "Protokół o notyfikacji i wymianie informacji", dalej zwany "Protokołem o wymianie informacji", wraz z "Aneksem o formularzu wymiany informacji", zwany dalej "Aneksem o formularzu"; "Protokół o inspekcji"; "Protokół o Wspólnej Grupie Konsultacyjnej" oraz "Protokół o tymczasowym stosowaniu niektórych postanowień Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie", zwany dalej "Protokołem o tymczasowym stosowaniu". Każdy z tych dokumentów stanowi integralną część niniejszego Traktatu.

Artykuł II

1. Dla celów niniejszego Traktatu:

A) termin "grupa Państw-Stron" oznacza grupę Państw-Stron, które podpisały Układ Warszawski z 1955 r., składającą się z Republiki Bułgarii, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Rzeczypospolitej Polskiej, Rumunii, Republiki Węgierskiej, Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, lub grupę Państw-Stron, które podpisały lub przystąpiły do Traktatu Brukselskiego z 1948 r. lub Traktatu Waszyngtońskiego z 1949 r., składającą się z Królestwa Belgii, Królestwa Danii, Republiki Francuskiej, Republiki Greckiej, Królestwa Hiszpanii, Królestwa Holandii, Republiki Islandii, Kanady, Wielkiego Księstwa Luksemburg, Republiki Federalnej Niemiec, Królestwa Norwegii, Republiki Portugalskiej, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Republiki Tureckiej, Republiki Włoskiej oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

B) termin "strefa stosowania" oznacza całe lądowe terytorium Państw-Stron w Europie od Oceanu Atlantyckiego do Uralu, które obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wysp Państw-Stron, w tym Wyspy Owcze należące do Królestwa Danii, Svalbard, z Wyspą Niedźwiedzią włącznie, należące do Królestwa Norwegii, Wyspy Azorskie i Maderę należące do Republiki Portugalskiej, Wyspy Kanaryjskie należące do Królestwa Hiszpanii oraz Ziemię Franciszka Józefa i Nową Ziemię należące do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. W przypadku Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich strefa stosowania obejmuje całe terytorium leżące na zachód od rzeki Ural i Morza Kaspijskiego. W przypadku Republiki Tureckiej strefa stosowania obejmuje terytorium Republiki Tureckiej na północ i na zachód od linii ciągnącej się od punktu przecięcia się granicy tureckiej z 39 równoleżnikiem do Muradiye, Patnos, Karayazi, Tekman, Kemaliye, Feke, Ceyhan, Dogankent, Gözne i dalej do morza.

C) termin "czołg bojowy" oznacza samobieżny opancerzony pojazd bojowy o dużej sile ognia, przede wszystkim z głównej armaty strzelającej ogniem bezpośrednim i pociskami o dużej prędkości początkowej, niezbędnej do rażenia celów opancerzonych i innych, odznaczających się dużą mobilnością podczas jazdy w trudnym terenie oraz posiadający wysoki poziom samoochrony, i który nie jest skonstruowany i wyposażony głównie do transportu wojsk. Takie opancerzone pojazdy służą za zasadniczy system uzbrojenia w formacjach pancernych i innych formacjach zmechanizowanych wojsk lądowych.

Czołgi bojowe są to gaśiennicowe, opancerzone pojazdy bojowe o wadze nie mniejszej niż 16,5 tony w stanie nie załadowanym, które są uzbrojone w armatę o obrocie 360° i kalibrze co najmniej 75 mm. Ponadto wszelkie kołowe opancerzone pojazdy bojowe wchodzące na wyposażenie, które spełniają wszystkie wyżej podane kryteria, będą także uważane za czołgi bojowe.

D) termin "bojowy wóz opancerzony" oznacza samobieżny pojazd z opancerzeniem zdolny do poruszania się w trudnym terenie. Bojowe wozy opancerzone obejmują transportery opancerzone, bojowe wozy piechoty i bojowe wozy z ciężkim uzbrojeniem.

Termin "transporter opancerzony" oznacza opancerzony pojazd bojowy, zaprojektowany i wyposażony do transportu drużyny piechoty, który z zasady jest uzbrojony w będącą jego integralną lub ograniczoną częścią broń o kalibrze mniejszym niż 20 mm.

Termin "bojowy wóz piechoty" oznacza opancerzony pojazd bojowy, zaprojektowany i wyposażony przede wszystkim do transportu drużyny piechoty, który zwykle umożliwia prowadzenie ognia z wnętrza pojazdu pod osłoną opancerzenia, jest uzbrojony w będącą jego ograniczoną lub integralną częścią armatę o kalibrze co najmniej 20 mm, a niekiedy posiada wyrzutnie przeciwpancernych pocisków raketowych. Bojowy wóz piechoty stanowi główny

system uzbrojenia formacji i jednostek piechoty zmechanizowanej lub zmotoryzowanej wojsk lądowych.

Termin "bojowy wóz z ciężkim uzbrojeniem" oznacza opancerzony pojazd bojowy z będącą jego integralną lub ograniczoną częścią armatą o kalibrze co najmniej 75 mm, służącą do prowadzenia ognia bezpośredniego, ważący co najmniej 6,0 ton w stanie niezaladowanym, którego nie obejmuje definicja transportera opancerzonego, bojowego wozu piechoty lub czołgu bojowego.

E) termin "waga w stanie nie załadowanym" oznacza wagę pojazdu bez amunicji, paliwa, oleju i smarów, usuwalnego reaktywnego pancerza, części zamiennych, narzędzi i akcesoriów, usuwalnego sprzętu wentylacyjnego, załogi i jej wyposażenia osobistego.

F) termin "artyleria" oznacza systemy o dużych kalibrach do rażenia celów naziemnych, przede wszystkim ogniem pośrednim. Takie systemy artylerii zapewniają zasadnicze wsparcie ogniem pośrednim połączonym formacjom różnych rodzajów wojsk.

Systemami artylerii dużego kalibru są armaty, haubice, środki artyleryjskie łączące w sobie właściwości armat i haubic, moździerze i wieloprowadnicowe wyrzutnie raketowe o kalibrze 100 mm i większym. Ponadto, każdy powstały w przyszłości system artyleryjski dużego kalibru do prowadzenia ognia bezpośredniego, który ma wtórne możliwości prowadzenia efektywnego ognia pośredniego, będzie wliczany do pułapów dla artylerii.

G) termin "utrzymywane konwencjonalne siły zbrojne" oznacza konwencjonalne siły zbrojne jakiegokolwiek Państwa-Strony, które utrzymuje ono w strefie stosowania na terytorium innego Państwa-Strony.

H) termin "wyznaczone miejsce stałego składowania" oznacza miejsce z wyraźnie określonymi granicami fizycznymi, gdzie znajduje się uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, zaliczane do ogólnych pułapów, ale nie będące przedmiotem ograniczeń, dotyczących uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu w jednostkach czynnych.

I) termin "most czołgowy" oznacza samobieżny opancerzony pojazd zdolny do przewożenia oraz - poprzez wbudowane mechanizmy - do ustawiania i zdejmowania konstrukcji mostowej. Pojazd taki wraz z konstrukcją mostową stanowi zintegrowany system.

J) termin "uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem" oznacza czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, stanowiące przedmiot ograniczeń liczbowych zawartych w artykułach IV, V i VI.

K) termin "samolot bojowy" oznacza samolot ze stałą lub zmienną geometrią skrzydeł, uzbrojony i wyposażony do zwalczania celów przez użycie kierowanych i niekierowanych pocisków raketowych, bomb, karabinów, działek lub innego uzbrojenia, a także każdy typ lub wersję takiego samolotu, który wykonuje inne funkcje wojskowe, takie jak rozpoznanie lub walkę radioelektroniczną. Termin "samolot bojowy" nie obejmuje samolotów szkolno-treningowych.

L) termin "śmigłowiec bojowy" oznacza wiropląt uzbrojony i wyposażony do zwalczania celów lub wykonywania innych funkcji wojskowych. Termin "śmigłowiec bojowy" obejmuje śmigłowce uderzeniowe i śmigłowce wsparcia bojowego. Termin "śmigłowiec bojowy" nie obejmuje nieuzbrojonych śmigłowców transportowych.

M) termin "śmigłowiec uderzeniowy" oznacza śmigłowiec bojowy wyposażony do stosowania kierowanych pocisków przeciwpancernych, kierowanych pocisków klasy "powietrze-ziemia" lub "powietrze-powietrze" oraz wyposażony w zintegrowany system kierowania ogniem i naprowadzania na cel tych rodzajów broni. Termin "śmigłowiec uderzeniowy" obejmuje wyspecjalizowane śmigłowce uderzeniowe i wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe.

N) termin "wyspecjalizowany śmigłowiec uderzeniowy" oznacza śmigłowiec uderzeniowy, zaprojektowany głównie do stosowania broni kierowanej.

O) termin "wielozadaniowy śmigłowiec uderzeniowy" oznacza śmigłowiec uderzeniowy zaprojektowany do wykonywania wielorakich funkcji wojskowych i wyposażony do stosowania broni kierowanej.

P) termin "śmigłowiec wsparcia bojowego" oznacza śmigłowiec bojowy nie spełniający wymogów kwalifikujących go do śmigłowców uderzeniowych, który może być uzbrojony w różnego rodzaju broń o charakterze samoobronnym lub powierzchniowym, taką jak karabiny, działka, niekierowane pociski raketowe i bomby lub bomby kasetowe, lub który może być wyposażony do wykonywania innych funkcji wojskowych.

Q) termin "uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt objęte Traktatem" oznacza czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe, podstawowe samoloty treningowe, nieuzbrojone samoloty treningowe, śmigłowce bojowe, nieuzbrojone śmigłowce transportowe, mosty czołgowe, pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych i pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty, podlegające wymianie informacji zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji".

R) termin "na wyposażeniu", gdy odnosi się do konwencjonalnych sił zbrojnych oraz uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, oznacza czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe, podstawowe samoloty treningowe, nieuzbrojone samoloty treningowe, śmigłowce bojowe, nieuzbrojone śmigłowce transportowe, mosty czołgowe, pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych, pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty, które znajdują się w strefie stosowania, oprócz tych, które są w posiadaniu organów powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju, lub które odpowiadają któremukolwiek z wyjątków określonych w artykule III.

S) terminy "pojazd podobny konstrukcyjnie do transportera opancerzonego" i "pojazd podobny konstrukcyjnie do bojowego wozu piechoty" oznaczają pojazd opancerzony zbudowany w oparciu o takie samo podwozie, zewnętrznie podobny odpowiednio do transportera opancerzonego lub bojowego wozu piechoty, który nie ma armaty lub karabinu o kalibrze 20 mm lub większym, i który został skonstruowany lub zmodyfikowany w sposób nie pozwalający na transport drużyny piechoty. Biorąc pod uwagę postanowienia konwencji genewskiej "O polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych" z 12 sierpnia 1949 r., które nadają specjalny status ambulansom, ambulanse na transporterach opancerzonych nie będą uważane za bojowe wozy opancerzone lub pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych.

T) termin "miejsce redukcji" oznacza wyraźnie określone miejsce, w którym odbywa się redukcja uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, zgodnie z jego artykułem VIII.

U) termin "zobowiązanie redukcyjne" oznacza liczbę uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w każdej kategorii, które Państwo-Strona zobowiązuje się zredukować w okresie 40 miesięcy od wejścia niniejszego Traktatu w życie, by zapewnić przestrzeganie postanowień artykułu VII.

2. Istniejące typy uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu objętych niniejszym Traktatem są wymienione w "Protokole o istniejących typach". Wykazy istniejących typów będą okresowo uaktualniane zgodnie z artykułem XVI, paragraf 2, podparagraf D i rozdziałem IV "Protokołu o istniejących typach". Takie uaktualnianie wykazów istniejących typów nie będzie uważane za poprawkę do niniejszego Traktatu.

3. Istniejące typy śmigłowców bojowych wyszczególnione w "Protokole o istniejących typach" będą kategoryzowane zgodnie z rozdziałem I "Protokołu o rekategoryzacji śmigłowców".

Artykuł III

1. Dla celów niniejszego Traktatu, Państwa-Strony stosować będą następujące zasady liczenia:

Ograniczeniom liczbowym i innym postanowieniom zawartym w artykułach IV, V i VI będą podlegać wszystkie czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, zgodnie z definicją zawartą w artykule II, znajdujące się w strefie stosowania, z wyjątkiem tych, które zgodnie z normalną praktyką Państwa-Strony:

A) znajdują się na etapie produkcji, w tym prób fabrycznych;

B) są używane wyłącznie do celów badawczych i rozwojowych;

C) należą do zbiorów historycznych;

D) czekają na zniszczenie po wycofaniu ich z wyposażenia, zgodnie z postanowieniami artykułu IX;

E) oczekują na eksport lub reeksport, lub są na etapie odnawiania z przeznaczeniem na eksport lub reeksport, i są przejściowo przetrzymywane w strefie stosowania. Te czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe będą rozmieszczane poza miejscami zadeklarowanymi w myśl postanowień rozdziału V "Protokołu o wymianie informacji" lub nie więcej niż w 10 takich zadeklarowanych miejscach, które zostałyby notyfikowane poprzedniego roku w ramach corocznej wymiany informacji. W takim przypadku będą one wyraźnie odróżniać się od uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem;

F) znajdują się, w przypadku transporterów opancerzonych, bojowych wozów piechoty i wozów bojowych z ciężkim uzbrojeniem lub wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych, w posiadaniu organów powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju lub

G) są w trakcie tranzytu poprzez strefę stosowania z miejsca położonego poza strefą stosowania do miejsca ostatecznego przeznaczenia poza strefą stosowania i znajdują się w strefie stosowania przez okres nie dłuższy niż łącznie 7 dni.

2. Jeżeli Państwo-Strona notyfikuje więcej niż w dwóch kolejnych latach niezwykle wysokie liczby jakichkolwiek tego rodzaju czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych, podlegających wymogowi notyfikacji zgodnie z rozdziałem IV "Protokołu o wymianie informacji", to wyjaśni ono przyczyny tego na forum Wspólnej Grupy Konsultacyjnej, jeżeli zostanie o to poproszone.

Artykuł IV

1. W granicach strefy stosowania, jak określa to artykuł II, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje posiadane przez siebie czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później ogólne liczby dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, jak określa to artykuł II, nie przekraczały:

A) 20.000 czołgów bojowych, w tym nie więcej niż 16.500 w jednostkach czynnych

B) 30.000 bojowych wozów opancerzonych, w tym nie więcej niż 27.300 w jednostkach czynnych. Spośród 30.000 bojowych wozów opancerzonych nie więcej niż 18.000 stanowić będą bojowe wozy piechoty i bojowe wozy z ciężkim uzbrojeniem; spośród bojowych wozów piechoty i wozów bojowych z ciężkim uzbrojeniem nie więcej niż 1.500 stanowić będą bojowe wozy z ciężkim uzbrojeniem;

C) 20.000 środków artyleryjskich, w tym nie więcej niż 17.000 w jednostkach czynnych;

D) 6.800 samolotów bojowych oraz

E) 2.000 śmigłowców uderzeniowych.

Czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artyleria poza jednostkami czynnymi będą umieszczone w wyznaczonych miejscach stałego składowania, jak to określono w artykule II, i będą rozmieszczone wyłącznie w rejonie określonym w paragrafie 2 niniejszego artykułu. Tego rodzaju wyznaczone miejsca stałego składowania mogą być także zlokalizowane w tej części terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, która obejmuje Odeski Okręg Wojskowy i południową część Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. W Odeskim Okręgu Wojskowym może zatem być składowane nie więcej niż 400 czołgów bojowych i 500 środków artyleryjskich. W południowej części Leningradzkiego Okręgu Wojskowego może zatem być składowane nie więcej niż 600 czołgów bojowych, 800 bojowych wozów opancerzonych, w tym nie więcej niż 300 bojowych wozów opancerzonych jakiegokolwiek typu, przy czym pozostała liczba będzie się składać z transporterów opancerzonych, oraz 400 środków artyleryjskich. Przez południową część Leningradzkiego Okręgu Wojskowego rozumie się terytorium znajdujące się w tym okręgu wojskowym, położone na południe od linii wschód-zachód 60 stopni i 15 minut szerokości północnej.

2. W granicach rejonu składającego się z całego terytorium lądowego w Europie, który obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wyspiarskie, Królestwa Belgii, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Królestwa Danii wraz z Wyspami Owczymi, Republiki Francuskiej, Królestwa Hiszpanii wraz z Wyspami Kanaryjskimi, Królestwa Holandii, Wielkiego Księstwa Luksemburg, Republiki Federalnej Niemiec, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Portugalskiej wraz z Wyspami Azorskimi i Maderą, Republiki Węgierskiej, Republiki Włoskiej, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej i tę część terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich na zachód od Gór Uralu obejmującą Okręgi Wojskowe: Nadbałtycki, Białoruski, Przykarpacki, Kijowski, Moskiewski oraz Nadwołżańsko-Uralski, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, łącznie liczby nie przekraczały:

A) 15.300 czołgów bojowych, w tym nie więcej niż 11.800 w jednostkach czynnych;

B) 24.100 bojowych wozów opancerzonych, w tym nie więcej niż 21.400 w jednostkach czynnych;

C) 14.000 środków artyleryjskich, w tym nie więcej niż 11.000 w jednostkach czynnych.

3. W granicach rejonu składającego się z całego terytorium lądowego w Europie, które obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wyspiarskie, Królestwa Belgii, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Królestwa Danii wraz z Wyspami Owczymi, Republiki Francuskiej, Królestwa Holandii, Wielkiego Księstwa Luksemburg, Republiki Federalnej Niemiec, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Włoskiej, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz te części terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, która obejmuje Okręgi Wojskowe: Nadbałtycki, Białoruski, Przykarpacki, Kijowski, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, łączne liczby w jednostkach czynnych nie przekraczały:

A) 10.300 czołgów bojowych;

B) 19.260 bojowych wozów opancerzonych;

C) 9.100 środków artyleryjskich oraz

D) w Kijowskim Okręgu Wojskowym łączne liczby w jednostkach czynnych i wyznaczonych miejsc stałego składowania nie będą przekraczały:

- 1) 2.250 czołgów bojowych;
- 2) 2.500 bojowych wozów opancerzonych;
- 3) 1.500 środków artyleryjskich.

4. W granicach rejonu składającego się z całego terytorium lądowego w Europie, które obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wyspiarskie, Królestwa Belgii, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Królestwa Holandii, Wielkiego Księstwa Luksemburg, Republiki Federalnej Niemiec, Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Węgierskiej, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, łączne liczby w jednostkach czynnych nie przekraczały:

- A) 7.500 czołgów bojowych;
- B) 11.250 bojowych wozów opancerzonych;
- C) 5.000 środków artyleryjskich.

5. Państwa-Strony należące do tej samej grupy Państw-Stron mogą rozmieszczać czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię w jednostkach czynnych w każdym z rejonów opisanych w niniejszym artykule i w artykule V, paragraf 1, podparagraf A do wysokości ograniczeń liczbowych odnoszących się do tego rejonu, zgodnie z maksymalnymi pułapami stanów posiadania, notyfikowanych zgodnie z artykułem VII i pod warunkiem, że żadne Państwo-Strona nie będzie utrzymywać konwencjonalnych sił zbrojnych na terytorium innego Państwa-Strony bez zgody tego Państwa-Strony.

6. Jeżeli łączne liczby czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii w jednostkach czynnych grupy Państw-Stron w rejonie opisanym w paragrafie 4 niniejszego artykułu i pod warunkiem, że żadnemu Państwu-Stronie nie przeszkodzi się w ten sposób w osiągnięciu jego maksymalnych pułapów stanów posiadania notyfikowanych zgodnie z artykułem VII, paragrafy 2, 3 i 5, to czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artyleria w liczbie równej różnicy między ogólnymi liczbami w każdej kategorii z ograniczeniami liczbowymi określonymi dla tego rejonu mogą być rozmieszczone przez Państwa-Strony należące do tej samej grupy Państw-Stron w rejonie opisanym w paragrafie 3 niniejszego artykułu, zgodnie z ograniczeniami liczbowymi określonymi w paragrafie 3 niniejszego artykułu.

Artykuł V

1. W celu zapewnienia, że bezpieczeństwo żadnego Państwa-Strony nie będzie zagrożone w jakimkolwiek momencie:

A) w granicach rejonu składającego się z całego terytorium lądowego Europy, które obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wyspiarskie, Republiki Bułgarii, Republiki Greckiej, Republiki Islandii, Królestwa Norwegii, Rumunii, tej części Republiki Tureckiej, która leży w granicach strefy stosowania, oraz tej części terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, która obejmuje Okręgi Wojskowe: Leningradzki, Odeski, Kaukaski i Północnokaukaski, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, łączne liczby w jednostkach czynnych nie przekroczyły liczby stanowiącej różnicę między ogólnymi

ograniczeniami liczbowymi ustalonymi w artykule IV, paragraf 1 a tymi określonymi w artykule IV, paragraf 2, to jest:

- 1) 4.700 czołgów bojowych;
- 2) 5.900 bojowych wozów opancerzonych;
- 3) 6.000 środków artyleryjskich;

B) niezależnie od ograniczeń liczbowych, ustalonych w podparagrafie A niniejszego paragrafu, Państwo-Strona lub Państwa-Strony mogą tymczasowo rozmieścić na terytorium należącym do członków tej samej grupy Państw-Stron w granicach rejonu określonego w podparagrafie A niniejszego paragrafu dodatkowe łączne liczby w jednostkach czynnych, które nie przekraczają dla każdej grupy Państw-Stron:

- 1) 459 czołgów bojowych;
- 2) 723 bojowych wozów opancerzonych;
- 3) 420 środków artyleryjskich oraz

C) pod warunkiem, że dla każdej grupy Państw-Stron nie więcej niż jedna trzecia z wymienionych dodatkowych łącznych liczb będzie rozmieszczona w jakimkolwiek Państwie-Stronie, którego terytorium znajduje się w granicach rejonu określonego w podparagrafie A niniejszego paragrafu, to jest:

- 1) 153 czołgów bojowych;
- 2) 241 bojowych wozów opancerzonych;
- 3) 140 środków artyleryjskich.

2. Państwo-Strona lub Państwa-Strony prowadzące takie rozmieszczenie i Państwo-Strona lub Państwa-Strony przyjmujące przekażą nie później niż na początku rozmieszczania wszystkim innym Państwom-Stronom notyfikację z wyszczególnieniem ogólnej liczby w każdej kategorii rozmieszczanych czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii. Notyfikacja będzie także przekazana wszystkim Państwom-Stronom przez Państwo-Stronę lub Państwa-Strony przyjmujące w ciągu 30 dni od wycofania czasowo rozmieszczonych czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii.

Artykuł VI

W celu zapewnienia, że żadne Państwo-Strona nie będzie posiadało więcej niż około jednej trzeciej uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w granicach strefy stosowania, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, ich liczby w granicach strefy stosowania dla tego Państwa-Strony nie przekraczały:

- A) 13.300 czołgów bojowych;
- B) 20.000 bojowych wozów opancerzonych;
- C) 13.700 środków artyleryjskich;
- D) 5.150 samolotów bojowych;
- E) 1.500 śmigłowców uderzeniowych.

Artykuł VII

1. W celu nieprzekroczenia ograniczeń ustalonych w artykułach IV, V i VI żadne Państwo-Strona po upływie 40 miesięcy od wejścia w życie niniejszego Traktatu nie przekroczy maksymalnych pułapów swoich stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, na które wyraziło uprzednio zgodę w ramach swojej grupy Państw-Stron, zgodnie z paragrafem 7 niniejszego artykułu, i które notyfikowało zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu.

2. Każde Państwo-Strona przy podpisaniu niniejszego Traktatu przekaze wszystkim innym Państwom-Stronom notyfikację maksymalnych pułapów swoich stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Notyfikacja maksymalnych pułapów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, przekazana przez każde Państwo-Stronę przy podpisaniu niniejszego Traktatu, pozostanie w mocy od daty określonej w kolejnej notyfikacji, zgodnie z paragrafem 3 niniejszego artykułu.

3. Zgodnie z ograniczeniami ustalonymi w artykułach IV, V i VI każde Państwo-Strona będzie mieć prawo zmiany maksymalnych pułapów swoich stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Jakakolwiek zmiana maksymalnych pułapów stanów posiadania Państwa-Strony będzie notyfikowana wszystkim innym Państwom-Stronom co najmniej 90 dni przed wymienioną w notyfikacji datą takiej zmiany. W celu nieprzekroczenia jakichkolwiek ograniczeń ustalonych w artykułach IV i V każde zwiększenie maksymalnych pułapów stanów posiadania Państwa-Strony, które powodowałoby w innym przypadku przekroczenie takich ograniczeń, będzie poprzedzone lub realizowane razem z odpowiednim zmniejszeniem uprzednio notyfikowanych maksymalnych pułapów stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem jednego lub więcej Państw-Stron należących do tej samej grupy Państw-Stron. Notyfikacja zmiany maksymalnych pułapów stanów posiadania pozostanie w mocy, poczynając od daty wymienionej w notyfikacji do daty wymienionej w kolejnej notyfikacji zmiany, zgodnie z niniejszym paragrafem.

4. Każda notyfikacja, wymagana zgodnie z paragrafem 2 lub 3 niniejszego artykułu, odnosząca się do bojowych wozów opancerzonych, będzie obejmowała także maksymalne pułapy stanów posiadania bojowych wozów piechoty i bojowych wozów z ciężkim uzbrojeniem notyfikującego Państwa-Strony.

5. Na 90 dni przed upływem 40-miesięcznego okresu redukcji ustalonego w artykule VIII, a następnie w momencie każdej notyfikacji jakiegokolwiek zmiany zgodnie z paragrafem 3 niniejszego artykułu, każde Państwo-Strona będzie notyfikować maksymalne pułapy swoich stanów posiadania czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii w odniesieniu do każdego z rejonów określonych w artykule IV, paragrafy 2 do 4 i w artykule V, paragraf 1, podparagraf A.

6. Zmniejszenie liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, znajdujących się w posiadaniu Państwa-Strony i podlegających notyfikowaniu zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", nie będzie samo przez się dawało żadnemu Państwu-Stronie prawa do zwiększenia maksymalnych pułapów jego stanów posiadania podlegających notyfikacji zgodnie z niniejszym artykułem.

7. Każde poszczególne Państwo-Strona będzie ponosiło wyłączną odpowiedzialność za nieprzekraczanie maksymalnych pułapów swoich stanów posiadania, notyfikowanych zgodnie z postanowieniami niniejszego Traktatu. Państwa-Strony, należące do tej samej grupy Państw-Stron, będą się konsultować w celu zapewnienia, że maksymalne pułapy stanów posiadania, notyfikowanych zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu, odpowiednio zsumowane nie przekroczą ograniczeń ustalonych w artykułach IV, V i VI.

Artykuł VIII

1. Ograniczenia liczbowe ustalone w artykułach IV, V i VI zostaną zrealizowane jedynie w drodze redukcji, zgodnie z "Protokołem o redukcji", "Protokołem o rekatoryzacji śmigłowców", "Protokołem o reklasyfikacji samolotów", odnośnikiem do rozdziału I, paragraf 2, podparagraf A "Protokołu o istniejących typach" oraz "Protokołem o inspekcji".

2. Kategoriami uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu stanowiącymi przedmiot redukcji są: czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe. Konkretnie typy są wymienione w "Protokole o istniejących typach".

A) czołgi bojowe i bojowe wozy opancerzone zostaną zredukowane przez zniszczenie, konwersję na cele wojskowe, wystawienie na stałą ekspozycję, przeznaczenie na cel naziemny lub, w przypadku transporterów opancerzonych, przez modyfikacje zgodnie z odnośnikiem do rozdziału I, paragraf 2, podparagraf A "Protokołu o istniejących typach".

B) artyleria zostanie zredukowana przez zniszczenie lub wystawienie na stałą ekspozycję lub, w przypadku artylerii samobieżnej, przeznaczenie na cel naziemny.

C) samoloty bojowe zostaną zredukowane przez zniszczenie, wystawienie na stałą ekspozycję, przeznaczenie na cele naziemno-instruktażowe lub, w przypadku określonych modeli lub wersji samolotów szkolno-bojowych, przez reklasyfikację na nieuzbrojone samoloty treningowe.

D) wyspecjalizowane śmigłowce uderzeniowe zostaną zredukowane przez zniszczenie, wystawienie na stałą ekspozycję lub przeznaczenie na cele naziemno-instruktażowe.

E) wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe zostaną zredukowane przez zniszczenie, wystawienie na stałą ekspozycję, przeznaczenie na cele naziemno-instruktażowe lub rekategoryzację.

3. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem będzie uważane za zredukowane z chwilą zakończenia procedur ustalonych w Protokołach wymienionych w paragrafie 1 niniejszego artykułu i z chwilą notyfikacji zgodnie z wymogami zawartymi w tych Protokołach. Zredukowane w ten sposób uzbrojenie i sprzęt nie będą więcej wliczane w ograniczenia liczbowe ustalone w artykułach IV, V i VI.

4. Redukcje zostaną przeprowadzone w trzech fazach i zakończone nie później niż 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu, tak aby:

A) do końca pierwszej fazy redukcji, to jest nie później niż 16 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu, każde Państwo-Strona doprowadziło do realizacji co najmniej 25% swoich całkowitych zobowiązań redukcyjnych w każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem;

B) do końca drugiej fazy redukcji, to jest nie później niż 28 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu, każde Państwo-Strona doprowadziło do realizacji co najmniej 60% swoich całkowitych zobowiązań redukcyjnych w każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem;

C) do końca trzeciej fazy redukcji, to jest nie później niż 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu, każde Państwo-Strona doprowadziło do realizacji całości swojego zobowiązania redukcyjnego w każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Państwa-Strony dokonujące konwersji dla celów niewojskowych zapewnią, że taka konwersja wszystkich czołgów, zgodnie z rozdziałem VIII "Protokołu o redukcji", będzie zakończona do końca trzeciej fazy redukcji oraz

D) bojowe wozy opancerzone, uznane za zredukowane z racji częściowego zniszczenia, zgodnie z rozdziałem VIII, paragraf 6 "Protokołu o redukcji", zostaną w pełni przekształcone na cele niewojskowe lub zniszczone, zgodnie z rozdziałem IV "Protokołu o redukcji", nie później niż 64 miesiące po wejściu w życie niniejszego Traktatu.

5. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt, ograniczane niniejszym Traktatem i przeznaczone do redukcji, zostaną zadeklarowane w wymianie informacji dokonywanej przy podpisaniu niniejszego Traktatu jako znajdujące się w granicach strefy stosowania.

6. Nie później niż 30 dni po wejściu w życie niniejszego Traktatu każde Państwo-Strona prześle wszystkim innym Państwom-Stronom powiadomienie o swoich zobowiązaniach redukcyjnych.

7. Z wyjątkiem tego, jak postanowiono w paragrafie 8 niniejszego artykułu, zobowiązania redukcyjne Państwa-Strony w każdej kategorii będą nie mniejsze niż różnica między jego stanami posiadania zawartymi, zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", w notyfikacji złożonej przy podpisaniu lub też ważnej w chwili wejścia w życie niniejszego Traktatu, zależnie od tego, która liczba okaże się większa, a maksymalnymi pułapami dla stanów posiadania notyfikowanymi zgodnie z artykułem VII.

8. Każda późniejsza zmiana stanów posiadania Państwa-Strony, notyfikowana zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", lub maksymalnych pułapów posiadania notyfikowanych zgodnie z artykułem VII, będzie odzwierciedlona w notyfikowanej korekcie jego zobowiązań redukcyjnych. Każda notyfikacja zmniejszenia zobowiązań redukcyjnych Państwa-Strony będzie poprzedzona bądź będzie jej towarzyszyć notyfikacja odpowiedniego zwiększenia stanów posiadania, nie przekraczającego maksymalnych pułapów stanów posiadania notyfikowanych zgodnie z artykułem VII przez jedno lub więcej Państw-Stron, należących do tej samej grupy Państw-Stron, albo notyfikacja odpowiedniego zwiększenia zobowiązań redukcyjnych jednego lub więcej spośród tych Państw-Stron.

9. W chwili wejścia w życie niniejszego Traktatu każde Państwo-Strona powiadomi wszystkie inne Państwa-Strony, zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", o położeniu swoich miejsc redukcji, włącznie z tymi miejscami, gdzie dokonywana będzie ostateczna konwersja czołgów bojowych i bojowych wozów opancerzonych na cele niewojskowe.

10. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo do wyznaczenia dowolnej liczby miejsc redukcji, korygowania bez ograniczeń wyznaczonych miejsc oraz przeprowadzenia redukcji i ostatecznej konwersji jednocześnie w maksimum 20 takich miejscach. Państwa-Strony będą mieć prawo do wspólnego używania lub wyznaczania miejsc redukcji na podstawie wzajemnego porozumienia.

11. Niezależnie od postanowień paragrafu 10 niniejszego artykułu, w podstawowym okresie uprawomocnienia, to jest w ciągu 120 dni od wejścia w życie niniejszego Traktatu, redukcja będzie przeprowadzana jednocześnie najwyżej w dwóch miejscach redukcji dla każdego Państwa-Strony.

12. Redukcja uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem będzie przeprowadzona w miejscach redukcji w strefie stosowania, jeśli nie stanowi się inaczej w Protokołach wymienionych w paragrafie 1 niniejszego artykułu.

13. Proces redukcji, w tym wyniki konwersji uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem na cele niewojskowe, zarówno w okresie redukcji, jak i w ciągu 24 miesięcy po okresie redukcji, będzie przedmiotem inspekcji bez prawa odmowy, zgodnie z "Protokołem o inspekcji".

Artykuł IX

1. W przypadkach innych niż wycofanie z wyposażenia zgodnie z postanowieniami artykułu VII, czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, znajdujące się w strefie stosowania, będą wycofywane z wyposażenia tylko przez ich wycofanie z uzbrojenia pod warunkiem, że:

A) tego rodzaju uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem są wycofane z uzbrojenia i przechowywane w oczekiwaniu na decyzje o dalszym przeznaczeniu w nie więcej niż 8 miejscach, które będą notyfikowane jako miejsca zadeklarowane, zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", i określone w notyfikacjach jako rejony przechowywania wycofanego

uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Jeżeli w miejscu przechowywania wycofanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem znajduje się także inne uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt objęte Traktatem, to wycofane uzbrojenie i sprzęt ograniczane Traktatem powinny być rozróżnialne;

B) liczba tego rodzaju wycofanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem nie przekracza, w przypadku każdego poszczególnego Państwa-Strony, 1% notyfikowanych przez to Państwo stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu objętych Traktatem, lub łącznie 250 sztuk, w zależności od tego, która liczba okaże się większa, spośród których nie więcej niż 200 sztuk stanowić będą czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i środki artyleryjskie, i nie więcej niż 50 sztuk stanowić będą śmigłowce uderzeniowe i samoloty bojowe.

2. Notyfikacja wycofania z uzbrojenia zawierać będzie liczbę i typ wycofywanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem oraz miejsce wycofywania i zostanie przekazana wszystkim innym Państwom-Stronom, zgodnie z rozdziałem IX, paragraf 1, podparagraf B "Protokołu o wymianie informacji".

Artykuł X

1. Wyznaczone miejsca stałego składowania będą notyfikowane, zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", wszystkim pozostałym Państwom-Stronom przez Państwo-Stronę, do którego należy uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, znajdujące się w tych miejscach. Notyfikacja będzie zawierać nazwę i położenie wyznaczonego miejsca stałego składowania, w tym współrzędne geograficzne oraz liczby, według typów, każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w każdym tego rodzaju miejscu składowania.

2. Wyznaczone miejsca stałego składowania będą posiadać jedynie pomieszczenia właściwe do składowania i obsługi uzbrojenia i sprzętu (tj. magazyny, garaże, warsztaty i związane z tym materiały, jak również inne pomieszczenia pomocnicze). Wyznaczone miejsca stałego składowania nie będą posiadać strzelnic ani terenów szkoleniowych związanych z uzbrojeniem konwencjonalnym i sprzętem ograniczanymi Traktatem. Wyznaczone miejsca stałego składowania zawierać będą tylko uzbrojenie i sprzęt należące do konwencjonalnych sił zbrojnych Państwa-Strony.

3. Każde wyznaczone miejsce stałego składowania powinno mieć wyraźnie określone granice fizyczne składające się z ciągłego ogrodzenia o wysokości co najmniej 1,5 m. Ogrodzenie takie mieć będzie nie więcej niż trzy bramy stwarzające jedyną możliwość wjazdu i wyjazdu dla uzbrojenia i sprzętu.

4. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, umieszczone w wyznaczonych miejscach stałego składowania, będzie liczone jako uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, nie znajdujące się w jednostkach czynnych, w tym w sytuacjach, gdy jest ono okresowo wycofywane zgodnie z paragrafami 7, 8, 9 i 10 niniejszego artykułu. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, składowane w innych miejscach niż wyznaczone miejsca stałego składowania, będzie liczone jako uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, znajdujące się w jednostkach czynnych.

5. Czynne jednostki lub formacje nie będą rozmieszczane na terenie wyznaczonych miejsc stałego składowania, z wyjątkiem sytuacji przewidzianych w paragrafie 6 niniejszego artykułu.

6. Jedynie personel związany z ochroną lub funkcjonowaniem wyznaczonych miejsc stałego składowania lub obsługą składowanego tam uzbrojenia i sprzętu będzie rozlokowany na terenie wyznaczonych miejsc stałego składowania.

7. W celu obsługi, remontu lub modyfikacji uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, rozmieszczonych w wyznaczonych miejscach stałego składowania, każde Państwo-Strona będzie mieć prawo, bez potrzeby uprzedniej notyfikacji, wycofania oraz zatrzymania poza miejscem stałego składowania jednocześnie do 10%, zaokrąglając do pełnej liczby, notyfikowanych stanów posiadania każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem znajdujących się w każdym wyznaczonym miejscu stałego składowania, lub 10 sztuk uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w każdej kategorii, znajdujących się w każdym wyznaczonym miejscu stałego składowania, w zależności od tego, która liczba okaże się mniejsza.

8. Z wyjątkiem postanowień zawartych w paragrafie 7 niniejszego artykułu, żadne Państwo-Strona nie będzie wycofywać uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem z wyznaczonych miejsc stałego składowania, chyba że powiadomiono o tym wszystkie inne Państwa-Strony przynajmniej 42 dni przed jego wycofaniem. Notyfikację prześle Państwo-Strona, do którego należy uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem. Notyfikacja taka będzie wyszczególniać:

A) położenie wyznaczonego miejsca stałego składowania, z którego uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem mają być wycofane, oraz liczby, według typów, uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem każdej kategorii, które mają być wycofane;

B) daty wycofania i powrotu uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem oraz

C) zamierzone miejsce rozlokowania i sposób użycia uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem poza wyznaczonym miejscem stałego składowania.

9. Z wyjątkiem postanowienia zawartego w paragrafie 7 niniejszego artykułu, łączne liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, wycofane i przetrzymywane poza wyznaczonym miejscem stałego składowania przez Państwa-Strony należące do tej samej grupy Państw-Stron w żadnym momencie nie przekroczą następujących pułapów:

A) 550 czołgów bojowych;

B) 1.000 bojowych wozów opancerzonych oraz

C) 300 środków artyleryjskich.

10. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem i wycofane z wyznaczonych miejsc stałego składowania, zgodnie z paragrafem 8 i 9 niniejszego artykułu, zostaną zwrócone do wyznaczonego miejsca stałego składowania nie później niż 42 dni od ich wycofania, z wyjątkiem tych egzemplarzy uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, które wycofano w celu dokonania remontu w zakładach przemysłowych. Egzemplarze takie zostaną zwrócone do wyznaczonych miejsc stałego składowania niezwłocznie po zakończeniu remontu.

11. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wymiany uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, rozmieszczonych w wyznaczonych miejscach stałego składowania. Każde Państwo-Strona będzie powiadamiać wszystkie inne Państwa-Strony, na początku wymiany, o liczbie, miejscu, typie i rozmieszczeniu wymienianego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem.

Artykuł XI

1. Każde Państwo-Strona ograniczy liczbę mostów czołgowych, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie Traktatu i później łączna liczba mostów czołgowych dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, nie przekroczyła 740 sztuk w jednostkach czynnych w strefie stosowania.

2. Wszystkie mosty czołgowe w strefie stosowania, ponad łączną liczbę wymienioną w punkcie 1 niniejszego artykułu dla każdej grupy Państw-Stron, zostaną ulokowane w wyznaczonych miejscach stałego składowania, określonych w artykule II. W przypadkach rozmieszczenia mostów czołgowych w wyznaczonych miejscach stałego składowania, oddzielnie lub wraz z uzbrojeniem konwencjonalnym i sprzętem ograniczonymi Traktatem, zarówno w stosunku do mostów czołgowych, jak i do uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, zastosowanie mieć będzie artykuł X paragrafy 1 do 6. Mosty czołgowe ulokowane w wyznaczonym miejscu stałego składowania nie będą uważane za sprzęt na wyposażeniu jednostek czynnych.

3. Z wyjątkiem postanowień zawartych w paragrafie 6 niniejszego artykułu, mosty czołgowe mogą być wycofane z wyznaczonego miejsca stałego składowania, zgodnie z postanowieniami zawartymi w paragrafach 4 i 5 niniejszego artykułu, dopiero po powiadomieniu wszystkich innych Państw-Stron co najmniej 42 dni przed takim wycofaniem. Taka notyfikacja będzie określać:

A) położenie wyznaczonych miejsc stałego składowania, z których mosty czołgowe mają być wycofane i liczbę mostów czołgowych wycofywanych z każdego takiego miejsca;

B) daty wycofania i powrotu mostów czołgowych do wyznaczonych miejsc stałego składowania oraz

C) zamierzony sposób wykorzystania mostów czołgowych przez okres ich wycofania z wyznaczonych miejsc stałego składowania.

4. Z wyjątkiem postanowień zawartych w paragrafie 6 niniejszego artykułu, mosty czołgowe wycofane z wyznaczonych miejsc stałego składowania zostaną zwrócone do nich nie później niż 42 dni od daty ich wycofania.

5. Łączna liczba mostów czołgowych wycofanych i pozostających poza wyznaczonymi miejscami stałego składowania nie może jednocześnie przekroczyć 50 sztuk dla którejkolwiek grupy Państw-Stron.

6. W celu obsługi lub modyfikacji, Państwa-Strony będą mieć prawo do wycofania i posiadania poza wyznaczonym miejscem stałego składowania jednocześnie do 10%, zaokrąglając do pełnej liczby, notyfikowanego stanu posiadania mostów czołgowych, znajdujących się w każdym wyznaczonym miejscu stałego składowania, lub 10 mostów czołgowych z każdego wyznaczonego miejsca stałego składowania, w zależności od tego, która liczba okaże się mniejsza.

7. W wypadku zatopienia lub zniszczenia - wskutek katastrof naturalnych - stałych mostów, Państwa-Strony będą mieć prawo wycofania mostów czołgowych z wyznaczonych miejsc stałego składowania. Notyfikacja o takich wycofaniach zostanie przekazana wszystkim pozostałym Państwom-Stronom w czasie wycofania.

Artykuł XII

1. Bojowe wozy piechoty, będące w posiadaniu organów Państwa-Strony powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju, które nie są strukturalnie i organizacyjnie przewidziane do walki lądowej z wrogiem zewnętrznym, nie są ograniczane niniejszym Traktatem. Pomimo powyższego, w celu usprawnienia realizacji Traktatu i zapewnienia, że liczba takiego uzbrojenia na wyposażeniu tego rodzaju organizacji nie zostanie wykorzystana do obejścia postanowień niniejszego Traktatu, każda liczba uzbrojenia tego rodzaju ponad 1.000 bojowych wozów piechoty, przekazana przez Państwo-Stronę organom powołanym i zorganizowanym do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju, stanowić będzie część dozwolonych pułapów określonych w artykułach IV, V i VI. Nie więcej niż 600 bojowych wozów piechoty Państwa-Strony, przekazanych takim

organom, może być rozmieszczone w tej części strefy stosowania, która jest określona w artykule V, paragraf 1, podparagraf A. Każde Państwo-Strona zapewni ponadto, że organy takie powstrzymają się od uzyskiwania zdolności bojowej przekraczającej potrzeby niezbędne do sprostania wymogom bezpieczeństwa wewnętrznego.

2. Państwo-Strona, które zamierza wydzielić ze swoich konwencjonalnych sił zbrojnych czołgi bojowe, bojowe wozy piechoty, artylerię, samoloty bojowe, śmigłowce uderzeniowe i mosty czołgowe oraz przekazać je jakiegokolwiek organizacji, nie stanowiącej jego konwencjonalnych sił zbrojnych, powiadomi o tym wszystkie inne Państwa-Strony nie później niż w dniu, w którym tego rodzaju przekazanie nastąpi. Notyfikacja powinna określać datę wejścia w życie takiego przekazania, datę faktycznego przekazania takiego uzbrojenia, a także liczbę poszczególnych typów uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, która jest przekazywana.

Artykuł XIII

1. W celu zapewnienia weryfikacji przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu każde Państwo-Strona będzie notyfikować i wymieniać informacje dotyczące swojego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji".

2. Tego rodzaju notyfikacje i wymiana informacji będą dokonywane zgodnie z artykułem XVII.

3. Każde Państwo-Strona będzie odpowiedzialne za swoje informacje. Otrzymanie takiej informacji i notyfikacji nie będzie oznaczać uprawnomocnienia lub akceptacji informacji.

Artykuł XIV

1. W celu zapewnienia weryfikacji przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu każde Państwo-Strona będzie mieć prawo przeprowadzania i obowiązek przyjmowania inspekcji w strefie stosowania, zgodnie z postanowieniami "Protokołu o inspekcji".

2. Celem takiej inspekcji będzie:

A) weryfikowanie, na podstawie informacji przekazanych zgodnie z "Protokołem o wymianie informacji", przestrzegania przez Państwa-Strony ograniczeń liczbowych ustalonych w artykułach IV, V i VI;

B) kontrolowanie procesu redukcji czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych, prowadzonego w miejscach redukcji zgodnie z artykułem VIII oraz z "Protokołem o redukcji" jak też

C) kontrolowanie procesu legalizacji rekategoryzowanych wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych i reklasyfikowanych samolotów szkolno-bojowych, przeprowadzanego zgodnie z "Protokołem o rekategoryzacji śmigłowców" i "Protokołem o reklasyfikacji samolotów".

3. Żadne Państwo-Strona nie będzie wykorzystywać uprawnień zawartych w paragrafach 1 i 2 niniejszego artykułu wobec Państw-Stron, które należą do tej samej grupy Państw-Stron, z zamiarem obejścia celów reżimu weryfikacji.

4. W przypadku inspekcji przeprowadzanej wspólnie przez więcej niż jedno Państwo-Stronę, jedno z nich będzie ponosić odpowiedzialność za wykonanie postanowień niniejszego Traktatu.

5. Liczba inspekcji zgodnie z rozdziałami VII i VIII "Protokołu o inspekcji", które każde Państwo-Strona będzie miało prawo przeprowadzić i obowiązek przyjąć w ciągu każdego określonego czasu, zostanie ustalona zgodnie z postanowieniami rozdziału II tegoż Protokołu.

6. Po upływie 120-dniowego okresu uprawnomocnienia danych o pułapach poredukcyjnych każde Państwo-Strona będzie miało prawo przeprowadzić, a każde Państwo-Strona, którego terytorium leży w strefie stosowania, będzie miało obowiązek przyjąć uzgodnioną liczbę

inspekcji powietrznych w strefie stosowania. Takie uzgodnione liczby oraz inne odnośne postanowienia zostaną wypracowane w trakcie rokowań wzmiankowanych w artykule XVIII.

Artykuł XV

1. W celu zapewnienia weryfikacji przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu, Państwo-Strona będzie mieć prawo korzystania, w sposób zgodny z generalnie uznawanymi zasadami prawa międzynarodowego, niezależnie od procedur wymienionych w artykule XIV, z będących w jego dyspozycji narodowych lub wielonarodowych technicznych środków kontroli.

2. Państwo-Strona nie będzie zakłócać działania narodowych lub wielonarodowych technicznych środków kontroli innego Państwa-Strony, działającego zgodnie z paragrafem 1 niniejszego artykułu.

3. Państwo-Strona nie będzie uciekać się do stosowania środków maskowania, które utrudniają weryfikację przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu przy użyciu narodowych lub wielonarodowych technicznych środków weryfikacji innego Państwa-Strony, działającego zgodnie z paragrafem 1 niniejszego artykułu. Powyższe zobowiązanie nie ma zastosowania do praktyk maskowania lub ukrywania związanych z normalnym procesem szkolenia personelu, obsługą lub działaniami z wykorzystaniem uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem.

Artykuł XVI

1. W celu promowania celów oraz realizacji ustaleń niniejszego Traktatu Państwa-Strony niniejszym ustanawiają Wspólną Grupę Konsultacyjną.

2. W ramach Wspólnej Grupy Konsultacyjnej Państwa-Strony będą:

A) rozpatrywać problemy związane z przestrzeganiem lub ewentualnym obchodzeniem postanowień niniejszego Traktatu;

B) dążyć do rozwiązania niejasności i różnic interpretacyjnych, które mogą się wyłonić w odniesieniu do sposobu realizacji niniejszego Traktatu;

C) rozważać i, jeżeli to możliwe, uzgadniać środki zwiększające trwałość i skuteczność niniejszego Traktatu;

D) uaktualniać wykazy zawarte w "Protokole o istniejących typach", zgodnie z wymaganiami artykułu II, paragraf 2;

E) rozwiązywać problemy techniczne w celu wypracowania wspólnych zasad postępowania Państw-Stron odnośnie do sposobu realizacji niniejszego Traktatu;

F) opracowywać lub rewidować, w przypadku konieczności, zasady procedury, metody pracy, skalę podziału wydatków Wspólnej Grupy Konsultacyjnej oraz konferencji zwoływanych zgodnie z niniejszym Traktatem, oraz sposób podziału wśród lub między Państwami-Stronami kosztów inspekcji;

G) rozważać i opracowywać stosowne środki do zapewnienia, że informacje uzyskiwane w ramach wymiany informacji między Państwami-Stronami lub w wyniku inspekcji przeprowadzanych zgodnie z postanowieniami niniejszego Traktatu będą wykorzystywane wyłącznie do celów niniejszego Traktatu, z uwzględnieniem konkretnych wymogów każdego Państwa-Strony, dotyczących ochrony informacji, które dane Państwo-Strona uznaje za poufne;

H) rozważać na żądanie każdego Państwa-Strony jakąkolwiek sprawę, którą Państwo-Strona pragnie zaproponować do rozpatrzenia na konferencji zwoływanej zgodnie z artykułem XXI; rozważenie takie nie powinno naruszać prawa któregokolwiek Państwa-Strony odwołania się do procedury ustalonej w artykule XXI;

I) rozstrzygać sprawy sporne wyłaniające się w trakcie realizacji niniejszego Traktatu.

3. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo podnoszenia na forum Wspólnej Grupy Konsultacyjnej i umieszczania na jej porządku dziennym każdej sprawy związanej z niniejszym Traktatem.

4. Wspólna Grupa Konsultacyjna będzie podejmować decyzje lub formułować zalecenia na zasadzie consensusu. Zasada consensusu będzie rozumiana jako brak sprzeciwu ze strony któregokolwiek przedstawiciela Państwa-Strony wobec podjęcia decyzji lub sformułowania zalecenia.

5. Wspólna Grupa Konsultacyjna może proponować poprawki do niniejszego Traktatu w celu ich rozważenia i zatwierdzenia zgodnie z artykułem XX. Wspólna Grupa Konsultacyjna może również uzgadniać udoskonalenia w zakresie trwałości i skuteczności niniejszego Traktatu i zgodnie z jego postanowieniami. Udoskonalenia te - przed wejściem w życie - będą przedmiotem rozważań i zatwierdzenia zgodnie z artykułem XX, chyba że dotyczyć one będą mniej istotnych spraw natury administracyjno-technicznej.

6. Nic w tym Artykule nie będzie poczytane za zakaz lub ograniczenie możliwości wystąpienia przez Państwo-Stronę z żądaniem informacji od lub podjęcia konsultacji z innym Państwem-Stroną w sprawach dotyczących niniejszego Traktatu i jego realizacji kanałami lub na forach innych niż Wspólna Grupa Konsultacyjna.

7. Wspólna Grupa Konsultacyjna będzie się kierować zasadami procedury ustalonymi w "Protokole o Wspólnej Grupie Konsultacyjnej".

Artykuł XVII

Państwa-Strony będą przekazywać informacje i notyfikacje wymagane Traktatem w formie pisemnej. Będą one wykorzystywać kanały dyplomatyczne lub inne wyznaczone przez nie kanały oficjalne, w tym zwłaszcza sieć łączności, która powstanie w wyniku oddzielnego porozumienia.

Artykuł XVIII

1. Państwa-Strony, po podpisaniu niniejszego Traktatu, będą kontynuować rokowania w sprawie konwencjonalnych sił zbrojnych na podstawie tego samego mandatu oraz w celu dalszej rozbudowy niniejszego Traktatu.

2. Celem tych rokowań będzie zawarcie porozumienia w sprawie dodatkowych środków dalszego umacniania bezpieczeństwa i stabilności w Europie oraz, zgodnie z mandatem, włączenie środków mających na celu ograniczenie liczby personelu ich konwencjonalnych sił zbrojnych w strefie stosowania.

3. Państwa-Strony będą dążyć do zakończenia rokowań nie później niż przed kolejnym spotkaniem Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, która odbędzie się w Helsinkach w 1992 roku.

Artykuł XIX

1. Niniejszy Traktat będzie bezterminowy. Może on być uzupełniony przez kolejny Traktat.

2. Każde Państwo-Strona, w wykonaniu swojej narodowej suwerenności, mieć będzie prawo wystąpienia z niniejszego Traktatu, jeżeli uzna, że nadzwyczajne okoliczności, dotyczące treści niniejszego Traktatu zagrażają jego najwyższym interesom. Państwo-Strona, noszące się z zamiarem wystąpienia z Traktatu, powiadomi Depozytariusza i inne Państwa-Strony o swojej decyzji w tym względzie. Tego rodzaju notyfikacja powinna być przekazana co najmniej 150 dni przed zamierzonym wystąpieniem z niniejszego Traktatu. Będzie ona zawierać oświadczenie o nadzwyczajnych okolicznościach, które Państwo-Strona poczytuje za zagrożenie dla swoich najwyższych interesów.

3. Każde Państwo-Strona, w wykonaniu swojej narodowej suwerenności, ma zwłaszcza prawo wystąpienia z niniejszego Traktatu, jeśli inne Państwo-Strona zwiększy swój stan posiadania czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych lub śmigłowców uderzeniowych, zgodnie z definicjami zawartymi w artykule II, które są poza zakresem ograniczeń niniejszego Traktatu, w takich proporcjach, jakie stanowią oczywiste zagrożenie dla równowagi sił w strefie stosowania.

Artykuł XX

1. Każde Państwo-Strona może zgłaszać poprawki do niniejszego Traktatu. Tekst proponowanej poprawki zostanie przedstawiony Depozytariuszowi, który przekaże go wszystkim Państwom-Stronom.

2. Jeśli poprawka spotka się z aprobatą wszystkich Państw-Stron, wejdzie ona w życie zgodnie z procedurą zawartą w artykule XXII, określającym wejście w życie niniejszego Traktatu.

Artykuł XXI

1. Po upływie 46 miesięcy od wejścia w życie niniejszego Traktatu, a następnie w odstępach pięcioletnich Depozytariusz będzie zwoływać konferencje Państw-Stron w celu dokonania przeglądu funkcjonowania niniejszego Traktatu.

2. Depozytariusz zwoła konferencję nadzwyczajną Państw-Stron na prośbę Państwa-Strony, które uważa, że zaistniały wyjątkowe okoliczności odnoszące się do Traktatu, zwłaszcza w przypadku gdy Państwo-Strona zapowiedziało zamiar wystąpienia ze swojej grupy Państw-Stron lub przystąpienia do innej grupy Państw-Stron, jak zdefiniowano w artykule II, paragraf 1, podparagraf A. W celu umożliwienia innym Państwom-Stronom przygotowania się do takiej konferencji wnioski o jej zwołanie wyjaśni także, dlaczego Państwo-Strona uważa zwołanie konferencji nadzwyczajnej za konieczne. Konferencja rozpatrzy okoliczności przedstawione we wniosku oraz ich wpływ na funkcjonowanie niniejszego Traktatu. Konferencja rozpocznie się nie później niż 15 dni po otrzymaniu wniosku i będzie trwać nie dłużej niż 3 tygodnie, jeśli nie podejmie innej decyzji.

3. Depozytariusz zwoła konferencję Państw-Stron w celu rozważenia poprawki, zaproponowanej zgodnie z artykułem XX, jeżeli zażądadają tego trzy lub więcej Państw-Stron. Taka konferencja rozpocznie się nie później niż 21 dni po otrzymaniu wymaganego wniosku.

4. W przypadku powiadomienia przez Państwo-Stronę o decyzji wystąpienia z niniejszego Traktatu, zgodnie z artykułem XIX, Depozytariusz zwoła konferencję Państw-Stron, która rozpocznie się nie później niż 21 dni po otrzymaniu notyfikacji o wystąpieniu, w celu rozważenia problemów dotyczących wystąpienia z niniejszego Traktatu.

(Artykuły XXII-XXIII oraz protokoły i aneksy opuszczono)

Traktat o otwartych przestworzach, Helsinki, 24 marca 1992 r.

(DzU z 2001 r., nr 103, poz. 1127)

Państwa zawierające niniejszy traktat, określane dalej zbiorowo jako Państwa-Strony lub indywidualnie jako Państwo-Strona,

mając na uwadze zobowiązania, które przyjęły w ramach Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy (1) w Europie, popierania większej otwartości i przejrzystości w ich działalności

wojskowej oraz umacniania bezpieczeństwa przy pomocy środków budowy zaufania i bezpieczeństwa

przyjmując z satysfakcją historyczne wydarzenia w Europie, które zmieniły sytuację w dziedzinie bezpieczeństwa od Vancouver do Władystoku,

pragnąc przyczynić się do dalszego rozwijania i umacniania pokoju, stabilności i kooperatywnego bezpieczeństwa na tym obszarze poprzez stworzenie reżimu Otwartych Przystanków dla obserwacji lotniczej,

uznając potencjalne znaczenie, jaki tego typu reżim obserwacji lotniczej mógłby mieć dla bezpieczeństwa i stabilności również w innych regionach,

odnotowując możliwość posłużenia się takim reżimem dla zwiększenia otwartości i przejrzystości oraz ułatwienia kontroli wypełniania istniejących lub przyszłych porozumień dotyczących kontroli zbrojeń, a także wzmocnienia zdolności zapobiegania konfliktom i rozwiązywania kryzysów, w ramach Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, jak również innych właściwych międzynarodowych instytucji,

rozważając możliwość rozszerzenia reżimu Otwartych Przystanków na dodatkowe dziedziny, takie jak ochrona środowiska,

dążąc do ustanowienia uzgodnionych procedur poddawania obserwacji lotniczej wszystkich terytoriów Państw-Stron, z zamiarem obserwowania pojedynczego Państwa-Strony lub grupy Państw-Stron, na zasadach równości i efektywności i przy zachowaniu bezpieczeństwa lotu,

odnotowując fakt, że działanie takiego reżimu Otwartych Przystanków pozostanie bez uszczerbku dla Państw w nim nieuczestniczących, uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

Postanowienia ogólne

1. Traktat niniejszy ustala reżim, zwany reżimem Otwartych Przystanków, prowadzenia lotów obserwacyjnych przez Państwa-Strony nad terytoriami innych Państw-Stron oraz określa związane z tym prawa i obowiązki Państw-Stron.

2. Każdy z aneksów i załączników do nich stanowi integralną część niniejszego traktatu.

Artykuł II

Definicje

W rozumieniu niniejszego traktatu:

1. Termin "Strona obserwowana" oznacza Państwo-Stronę lub grupę Państw-Stron, nad której terytorium lot obserwacyjny jest wykonywany lub planowany, od chwili otrzymania powiadomienia od Strony obserwującej o przeprowadzeniu lotu do czasu zakończenia procedur związanych z lotem lub personelem działającym z ramienia tego Państwa-Strony lub grupy Państw-Stron.

2. Termin "Strona obserwująca" oznacza Państwo-Stronę lub grupę Państw-Stron, które zamierzają wykonać lub wykonują lot obserwacyjny nad terytorium innego Państwa-Strony lub grupy Państw-Stron od chwili przekazania powiadomienia o zamiarze wykonania lotu obserwacyjnego do czasu zakończenia procedur związanych z lotem lub personelem działającym z ramienia tego Państwa-Strony lub grupy Państw-Stron.

3. Termin "grupa Państw-Stron" oznacza dwa lub więcej Państw-Stron, które zgodziły się utworzyć grupę dla celów niniejszego traktatu.

4. Termin "samolot obserwacyjny" oznacza nieuzbrojony samolot wyznaczony do prowadzenia lotów obserwacyjnych, zarejestrowany przez kompetentne władze Państwa-Strony i wyposażony w uzgodnioną aparaturę obserwacyjną. Termin "nieuzbrojony" oznacza,

że samolot obserwacyjny wykorzystywany dla celów niniejszego traktatu nie jest przystosowany do przenoszenia i używania broni.

5. Termin "lot obserwacyjny" oznacza lot samolotu obserwacyjnego wykonywany przez Stronę obserwującą nad terytorium Strony obserwowanej zgodnie z planem lotu, z punktu wejścia lub lotniska Otwartych Przystworzy do punktu wyjścia lub lotniska Otwartych Przystworzy.

6. Termin "lot tranzytowy" oznacza lot samolotu obserwacyjnego lub samolotu transportowego wykonywany przez Stronę obserwującą lub w jej imieniu nad terytorium trzeciego Państwa-Strony w drodze do terytorium Strony obserwowanej lub z powrotem.

7. Termin "samolot transportowy" oznacza samolot inny niż obserwacyjny, który w imieniu Strony obserwującej wykonuje wyłącznie w celach traktatowych loty do terytorium strony obserwowanej i z powrotem.

8. Termin "terytorium" oznacza ląd, w tym wyspy, oraz wody wewnętrzne i terytorialne, nad którymi Państwo-Strona sprawuje władzę suwerenną.

9. Termin "kwota pasywna" oznacza liczbę lotów obserwacyjnych, które każde Państwo-Strona zobowiązane jest przyjąć jako Strona obserwowana.

10. Termin "kwota aktywna" oznacza liczbę lotów obserwacyjnych, które każde Państwo-Strona ma prawo wykonać jako Strona obserwująca.

11. Termin "maksymalna długość lotu" oznacza maksymalną odległość nad terytorium Strony obserwowanej między punktem, w którym może się rozpocząć lot obserwacyjny, a punktem, w którym lot obserwacyjny może się zakończyć, określonym w aneksie A do traktatu.

12. Termin "aparat obserwacyjny" oznacza wyposażenie określone w ustępie 1 artykułu IV, zainstalowane na samolocie obserwacyjnym, w celu używania podczas lotów obserwacyjnych.

13. Termin "rozdzielczość terenowa" oznacza najmniejszą odległość na powierzchni ziemi między dwoma blisko położonymi obiektami dającymi się rozróżnić jako oddzielne obiekty.

14. Termin "termalny skaner liniowy" oznacza aparat zdolny do odbioru i przedstawiania cieplnego promieniowania elektromagnetycznego emitowanego przez obiekty w niewidzialnym podczerwonym zakresie widma optycznego wskutek ich ciepłoty i przy braku oświetlenia sztucznego.

15. Termin "okres obserwacji" oznacza dokładnie sprecyzowany okres czasu, podczas lotu obserwacyjnego, w ciągu którego pracuje określony aparat obserwacyjny, zainstalowany na samolocie obserwacyjnym.

16. Termin "załoga samolotu" oznacza osoby z dowolnego Państwa-Strony wypełniające obowiązki związane z prowadzeniem lub obsługą samolotu obserwacyjnego lub samolotu transportowego, wśród których mogą się znajdować - jeżeli Państwo-Strona tak zadecyduje - tłumacze.

17. Termin "pilot-dowódca samolotu" oznacza pilota na pokładzie samolotu obserwacyjnego, który jest odpowiedzialny za prowadzenie samolotu, wykonanie planu lotu i bezpieczeństwo samolotu obserwacyjnego.

18. Termin "kontroler" oznacza osobę, która przebywa w imieniu Strony obserwowanej na pokładzie samolotu obserwacyjnego Strony obserwującej podczas lotu obserwacyjnego i wykonuje obowiązki zgodnie z aneksem G do niniejszego traktatu.

19. Termin "reprezentant lotu" oznacza osobę, która w imieniu Strony obserwującej przebywa na pokładzie samolotu obserwacyjnego Strony obserwowanej podczas lotu obserwacyjnego i wykonuje obowiązki zgodnie z aneksem G do niniejszego traktatu.

20. Termin "reprezentant" oznacza osobę wyznaczoną przez Stronę obserwującą, która, podczas lotu obserwacyjnego, spełnia obowiązki z ramienia Strony obserwującej zgodnie z aneksem G, na pokładzie samolotu wystawionego przez Państwo-Stronę niebędące Stroną obserwującą lub Stroną obserwowaną.

21. Termin "operator aparatury obserwacyjnej" oznacza osobę z dowolnego Państwa-Strony, która pełni obowiązki związane z funkcjonowaniem, działaniem i obsługą techniczną aparatury zainstalowanej na samolocie obserwacyjnym.

22. Termin "inspektor" oznacza osobę z dowolnego Państwa-Strony, która dokonuje inspekcji aparatury obserwacyjnej lub samolotu obserwacyjnego innego Państwa-Strony.

23. Termin "osoba towarzysząca" oznacza osobę z dowolnego Państwa-Strony, która towarzyszy inspektorom innego Państwa-Strony.

24. Termin "plan misji" oznacza dokument, w formie określonej przez Komisję Konsultacyjną Otwartych Przestworzy, przedstawiany przez Stronę obserwującą, zawierający trasę, profil, kolejność realizacji zadań oraz zabezpieczenie techniczne niezbędne do wykonania lotu obserwacyjnego, który uzgadniany jest ze Stroną obserwowaną i który stanowi podstawę do opracowania planu lotu.

25. Termin "plan lotu" oznacza dokument opracowany na podstawie uzgodnionego planu misji, w formie i treści określonych przez Międzynarodową Organizację Lotnictwa Cywilnego, dalej zwaną ICAO, który przedstawiany jest władzom kontroli ruchu powietrznego i na podstawie którego wykonywany będzie lot obserwacyjny.

26. Termin "raport z wykonanej misji" oznacza dokument opisujący wykonany lot obserwacyjny, w formie określonej przez Komisję Konsultacyjną Otwartych Przestworzy, sporządzony po zakończeniu lotu przez Stronę obserwującą oraz podpisany przez Strony obserwującą i obserwowaną.

27. Termin "lotnisko Otwartych Przestworzy" oznacza lotnisko wyznaczone przez Stronę obserwowaną jako punkt rozpoczęcia lub zakończenia lotu obserwacyjnego.

28. Termin "punkt wejścia" oznacza wyznaczony przez Stronę obserwowaną punkt na jej terytorium, do którego przybywa personel Strony obserwującej.

29. Termin "punkt wyjścia" oznacza wyznaczony przez Stronę obserwowaną punkt, z którego personel Strony obserwującej opuszcza jej terytorium.

30. Termin "lotnisko do uzupełnienia paliwa" oznacza wyznaczone przez Stronę obserwowaną lotnisko służące do uzupełnienia zapasu paliwa i obsługi samolotu obserwacyjnego i samolotu transportowego.

31. Termin "lotnisko zapasowe" oznacza lotnisko określone w planie lotu, na które samolot obserwacyjny lub samolot transportowy skieruje się w przypadku, gdy lądowanie na wyznaczonym lotnisku będzie niewskazane.

32. Termin "niebezpieczna przestrzeń powietrzna" oznacza obszary zakazane, strefy ograniczone i strefy niebezpieczne, określone na podstawie aneksu 2 do Konwencji Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego, które są wyznaczane zgodnie z aneksem 15 do Konwencji Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego w celu zapewnienia bezpieczeństwa lotu, bezpieczeństwa publicznego i ochrony środowiska i o których informacje przekazywane są zgodnie z postanowieniami ICAO.

33. Termin "strefa zakazana" oznacza przestrzeń powietrzną o określonych wymiarach nad terytorium danego Państwa-Strony, w której zabroniony jest przelot samolotu.

34. Termin "strefa ograniczona" oznacza przestrzeń powietrzną o określonych wymiarach nad terytorium danego Państwa-Strony, w którym przelot samolotu podlega ograniczeniom zgodnie z określonymi warunkami.

35. Termin "strefa niebezpieczna" oznacza przestrzeń powietrzną o określonych wymiarach, w której w określonym czasie mogą mieć miejsce działania niebezpieczne dla lotu samolotu.

Artykuł III Kwoty lotów Rozdział I

Postanowienia ogólne

1. Każdemu Państwu-Stronie przysługuje prawo do przeprowadzenia lotów obserwacyjnych zgodnie z postanowieniami niniejszego traktatu.

2. Każde Państwo-Strona jest zobowiązane do przyjęcia lotu obserwacyjnego nad swoim terytorium zgodnie z postanowieniami niniejszego traktatu.

3. Każdemu Państwu-Stronie przysługuje prawo do wykonania pewnej liczby lotów obserwacyjnych nad terytorium innego Państwa-Strony równej liczbie lotów obserwacyjnych, które to Państwo-Strona ma prawo przeprowadzić nad jego terytorium.

4. Łączna liczba lotów obserwacyjnych, które każde Państwo-Strona zobowiązane jest przyjąć nad swoim terytorium, stanowi całkowitą pasywną kwotę przyznaną temu Państwu-Stronie. Przydział całkowitych kwot pasywnych Państwom-Stronom jest podany w rozdziale I aneksu A do niniejszego traktatu.

5. Liczba lotów obserwacyjnych, które Państwo-Strona ma prawo wykonać w ciągu roku nad terytorium każdego z pozostałych Państw-Stron, jest równa indywidualnej kwocie aktywnej tego Państwa-Strony w odniesieniu do innego Państwa-Strony. Suma indywidualnych kwot aktywnych stanowi łączną aktywną kwotę tego Państwa-Strony. Łączna kwota aktywna Państwa-Strony nie może przekraczać jego łącznej kwoty pasywnej.

6. Pierwszy podział kwot aktywnych został przedstawiony w rozdziale II aneksu A do niniejszego traktatu.

7. Po wejściu w życie niniejszego traktatu podział kwot aktywnych będzie podlegał; w ramach Komisji Konsultacyjnej Otwartych Przystaw, corocznemu przeglądowi na kolejny rok kalendarzowy. W przypadku gdy nie jest możliwe podczas corocznego przeglądu osiągnięcie w ciągu trzech tygodni porozumienia dotyczącego podziału kwot aktywnych w odniesieniu do określonego Państwa-Strony, w odniesieniu do tego Państwa-Strony pozostaje niezmienny podział kwot aktywnych z poprzedniego roku.

8. Z wyjątkiem przypadków ujętych w artykule VIII każdy lot obserwacyjny wykonany przez dane Państwo-Stronę jest odejmowany od indywidualnej i łącznej aktywnej kwoty tego państwa.

9. Nie ograniczając postanowień ustępu 3 i ustępu 5 niniejszego rozdziału, Państwo-Strona otrzymujące przydział aktywnej kwoty może na podstawie porozumienia z obserwowanym Państwem-Stroną przekazać część lub całość swej łącznej aktywnej kwoty innym Państwom-Stronom, powiadamiając o tym niezwłocznie wszystkie pozostałe Państwa-Strony oraz Komisję Konsultacyjną Otwartych Przystaw. W tym przypadku mają zastosowanie postanowienia ustępu 10 niniejszego rozdziału.

10. Żadne z Państw-Stron nie może wykonać nad terytorium innego Państwa-Strony lotów w liczbie przekraczającej 50 procent, w zaokrągleniu do najbliższej liczby całkowitej, swojej łącznej kwoty aktywnej lub równej łącznej kwocie pasywnej drugiego Państwa-Strony, przyjmując mniejszą z tych liczb.

11. Maksymalne długości lotów obserwacyjnych nad terytoriami Państw-Stron są przedstawione w rozdziale III aneksu A do niniejszego traktatu.

Rozdział II

Postanowienia odnoszące się do grupy Państw-Stron

1. (A) Nie ograniczając swoich praw i obowiązków wynikających z niniejszego traktatu, dwa lub więcej Państwa-Strony posiadające kwoty lotów mogą utworzyć grupę Państw-Stron przy podpisywaniu niniejszego traktatu i w czasie późniejszym. W przypadku grupy Państw-Stron utworzonej po podpisaniu niniejszego traktatu, postanowienia niniejszego rozdziału będą się do nich stosować nie wcześniej niż po upływie sześciu miesięcy od daty złożenia zawiadomienia wszystkim pozostałym Państwom-Stronom, z uwzględnieniem postanowień ustępu 6 niniejszego rozdziału.

(B) Grupa Państw-Stron współpracuje w kwestii kwot aktywnych i pasywnych, zgodnie z postanowieniami ustępu 2 lub 3 niniejszego rozdziału.

2. (A) Członkom grupy Państw-Stron przysługuje prawo do redystrybucji pomiędzy nich własnych kwot aktywnych przyznanych im na dany rok bieżący, przy zachowaniu ich indywidualnych kwot pasywnych. Powiadomienie o redystrybucji jest bezzwłocznie przekazywane wszystkim zainteresowanym trzecim Państwom-Stronom.

(B) Lot obserwacyjny nad terytorium obserwowanych Państw-Stron wchodzących w skład grupy liczony jest jako wiele lotów obserwacyjnych w odniesieniu do indywidualnych i łącznych kwot aktywnych Strony obserwującej. Jest on odejmowany jako jeden lot obserwacyjny z kwoty pasywnej każdego z obserwowanych państw.

(C) Każde Państwo-Strona, w odniesieniu do którego jednemu lub kilku członkom grupy przysługuje kwota aktywna, ma prawo do wykonania nad terytorium każdego członka grupy o 50 procent więcej lotów obserwacyjnych, w zaokrągleniu do najbliższej liczby całkowitej, niż to wynika z posiadanej indywidualnej kwoty tego członka grupy, lub do wykonania dwóch takich lotów, jeśli nie posiada kwoty aktywnej jako członek grupy,

(D) W przypadku skorzystania z tego prawa, zainteresowane Państwo-Strona zmniejsza swoją kwotę aktywną w odniesieniu do innych członków grupy w taki sposób, by łączna liczba lotów obserwacyjnych wykonanych nad ich terytoriami nie przekraczała sumy indywidualnych kwot aktywnych, które przysługują Państwu-Stronie w odniesieniu do wszystkich członków grupy w bieżącym roku.

(E) Nad terytorium każdego członka grupy obowiązują maksymalne długości lotów obserwacyjnych. W przypadku lotu obserwacyjnego prowadzonego nad terytorium wielu członków grupy, po osiągnięciu maksymalnej odległości lotu dla jednego członka grupy, wszystkie aparaty obserwacyjne są wyłączane do chwili przekroczenia punktu nad terytorium następnego członka grupy, w którym planowane jest rozpoczęcie lotu obserwacyjnego. W tak wykonywanym łączonym locie obserwacyjnym maksymalna odległość lotu liczona będzie od lotniska Otwartych Przestworzy położonego najbliżej tego punktu.

3. (A) Grupa Państw-Stron może, na własne życzenie, być upoważniona do otrzymania wspólnej łącznej kwoty pasywnej, na podstawie której zostaną przyznane wspólne dla całej grupy indywidualne i łączne kwoty aktywne.

(B) W takim przypadku łączna kwota pasywna jest równa łącznej liczbie lotów obserwacyjnych, które grupa Państw-Stron zobowiązana jest przyjąć w ciągu roku. Łączna kwota aktywna jest równa sumie liczby lotów obserwacyjnych, które grupa Państw-Stron ma prawo przeprowadzić w ciągu roku. Łączna kwota aktywna nie może przekraczać łącznej kwoty pasywnej.

(C) Lot obserwacyjny wynikający z łącznej kwoty aktywnej grupy Państw-Stron jest wykonywany w imieniu całej grupy.

(D) Loty obserwacyjne, które grupa Państw-Stron zobowiązana jest przyjąć, mogą być wykonane nad terytorium jednego lub kilku członków grupy.

(E) Maksymalne odległości lotu dla każdej grupy Państw-Stron są określone zgodnie z rozdziałem III aneksu A, a lotniska Otwartych Przestworzy wyznaczone zgodnie z aneksem E do niniejszego traktatu.

4. Zgodnie z ogólnymi zasadami podanymi w ustępie 3 artykułu X każde trzecie Państwo-Strona, które uważa, że jego prawa wynikające z postanowień ustępu 3 rozdziału I niniejszego artykułu są niesłusznie ograniczane przez działania grupy Państw-Stron, może wnieść sprawę do Komisji Konsultacyjnej Otwartych Przestworzy.

5. Grupa Państw-Stron zapewnia opracowanie procedur umożliwiających wykonanie lotów obserwacyjnych nad terytoriami członków grupy podczas pojedynczej misji, z uwzględnieniem uzupełnienia paliwa, jeśli okaże się to niezbędne. W przypadku grupy Państw-Stron utworzonej zgodnie z ustępem 3 niniejszego rozdziału, długość takich lotów obserwacyjnych nie może przekraczać maksymalnej długości lotu odnoszącej się do lotnisk Otwartych Przestworzy, na których mogą się zaczynać loty obserwacyjne.

6. Nie wcześniej niż po upływie sześciu miesięcy od przekazania wszystkim innym Państwom-Stronom zawiadomienia o decyzji:

(A) grupa Państw-Stron utworzona zgodnie z postanowieniami ustępu 2 niniejszego rozdziału może zostać przekształcona w grupę Państw-Stron, zgodnie z postanowieniami ustępu 3 niniejszego rozdziału;

(B) grupa Państw-Stron utworzona zgodnie z postanowieniami ustępu 3 niniejszego rozdziału może zostać przekształcona w grupę Państw-Stron, zgodnie z postanowieniami ustępu 2 niniejszego rozdziału;

(C) Państwo-Strona może wystąpić z grupy Państw-Stron lub

(D) grupa Państw-Stron może przyjąć inne Państwa-Strony posiadające kwoty lotów.

7. Po wejściu w życie niniejszego traktatu zmiany w zakresie przydziału lub rozdziału kwot wynikające z utworzenia grupy Państw-Stron oraz wstępowania i występowania państw, zgodnie z ustępem 3 niniejszego rozdziału, zaczną obowiązywać w dniu 1 stycznia roku następującego po pierwszym corocznym posiedzeniu Komisji Konsultacyjnej mającym miejsce po sześciomiesięcznym okresie powiadomienia. W uzasadnionych przypadkach zostaną wyznaczone nowe lotniska Otwartych Przestworzy i odpowiednio maksymalne długości lotu.

Artykuł IV

Aparatura obserwacyjna

1. O ile nie postanowiono inaczej w ustępie 3, samolot obserwacyjny będzie wyposażony jedynie w aparaturę obserwacyjną spośród następujących kategorii:

(A) aparaty fotograficzne panoramiczne i kadrowe;

(B) kamery telewizyjne z monitorem, zobrazowaniem w czasie rzeczywistym;

(C) termalne skanery liniowe oraz

(D) radar obserwacji bocznej z syntetyczną aparaturą.

2. Państwo-Strona może używać, dla celów prowadzonych lotów obserwacyjnych, któregośkolwiek z aparatów obserwacyjnych wyszczególnionych w ustępie 1, o ile jest on dostępny w handlu we wszystkich Państwach-Stronach, pod warunkiem uwzględnienia następujących ograniczeń:

(A) w przypadku optycznym kamer panoramicznych i kadrowych, rozdzielczość terenowa nie może przekraczać 30 centymetrów przy najmniejszej wysokości nad poziomem

terenu, określonej zgodnie z postanowieniami załącznika 1 do aneksu D, przy czym rozdzielczość ta dotyczy tylko jednej kamery panoramicznej, jednej kamery kadrowej oraz dwóch kamer kadrowych zamontowanych ukośnie po jednej na każdej z burt samolotu, dających pokrycie terenu, które nie musi być ciągłe, do 50 km po obydwu stronach toru lotu samolotu;

(B) w przypadku kamer telewizyjnych rozdzielczość terenowa określona zgodnie z postanowieniami załącznika 1 do aneksu D nie może przekraczać 30 centymetrów;

(C) w przypadku skanerów termalnych, rozdzielczość terenowa nie może przekraczać 50 centymetrów przy najmniejszej wysokości nad poziomem terenu określonej zgodnie z postanowieniami załącznika 1 do aneksu D oraz

(D) w przypadku radaru obserwacji bocznej o syntetycznej aperturze, rozdzielczość terenowa nie może przekraczać trzech metrów, przy jej określaniu za pomocą metody impulsu odbitego, która, stosując metodę separacji obiektów, odpowiada możliwości rozróżniania na obrazie radarowym dwóch odbijaczy kątowych, przy odległości między środkami odbijaczy nie mniejszej niż pięć metrów oraz przy szerokości pola przeszukiwania nieprzekraczającej 25 kilometrów, dla jednego radaru mogącego prowadzić obserwacje po obu stronach samolotu, lecz nie po obydwu jednocześnie.

3. Wprowadzanie innych kategorii sprzętu i udoskonaleń do podanych w niniejszym artykule kategorii aparatury obserwacyjnej będzie rozpatrywane przez Komisję Konsultacyjną Otwartych Przestworzy zgodnie z artykułem X traktatu.

4. Aparatura obserwacyjna powinna być wyposażona w osłony apertur lub inne urządzenia uniemożliwiające jej pracę, ażeby zapobiec możliwości zbierania danych podczas lotów tranzytowych lub przelotów do punktów wejścia lub z punktów wyjścia z terytorium strony obserwowanej. Otwarcie lub zdjęcie takich osłon lub innych urządzeń powinno być możliwe wyłącznie od zewnątrz samolotu obserwacyjnego.

5. Na samolocie może być zainstalowany sprzęt służący do oznakowania danych zbieranych przez aparaturę obserwacyjną zgodnie z rozdziałem II aneksu B. Państwo-Strona wystawiające samolot obserwacyjny do lotu obserwacyjnego opisuje dane zebrane przez aparaturę obserwacyjną, zgodnie z postanowieniami rozdziału II aneksu B do niniejszego traktatu.

6. Na samolocie obserwacyjnym może znajdować się sprzęt służący do przedstawiania danych zbieranych przez aparaturę obserwacyjną w czasie rzeczywistym, umożliwiający prowadzenie kontroli funkcjonowania aparatury obserwacyjnej podczas lotu obserwacyjnego.

7. Na pokładzie samolotu obserwacyjnego zabrania się zbierania, przetwarzania, retransmisji lub rejestracji sygnałów elektrycznych przekazywanych za pomocą fal elektromagnetycznych, a sprzęt służący do tego celu nie może znajdować się w samolocie obserwacyjnym, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to wymagane do funkcjonowania dozwolonej aparatury obserwacyjnej lub samolotu obserwacyjnego, lub urządzeń, o których mowa w ustępie 5 i ustępie 6 niniejszego artykułu.

8. W przypadku gdy samolot obserwacyjny wystawia Strona obserwująca, przysługuje jej prawo do użycia samolotu obserwacyjnego wyposażonego w aparaturę obserwacyjną każdej z kategorii, której możliwości techniczne nie przekraczają parametrów wymienionych w ustępie 2 niniejszego artykułu.

9. W przypadku gdy samolot obserwacyjny wystawia strona obserwowana, jest ona zobowiązana do zapewnienia samolotu obserwacyjnego wyposażonego w aparaturę obserwacyjną każdej z kategorii wyszczególnionych w ustępie 1 niniejszego artykułu, w ilości i o maksymalnych parametrach określonych w ustępie 2 niniejszego artykułu, z uwzględnieniem

postanowień rozdziału II artykułu XVIII, o ile Strony obserwująca i obserwowana nie uzgodnią inaczej. Zestaw i rozmieszczenie tej aparatury powinny zapewniać pokrycie terenu wyszczególnione w ustępie 2 niniejszego artykułu. W przypadku gdy samolot obserwacyjny wystawia Strona obserwowana, Strona ta zapewnia radar obserwacji bocznej z syntetyczną aperturą, zapewniający rozdzielczość terenową nie gorszą niż sześć metrów, określoną za pomocą metody separacji obiektu.

10. Wyznaczając samolot na samolot obserwacyjny zgodnie z artykułem V traktatu, każde Państwo-Strona przekazuje wszystkim pozostałym Państwom-Stronom informacje techniczne o każdym urządzeniu obserwacyjnym zainstalowanym na tym samolocie, zgodnie z aneksem B do niniejszego traktatu.

11. Każdemu Państwu-Stronie przysługuje prawo do uczestniczenia w homologacji aparatury obserwacyjnej zainstalowanej na samolocie obserwacyjnym, zgodnie z postanowieniami aneksu D. Nie można używać samolotu obserwacyjnego danego typu do lotów obserwacyjnych, dopóki taki typ samolotu i jego aparatura nie uzyskają homologacji zgodnie z postanowieniami aneksu D do niniejszego traktatu.

12. Państwu-Stronie wyznaczającemu samolot obserwacyjny przysługuje prawo do wycofania, zamiany lub dodania nowej aparatury obserwacyjnej i do wprowadzenia poprawek do informacji technicznej przekazanej zgodnie z postanowieniami ustępu 10 niniejszego artykułu i aneksu B do traktatu, pod warunkiem powiadomienia 90 dni wcześniej wszystkich pozostałych Państw-Stron oraz uwzględnienia postanowień aneksu D do niniejszego traktatu. Przed użyciem podczas lotu obserwacyjnego zamienione i dodatkowe urządzenia obserwacyjne muszą być poddane homologacji zgodnie z postanowieniami aneksu D do niniejszego traktatu.

13. W przypadku gdy Państwo-Strona lub grupa Państw-Stron uzna, na podstawie doświadczeń z użytkowania określonego samolotu obserwacyjnego, że jakkolwiek aparat obserwacyjny lub towarzyszące mu wyposażenie zainstalowane na samolocie nie odpowiada homologacji przeprowadzonej zgodnie z postanowieniami aneksu D, zainteresowane Państwo-Strona powiadamia wszystkie Państwa-Strony o swoim spostrzeżeniu. Państwo-Strona wystawiające ten samolot:

(A) podejmuje niezbędne działania, ażeby aparat obserwacyjny i towarzyszące mu wyposażenie zainstalowane na samolocie obserwacyjnym odpowiadały homologacji przeprowadzonej zgodnie z postanowieniami aneksu D, wykonując w razie potrzeby niezbędne naprawy, regulacje lub wymieniając określony aparat lub towarzyszące mu wyposażenie oraz

(B) na żądanie zainteresowanego Państwa-Strony wykazuje, w czasie lotu demonstracyjnego przeprowadzonego przy kolejnym użyciu wspomnianego samolotu obserwacyjnego zgodnie z postanowieniami aneksu F, iż aparat obserwacyjny i towarzyszące wyposażenie zainstalowane na samolocie obserwacyjnym odpowiadają homologacji przeprowadzonej zgodnie z postanowieniami aneksu D. Innym Państwom-Stronom wyrażającym zainteresowanie aparatem obserwacyjnym i urządzeniami towarzyszącymi zainstalowanymi na samolocie obserwacyjnym przysługuje prawo do przystania własnego personelu w celu uczestniczenia w locie demonstracyjnym.

14. W przypadku gdy mimo podjęcia kroków, o których mowa w ustępie 13 niniejszego artykułu, Państwa-Strony w dalszym ciągu wyrażają zastrzeżenia co do tego, czy aparatura obserwacyjna i towarzyszące jej wyposażenie zainstalowane na samolocie odpowiadają aparaturze obserwacyjnej i towarzyszącemu wyposażeniu, które uzyskały homologację, zgodnie z postanowieniami aneksu D; sprawa może zostać przekazana do rozpatrzenia przez Komisję Konsultacyjną Otwartych Przewodów.

Artykuł V

Wyznaczenie samolotu

1. Każdemu Państwu-Stronie przysługuje prawo do wyznaczania jednego lub kilku typów lub modeli samolotów, zarejestrowanych przez kompetentne władze danego Państwa-Strony, jako samolotu obserwacyjnego.

2. Każdemu Państwu-Stronie przysługuje prawo do wyznaczania innych typów lub modeli samolotów obserwacyjnych lub dodania nowych typów lub modeli samolotów do wyznaczonych wcześniej przez to Państwo-Stronę, pod warunkiem powiadomienia o tym fakcie z 30-dniowym wyprzedzeniem wszystkich pozostałych Państw-Stron. Powiadomienie o wyznaczeniu samolotu danego typu lub modelu zawierać musi informacje wyszczególnione w aneksie C do niniejszego traktatu.

3. Każdemu Państwu-Stronie przysługuje prawo do wycofania typów lub modeli samolotów wyznaczonych wcześniej przez to Państwo-Stronę, pod warunkiem powiadomienia o tym fakcie z 90-dniowym wyprzedzeniem wszystkich pozostałych Państw-Stron.

4. Do przeprowadzenia homologacji, zgodnie z postanowieniami aneksu D do niniejszego traktatu, określonego typu lub modelu samolotu wymagane jest przedstawienie tylko jednego egzemplarza samolotu z identycznym zestawem aparatury obserwacyjnej.

5. Wszystkie samoloty obserwacyjne powinny być zdolne do przewozu załogi oraz personelu wyszczególnionego w rozdziale III artykułu VI.

Artykuł VI

Wybór samolotu obserwacyjnego i postanowienia ogólne o prowadzeniu lotów obserwacyjnych i planowaniu misji

Rozdział I

Wybór samolotu obserwacyjnego i postanowienia ogólne o prowadzeniu lotów obserwacyjnych

1. Loty obserwacyjne należy wykonywać przy użyciu samolotu obserwacyjnego, który został wyznaczony przez Państwo-Stronę zgodnie z artykułem V. Stronie obserwującej przysługuje prawo do wystawienia samolotu obserwacyjnego, o ile Strona obserwowana nie wykorzysta przysługującego jej prawa do wystawienia wyznaczonego przez siebie samolotu. W przypadku zapewnienia samolotu obserwacyjnego przez Stronę obserwującą, Stronie tej przysługuje prawo do wystawienia samolotu przez nią wyznaczonego lub samolotu wyznaczonego przez inne Państwo-Stronę. W przypadku gdy Strona obserwowana zapewnia samolot, Stronie obserwującej przysługuje prawo do otrzymania samolotu, którego minimalny zasięg bez uzupełniania paliwa, wraz z niezbędną jego rezerwą, pozwala na pokonanie połowy długości lotu określonej w literze G ustępu 5 niniejszego rozdziału.

2. Każdemu Państwu-Stronie przysługuje prawo, zgodnie z ustępem 1 niniejszego rozdziału, do prowadzenia lotów obserwacyjnych z użyciem samolotu obserwacyjnego wyznaczonego przez inne Państwo-Stronę. Zainteresowane Państwa-Strony wypracowują porozumienia w sprawie użycia takiego samolotu, aby umożliwić czynne uczestnictwo w reżimie Otwartych Przestworzy.

3. Państwa-Strony, którym przysługuje prawo do przeprowadzenia lotów obserwacyjnych, mogą koordynować swoje plany prowadzenia lotów obserwacyjnych zgodnie z aneksem H do niniejszego traktatu. Żadne Państwo-Strona nie ma obowiązku przyjęcia jednocześnie więcej niż jednego lotu obserwacyjnego w okresie 96 godzin, określonym w ustępie 9 niniejszego rozdziału, chyba że dane Państwo-Strona wystąpiło o przeprowadzenie lotu demonstracyjnego zgodnie z aneksem F do niniejszego traktatu. W takim przypadku Strona obserwowana jest zobowiązana przyjąć loty obserwacyjne nakładające się na siebie

w okresie nie przekraczającym 24 godzin. Po otrzymaniu zawiadomienia o wynikach koordynacji planów prowadzenia lotów obserwacyjnych, każde Państwo-Strona, nad którego terytorium przewidywane są loty obserwacyjne, informuje inne Państwa-Strony, zgodnie z postanowieniami aneksu H, o tym, czy zamierza skorzystać z przysługującego mu prawa do wystawienia własnego samolotu obserwacyjnego, w odniesieniu do każdego wyszczególnionego lotu obserwacyjnego.

4. Nie później niż 90 dni po podpisaniu niniejszego traktatu każde Państwo-Strona powiadomi wszystkie pozostałe Państwa-Strony:

(A) o uzgodnionym numerze przepustki dyplomatycznej przewidzianej dla lotów obserwacyjnych Otwartych Przystanków, lotów transportowych i tranzytowych, oraz

(B) o tym, który lub które z języków roboczych Komisji Konsultacyjnej Otwartych Przystanków, wyszczególnionych w ustępie 7 rozdziału I aneksu L do niniejszego traktatu, będzie (lub będą używane) przez personel we wszystkich sprawach związanych z prowadzeniem lotów obserwacyjnych nad terytorium tego Państwa-Strony oraz do sporządzenia planu misji i raportu z ukończonej misji, o ile stosowany język nie jest jednym z zalecanych w aneksie 10 do Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, tom II, ustęp 5.2.1.1.2.

5. Strona obserwująca powiadamia Stronę obserwowaną o zamiarze przeprowadzenia lotu obserwacyjnego, nie później niż 72 godziny przed planowanym przybyciem Strony obserwującej do punktu wejścia Strony obserwowanej. Państwa-Strony dostarczające takich powiadomień dołożą wszelkich starań, by przekazać je z odpowiednim wyprzedzeniem w przypadku weekendów. Powiadomienie powinno zawierać:

(A) planowany punkt wejścia oraz lotnisko Otwartych Przystanków, na którym rozpocznie się lot obserwacyjny, jeśli jest to wskazane;

(B) datę i przewidywany czas przybycia Strony obserwującej do punktu wejścia oraz datę i przewidywany czas odlotu z punktu wejścia na lotnisko Otwartych Przystanków, jeśli trzeba, z podaniem potrzeb w zakresie zakwaterowania;

(C) miejsce określone w załączniku I do aneksu E, w którym planowane jest przeprowadzenie inspekcji przed lotem obserwacyjnym, oraz datę i czas rozpoczęcia inspekcji, zgodnie z postanowieniami aneksu F;

(D) środek transportu lub, jeśli planowane jest jego użycie, typ i model samolotu transportowego, którym Strona obserwująca przybędzie do punktu wejścia, w przypadku, gdy samolot obserwacyjny służący do przeprowadzenia lotu obserwacyjnego zapewnia Strona obserwowana;

(E) numer przepustki dyplomatycznej lotu obserwacyjnego lub lotu samolotu transportowego, którym przybędzie i odleci z terytorium Strony obserwowanej personel wykonujący lot obserwacyjny;

(F) identyfikatory samolotu obserwacyjnego, zgodnie z aneksem C;

(G) przybliżoną długość lotu obserwacyjnego oraz

(H) nazwiska personelu, z podaniem płci, daty i miejsca urodzenia, numeru paszportu i wydającego Państwa-Strony, a także ich funkcje.

6. Strona obserwowana, powiadomiona zgodnie z ustępem 5 niniejszego rozdziału, w ciągu 24 godzin potwierdza odbiór powiadomienia. W przypadku wykorzystania przez Stronę obserwowaną prawa do wystawienia samolotu obserwacyjnego, potwierdzenie zawiera informacje o samolocie obserwacyjnym wyszczególnione w punkcie (F) ustępu 5 niniejszego rozdziału. Stronie obserwującej wolno przybyć do punktu wejścia w przewidywanym czasie przybycia przekazany zgodnie z ustępem 5 niniejszego rozdziału. Przewidywany czas odlotu

z punktu wejścia do lotniska Otwartych Przystworzy, z którego nastąpi start do lotu obserwacyjnego, oraz miejsce, data i czas rozpoczęcia inspekcji przed lotem muszą być potwierdzone przez Stronę obserwowaną.

7. W skład personelu Strony obserwującej może wchodzić personel wyznaczony przez inne Państwa-Strony, zgodnie z artykułem XIII .

8. Powiadamiając Stronę obserwowaną zgodnie z ustępem 5 niniejszego rozdziału. Strona obserwująca powiadamia jednocześnie wszystkie pozostałe Państwa-Strony o zamiarze przeprowadzenia lotu obserwacyjnego.

9. Okres czasu od przewidywanej godziny przybycia do punktu wejścia do zakończenia lotu obserwacyjnego nie przekracza 96 godzin, chyba że Strony uzgodnią inaczej. W przypadku gdy Strona obserwowana zażąda lotu demonstracyjnego, zgodnie z aneksem F do traktatu. Strona ta przedłuża 96-godzinny okres zgodnie z ustępem 4 rozdziału III aneksu F, jeśli Strona obserwująca potrzebuje dodatkowego czasu do pełnej realizacji planu misji.

10. Po przybyciu samolotu obserwacyjnego do punktu wejścia Strona obserwowana kontroluje osłony zamknięcia lub inne urządzenia uniemożliwiające pracę aparatury obserwacyjnej, zgodnie z aneksem E , aby upewnić się, że są one na właściwych miejscach, o ile wszystkie zainteresowane Państwa-Strony nie uzgodnią inaczej.

11. W przypadku gdy samolot obserwacyjny wystawia Strona obserwująca. Stronie obserwowanej przysługuje prawo do przeprowadzenia inspekcji przed lotem obserwacyjnym, zgodnie z rozdziałem I aneksu F, po przybyciu samolotu obserwacyjnego do punktu wejścia lub na lotnisko Otwartych Przystworzy. W przypadku, gdy zgodnie z ustępem 1 niniejszego rozdziału samolot obserwacyjny zapewnia Strona obserwowana, Stronie obserwującej przysługuje prawo do przeprowadzenia inspekcji aparatury obserwacyjnej przed lotem obserwacyjnym zgodnie z rozdziałem II aneksu F. O ile nie zostanie uzgodnione inaczej, inspekcje mają zakończyć się najpóźniej cztery godziny przed planowaną godziną rozpoczęcia lotu obserwacyjnego, podaną w planie lotu.

12. Strona obserwująca ma zapewnić, by przynajmniej jeden z członków załogi był w stanie swobodnie porozumiewać się z personelem Strony obserwowanej i jej władzami kontroli ruchu powietrznego w języku lub językach podanych w powiadomieniu przekazanym Stronie obserwowanej zgodnie z ustępem 4 niniejszego rozdziału.

13. Strona obserwowana dostarcza członkom załogi, po ich przybyciu do punktu wejścia lub na lotnisko Otwartych Przystworzy, z którego zaczyna się lot obserwacyjny, uaktualnioną prognozę pogody oraz informacje o warunkach nawigacyjnych i bezpieczeństwie lotu, w tym instrukcje dla lotników. Na żądanie informacje te będą zaktualizowane. Procedury nawigacyjne według przyrządów oraz informacje o lotniskach zapasowych na trasie lotu zostaną podane przy zatwierdzaniu planu misji zgodnie z wymogami rozdziału II niniejszego artykułu.

14. Wszystkie samoloty obserwacyjne wykonujące lot obserwacyjny zgodnie z niniejszym traktatem mają być użytkowane zgodnie z postanowieniami traktatu i zatwierdzonym planem lotu. Nie ograniczając postanowień ustępu 2 rozdziału II niniejszego artykułu, loty obserwacyjne wykonywane są również zgodnie z:

(A) opublikowanymi standardami ICAO i trybem postępowania zalecanym przez tę organizację oraz

(B) opublikowanymi krajowymi zasadami kontroli ruchu oraz procedurami i wytycznymi w zakresie bezpieczeństwa lotu Państwa-Strony, nad którego terytorium prowadzony jest lot.

15. Loty obserwacyjne mają pierwszeństwo przed wszelkim regularnym ruchem powietrznym. Strona obserwowana zapewnia wszelkie ułatwienia ze strony jej organów kontroli ruchu powietrznego w stosunku do lotów obserwacyjnych wykonywanych zgodnie z niniejszym traktatem;

16. Pilot-dowódca na pokładzie samolotu stanowi jedyną władzę w zakresie bezpieczeństwa lotu i jest odpowiedzialny za wykonanie planu lotu.

17. Strona obserwowana zapewnia:

(A) cel kalibracyjny umożliwiający sprawdzenie możliwości aparatury obserwacyjnej zgodnie z procedurami podanymi w rozdziale III w aneksie D do niniejszego traktatu, nad którym - na życzenie którejkolwiek ze Stron - będzie wykonany lot demonstracyjny lub obserwacyjny, dla każdego typu aparatury, jaka ma być użyta podczas lotu obserwacyjnego. Cel kalibracyjny ma być zlokalizowany w pobliżu lotniska, na którym przeprowadzana jest inspekcja przed lotem, zgodnie z aneksem F do niniejszego traktatu;

(B) zwykle komercyjne tankowanie samolotu i obsługę techniczną samolotu obserwacyjnego lub samolotu transportowego w punkcie wejścia, na lotnisku Otwartych Przystanków, na każdym lotnisku wyznaczonym do uzupełnienia paliwa oraz w punkcie wyjścia podanym w planie lotu, zgodnie z opublikowanymi danymi technicznymi wyznaczonego lotniska;

(C) posiłki oraz zakwaterowanie dla personelu Strony obserwującej oraz

(D) na życzenie Strony obserwującej, inne usługi, uzgodnione przez Strony obserwującą i obserwowaną, ułatwiające przeprowadzenie lotu obserwacyjnego.

18. Wszystkie koszty związane z wykonaniem lotu obserwacyjnego, w tym koszty nośników informacji oraz przetwarzania danych zebranych przez aparaturę obserwacyjną, zwracane są zgodnie z ustępem 9 rozdziału I aneksu L do niniejszego traktatu.

19. Przed startem samolotu obserwacyjnego z punktu wyjścia Strona obserwowana upewnia się, czy osłony apertur lub inne urządzenia uniemożliwiające pracę aparatury obserwacyjnej są umieszczone we właściwym miejscu zgodnie z aneksem E do niniejszego traktatu.

20. O ile nie uzgodniono inaczej, Strona obserwująca opuszcza punkt wyjścia najpóźniej 24 godziny po zakończeniu lotu obserwacyjnego, jeśli tylko pozwalają na to warunki pogodowe i stan techniczny samolotu obserwacyjnego lub samolotu transportowego; w przypadku wystąpienia takich trudności, odlot nastąpi tak szybko, jak tylko będzie to możliwe.

21. Strona obserwująca sporządza raport misji wykonania lotu obserwacyjnego zgodnie z formularzem opracowanym przez Komisję Konsultacyjną Otwartych Przystanków. Raport z wykonanej misji zawiera stosowne informacje, takie jak data i czas wykonania lotu, jego trasa i profil, warunki pogodowe, czas i lokalizacja każdego z okresów obserwacji dla poszczególnych urządzeń obserwacyjnych, przybliżona ilość danych zebranych przez aparaturę obserwacyjną oraz wyniki inspekcji osłon apertur bądź innych urządzeń uniemożliwiających pracę aparatury obserwacyjnej, zgodnie z artykułem VII i aneksem E. Raport z misji podpisany przez Stronę obserwującą i Stronę obserwowaną w punkcie wyjścia jest przekazywany przez Stronę obserwującą wszystkim pozostałym Państwom-Stronom w terminie siedmiu dni po opuszczeniu punktu wyjścia przez Stronę obserwującą.

Rozdział II

Warunki planowania misji

1. O ile nie uzgodniono inaczej. Strona obserwująca, po przybyciu na lotnisko Otwartych Przystanków, przedstawia Stronie obserwowanej plan misji proponowanego lotu obserwacyjnego, który spełnia wymogi ustępu 2 i 4 niniejszego rozdziału.

2. Plan misji może przewidywać lot obserwacyjny, który pozwala na obserwację dowolnego punktu na całym terytorium Strony obserwowanej, łącznie z obszarami wskazanymi przez Stronę obserwowaną jako przestrzeń powietrzna niebezpieczna w źródle wskazanym w aneksie I. Trasa samolotu obserwacyjnego może przebiegać w odległości do dziesięciu kilometrów (lecz nie mniej) od granicy państwa sąsiedniego, nie będącego Państwem-Stroną.

3. Plan misji może przewidywać, że lotnisko Otwartych Przystanków, na którym kończy się lot obserwacyjny, oraz punkt wyjścia mogą nie pokrywać się z lotniskiem Otwartych Przystanków, na którym lot się rozpoczyna, lub z punktem wejścia. Plan misji określa - jeśli ma to zastosowanie - czas rozpoczęcia lotu obserwacyjnego, wymagany czas i miejsce lądowań pośrednich dla uzupełnienia paliwa lub odpoczynku i czas wznowienia lotu obserwacyjnego po uzupełnieniu paliwa bądź odpoczynku w okresie 96 godzin, określonych w rozdziale I ustęp 9 niniejszego artykułu.

4. Plan misji zawiera wszelkie informacje niezbędne do sporządzenia planu lotu i przewiduje, że:

(A) lot obserwacyjny nie przekracza mającej zastosowanie maksymalnej odległości lotu zgodnie z postanowieniami aneksu A rozdział I ;

(B) trasa i profil lotu obserwacyjnego odpowiadają warunkom bezpieczeństwa lotów obserwacyjnych zgodnie ze standardami ICAO i zalecaną praktyką, z uwzględnieniem różnic pomiędzy przepisami obowiązującymi w poszczególnych Państwach-Stronach, nie naruszając postanowień ustępu 2 niniejszego rozdziału;

(C) plan misji uwzględnia informacje o niebezpiecznej przestrzeni powietrznej zgodnie z informacjami przedstawionymi w aneksie I ;

(D) wysokość lotu samolotu obserwacyjnego nad powierzchnią ziemi nie pozwala Stronie obserwującej na przekroczenie ograniczeń rozdzielczości terenowej aparatury obserwacyjnej zgodnie z postanowieniami artykułu IV ustęp 2;

(E) o ile nie uzgodniono inaczej, rozpoczęcie lotu obserwacyjnego nie może mieć miejsca wcześniej niż 24 godziny po przedłożeniu planu misji;

(F) samolot obserwacyjny wykonuje lot w linii prostej pomiędzy współrzędnymi lub punktami nawigacyjnymi wskazanymi w planie misji w zadeklarowanej kolejności oraz

(G) o ile nie uzgodniono inaczej, trasa lotu nie przecina się w tym samym punkcie częściej niż raz i samolot obserwacyjny nie zatacza kręgów nad pojedynczym punktem. Postanowienia niniejszej litery nie odnoszą się do startu, przelotów nad celami służącymi kalibracji lub lądowania samolotu obserwacyjnego.

5. Jeśli plan misji wypełniony przez Stronę obserwującą przewiduje przelot nad strefą niebezpieczną, Strona obserwowana:

(A) określa zagrożenie dla samolotu obserwacyjnego;

(B) ułatwia przeprowadzenie lotu obserwacyjnego drogą koordynacji lub ograniczenia działań określonych zgodnie z literą (A) niniejszego ustępu lub

(C) proponuje alternatywną wysokość, trasę lub czas przelotu.

6. Nie później niż na cztery godziny po przedłożeniu planu misji Strona obserwowana zatwierdza plan misji lub proponuje wprowadzenie do niego zmian zgodnie z artykułem VIII rozdział I ustęp 4 i 5 niniejszego rozdziału. Zmiany takie nie mogą uniemożliwić obserwacji jakiegokolwiek punktu na terytorium Strony obserwowanej, łącznie z obszarami wskazanymi

przez Stronę obserwowaną jako niebezpieczna przestrzeń powietrzna w źródle określonym w aneksie I do niniejszego traktatu. Z chwilą wyrażenia zgody plan misji podpisywany jest zarówno przez Stronę obserwującą, jak i przez Stronę obserwowaną. W przypadku gdy Strony nie osiągną porozumienia w sprawie planu misji w czasie ośmiu godzin od chwili przedłożenia pierwotnego planu misji. Strona obserwująca ma prawo odmowy przeprowadzenia lotu obserwacyjnego zgodnie z postanowieniami artykułu VIII niniejszego traktatu.

7. Jeśli planowana trasa lotu obserwacyjnego bliska jest granic innych Państw-Stron lub innych Państw, Strona obserwowana może powiadomić to Państwo lub te Państwa o planowanej trasie, dacie i czasie lotu obserwacyjnego.

8. Na podstawie uzgodnionego planu misji Państwo-Strona wystawiające samolot obserwacyjny, w koordynacji z drugim Państwem-Stroną, natychmiast wypełnia plan lotu o treści określonej w załączniku 2 do Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym i w formacie określonym w dokumencie ICAO Nr 4444-RAC/501/12. "Przepisy Służb Powietrznych i Służb Ruchu Powietrznego" ("Rules of the Air and Air Traffic Services") wraz z poprawkami lub zmianami.

Rozdział III

Postanowienia szczególne

1. W przypadku gdy samolot obserwacyjny wystawia Strona obserwująca. Stronie obserwowanej przysługuje prawo do wprowadzenia na pokład samolotu obserwacyjnego po jednym kontrolerze na każde stanowisko kontroli aparatury obserwacyjnej na pokładzie samolotu obserwacyjnego, a ponadto dwóch kontrolerów lotu i jednego tłumacza, o ile nie uzgodniono inaczej. Kontrolerzy lotu i tłumacze mają prawa i obowiązki określone w aneksie G do niniejszego traktatu.

2. Niezależnie od ustępu 1 niniejszego rozdziału w przypadku gdy Strona obserwująca korzysta z samolotu o maksymalnej masie startowej nieprzekraczającej 35 ton oraz gdy notyfikowana, zgodnie z rozdziałem I ustęp 5 litera (G) niniejszego artykułu, długość lotu obserwacyjnego nie przekracza 1500 km. Strona obserwująca ma obowiązek przyjęcia na pokład samolotu obserwacyjnego tylko dwóch kontrolerów lotu i jednego tłumacza, o ile nie uzgodniono inaczej.

3. Jeśli samolot obserwacyjny zapewnia Strona obserwowana, umożliwia ona personelowi Strony obserwującej jak najszybszą podróż do punktu wejścia Strony obserwowanej. Personel Strony obserwującej może wybrać do podróży do punktu wejścia środek transportu lądowego, wodnego lub powietrznego, łącznie z samolotem będącym własnością jakiegokolwiek Państwa-Strony. Przepisy odnoszące się do takiej podróży określono w aneksie E do niniejszego traktatu.

4. O ile nie uzgodniono inaczej, jeśli samolot obserwacyjny zapewnia Strona obserwowana. Strona obserwująca ma prawo do wprowadzenia na pokład samolotu obserwacyjnego po jednym reprezentancie lotu na każde stanowisko kontroli aparatury obserwacyjnej, na pokładzie samolotu, a ponadto dwóch reprezentantów lotu i jednego tłumacza. Reprezentanci lotu i tłumacze mają prawa i obowiązki określone w aneksie G do traktatu.

5. O ile nie uzgodniono inaczej, jeśli Państwo-Strona obserwujące dysponuje samolotem obserwacyjnym wystawionym przez Państwo-Stronę inne niż Strona obserwująca lub obserwowana. Strona obserwująca ma prawo do wprowadzenia na pokład samolotu obserwacyjnego po jednym reprezentancie na każde stanowisko kontroli aparatury obserwacyjnej, na pokładzie samolotu, a ponadto dwóch reprezentantów i jednego tłumacza. W przypadku tym stosuje się również postanowienia o kontrolerach lotu, tak jak

przedstawiono w ustępie 1 niniejszego rozdziału. Reprezentanci i tłumacze mają prawa i obowiązki określone w aneksie G do niniejszego traktatu.

Artykuł VII

Loty tranzytowe

1. Loty tranzytowe wykonywane przez Stronę obserwowaną do i z terytorium Strony obserwowanej dla potrzeb niniejszego traktatu rozpoczynają się na terytorium Strony obserwowanej lub innego Państwa-Strony.

2. Wszystkie Państwa-Strony przyjmują loty tranzytowe. Loty takie odbywają się w korytarzach powietrznych ustanowionych drogą porozumień międzynarodowych, o ile Państwa-Strony nie postanowiły inaczej, i zgodnie z przepisami krajowych służb kontroli ruchu powietrznego Państwa-Strony, w którego przestrzeni powietrznej odbywa się tranzyt. Strona obserwowająca powiadamia każde Państwo-Stronę, przez którego przestrzeń powietrzną odbywa się tranzyt, jednocześnie z powiadomieniem Strony obserwowanej, zgodnie z postanowieniami artykułu VI.

3. Używanie aparatury obserwacyjnej podczas lotu tranzytowego jest zabronione. W przypadku gdy samolot wykonujący lot tranzytowy wylądowuje na terytorium jednego z Państw-Stron, państwo to - po jego wylądowaniu i przed odlotem - dokonuje sprawdzenia osłon aparatury obserwacyjnej lub innych urządzeń uniemożliwiających jej użycie, dla upewnienia się, czy znajdują się one we właściwych miejscach.

Artykuł VIII

Zakazy, odstępstwa od planów lotów i sytuacje nadzwyczajne

Rozdział I

Zakaz lotów obserwacyjnych i zmiany planów misji

1. Strona obserwowana ma prawo zakazać wykonania lotu obserwacyjnego niezgodnego z postanowieniami niniejszego traktatu.

2. Strona obserwowana ma prawo zakazać wykonania lotu obserwacyjnego przed jego rozpoczęciem, jeśli Strona obserwowająca nie stawi się w punkcie wejścia w ciągu 24 godzin po planowanym czasie przybycia wskazanym w powiadomieniu przedstawionym zgodnie z postanowieniami artykułu VI rozdział I ustęp 5, o ile zainteresowane Państwa-Strony nie uzgodniły inaczej.

3. W przypadku gdy obserwowane Państwo-Strona zabrania wykonania lotu obserwacyjnego zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu lub aneksu F, zobowiązane jest ono niezwłocznie przedstawić fakty związane z tym zakazem w planie misji. W terminie siedmiu dni Strona obserwowana przedstawi wszystkim Państwom-Stronom za pośrednictwem kanałów dyplomatycznych pisemne wyjaśnienie zakazu odbycia lotu obserwacyjnego w raporcie z misji przedstawionym zgodnie z postanowieniami artykułu VI rozdział I ustęp 21. Zakazanego lotu obserwacyjnego nie odlicza się od kwoty przysługującej danym Państwom-Stronom.

4. Strona obserwowana ma prawo do proponowania zmian w planie lotu, jeśli zaistnieje którakolwiek z następujących okoliczności:

(A) warunki meteorologiczne wpływające negatywnie na bezpieczeństwo lotu;

(B) stan przewidzianego lotniska Otwartych Przystanków, lotnisk zapasowych lub lotnisk służących do uzupełniania paliwa uniemożliwia korzystanie z nich lub

(C) plan misji jest niezgodny z artykułem VI rozdział II ustęp 2 i 4.

5. W przypadku gdy Strona obserwowająca nie zgadza się na proponowane zmiany w planie misji, ma ona prawo do przedstawienia alternatywnych wariantów proponowanych zmian. W przypadku niemożności osiągnięcia porozumienia w terminie ośmiu godzin od

przedłożenia pierwotnego planu misji i jeśli Strona obserwująca uważa, że zmiany w planie misji ograniczają jej prawa nabyte w ramach niniejszego traktatu w odniesieniu do prowadzenia lotów obserwacyjnych, Strona obserwująca ma prawo odmowy wykonania lotu obserwacyjnego, a lotu tego nie odlicza się od kwot lotów przysługujących danym Państwom-Stronom.

6. W przypadku gdy Strona obserwująca uchyla się od wykonania lotu obserwacyjnego zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu lub aneksu F, zobowiązana jest niezwłocznie przedstawić uzasadnienie tej decyzji w planie misji przed wyjazdem Strony obserwującej. W terminie siedmiu dni od wyjazdu Strony obserwującej Strona obserwująca przesyła wszystkim pozostałym Państwom-Stronom za pośrednictwem kanałów dyplomatycznych pisemne uzasadnienie takiej decyzji w raporcie z misji przedstawianym zgodnie z postanowieniami artykułu VI rozdział I ustęp 21.

Rozdział II

Odstępstwa od planu lotu

1. W czasie lotu obserwacyjnego dopuszczalne są odstępstwa od planu lotu, jeśli są one spowodowane:

- (A) warunkami pogodowymi mającymi negatywny wpływ na bezpieczeństwo lotu;
- (B) trudnościami technicznymi związanymi z samolotem obserwacyjnym;
- (C) koniecznością udzielenia natychmiastowej pomocy medycznej dowolnej osobie na pokładzie lub
- (D) instrukcjami kontroli ruchu powietrznego związanymi z działaniem siły wyższej.

2. Ponadto, jeśli warunki pogodowe uniemożliwiają skuteczne wykorzystanie aparatury optycznej i termalnych skanerów liniowych, dopuszczalne są odstępstwa od planu lotu, pod warunkiem:

- (A) spełnienia wymogów bezpieczeństwa lotu;
- B) udzielenia zezwolenia przez służby kontroli ruchu powietrznego w przypadkach, w których jest to wymagane przez prawo danego państwa; oraz
- (C) nieprzekroczenia możliwości technicznych aparatury obserwacyjnej poza te, które są określone w artykule IV ustęp 2, o ile nie uzgodniono inaczej.

3. Strona obserwowana ma prawo zabronić użycia poszczególnych typów aparatury obserwacyjnej w czasie odstępstwa od planu lotu, które sprowadza samolot obserwacyjny poniżej minimalnej wysokości lotu dozwolonej dla użycia tej konkretnej aparatury obserwacyjnej zgodnie z ograniczeniem rozdzielczości terenowej określonym w artykule IV ustępie 2. Jeśli odstępstwo wymaga zmiany trasy lotu samolotu obserwacyjnego o więcej niż 50 kilometrów od trasy określonej w planie lotu, to po przekroczeniu tego limitu 50 kilometrów Strona obserwowana ma prawo zakazać użycia jakiegokolwiek aparatury obserwacyjnej zainstalowanej na samolocie obserwacyjnym.

4. Strona obserwująca ma prawo do skrócenia lotu obserwacyjnego w czasie jego trwania w przypadku awarii aparatury obserwacyjnej. Pilot - dowódca samolotu ma prawo skrócić lot obserwacyjny w przypadku trudności technicznych mających wpływ na bezpieczeństwo samolotu obserwacyjnego.

5. Jeśli odstępstwo od planu lotu dopuszczalne na warunkach ustępu 1 niniejszego rozdziału powoduje skrócenie lotu obserwacyjnego lub jeśli skrócenie takie wynika z sytuacji wymienionych w ustępie 4 niniejszego rozdziału, lot obserwacyjny jest wliczany do kwot obydwu Państw-Stron, chyba że skrócenie lotu jest spowodowane:

- (A) uszkodzeniem urządzenia obserwacyjnego na samolocie obserwacyjnym dostarczonym przez Stronę obserwowaną;

(B) trudnościami technicznymi odnoszącymi się do samolotu obserwacyjnego dostarczonego przez Stronę obserwowaną;

(C) pilną koniecznością udzielenia pomocy medycznej członkowi załogi samolotu Strony obserwowanej lub kontrolerom lotu;

(D) instrukcjami organów kontroli ruchu powietrznego związanymi z okolicznościami spowodowanymi działaniem siły wyższej.

W przypadkach takich Strona obserwująca ma prawo zdecydować, czy lot powinien być wliczony do kwot przysługujących obydwu Państwom-Stronom.

6. Dane zebrane przez aparaturę obserwacyjną mogą zostać zatrzymane przez Stronę obserwującą tylko wtedy, gdy lot obserwacyjny zostaje wliczony do kwot obydwu Państw-Stron.

7. W przypadku odstępstwa od planu lotu, pilot - dowódca samolotu podejmuje działania zgodnie z opublikowanymi krajowymi przepisami wykonywania lotów Strony obserwowanej. Po ustaniu działania czynników powodujących odstępstwo od planu lotu samolot obserwacyjny może - po uzyskaniu zgody służb kontroli ruchu powietrznego - kontynuować lot obserwacyjny zgodnie z planem. Dodatkowa odległość lotu obserwacyjnego samolotu będąca wynikiem takiego odstępstwa nie jest wliczana do maksymalnej odległości lotu.

8. Personel obydwu Państw-Stron na pokładzie samolotu obserwacyjnego jest niezwłocznie informowany o wszelkich odstępstwach od planu lotu.

9. Dodatkowe koszty wynikające z postanowień niniejszego artykułu podlegają zwrotowi zgodnie z aneksem L rozdziałem I ustępem 9 niniejszego traktatu.

Rozdział III

Sytuacje nadzwyczajne

1. W przypadku powstania sytuacji nadzwyczajnej pilot - dowódca samolotu kieruje się "Procedurami Służb Nawigacji Powietrznej - Przepisy Służb Powietrznych i Kontroli Ruchu Powietrznego" ("Procedures for Air Navigation Services - Rules of the Air and Air Traffic Services"), dokumentu ICAO Nr 4444-RAC/501/12 z odpowiednimi poprawkami i zmianami krajowych przepisów Strony obserwowanej i instrukcji wykonywania lotów samolotu obserwacyjnego.

2. Każdy samolot obserwacyjny zgłaszający sytuację nadzwyczajną uzyskuje dostęp do pełnego zakresu środków awaryjnych i nawigacyjnych Strony obserwowanej w celu zapewnienia jak najszybszego lądowania samolotu na najbliższym nadającym się do tego celu lotnisku.

3. W razie wypadku lotniczego z udziałem samolotu obserwacyjnego na terytorium Strony obserwowanej, operacje poszukiwawcze i ratunkowe będą prowadzone przez Stronę obserwowaną zgodnie z jej własnymi przepisami i procedurami obowiązującymi dla takich operacji.

4. Dochodzenie w sprawie wypadku lotniczego lub incydentu z udziałem samolotu obserwacyjnego jest prowadzone przez Stronę obserwowaną z udziałem Strony obserwującej zgodnie z zaleceniem ICAO przedstawionym w załączniku 13 do Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym "Dochodzenia w sprawie wypadków lotniczych" ("Investigation of Aviation Accidents") w wersji zmienionej lub poprawionej i zgodnie z krajowymi przepisami Strony obserwowanej.

5. Jeśli samolot obserwacyjny nie jest zarejestrowany w Państwie-Stronie obserwowanym, po zakończeniu dochodzenia wrak i pozostałości samolotu i aparatury

obserwacyjnej - o ile zostaną odnalezione i wydobyte - podlegają zwrotowi Stronie obserwującej lub Stronie, do której samolot należy, jeśli zgłosi ona taki wniosek.

Artykuł IX

Dane otrzymane z aparatury obserwacyjnej podczas lotów obserwacyjnych

Rozdział I

Postanowienia ogólne

1. Dla celów rejestracji danych zebranych przez aparaturę obserwacyjną w czasie lotów obserwacyjnych stosowane są następujące nośniki informacji:

(A) w przypadku panoramicznych i kadrowych aparatów fotograficznych - czarno-biały film fotograficzny;

(B) w przypadku kamer telewizyjnych - taśma magnetyczna;

(C) w przypadku termalnych skanerów liniowych - czarno-biały film fotograficzny lub taśma magnetyczna;

(D) w przypadku radaru obserwacji bocznej z syntetyczną aperturą - taśma magnetyczna.

W okresie tymczasowego obowiązywania niniejszego traktatu Komisja Konsultacyjna Otwartych Przystanków uzgodni format, w jakim takie dane mają być rejestrowane i wymieniane na innych nośnikach informacji.

2. Dane zgromadzone przez aparaturę obserwacyjną w czasie lotu obserwacyjnego pozostają na pokładzie samolotu obserwacyjnego do chwili zakończenia lotu obserwacyjnego. Przekazywanie danych zebranych przez aparaturę obserwacyjną z obserwacyjnego samolotu w czasie jego lotu jest zabronione.

3. Wszystkie rolki filmu fotograficznego i kasety lub rolki taśmy magnetycznej użytej do rejestracji danych zebranych przez aparaturę obserwacyjną w czasie trwania lotu obserwacyjnego są deponowane w pojemniku i pieczętowane w obecności Państw-Stron, natychmiast gdy jest to praktycznie możliwe po wyjęciu z aparatu obserwacyjnego.

4. Dane zgromadzone przez aparaturę obserwacyjną w czasie lotu obserwacyjnego są udostępniane Państwom-Stronom zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu i są przeznaczone do wykorzystania wyłącznie w celu osiągnięcia celów niniejszego traktatu.

5. W przypadku gdy na podstawie danych dostarczonych zgodnie z postanowieniami aneksu B rozdziału I niniejszego traktatu nośnik informacji, który ma być użyty przez Państwo-Stronę w czasie lotu obserwacyjnego, jest niekompatybilny z wyposażeniem drugiego Państwa-Strony w zakresie możliwości korzystania z tego nośnika informacji, zainteresowane Państwa-Strony uzgadniają procedury w celu zagwarantowania tego, żeby wszystkie dane zgromadzone podczas lotów obserwacyjnych mogły być przez nie wykorzystane pod względem procesu obróbki, sporządzania kopii i przechowywania.

Rozdział II

Dane z aparatury obserwacyjnej wykorzystującej film fotograficzny

1. W przypadku wymiany danych z dublowanych aparatów fotograficznych, aparaty, film i proces obróbki filmu muszą być jednakowe.

2. Jeśli dane otrzymane z pojedynczego aparatu fotograficznego podlegają wymianie, Państwo-Strony uzgodnią w ramach Komisji Konsultacyjnej Otwartych Przystanków, w okresie tymczasowego obowiązywania niniejszego traktatu, kwestię, czy odpowiedzialność za wywołanie oryginału filmu negatywowego ponosi Strona obserwująca czy Strona zapewniająca samolot obserwacyjny. Państwo-Strona wywołujące oryginalny film negatywowo jest odpowiedzialne za jakość jego obróbki i przedstawienie kopii pozytywowych lub negatywowych. W przypadku ustalenia Stron, że film stosowany w czasie lotu obserwacyjnego

na samolocie obserwacyjnym wystawionym przez Stronę obserwowaną będzie wywoływany przez Stronę obserwującą. Strona obserwowana nie ponosi odpowiedzialności za jakość jego obróbki.

3. Całość filmu wykorzystanego w czasie lotu obserwacyjnego jest wywoływana:

(A) w przypadku wywoływania oryginalnego negatywu filmu w obiekcie do obróbki filmów, zapewnionym przez Stronę obserwowaną w terminie nie późniejszym niż trzy dni - o ile nie uzgodniono inaczej - po przybyciu samolotu obserwacyjnego do punktu wyjścia;

(B) w przypadku wywoływania oryginalnego negatywu filmu w obiekcie obróbki filmów, zapewnionym przez Stronę obserwującą nie wcześniej niż w terminie dziesięciu dni od opuszczenia terytorium Strony obserwowanej przez samolot obserwacyjny.

4. Państwo-Strona, które wywołuje oryginał negatywu filmu, ma obowiązek przyjęcia w obiekcie obróbki filmów do dwóch przedstawicieli drugiego Państwa-Strony w celu nadzoru operacji rozpieczętowania kasety filmowej lub pojemnika i każdego etapu przechowywania, obróbki, kopiowania i przenoszenia oryginalnego negatywu zgodnie z postanowieniami aneksu K rozdział II niniejszego traktatu. Państwo-Strona kontrolujące obróbkę i kopiowanie filmu ma prawo do wyznaczenia takich przedstawicieli spośród obywateli swojego kraju obecnych na terytorium, na którym znajdują się urządzenia do wywoływania filmów zapewnione przez drugie Państwo-Stronę, pod warunkiem że osoby takie znajdują się na liście wyznaczonego personelu zgodnie z artykułem XIII rozdział I niniejszego traktatu. Państwo-Strona wywołujące film udziela w maksymalnie możliwym stopniu pomocy przedstawicielom drugiego Państwa-Strony w pełnieniu ich obowiązków wymienionych w niniejszym ustępie.

5. Z chwilą zakończenia lotu obserwacyjnego Państwo-Strona, do którego należy wywołanie oryginalnego negatywu filmu, dołącza 21-stopniowy pasek testu sensytometrycznego filmu tego samego typu, który stosowano w czasie lotu obserwacyjnego, lub naświetla 21-stopniowy klin optyczny na części rozbiegowej i na końcu każdej oryginalnej rolki negatywu filmu użytego w czasie lotu obserwacyjnego. Po zakończeniu obróbki negatywu i sporządzeniu kopii negatywu lub pozytywu Państwa-Strony porównują jakość obrazu 21-stopniowych pasków testu sensytometrycznego lub obrazu 21-stopniowych klinów optycznych z charakterystykami danego typu oryginalnego negatywu filmu lub kopii negatywu lub pozytywu filmu, przedłożonymi zgodnie z postanowieniami aneksu K rozdział I niniejszego traktatu.

6. W przypadku wywołania tylko jednego oryginalnego negatywu filmu:

(A) Strona obserwująca ma prawo zatrzymania lub otrzymania oryginalnego filmu negatywowego oraz

(B) Strona obserwowana ma prawo wyboru i otrzymania kompletnej kopii pierwszej generacji bądź pozytywowej lub negatywowej oryginalnego filmu negatywowego lub jej części. O ile nie uzgodniono inaczej, kopia taka jest:

(1) w tym samym formacie i rozmiarze filmu jak oryginalny film negatywowy;

(2) sporządzona natychmiast po wywołaniu oryginalnego negatywu;

(3) dostarczana przedstawicielom Strony obserwowanej bezzwłocznie po sporządzeniu kopii.

7. W przypadku wywołania dwóch oryginalnych filmów negatywowych:

(A) jeśli samolot obserwacyjny jest wystawiany przez Stronę obserwującą, Strona obserwowana ma prawo wyboru dowolnego z dwóch oryginalnych negatywów filmu po zakończeniu lotu obserwacyjnego, natomiast niewybrany oryginalny negatyw jest zatrzymywany przez Stronę obserwującą;

(B) jeśli samolot obserwacyjny jest wystawiany przez Stronę obserwowaną. Strona obserwująca ma prawo wyboru dowolnego z dwóch oryginalnych filmów negatywowych po zakończeniu lotu obserwacyjnego, a oryginalny film niewybrany jest zatrzymywany przez Stronę obserwowaną.

Rozdział III

Dane z aparatury obserwacyjnej wykorzystującej inne nośniki informacji

1. Państwo-Strona, które zapewnia samolot obserwacyjny, dokonuje rejestracji przynajmniej jednego kompletu danych zgromadzonych przez aparaturę obserwacyjną przy zastosowaniu innych nośników informacji.

2. W przypadku sporządzenia tylko jednego oryginalnego kompletu:

(A) jeśli samolot obserwacyjny wystawia Strona obserwująca, Strona obserwująca ma prawo do zachowania oryginalnego kompletu, a Strona obserwowana ma prawo do otrzymania kopii pierwszej generacji lub

(B) jeśli samolot obserwacyjny wystawia Strona obserwowana, Strona obserwująca ma prawo do otrzymania oryginalnego kompletu, a Strona obserwowana ma prawo do zachowania kopii pierwszej generacji;

3. W przypadku sporządzenia dwóch oryginalnych kompletów:

(A) po zakończeniu lotu obserwacyjnego, jeśli samolot obserwacyjny wystawia Strona obserwująca, Strona obserwowana ma prawo wyboru dowolnego z zestawów nośników informacji, przy czym zestaw niewybrany jest zatrzymywany przez Stronę obserwującą;

(B) po zakończeniu lotu obserwacyjnego, jeśli samolot obserwacyjny wystawia Strona obserwowana, Strona obserwująca ma prawo wyboru dowolnego z zestawów nośników informacji, przy czym zestaw niewybrany jest zatrzymywany przez Stronę obserwowaną.

4. W przypadku gdy samolot obserwacyjny wystawia Strona obserwująca. Strona obserwowana ma prawo do otrzymania danych zgromadzonych przez radar obserwacji bocznej z syntetyczną aperturą w formie informacji z fazy wstępnej lub obrazu radarowego, według jej wyboru.

5. W przypadku gdy samolot obserwacyjny wystawia Strona obserwowana. Strona obserwująca ma prawo do otrzymania danych zgromadzonych przez radar obserwacji bocznej z syntetyczną aperturą w formie wstępnej informacji fazowej lub obrazu radarowego, według jej wyboru.

Rozdział IV

Dostęp do danych z aparatury obserwacyjnej

Każde Państwo-Strona ma prawo do żądania i otrzymania od Strony obserwującej kopii danych zgromadzonych przez aparaturę w czasie lotu obserwacyjnego. Kopie takie przekazywane są w formie kopii pierwszej generacji sporządzonych z oryginalnych danych zebranych przez aparaturę obserwacyjną w czasie lotu obserwacyjnego. Państwo-Strona wnioskujące o wydanie kopii powiadamia również Stronę obserwowaną. Wniosek o wydanie kopii danych powinien zawierać następujące informacje:

- (A) Strona obserwująca;
- (B) Strona obserwowana;
- (C) data lotu obserwacyjnego;
- (D) typ aparatury obserwacyjnej, na której zgromadzono dane;
- (E) część lub części okresu obserwacji, w czasie których gromadzono dane;
- (F) typ i format dublującego nośnika informacji, negatywu lub pozytywu filmu fotograficznego albo taśmy magnetycznej.

Artykuł X

Komisja konsultacyjna otwartych przestworzy

1. W celu popierania celów i ułatwiania wdrażania postanowień niniejszego traktatu Państwa-Strony ustanawiają niniejszym Komisję Konsultacyjną Otwartych Przestworzy.

2. Komisja Konsultacyjna Otwartych Przestworzy podejmuje decyzje lub przedkłada zalecenia za jednomyślną zgodą. Jednomyślna zgoda oznacza brak sprzeciwu któregokolwiek z Państw-Stron wobec podjęcia decyzji lub przedłożenia zalecenia.

3. Każde Państwo-Strona ma prawo wniesienia przed Komisję Konsultacyjną Otwartych Przestworzy i włączenia do jej porządku obrad każdej kwestii odnoszącej się do niniejszego traktatu, łącznie z wszelkimi sprawami związanymi z przypadkami zapewnienia samolotu obserwacyjnego przez Stronę obserwowaną.

4. W ramach Komisji Konsultacyjnej Otwartych Przestworzy Państwa-Strony niniejszego traktatu:

(A) rozstrzygają sprawy związane z przestrzeganiem postanowień niniejszego traktatu;

(B) rozstrzygają niejasności i różnice w interpretacji zaistniałe w czasie wdrażania traktatu;

(C) rozstrzygają i podejmują decyzję w sprawie wniosków o przystąpienie do traktatu oraz

(D) zgodnie z postanowieniami niniejszego traktatu - uzgadniają środki techniczne i administracyjne uznane za niezbędne w następstwie przystąpienia do niniejszego traktatu innych państw.

5. Komisja Konsultacyjna Otwartych Przestworzy może proponować poprawki do niniejszego traktatu, do rozważenia i zatwierdzenia ich zgodnie z postanowieniami artykułu XVI. Komisja Konsultacyjna Otwartych Przestworzy może również uzgadniać poprawki służące poprawieniu wykonalności i efektywności niniejszego traktatu zgodne z jego postanowieniami. Usprawnienia odnoszące się tylko do modyfikacji rocznej dystrybucji kwot aktywnych zgodnie z postanowieniami artykułu III i aneksu A, uaktualniania i dodatków do kategorii lub zdolności aparatury obserwacyjnej, Jak określono w artykule IV, rewizji podziału kosztów zgodnie z postanowieniami aneksu L rozdział I ustęp 9, rozwiązań w zakresie dostępu do danych zgodnie z artykułem IX rozdział III i IV, oraz korzystania ze sprawozdań z misji zgodnie z artykułem VI rozdział I ustęp 21, a także mniej istotnych spraw o charakterze administracyjnym lub technicznym - są uzgadniane w ramach Komisji Konsultacyjnej Otwartych Przestworzy i nie się traktowane jako poprawki do niniejszego traktatu.

6. O ile nie postanowi inaczej Komisja Konsultacyjna Otwartych Przestworzy wnioskuje o wykorzystaniu obiektów i zaplecza administracyjnego Ośrodka Zapobiegania Konfliktom Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie lub innych obiektów istniejących w Wiedniu.

7. Postanowienia w zakresie działalności Komisji Konsultacyjnej Otwartych Przestworzy przedstawiono w aneksie L do niniejszego traktatu.

Artykuł XI

Powiadomienia i sprawozdania

Państwa-Strony przekazują powiadomienia i sprawozdania wymagane niniejszym traktatem w formie pisemnej. Państwa-Strony przekazują takie powiadomienia i sprawozdania za pośrednictwem kanałów dyplomatycznych lub - według własnego uznania - za pośrednictwem innych kanałów oficjalnych, takich jak sieć łączności KBWE.

Artykuł XII

Odpowiedzialność prawna

Zgodnie z prawem i zwyczajami międzynarodowymi Państwo-Strona jest zobowiązane do zapłacenia odszkodowań z tytułu szkód wyrządzonych innym Państwom-Stronom, osobom fizycznym i prawnym przynależnym do tych Państw-Stron lub ich własności w czasie realizacji niniejszego traktatu.

Artykuł XIII

Wyznaczanie personelu, przywileje i immunitety

Rozdział I

Wyznaczanie personelu

1. Z chwilą zdeponowania dokumentu o ratyfikacji dowolnemu z Depozytariuszy każde Państwo-Strona przedstawia pozostałym Państwom-Stronom do wglądu listę personelu wyznaczonego do realizacji wszelkich zobowiązań związanych z wykonywaniem lotów obserwacyjnych na rzecz tego Państwa-Strony, łącznie z kontrolą i obróbką danych uzyskanych z obserwacji. Lista taka nie może obejmować w danym okresie więcej niż 400 osób. Lista zawiera nazwisko, płeć, datę urodzenia, miejsce urodzenia, numer paszportu i funkcję każdej osoby uwidocznionej na liście. Każde Państwo-Strona ma prawo wniesienia poprawek do listy wyznaczonego personelu w terminie 30 dni od wejścia w życie niniejszego traktatu, a w okresie późniejszym - co sześć miesięcy.

2. W przypadku gdy którakolwiek osoba wskazana na oryginalnej lub na którejkolwiek z poprawionych list jest nie do zaakceptowania dla Państwa-Strony dokonującego przeglądu list. Państwo to, w terminie 30 dni od daty otrzymania listy, powiadamia Państwo-Stronę przedstawiając listę, że osoba taka jest dla niego nie do zaakceptowania. Osoby, wobec których nie zgłoszono zastrzeżeń w terminie 30 dni, są uważane za zaakceptowane. W przypadku gdy dowolne Państwo-Strona uzna w terminie późniejszym, że jakaś osoba jest dla niego nie do przyjęcia. Państwo to powiadamia Państwo-Stronę, które wyznaczyło tę osobę. Osoby, wobec których zgłoszono zastrzeżenia, są usuwane z listy uprzednio przedłożonej Państwu-Stronie zgłaszającemu zastrzeżenia.

3. Strona obserwowana zapewnia wizy i inne dokumenty niezbędne dla zagwarantowania każdej zaakceptowanej osobie wjazdu i możliwości przebywania na terytorium odpowiedniego Państwa-Strony w celu wypełniania obowiązków związanych z wykonywaniem lotów obserwacyjnych, łącznie z kontrolą obróbki danych uzyskanych z obserwacji. Wizy i inne niezbędne dokumenty są wydawane:

(A) nie później niż w terminie 30 dni po uznaniu osoby za zaakceptowaną, w którym to przypadku wiza musi być ważna w okresie nie krótszym niż 24 miesiące;

(B) nie później niż w ciągu 1 godziny po przybyciu osoby do punktu granicznego, w którym to przypadku wiza będzie ważna na okres trwania obowiązków tej osoby lub

(C) w każdym innym terminie ustalonym za obustronną zgodą zainteresowanych Państw-Stron.

Rozdział II

Przywileje i immunitety

1. W celu efektywnego wypełniania funkcji i dla potrzeb realizacji niniejszego traktatu - nie zaś dla korzyści osobistych - personelowi wyznaczonemu zgodnie z postanowieniami rozdziału I ustępu 1 przyznane zostają przywileje i immunitety, z jakich korzysta personel dyplomatyczny zgodnie z artykułem 29, artykułem 30 ustęp 2, artykułem 31 ustęp 1, 2 i 3 oraz artykułami 34 i 35 Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych, sporządzonej w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r., zwanej dalej Konwencją Wiedeńską. Wyznaczonemu personelowi przyznane zostają ponadto przywileje, z jakich korzysta personel dyplomatyczny

zgodnie z artykułem 36 ustęp 1 litera (b) Konwencji Wiedeńskiej, z wyłączeniem przedmiotów, których wwóz lub wywóz jest zabroniony prawem lub ograniczony przepisami o kwarantannie.

2. Wspomniane przywileje i immunitety zostają przyznane wyznaczonemu personelowi na cały okres pomiędzy przybyciem i opuszczeniem terytorium Strony obserwowanej oraz w okresie późniejszym w odniesieniu do czynności wykonanych wcześniej w czasie pełnienia obowiązków służbowych. Personelowi takiemu zostają przyznane również przywileje i immunitety, z jakich korzysta personel dyplomatyczny w czasie przekraczania terytorium innych Państw-Stron zgodnie z postanowieniami artykułu 40 ustęp 1 Konwencji Wiedeńskiej.

3. Strona obserwowająca może zrzec się immunitetu od jurysdykcji w przypadkach, które utrudniałyby wymiar sprawiedliwości, przy czym zrzeczenie się immunitetu pozostaje bez uszczerbku dla postanowień niniejszego traktatu. Zrzeczenie się immunitetu musi być wyraźne (w znaczeniu: nie może być dorozumiane). Zrzec się immunitetu w imieniu członków personelu niebędących obywatelami Strony obserwowanej może wyłącznie Państwo-Strona, którego obywatelami są ci członkowie personelu.

4. Niezależnie od przywilejów i immunitetów czy praw Strony obserwowanej określonych w niniejszym traktacie obowiązkiem wyznaczonego personelu jest przestrzeganie praw i przepisów Strony obserwowanej.

5. O ile postanowienia traktatu nie przewidują inaczej, środkiem transportu personelu przyznany zostaje taki sam immunitet od rewizji, rekwizycji, obciążenia lub tytułów egzekucyjnych, z jakiego korzystają misje dyplomatyczne zgodnie z artykułem 22 ustęp 3 Konwencji Wiedeńskiej.

Artykuł XIV

Państwa Beneluksu

1. Wyłącznie dla celów artykułów II do IX i artykułu XI, a także aneksów od A do I oraz aneksu K do niniejszego traktatu Królestwo Belgii, Wielkie Księstwo Luksemburga i Królestwo Niderlandów są traktowane jako jedno Państwo-Strona, zwane dalej Beneluksem.

2. Bez uszczerbku dla postanowień artykułu XV wspomniane wyżej Państwa-Strony mogą odstąpić od stosowania tego rozwiązania po notyfikacji wystosowanej do wszystkich pozostałych Państw-Stron traktatu. Rozwiązanie to zostanie uznane za nieistniejące począwszy od dnia 31 grudnia następującego po upływie okresu 60 dni po dokonaniu notyfikacji.

Artykuł V

Okres obowiązywania i występowanie z traktatu

1. Okres obowiązywania niniejszego traktatu jest nieograniczony.

2. Państwo-Strona ma prawo do wystąpienia z niniejszego traktatu. Państwo-Strona zamierzające wystąpić z traktatu powinno zawiadomić o takiej decyzji każdego z depozytariuszy oraz inne Państwa-Strony z co najmniej sześciomiesięcznym wyprzedzeniem przed datą planowanego wystąpienia. Depozytariusze niezwłocznie poinformują wszystkie pozostałe Państwa-Strony o takim zawiadomieniu.

3. W przypadku udzielenia przez Państwo-Stronę zawiadomienia o zamiarze wystąpienia z traktatu zgodnie z postanowieniami ustępu 2, depozytariusze zwołują konferencję Państw-Stron w terminie nie krótszym niż 30 dni i nie dłuższym niż 60 dni po otrzymaniu takiego zawiadomienia, w celu rozważenia wpływu takiego wystąpienia na niniejszy traktat.

Artykuł XVI

Poprawki i okresowe przeglądy

1. Każde Państwo-Strona ma prawo proponowania poprawek do niniejszego traktatu. Tekst każdej proponowanej poprawki przedkładany jest każdemu z depozytariuszy, który

przekazuje go wszystkim Państwom-Stronom do rozważenia. Na wniosek co najmniej trzech Państw-Stron złożony w terminie 90 dni od przekazania proponowanej poprawki depozytariusze zwołują konferencję Państw-Stron mającą na celu rozważenie proponowanej poprawki. Konferencja taka rozpocznie się w terminie nie krótszym niż 30 dni i nie dłuższym niż 60 dni po otrzymaniu trzeciego wniosku.

2. Poprawka do traktatu podlega zatwierdzeniu przez wszystkie Państwa-Strony albo poprzez złożenie depozytariuszowi w okresie 90 dni od przekazania proponowanej poprawki pisemnego zawiadomienia o zatwierdzeniu, albo poprzez zatwierdzenie na konferencji zwołanej zgodnie z postanowieniami ustępu 1. Przyjęta w ten sposób poprawka podlega ratyfikacji zgodnie z postanowieniami artykułu XVII ustęp 1 i wchodzi w życie w terminie 60 dni po zdeponowaniu dokumentów ratyfikacyjnych przez Państwa-Strony.

3. O ile co najmniej trzy Państwa-Strony nie złożyły wcześniej odpowiedniego wniosku, depozytariusze zwołują konferencję Państw-Stron w celu dokonania przeglądu procesu wdrażania niniejszego traktatu trzy lata po jego wejściu w życie, a następnie co 5 lat.

Artykuł XVII

Depozytariusze, wejście w życie i przystąpienie do Traktatu

1. Niniejszy traktat podlega ratyfikacji przez każde z Państw-Stron zgodnie z jego własnym prawem konstytucyjnym. Instrumenty ratyfikacyjne i instrumenty przystąpienia zostaną złożone Rządowi Kanady albo Rządowi Republiki Węgierskiej albo obydwu, wyznaczonym niniejszym na depozytariuszy. Niniejszy traktat rejestrowany jest przez depozytariuszy zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych.

2. Niniejszy traktat wchodzi w życie 60 dni po zdeponowaniu 20 dokumentów ratyfikacyjnych, łącznie z instrumentami depozytariuszy i Państw-Stron, których wyznaczona indywidualna kwota pasywna lotów obserwacyjnych określona w aneksie A wynosi osiem lub więcej.

3. Niniejszy traktat jest otwarty do podpisu przez Armenię, Azerbejdżan, Gruzję, Kazachstan, Kirgistan, Mołdowę, Tadżykistan, Turkmenię i Uzbekistan oraz podlega ratyfikacji przez te kraje. Każde z tych państw, które nie podpisze niniejszego traktatu przed jego wejściem w życie zgodnie z postanowieniami ustępu 2, może do niego przystąpić w każdym czasie przez złożenie dokumentu przystąpienia u jednego z depozytariuszy.

4. W okresie sześciu miesięcy od daty wejścia w życie niniejszego traktatu każde inne państwo-uczestnik KBWE może zgłosić akces do traktatu poprzez przedstawienie pisemnego wniosku jednemu z depozytariuszy. Depozytariusz otrzymujący taki wniosek przedstawia go bezzwłocznie wszystkim Państwom-Stronom. Państwa wnioskujące o przystąpienie do traktatu mogą również - na własne życzenie - przedstawić wniosek o przydział kwoty pasywnej i wysokość tej kwoty.

Kwestia ta powinna zostać wniesiona pod obrady kolejnego regularnego spotkania Komisji Konsultacyjnej Otwartych Przystworzy i rozstrzygnięta we właściwym trybie.

5. Po upływie okresu sześciu miesięcy od daty wejścia w życie niniejszego traktatu Komisja Konsultacyjna Otwartych Przystworzy może rozważyć przystąpienie do niniejszego traktatu każdego państwa, które w przekonaniu Komisji jest zdolne i pragnie wnieść swój wkład w realizację celów niniejszego traktatu.

6. Dla jakiegokolwiek państwa, które nie złożyło instrumentu ratyfikacyjnego do czasu wejścia traktatu w życie, lecz które ratyfikowało lub przystąpiło do traktatu później, traktat wchodzi w życie po upływie 60 dni od daty złożenia instrumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

7. Depozytariusze niezwłocznie informują wszystkie Państwa-Strony o:

- (A) dacie złożenia każdego z instrumentów ratyfikacyjnych i dacie wejścia w życie niniejszego traktatu;
- (B) dacie złożenia wniosku o przystąpienie, nazwie wnioskującego kraju i wyniku procedury;
- (C) dacie zdeponowania każdego instrumentu przystąpienia i dacie wejścia w życie traktatu dla każdego państwa, które do niego przystępuje;
- (D) zwołaniu konferencji, zgodnie z postanowieniami artykułów XV i XVI ;
- (E) wszelkich przypadkach wystąpienia z traktatu, zgodnie z postanowieniami artykułu XV , i o dacie takiego wystąpienia;
- (F) dacie wejścia w życie jakichkolwiek poprawek do niniejszego traktatu oraz
- (G) wszelkich innych sprawach, o których depozytariusze mają obowiązek informować Państwa-Strony.

Artykuł XVIII

Tymczasowe stosowanie i etapowe wdrażanie traktatu

W celu ułatwienia procesu wdrażania niniejszego traktatu pewne jego postanowienia stosowane są tymczasowo, podczas gdy inne wdrażane są etapowo.

Rozdział I

Stosowanie tymczasowe

1. Bez szkody dla postanowień artykułu XVII państwa-sygnatariusze zastosują tymczasowo następujące postanowienia niniejszego traktatu:

- (A) artykuł VI rozdział I ustęp 4;
- (B) artykuł X ustępy 1, 2, 3, 6 i 7;
- (C) artykuł XI ;
- (D) artykuł XIII rozdział I ustępy 1 i 2;
- (E) artykuł XIV oraz
- (F) aneks L rozdział I .

2. Tymczasowe stosowanie obowiązuje przez okres 12 miesięcy od daty otwarcia traktatu do podpisania. W przypadku gdy traktat nie wejdzie w życie przed wygaśnięciem okresu tymczasowego stosowania, okres ten może zostać przedłużony decyzją wszystkich państw-sygnatariuszy. Okres tymczasowego stosowania upływa z datą wejścia traktatu w życie, Państwa-Strony mogą jednak zdecydować o przedłużeniu okresu tymczasowego stosowania w odniesieniu do państw-sygnatariuszy, które nie ratyfikowały traktatu.

Rozdział II

Etapowe wdrażanie traktatu

1. Po wejściu w życie niniejszy traktat będzie wdrażany etapowo zgodnie z postanowieniami niniejszego rozdziału. Postanowienia ustępów 2-6 niniejszego rozdziału stosuje się w okresie od wejścia traktatu w życie do dnia 31 grudnia trzeciego roku następującego po roku wejścia traktatu w życie.

2. Bez względu na postanowienia artykułu IV ustęp 1, w okresie wskazanym w ustępie 1 niniejszego rozdziału żadne Państwo-Strona nie może stosować termalnego skanera liniowego, jeśli taki jest zainstalowany na pokładzie samolotu obserwacyjnego, chyba że Strona obserwowana i obserwująca uzgodniły inaczej. Aparaty takie nie podlegają homologacji na warunkach aneksu D . Jeśli usunięcie takiego aparatu z pokładu samolotu obserwacyjnego jest uciążliwe, to umieszczone na nim zostaną pokrywy lub inne urządzenia uniemożliwiające

korzystanie z niego w czasie wykonywania lotów obserwacyjnych zgodnie z postanowieniami artykułu IV ustęp 4.

3. Bez względu na postanowienia artykułu IV ustęp 9, w okresie wskazanym w ustępie 1 niniejszego rozdziału, żadne Państwo-Strona nie ma obowiązku wystawienia samolotu obserwacyjnego wyposażonego w aparaturę z każdej kategorii aparatury obserwacyjnej, o maksymalnych możliwościach technicznych i w liczbie określonej w artykule IV ustęp 2, pod warunkiem że samolot obserwacyjny jest wyposażony w:

(A) pojedynczy panoramiczny aparat fotograficzny lub

(B) nie mniej niż dwie sztuki fotograficznych aparatów kadrowych.

4. Bez względu na postanowienia aneksu B rozdział II ustęp 2 litera (A) niniejszego traktatu, w okresie określonym w ustępie 1 niniejszego rozdziału, nośniki informacji powinny być opisywane danymi zgodnie ze stosowaną praktyką Państw-Stron.

5. Bez względu na postanowienia artykułu VI rozdziału I ustęp 1, w okresie wskazanym w ustępie 1 niniejszego rozdziału, żadne Państwo-Strona nie ma prawa do otrzymania samolotu o wyspecyfikowanym zasięgu bez uzupełniania paliwa.

6. W okresie określonym w ustępie 1 niniejszego rozdziału podział kwot aktywnych zostanie ustalony zgodnie z postanowieniami aneksu A rozdział II ustęp 2 niniejszego traktatu.

7. Dalsze etapowe wprowadzanie dodatkowych kategorii aparatury obserwacyjnej lub podwyższanie możliwości technicznych istniejących kategorii aparatury obserwacyjnej należy do zadań Komisji Konsultacyjnej Otwartych Przewidywania zgodnie z postanowieniami artykułu IV ustęp 3 dotyczącymi takiego wprowadzania lub podwyższania.

(Artykuł XIX oraz aneksy i załączniki do aneksów opuszczono)

Konwencja o koncyliacji i arbitrażu w ramach KBWE, Sztokholm, 15 grudnia 1992 r.⁴

(DzU z 1999 r., nr 98, poz. 1138)

Państwa-Strony niniejszej konwencji, uczestniczące w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie,

świadome powinności rozwiązywania sporów na drodze pokojowej zgodnie z postanowieniami artykułu 2 ustęp 2 oraz artykułu 33 Karty Narodów Zjednoczonych;

podkreślając, iż nie jest ich zamiarem działanie na szkodę istniejących instytucji i mechanizmów, w tym Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Wspólnot Europejskich i Stałego Trybunału Arbitrażowego;

potwierdzając swoje uroczyste zobowiązanie do rozstrzygania swoich sporów za pomocą środków pokojowych oraz wolę rozwijania mechanizmów rozstrzygania sporów między uczestniczącymi Państwami;

przypominając, iż pełne wprowadzenie w życie wszystkich zasad i zobowiązań KBWE stanowi samo w sobie podstawowy element zapobiegania powstawaniu sporów między Państwami uczestniczącymi w KBWE;

⁴ Konwencja weszła w życie w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej 5 grudnia 1994 r.

zainteresowane dalszym rozwojem i umocnieniem zobowiązań, zwłaszcza uwzględnionych w Raplocie ze Spotkania Ekspertów ds. Pokojowego Załatwiania Sporów, przyjętego w Valletta i zaaprobowanego przez Radę Ministrów Spraw Zagranicznych KBWE na spotkaniu w Berlinie w dniach 19 i 20 czerwca 1991 r., uzgodniły, co następuje:

Rozdział I **Postanowienia ogólne**

Artykuł 1 **Utworzenie Sądu**

Zostaje utworzony Sąd Koncyliacyjny i Arbitrażowy w celu rozstrzygania, z zastosowaniem postępowania concyliacyjnego, a w razie potrzeby arbitrażowego, sporów, które zostaną wniesione zgodnie z postanowieniami konwencji.

Artykuł 2 **Komisje Pojednawcze i Trybunały Arbitrażowe**

1. Postępowanie pojednawcze prowadzi Komisja Pojednawcza powoływana dla każdego sporu. W skład Komisji wchodzi rozjemcy wylosowani z listy utworzonej zgodnie z postanowieniami artykułu 3.

2. Arbitraż prowadzi Trybunał Arbitrażowy powoływany dla każdego sporu. W skład Trybunału wchodzi arbitrzy wylosowani z listy utworzonej zgodnie z postanowieniami artykułu 4.

3. Rozjemcy i arbitrzy stanowią łącznie Sąd Koncyliacyjny i Arbitrażowy w ramach KBWE, zwany dalej "Sądem".

Artykuł 3 **Mianowanie rozjemców**

1. Każde z Państw-Stron konwencji mianuje, w terminie dwóch miesięcy od jej wejścia w życie, dwóch rozjemców, z których przynajmniej jeden musi być obywatelem tego Państwa. Drugi rozjemca może być obywatelem innego Państwa uczestniczącego w KBWE. Państwo przystępujące jako strona do niniejszej konwencji, po jej wejściu w życie, mianuje rozjemców w terminie dwóch miesięcy po wejściu w życie konwencji dla zainteresowanego Państwa.

2. Rozjemcy są wybierani spośród osób piastujących obecnie lub w przeszłości wyższe stanowiska międzynarodowe lub państwowe i posiadających uznane kwalifikacje w zakresie prawa międzynarodowego, stosunków międzynarodowych lub rozstrzygania sporów.

3. Rozjemcy są mianowani na okres sześciu lat, z możliwością przedłużenia. Nie mogą zostać odwołani ze swojej funkcji przez mianujące ich Państwo w trakcie kadencji. W przypadku śmierci, rezygnacji lub niezdolności do uczestnictwa w posiedzeniach, uznanej przez Biuro, zainteresowane Państwo mianuje nowego rozjemcę; kadencja nowego rozjemcy obejmuje pozostały okres kadencji jego poprzednika.

4. Po zakończeniu okresu kadencji rozjemcy w dalszym ciągu rozpatrują prowadzone przez nich sprawy.

5. Nazwiska rozjemców są przekazywane Sekretarzowi Sądu i umieszczane na liście, która jest przesyłana do Sekretariatu KBWE, celem przekazania jej Państwom uczestniczącym w KBWE.

Artykuł 4 **Mianowanie arbitrów**

1. Każde z Państw-Stron niniejszej konwencji mianuje, w terminie dwóch miesięcy od jej wejścia w życie, jednego arbitra oraz jednego zastępcę, którzy mogą być obywatelami tego

Państwa lub innego Państwa uczestniczącego w KBWE. Państwo przystępujące jako strona do niniejszej konwencji, po jej wejściu w życie, wyznacza swojego arbitra i jego zastępcę w terminie dwóch miesięcy po wejściu w życie konwencji dla zainteresowanego Państwa.

2. Arbitrzy i ich zastępcy muszą posiadać kwalifikacje wymagane w ich państwach przy mianowaniu na najwyższe urzędy w wymiarze sprawiedliwości bądź muszą być prawnikami o uznanej powszechnie kompetencji w zakresie prawa międzynarodowego.

3. Arbitrzy i ich zastępcy są mianowani na okres sześciu lat, a ich kadencja może zostać jeden raz odnowiona, przy czym nie mogą zostać odwołani z pełnionej funkcji przez mianujące ich Państwo w trakcie kadencji. W przypadku śmierci, rezygnacji lub niezdolności do uczestnictwa w posiedzeniach, uznanej przez Biuro, miejsce arbitra zajmie jego zastępca.

4. W przypadku śmierci, rezygnacji lub niezdolności do uczestnictwa w posiedzeniach arbitra i jego zastępcy, po uznaniu tego faktu przez Biuro, mianuje się nowego arbitra i jego zastępcę zgodnie z ustępem 1. Nowy arbiter i jego zastępca dokończą kadencję swoich poprzedników.

5. Regulamin Sądu może stanowić o częściowym odnowieniu kadencji arbitrów i ich zastępców.

6. Po wygaśnięciu kadencji arbitrzy w dalszym ciągu rozpatrują prowadzone przez nich sprawy.

7. Nazwiska arbitrów są przekazywane Sekretarzowi Sądu i umieszczane na liście, która jest przesyłana do Sekretariatu KBWE celem przekazania jej Państwom uczestniczącym w KBWE.

Artykuł 5

Niezawisłość członków Sądu i Sekretarza Sądu

Rozjemcy, arbitrzy oraz Sekretarz Sądu pełnią swoje funkcje w sposób w pełni niezawisły. Przed podjęciem swoich obowiązków składają przyrzeczenie, iż będą wypełniać swoje kompetencje w sposób bezstronny i sumienny.

Artykuł 6

Przywileje i immunitety

Rozjemcy, arbitrzy, Sekretarz Sądu, a także przedstawiciele i adwokaci stron prowadzących spór korzystają, w trakcie pełnienia obowiązków na terytorium Państw-Stron konwencji, z przywilejów i immunitetów przysługujących osobom działającym z ramienia Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.

Artykuł 7

Biuro Sądu

1. Biuro Sądu składa się z Prezesa, wiceprezesa oraz trzech pozostałych członków.

2. Prezesa Sądu wybierają spośród swego grona członkowie Sądu. Prezes przewodniczy Biuru.

3. Rozjemcy i arbitrzy wybierają ze swego grona po dwóch członków Biura i ich zastępców.

4. Członkowie Biura wybierają spośród swego grona wiceprezesa. Jeżeli Prezesem zostanie wybrany arbiter, wiceprezes jest wybierany spośród rozjemców; jeżeli Prezesem zostanie wybrany rozjemca, wiceprezes jest wybierany spośród arbitrów.

5. Procedury wyboru Prezesa, a także pozostałych członków Biura i ich zastępców, ustala regulamin Sądu.

Artykuł 8

Procedura orzekania

1. Orzeczenia Sądu zapadają większością głosów członków uczestniczących w głosowaniu. Członkowie wstrzymujący się od głosu nie są uważani za uczestniczących w głosowaniu.

2. Orzeczenia Biura są podejmowane większością głosów jego członków.

3. Orzeczenia Komisji Pojednawczej oraz Trybunałów Arbitrażowych zapadają większością głosów ich członków, którzy nie mogą wstrzymywać się od głosowania.

4. W przypadku równej liczby głosów, rozstrzygający będzie głos oddany przez przewodniczącego posiedzenia.

Artykuł 9

Sekretarz Sądu

Sąd mianuje swojego Sekretarza i może postanowić w razie potrzeby o wyznaczeniu innych urzędników. Regulamin pracowników Sekretariatu zostanie opracowany przez Biuro i przyjęty przez Państwa-Strony niniejszej konwencji.

Artykuł 10

Siedziba

1. Siedzibę Sądu ustanawia się w Genewie.

2. Komisja Pojednawcza oraz Trybunał Arbitrażowy mogą prowadzić sesję w innym miejscu na wniosek stron prowadzących spór i za zgodą Biura.

Artykuł 11

Regulamin Sądu

1. Sąd uchwała własny regulamin, który podlega zatwierdzeniu przez Państwa-Strony niniejszej konwencji.

2. Regulamin Sądu określa w pierwszym rzędzie reguły proceduralne stosowane przez Komisje Pojednawcze i Trybunał Arbitrażowy, powoływane zgodnie z niniejszą konwencją. Stanowi on o tym, które z podanych reguł nie mogą zostać uchylone za zgodą stron prowadzących spór.

Artykuł 12.

Języki robocze

Zasady stosowania języków określa regulamin Sądu.

Artykuł 13

Protokół finansowy

Nie naruszając postanowień artykułu 17 wszystkie koszty związane z Sądem poniosą Państwa-Strony niniejszej konwencji. Postanowienia regulujące zasady obliczania kosztów, przygotowywania projektu i zatwierdzenia corocznego budżetu Sądu, podziału kosztów między Państwami-Stronami konwencji, prowadzenia kontroli finansowej zestawień rachunkowych Sądu oraz inne podobne sprawy zawiera protokół finansowy, który jest przyjmowany przez Komitet Wyższych Urzędników. Protokół będzie wiążący dla Państwa z chwilą przystąpienia do konwencji.

Artykuł 14

Okresowe sprawozdanie

Biuro przedkłada Radzie KBWE, za pośrednictwem Komitetu Wyższych Urzędników, roczne sprawozdanie z działalności objętej niniejszą konwencją.

Artykuł 15

Powiadomienia dotyczące wniosków o wszczęcie postępowania pojednawczego lub arbitrażu Sekretarz Sądu przekazuje do Sekretariatu KBWE powiadomienia dotyczące

wszystkich wniosków o wszczęcie postępowania pojednawczego lub arbitrażu, celem niezwłocznego przekazania ich Państwowi uczestniczącym w KBWE.

Artykuł 16.

Postępowanie stron - środki tymczasowe

1. W trakcie prowadzenia sprawy strony sporu wstrzymują się od wszelkich działań mogących zaostrzyć sytuację lub utrudnić bądź uniemożliwić rozstrzygnięcie sporu.

2. Komisja Pojednawcza może zwrócić stronom prowadzącym spór uwagę na środki, jakie strony powinny przedsięwziąć, aby nie dopuścić do zaostrzenia sporu lub utrudnienia jego rozstrzygnięcia.

3. Trybunał Arbitrażowy powołany do rozstrzygnięcia sporu może wskazać środki tymczasowe, jakie strony prowadzące spór powinny przedsięwziąć zgodnie z postanowieniami artykułu 26 ustęp 4.

Artykuł 17

Koszty procesowe

Strony prowadzące spór i wszelkie strony interweniujące ponoszą wszystkie koszty własne.

Rozdział II

Kompetencje

Artykuł 18

Kompetencje Komisji i Trybunału

1. Każde Państwo-Strona niniejszej konwencji może przedłożyć Komisji Pojednawczej jakikolwiek spór z innym Państwem-Stroną, który nie został rozstrzygnięty w wyniku negocjacji prowadzonych w odpowiednio długim czasie.

2. Spory mogą zostać wniesione do Trybunału Arbitrażowego zgodnie z warunkami podanymi w artykule 26.

Artykuł 19

Zabezpieczenie istniejących środków rozstrzygnięcia sporu

1. Komisja Pojednawcza lub Trybunał Arbitrażowy powołany do rozstrzygnięcia sporu wstrzyma się od wszelkich dalszych działań, jeżeli:

a) przed wniesieniem sporu do Komisji lub Trybunału został on wniesiony do sądu lub do trybunału, którego właściwości w odniesieniu do prowadzonego sporu strony zobowiązane są przyjąć zgodnie z obowiązującym prawem bądź jeżeli taki organ wydał orzeczenie dotyczące meritum sporu;

b) strony sporu przyjęły z góry wyłączną właściwość organu sądowego innego niż Trybunał powołany zgodnie z niniejszą konwencją, w którego kompetencji leży wydawanie orzeczeń z mocą wiążącą w odniesieniu do wniesionego sporu, bądź jeżeli strony sporu zdecydowały się na jego rozstrzygnięcie wyłącznie za pomocą innych środków.

2. Komisja Pojednawcza powołana do rozstrzygnięcia sporu wstrzyma się od wszelkich dalszych działań, jeżeli, nawet po wniesieniu do niej sporu, jedna lub wszystkie strony wniosą spór do sądu lub trybunału, którego właściwość w odniesieniu do sporu jego strony zobowiązane są uznać z mocy obowiązującego prawa.

3. Komisja Pojednawcza odłoży rozpatrywanie sporu, jeżeli spór został wniesiony do innego organu, któremu przysługują kompetencje do przedstawiania propozycji w odniesieniu do tego sporu. Jeżeli takie wcześniejsze działania nie doprowadzą do rozstrzygnięcia sporu, Komisja podejmie prace na wniosek stron lub jednej ze stron prowadzących spór, zgodnie z postanowieniami artykułu 26 ustęp 1.

4. Podpisując, ratyfikując lub przystępując do niniejszej konwencji Państwo może wnieść zastrzeżenie w celu zapewnienia zgodności mechanizmów rozstrzygania sporów wynikających z tej konwencji z innymi sposobami rozstrzygania sporów, wynikającymi z uzgodnień międzynarodowych odnoszących się do danego Państwa.

5. W przypadku zakończenia sporu przez strony w dowolnym terminie Komisja lub Trybunał wykreśli spór ze swojej listy po otrzymaniu pisemnego potwierdzenia od wszystkich zainteresowanych stron, iż spór został zakończony.

6. W przypadku różnicy zdań między stronami co do kompetencji Komisji lub Trybunału w odniesieniu do sporu, decyzję w tej sprawie podejmie Komisja lub Trybunał.

Rozdział III

Postępowanie pojednawcze

Artykuł 20

Wniosek o powołanie Komisji Pojednawczej

1. Każde Państwo-Strona niniejszej konwencji może złożyć Sekretarzowi Sądu podanie z wnioskiem o powołanie Komisji Pojednawczej w związku ze sporem prowadzonym przez nie z jednym lub wieloma Państwami-Stronami. Dwa lub więcej Państw-Stron może wspólnie złożyć podanie Sekretarzowi Sądu.

2. Wniosek o powołanie Komisji Pojednawczej może również wynikać z postanowień umowy zawartej przez dwa lub więcej Państw-Stron bądź przez jedno lub wiele Państw-Stron z jednym lub wieloma Państwami uczestniczącymi w KBWE. Powiadomienie o zawarciu umowy jest przekazywane Sekretarzowi Sądu.

Artykuł 21

Powołanie Komisji Pojednawczej

1. Każda strona sporu wyznacza z listy rozjemców, sporządzonej zgodnie z artykułem 3, jednego rozjemcę wchodzącego w skład Komisji.

2. W przypadku gdy więcej niż dwa Państwa są stronami sporu w tym samym sporze, Państwa dochodzące tych samych interesów mogą uzgodnić wyznaczenie jednego rozjemcy. Jeżeli nie dojdzie do takiego uzgodnienia, każda ze stron sporu wyznaczy tę samą liczbę rozjemców do górnej granicy ustalonej przez Biuro.

3. Każde Państwo będące stroną w sporze przedstawionym Komisji Pojednawczej i nie będące jednocześnie stroną niniejszej konwencji może wyznaczać osobę wchodzącą w skład Komisji z listy rozjemców sporządzonej zgodnie z artykułem 3 bądź wybraną spośród innych osób będących obywatelami Państwa uczestniczącego w KBWE. W takim przypadku przy rozpatrywaniu sporu osobie tej przysługiwać będą prawa i obowiązki na równi z pozostałymi członkami Komisji. Osoby te pełnić będą swoje funkcje w sposób niezawisły i złożą zapewnienie wymagane zgodnie z artykułem 5 przed włączeniem do składu Komisji.

4. Niezwłocznie po otrzymaniu podania lub umowy z wnioskiem o powołanie Komisji Pojednawczej Prezes Sądu porozumie się ze stronami sporu w sprawie wyznaczenia pozostałych członków Komisji.

5. Biuro wyznaczy trzech dalszych rozjemców wchodzących w skład Komisji. Biuro może zwiększyć lub zmniejszyć tę liczbę, która jednak zawsze musi być nieparzysta. Do Komisji mogą zostać również wybrani członkowie Biura i ich zastępcy umieszczeni na liście rozjemców.

6. Komisja wybiera swego przewodniczącego spośród członków wyznaczonych przez Biuro.

7. Regulamin Sądu określi procedury stosowane w przypadku wniesienia sprzeciwu wobec wyznaczenia jednego z członków Komisji, bądź w przypadku odmowy lub niezdolności członka do uczestniczenia w posiedzeniach Komisji po jej ukonstytuowaniu lub w trakcie posiedzeń.

8. Biuro w pierwszej kolejności podejmuje decyzje w odniesieniu do wszelkich niejasności związanych z zastosowaniem tego artykułu.

Artykuł 22.

Procedura powołania Komisji Pojednawczej

1. Jeżeli wniosek o powołanie Komisji Pojednawczej został złożony w formie podania, w podaniu tym musi zostać podany przedmiot sporu, nazwa strony lub nazwy stron, którym został złożony wniosek, a także nazwisko(a) rozjemcy(ów) wyznaczonego(y) przez stronę(y) sporu występującej(y) z wnioskiem. Ponadto w podaniu są pokrótce opisane dotychczas podjęte środki zmierzające do rozstrzygnięcia sporu.

2. Niezwłocznie po otrzymaniu podania Sekretarz Sądu powiadamia drugą stronę sporu bądź pozostałe strony sporu wskazaną(e) w podaniu. W terminie piętnastu dni od daty powiadomienia druga strona, bądź pozostałe strony w sporze, wyznaczy(a) rozjemcę lub rozjemców zasiadającego(y) w Komisji. Biuro wyznacza odpowiednią liczbę rozjemców, jeżeli w terminie tym jedna lub więcej stron w sporze nie wyznaczy członka lub członków Komisji, do których wyznaczenia strona lub strony są upoważnione. Rozjemca(y) jest(sa) wyznaczony(ani) spośród rozjemców mianowanych zgodnie z artykułem 3 przez zainteresowaną stronę bądź każdą z zainteresowanych stron, bądź, w przypadku gdy strony te nie wyznaczyły jeszcze rozjemców, spośród pozostałych rozjemców nie wyznaczonych przez drugą stronę lub pozostałe strony w sporze.

3. Jeżeli wniosek o powołanie Komisji Pojednawczej wynika z umowy, w umowie tej musi zostać podany przedmiot sporu. Jeżeli brak jest porozumienia co do przedmiotu sporu w całości lub części, każda ze stron przedstawi swoje stanowisko w odniesieniu do przedmiotu sporu.

4. Jednocześnie z wniesieniem przez wszystkie strony wniosku o powołanie Komisji Pojednawczej z mocy umowy, każda ze stron przekaze Sekretarzowi nazwisko rozjemcy lub nazwiska rozjemców, których wyznaczyła do uczestnictwa w pracach Komisji.

Artykuł 23

Postępowanie pojednawcze

1. Postępowanie pojednawcze jest poufne, a wszystkim stronom sporu przysługuje prawo do wypowiedzi. Po porozumieniu się ze stronami w sporze Komisja Pojednawcza określi tryb postępowania zgodnie z postanowieniami artykułów 10 i 11 i regulaminem Sądu.

2. O ile strony w sporze wyrażą zgodę, Komisja Pojednawcza może zwrócić się do dowolnego Państwa-Strony niniejszej konwencji zainteresowanego rozstrzygnięciem sporu z zaproszeniem do wzięcia udziału w postępowaniu.

Artykuł 24

Cel postępowania pojednawczego

Komisja Pojednawcza pomaga stronom prowadzącym spór w znalezieniu rozwiązania sporu zgodnie z prawem międzynarodowym i ich zobowiązaniami wynikającymi z uczestnictwa w KBWE.

Artykuł 25

Wynik postępowania pojednawczego

1. W przypadku osiągnięcia przez strony sporu, z pomocą Komisji Pojednawczej, wzajemnie zadowolającego rozstrzygnięcia sporu, strony spiszą warunki rozstrzygnięcia we

wnioskach podsumowujących, podpisanych przez ich przedstawicieli oraz członków Komisji. Podpisanie dokumentu zakończy postępowanie. Rada KBWE zostanie poinformowana o powodzeniu postępowania pojednawczego przez Komitet Wyższych Urzędników.

2. Komisja Pojednawcza sporządzi raport końcowy, jeżeli uzna, iż zostały zbadane wszystkie aspekty sporu i możliwości znalezienia rozwiązania. Raport zawiera propozycje Komisji odnoszące się do pokojowego rozstrzygnięcia sporu.

3. Raport Komisji Pojednawczej zostanie przekazany wszystkim stronom w sporze, którym przysługuje okres trzydziestu dni do zapoznania się z raportem i poinformowania przewodniczącego Komisji o tym, czy są skłonne przyjąć proponowane rozstrzygnięcia.

4. Jeżeli strony w sporze nie przyjmą proponowanego rozstrzygnięcia, jego przyjęcie przez drugą stronę lub pozostałe strony przestanie być dla nich wiążące.

5. Raport jest przekazywany Radzie KBWE przez Komitet Wyższych Urzędników, jeżeli w terminie podanym w ustępie 3 strony prowadzące spór nie przyjmą proponowanego rozstrzygnięcia.

6. Sporządza się raport w celu niezwłocznego powiadomienia Rady KBWE przez Komitet Wyższych Urzędników o zaistnieniu sytuacji, w których strona nie stawiała się na postępowanie pojednawcze lub odstąpiła od postępowania po jego rozpoczęciu.

Rozdział IV

Arbitraż

Artykuł 26

Wniosek o powołanie Trybunału Arbitrażowego

1. Wniosek o wszczęcie postępowania arbitrażowego może zostać wniesiony w dowolnym terminie za porozumieniem dwóch lub więcej Państw-Stron niniejszej konwencji albo jednego lub kilku Państw-Stron niniejszej konwencji i jednego lub kilku Państw uczestniczących w KBWE.

2. Państwa-Strony niniejszej konwencji mogą, przekazując powiadomienie skierowane do depozytariusza w dowolnym terminie, zadeklarować, iż uznają za obligatoryjne, ipso facto i bez specjalnego porozumienia, orzeczenie Trybunału Arbitrażowego na zasadzie wzajemności. Deklaracja ta wydawana jest na czas nieograniczony bądź na określony okres czasu i może obejmować wszystkie spory bądź wyłączać spory dotyczące integralności terytorialnej państwa, jego obrony narodowej, suwerennych praw do terytorium lądowego bądź współroszczeń o zwierzchnictwo nad innymi obszarami.

3. Wniosek o wszczęcie postępowania arbitrażowego przeciw Państwu-Stronie niniejszej konwencji, które złożyło deklarację określoną w ustępie 2, może mieć formę podania doręczonego Sekretarzowi Sądu dopiero po upływie okresu trzydziestu dni od przekazania Radzie KBWE, zgodnie z postanowieniami artykułu 25 ustęp 5, raportu Komisji Pojednawczej, która rozpatrywała spór.

4. W przypadku wniesienia sporu przed Trybunał Arbitrażowy zgodnie z niniejszym artykułem, Trybunał może, z mocy własnych postanowień bądź na wniosek jednej lub wszystkich stron prowadzących spór, wskazać środki tymczasowe, jakie powinny podjąć strony sporu celem uniknięcia zaostrzenia sporu, utrudnień w jego rozwiązywaniu, bądź niemożności wprowadzenia w życie przyszłej decyzji Trybunału, w wyniku postępowania jednej lub kilku stron sporu.

Artykuł 27

Sprawy wnoszone przed Trybunał Arbitrażowy

1. Jeżeli wniosek o arbitraż wynika z umowy, w umowie tej musi zostać podany przedmiot sporu. Jeżeli brak jest porozumienia co do przedmiotu sporu w całości lub części, każda ze stron przedstawi swoje stanowisko w odniesieniu do przedmiotu sporu.

2. Jeżeli wniosek o arbitraż został wniesiony w formie podania, w podaniu musi zostać podany przedmiot sporu, wskazane Państwa-Strony niniejszej konwencji, przeciwko którym jest on skierowany, a także musi zawierać główne fakty i podstawy prawne uzasadniające wniosek. Niezwłocznie po otrzymaniu podania Sekretarz Sądu przekaze powiadomienie pozostałym Państwom-Stronom lub stronom wyszczególnionym w podaniu.

Artykuł 28

Powołanie Trybunału Arbitrażowego

1. Po wpłynięciu wniosku o arbitraż zostaje powołany Trybunał Arbitrażowy.

2. Arbitrzy wyznaczeni przez strony w związku ze sporem zgodnie z artykułem 4 są z urzędu członkami Trybunału. W przypadku gdy więcej niż dwa Państwa są stronami w tym samym sporze, Państwa dochodzące tych samych interesów mogą uzgodnić wyznaczenie jednego arbitra.

3. Biuro wyznaczy spośród arbitrów zespół członków Trybunału tak, by łączna liczba członków wyznaczonych przez Biuro przewyższała o jedną osobę liczbę członków wyznaczonych z urzędu. Do składu Trybunału mogą zostać wyznaczeni członkowie Biura i ich zastępcy, figurujący na liście arbitrów.

4. Członek wyznaczony z urzędu zostanie zastąpiony przez swojego zastępcę, jeżeli nie będzie mógł uczestniczyć w posiedzeniach Trybunału bądź brał udział w jakimkolwiek charakterze w prowadzeniu sprawy wynikającej ze sporu wniesionego przed Trybunał. Jeżeli zastępca znajdować się będzie w tej samej sytuacji, zainteresowane Państwo wyznaczy członka rozpatrującego spór zgodnie z warunkami podanymi w ustępie 5. W przypadku zakwestionowania prawa członka bądź jego (jej) zastępcy do zasiadania w Trybunale, decyzję w tej materii podejmie Biuro.

5. Każde państwo będące stroną w sporze wniesionym przed Trybunał Arbitrażowy i nie będące jednocześnie stroną niniejszej konwencji może wyznaczyć osobę wchodzącą w skład Trybunału z listy arbitrów sporządzonej zgodnie z artykułem 4 bądź wybraną spośród innych osób będących obywatelami Państwa uczestniczącego w KBWE. Tak wyznaczona osoba musi spełniać warunki podane w artykule 4 ustęp 2, a przy rozpatrywaniu sporu przysługiwać jej będą prawa i obowiązki na równi z pozostałymi członkami Trybunału. Osoba ta pełnić będzie swoje funkcje w sposób w pełni niezawisły i złoży przed włączeniem w skład Trybunału zapewnienie wymagane zgodnie z artykułem 5.

6. Trybunał wyznacza przewodniczącego Trybunału spośród członków wyznaczonych przez Biuro.

7. W przypadku niemożności uczestnictwa jednego z członków Trybunału, wyznaczonego przez Biuro, w posiedzeniach Trybunału, członek ten nie zostanie zastąpiony do czasu, gdy liczba członków wyznaczonych przez Biuro spadnie poniżej liczby członków z urzędu, czyli członków wyznaczonych przez strony do rozwiązania sporu zgodnie z ustępem 5. W takim przypadku Biuro wyznaczy jednego lub więcej członków zgodnie z ustępami 3 i 4 niniejszego artykułu. Nowy przewodniczący nie zostanie wybrany w razie wyznaczenia jednego lub więcej nowych członków, chyba, że właśnie przewodniczący Trybunału jest tym członkiem, który nie może brać udziału w posiedzeniach.

Artykuł 29

Postępowanie arbitrażowe

1. Wszystkim stronom w sporze przysługuje prawo do przedstawienia swoich racji w trakcie postępowania arbitrażowego, prowadzonego zgodnie z zasadami sprawiedliwego prowadzenia procesu. Postępowanie składać się będzie z części pisemnej i części ustnej.

2. Trybunałowi Arbitrażowemu przysługują w odniesieniu do stron w sporze uprawnienia śledcze i dochodzeniowe niezbędne do wypełnienia zadań Trybunału.

3. Każde Państwo uczestniczące w KBWE i uważające, iż jego szczególne interesy natury prawnej zostaną naruszone w wyniku decyzji Trybunału, może, w terminie piętnastu dni od przekazania powiadomienia przez Sekretariat KBWE zgodnie z artykułem 15, skierować do Sekretarza Sądu wnioski o podjęcie interwencji. Wniosek taki zostanie niezwłocznie przekazany stronom w sporze oraz Trybunałowi powołanemu do rozstrzygnięcia sporu.

4. W przypadku stwierdzenia przez Państwo interweniujące, iż zostały naruszone jego interesy, Państwu temu przysługiwać będzie prawo do uczestniczenia w postępowaniu w zakresie niezbędnym do ochrony jego interesów. Odnośna część decyzji Trybunału będzie wiążąca dla Państwa interweniującego.

5. Stronom prowadzącym spór przysługuje okres trzydziestu dni do przekazania Trybunałowi swoich uwag na temat wniosku o zezwolenie na interwencję. Decyzję o zasadności wniosku podejmuje Trybunał.

6. Posiedzenia Trybunału są zamknięte, jeżeli Trybunał nie zadecyduje inaczej na wniosek stron prowadzących spór.

7. W przypadku niestawienia się strony lub stron sporu na rozprawę, druga strona lub strony w sporze może(gą) wystąpić do Trybunału o wydanie orzeczenia na korzyść jej lub ich roszczeń. Przed wydaniem takiego orzeczenia Trybunał musi się upewnić co do swojej właściwości oraz zbadać, czy roszczenia strony lub stron postępowania są uzasadnione.

Artykuł 30

Funkcja Trybunału Arbitrażowego

Zadaniem Trybunału Arbitrażowego jest rozstrzyganie zgodnie z prawem międzynarodowym sporów kierowanych do Trybunału. Postanowienie to nie ogranicza uprawnień Trybunału do orzekania *ex aequo et bono*, za zgodą stron w sporze.

Artykuł 31

Orzeczenie arbitrażowe

1. Orzeczenie Trybunału Arbitrażowego zawiera przesłanki, na których zostało oparte. Każdy członek Trybunału jest upoważniony do zgłoszenia zdania odrębnego lub *votum separatum*, jeżeli orzeczenie w całości lub w części nie wynika z jednomyślnej decyzji członków Trybunału Arbitrażowego.

2. Nie naruszając postanowień artykułu 29 ustęp 4, orzeczenie Trybunału ma moc wiążącą jedynie między stronami w sporze i w odniesieniu do sprawy, której dotyczy.

3. Orzeczenie jest ostateczne i nie podlega apelacji. Jednak strony lub strona sporu mogą wnieść o przedstawienie wykładni i zakresu orzeczenia. Jeżeli strony w sporze nie uzgodnią inaczej, wniosek taki zostanie złożony w nieprzekraczalnym terminie sześciu miesięcy od daty wydania orzeczenia. Po wplynięciu spostrzeżeń stron sporu, Trybunał w możliwie krótkim terminie przedstawi wykładnię orzeczenia.

4. Podanie o rewizję orzeczenia może zostać wniesione jedynie na podstawie ujawnienia nowych faktów o decydującym znaczeniu, które w chwili wydawania orzeczenia nie były znane Trybunałowi i stronie lub stronom sporu wnoszącym o przeprowadzenie rewizji. Podanie o przeprowadzenie rewizji musi zostać wniesione najpóźniej w terminie sześciu miesięcy po ujawnieniu nowych faktów. Po upływie dziesięciu lat od daty orzeczenia żadne podanie o przeprowadzenie rewizji nie zostanie uwzględnione.

5. Jeżeli tylko będzie to możliwe, wniosek o przedstawienie wykładni lub podanie wnoszące o przeprowadzenie rewizji powinny zostać rozpatrzone przez ten sam Trybunał, który wydał orzeczenie. W przypadku gdy Biuro uzna to za niemożliwe, powołany zostanie inny Trybunał zgodnie z postanowieniami artykułu 28.

Artykuł 32

Ogłoszenie orzeczenia arbitrażowego

Orzeczenie jest ogłaszane przez Sekretarza Sądu. Zatwierdzony egzemplarz jest przekazywany stronom w sporze oraz Radzie KBWE przez Komitet Wyższych Urzędników.

Rozdział V

Postanowienia końcowe

Artykuł 33

Podpisanie i wejście w życie konwencji

1. Niniejsza konwencja będzie udostępniona do podpisania przez państwa uczestniczące w KBWE przez Rząd Szwecji do dnia 31 marca 1993 r. Konwencja podlega ratyfikacji.

2. Państwa uczestniczące w KBWE, które nie podpisały tej konwencji, mogą do niej przystąpić w późniejszym terminie.

3. Niniejsza konwencja wchodzi w życie (1) w terminie dwóch miesięcy od daty złożenia dwunastego dokumentu ratyfikacji lub przystąpienia.

4. W stosunku do każdego Państwa, które ratyfikuje lub przystąpi do konwencji po złożeniu dwunastego dokumentu ratyfikacji lub przystąpienia, konwencja wejdzie w życie w terminie dwóch miesięcy po złożeniu przez to Państwo dokumentu ratyfikacji lub przystąpienia do konwencji.

5. Depozytariuszem konwencji będzie Rząd Szwecji.

Artykuł 34

Zastrzeżenia

Do niniejszej konwencji nie mogą być składane zastrzeżenia, o ile nie zostało to wyraźnie stwierdzone.

Artykuł 35

Poprawki

1. Poprawki do niniejszej konwencji są przyjmowane zgodnie z poniższymi ustępami.

2. Wniesienie poprawek do niniejszej konwencji może zaproponować każde z Państw-Stron konwencji. Depozytariusz powiadomi o propozycji Sekretariat KBWE w celu przekazania jej Państwom uczestniczącym w KBWE.

3. W przypadku przyjęcia proponowanego tekstu poprawki przez Radę KBWE, zostanie on przekazany przez depozytariusza Państwom-Stronom niniejszej konwencji do zaaprobowania zgodnie z ich wymogami konstytucyjnymi.

4. Każda poprawka wchodzi w życie z trzydziestym dniem od przekazania depozytariuszowi przez wszystkie Państwa-Strony konwencji informacji o jej przyjęciu.

Artykuł 36

Wypowiedzenie

1. Każde Państwo-Strona niniejszej konwencji może w dowolnym terminie wypowiedzieć konwencję, kierując notyfikację o tym do depozytariusza.

2. Wypowiedzenie nabierze mocy po upływie jednego roku od daty otrzymania notyfikacji przez depozytariusza.

3. Niniejsza konwencja jednakże będzie w dalszym ciągu obowiązywać stronę wypowiedającą w odniesieniu do postępowań prowadzonych w chwili wejścia w życie wypowiedzenia konwencji. Postępowania takie będą prowadzone do ich zakończenia.

Artykuł 37

Notyfikacje i komunikaty

Notyfikacje i komunikaty są przekazywane przez depozytariusza Sekretarzowi Sądu oraz do Sekretariatu KBWE celem dalszego ich przekazania Państwom uczestniczącym w KBWE.

Artykuł 38

Państwa nie będące stronami konwencji

Zgodnie z prawem międzynarodowym potwierdza się niniejszym, iż żadne z postanowień tej konwencji nie może być interpretowane w celu nałożenia zobowiązań i powinności na te Państwa uczestniczące w KBWE, które nie są stronami konwencji, o ile nie odnoszą się one wyraźnie do tych Państw i nie zostaną przez nie wyraźnie zaakceptowane na piśmie.

Artykuł 39

Postanowienia przejściowe

1. W terminie czterech miesięcy od daty wejścia w życie niniejszej konwencji Sąd przystąpi do wyboru członków Biura Sądu, uchwalenia regulaminu oraz wyznaczenia Sekretarza Sądu zgodnie z postanowieniami artykułów 7, 9 i 11. Rząd państwa siedziby Sądu podejmie we współpracy z depozytariuszem niezbędne przygotowania.

2. Do czasu wyznaczenia Sekretarza Sądu jego obowiązki wynikające z artykułu 3 ustęp 5 oraz artykułu 4 ustęp 7 pełnić będzie depozytariusz.

(Protokół finansowy przyjęty zgodnie z art. 13 opuszczono)

Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów, Paryż, 13 stycznia 1993 r.

(DzU z 1999 r., nr 63, poz. 703, załącznik)

Preambuła

Państwa-Strony niniejszej Konwencji,

zdecydowane działać w celu osiągnięcia rzeczywistego postępu w kierunku powszechnego i całkowitego rozbrojenia pod ścisłą i skuteczną kontrolą międzynarodową, włączając w to zakaz i likwidację wszystkich rodzajów broni masowego zniszczenia,

pragnąc wnieść wkład w realizację celów i zasad Karty Narodów Zjednoczonych,

przypominając, że Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych wielokrotnie potępiło wszystkie działania sprzeczne z zasadami i celami Protokołu w sprawie zakazu używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz środków bakteriologicznych, podpisanego w Genewie 17 czerwca 1925 roku (Protokół Genewski z 1925 r.),

uznając, że niniejsza Konwencja potwierdza zasady i cele Protokołu Genewskiego z 1925 r. i Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu, podpisanej w Londynie, Moskwie i Waszyngtonie dnia 10 kwietnia 1972 r. oraz zobowiązania przyjęte na ich podstawie,

mając na uwadze cel określony w artykule IX Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu,

zdecydowanie, dla dobra całej ludzkości, całkowicie wyeliminować możliwość użycia broni chemicznej przez wprowadzenie w życie postanowień niniejszej Konwencji, uzupełniając tym samym zobowiązania przyjęte na podstawie Protokołu Genewskiego z 1925,

uznając zawarty w stosownych umowach i odnośnych zasadach prawa międzynarodowego zakaz użycia herbicydów jako środka prowadzenia wojny,

uważając, że osiągnięcia w dziedzinie chemii powinny być używane wyłącznie dla dobra ludzkości,

pragnąc ułatwić swobodę handlu związkami chemicznymi, a także współpracę międzynarodową oraz wymianę informacji naukowo-technicznej w dziedzinie działalności chemicznej dla celów nie zabronionych na mocy niniejszej Konwencji, w celu wzmocnienia rozwoju ekonomicznego i technologicznego wszystkich Państw-Stron,

przekonane, że całkowity i skuteczny zakaz prowadzenia badań, produkcji, nabywania, gromadzenia, przechowywania, przekazywania i użycia broni chemicznej oraz jej zniszczenie, stanowi konieczny krok na drodze do osiągnięcia tych wspólnych celów, uzgodniły co następuje:

Artykuł I

Zobowiązania ogólne

1. Każde Państwo-Strona niniejszej Konwencji zobowiązuje się nigdy, w żadnych okolicznościach:

(a) nie prowadzić badań, produkować, w żaden inny sposób nabywać, gromadzić lub przechowywać broni chemicznej lub przekazywać pośrednio lub bezpośrednio broń chemiczną komukolwiek;

(b) nie używać broni chemicznej;

(c) nie podejmować jakichkolwiek wojskowych przygotowań do użycia broni chemicznej;

(d) nie pomagać, zachęcać lub skłaniać kogokolwiek w dowolny sposób do podejmowania jakiejkolwiek działalności zabronionej Państwu-Stronie na mocy niniejszej Konwencji.

2. Każde Państwo-Strona zobowiązuje się zniszczyć broń chemiczną będącą jego własnością lub w jego posiadaniu albo znajdującą się w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli, zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji.

3. Każde Państwo-Strona zobowiązuje się zniszczyć wszelką broń chemiczną, którą porzuciło na terytorium innego Państwa-Strony, zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji.

4. Każde Państwo-Strona zobowiązuje się zniszczyć wszelkie obiekty służące do produkcji broni chemicznej, będące jego własnością lub w jego posiadaniu, albo znajdujące się w dowolnym miejscu podlegającym jurysdykcji lub kontroli, zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji.

5. Każde Państwo-Strona zobowiązuje się nie używać chemicznych środków policyjnych jako środków prowadzenia wojny.

Artykuł II

Definicje i kryteria

Dla celów niniejszej Konwencji:

1. "Broń chemiczna" oznacza niżej wymienione, występujące razem lub oddzielnie:

(a) toksyczne związki chemiczne i ich prekursorzy, z wyłączeniem tych przypadków, które są przeznaczone do celów nie zabronionych na mocy niniejszej konwencji, pod warunkiem, że ich rodzaje i ilości są zgodne z takimi celami;

(b) amunicję i urządzenia, specjalnie zaprojektowane dla spowodowania śmierci lub innej szkody poprzez toksyczne właściwości związków chemicznych, wyszczególnionych w ustępie (a), wyzwalanych w rezultacie zastosowania takiej amunicji i urządzeń;

(c) wszelki sprzęt specjalnie zaprojektowany do użycia w bezpośrednim związku z zastosowaniem amunicji i urządzeń określonych w ustępie (b).

2. "Toksyczny związek chemiczny" oznacza: dowolny związek chemiczny, który przez swoje działanie na procesy życiowe może spowodować śmierć, czasowe obezwładnienie lub trwałą szkodę ludziom lub zwierzętom. Obejmuje to wszystkie tego rodzaju związki chemiczne, niezależnie od ich pochodzenia lub metody ich produkcji, bez względu na zastosowanie ich w obiektach, w amunicji lub gdzie indziej. (W celu stosowania niniejszej Konwencji, toksyczne związki chemiczne, które mają być przedmiotem środków weryfikacyjnych, umieszczone są w wykazach zawartych w Załączniku dotyczącym związków chemicznych).

3. "Prekursor" oznacza: każdy reagent, zastosowany w dowolnym etapie produkcji toksycznego związku chemicznego, niezależnie od stosowanego procesu produkcyjnego. Pojęcie to obejmuje każdy kluczowy składnik binarnego lub wieloskładnikowego układu chemicznego. (W celu stosowania niniejszej Konwencji, prekursory, które mają być przedmiotem środków weryfikacyjnych są umieszczone w wykazach zawartych w Załączniku dotyczącym związków chemicznych).

4. Kluczowy składnik binarnego lub wieloskładnikowego układu chemicznego (określany dalej jako "kluczowy składnik") oznacza: prekursor, który odgrywa najważniejszą rolę w określeniu toksycznych właściwości końcowego produktu i szybko reaguje z innymi związkami chemicznymi w binarnym lub wieloskładnikowym układzie chemicznym.

5. "Stara broń chemiczna" oznacza:

(a) broń chemiczną wyprodukowaną przed 1925 r.; lub

(b) broń chemiczną wyprodukowaną w okresie między 1925 r. i 1946 r., której stan pogorszył się do tego stopnia, że nie może być już używana jako broń chemiczna.

6. "Porzucona broń chemiczna" oznacza: broń chemiczną, włącznie ze starą bronią chemiczną, porzuconą przez jakiegokolwiek państwo po 1 stycznia 1925 r. na terytorium innego państwa bez jego zgody.

7. "Chemiczny środek policyjny" oznacza: każdy związek chemiczny nie umieszczony w wykazach, który może szybko wywołać w organizmie człowieka podrażnienie narządów zmysłów lub fizyczne obezwładnienie, zanikające w krótkim czasie po zaprzestaniu działania.

8. "Obiekt do produkcji broni chemicznej":

(a) oznacza każdy sprzęt, a także każdy budynek, w którym znajduje się taki sprzęt, zaprojektowany, wybudowany lub użyty w dowolnym czasie, począwszy od 1 stycznia 1946 r.:

(i) do produkcji związków chemicznych na etapie ("końcowy etap technologiczny"), gdzie przepływ materiałów zawiera w czasie funkcjonowania sprzętu:

(1) jakiegokolwiek związek chemiczny umieszczony w wykazie I Załącznika dotyczącego związków chemicznych; lub

(2) jakiegokolwiek inny związek chemiczny, który nie ma zastosowania do celów nie zabronionych na mocy niniejszej Konwencji, w ilości powyżej jednej tony rocznie na terytorium Państwa-Strony, lub w innym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli, lecz który może być użyty do celów broni chemicznej; lub

(ii) do napełniania broni chemicznej, w tym między innymi do napełniania związkami chemicznymi umieszczonymi w Wykazie I amunicji, urządzeń lub pojemników, które

wchodzą w skład kompletnej amunicji i urządzeń binarnych lub elementów pocisków chemicznych, stanowiących część kompletnej jednolitej amunicji i urządzeń, oraz załadowania pojemników i elementów pocisków chemicznych w odpowiednią amunicję i urządzenia;

(b) nie oznacza:

(i) dowolnego obiektu posiadającego zdolność do syntezy związków chemicznych wymienionych w ustępie (a) (i), w ilości mniejszej niż 1 tona rocznie;

(ii) dowolnego obiektu, w którym jeden ze związków chemicznych występujących w ustępie 8a) (i) jest był otrzymywany jako nieunikniony produkt uboczny działalności prowadzonej w celach nie zabronionych przez niniejszą Konwencję, pod warunkiem że ilość takiego produktu ubocznego nie przekracza 3% całkowitej ilości produktu i że obiekt jest przedmiotem deklaracji i inspekcji zgodnie z Załącznikiem dotyczącym stosowania Konwencji i weryfikacji (określanym dalej jako "Załącznik dotyczący weryfikacji");

(iii) pojedynczego obiektu o niewielkiej zdolności produkcyjnej wytwarzającego związku chemiczne umieszczone w Wykazie 1 do celów nie zabronionych przez niniejszą Konwencję, jak to zostało określone w części VI Załącznika dotyczącego weryfikacji.

9. "Cele nie zabronione przez niniejszą Konwencję" oznaczają:

(a) cele przemysłowe, rolnicze, badawcze, medyczne, farmaceutyczne lub inne cele pokojowe;

(b) cele ochrony, to jest pozostające w bezpośrednim związku z ochroną przed toksycznymi związkami chemicznymi i ochroną przed bronią chemiczną;

(c) cele wojskowe nie związane z użyciem broni chemicznej i niezależne od użycia toksycznych właściwości związków chemicznych jako środka prowadzenia wojny;

(d) cele utrzymania porządku publicznego, włączając w to uśmierzanie rozruchów wewnętrznych.

10. "Zdolność produkcyjna" oznacza: roczną ilościową zdolność wytwarzania określonego związku chemicznego w oparciu o aktualnie stosowany proces technologiczny lub, jeśli ten proces nie jest jeszcze stosowany - zaplanowaną do wytworzenia w określonym obiekcie. Uznaje się ją za równą zdolności nominalnej lub jeśli nie jest ona zdefiniowana - zdolności projektowanej. Zdolność nominalna oznacza ilość produktu, jaką można otrzymać w warunkach optymalnych do wytworzenia maksymalnej ilości tego produktu w danym obiekcie produkcyjnym, określoną w jednej lub wielu produkcjach testowych. Zdolność projektowa oznacza wyliczoną teoretycznie ilość produktu wytworzonego.

11. "Organizacja" oznacza Organizację ds. Zakazu Broni Chemicznej ustanowioną zgodnie z artykułem VIII niniejszej Konwencji.

12. Dla celów artykułu VI:

(a) "Produkcja" związku chemicznego oznacza jego uzyskiwanie na drodze reakcji chemicznej;

(b) "Przetwarzanie" związku chemicznego oznacza proces fizyczny, taki jak wytwarzanie, wytrącanie ekstrakcji i oczyszczanie, w czasie której związek chemiczny nie jest przekształcany w inny związek chemiczny;

(c) "Zużycie" związku chemicznego oznacza jego zamianę w inny związek chemiczny na drodze reakcji chemicznej.

Artykuł III

Deklaracje

1. Każde Państwo-Strona przedstawi nie później niż 30 dni od dnia wejścia dla niego w życie niniejszej Konwencji, deklaracje, w których:

(a) W odniesieniu do broni chemicznej:

(i) zadeklaruje, czy jest właścicielem lub posiadaczem jakiegokolwiek broni chemicznej, albo czy w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli znajduje się jakakolwiek broń chemiczna;

(ii) wskaże dokładną lokalizację, łączną ilość, szczegółowy wykaz broni chemicznej, której jest właścicielem lub posiadaczem, albo która jest rozmieszczona w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli, stosownie do ustępów 1-3 części IV (A) Załącznika dotyczącego weryfikacji z wyjątkiem broni chemicznej, o której jest mowa w punkcie (iii);

(iii) powiadomi o istnieniu wszelkiej broni chemicznej na swoim terytorium, której właścicielem lub posiadaczem jest inne państwo i rozmieszczonej w dowolnym miejscu, podlegającym jurysdykcji lub kontroli innego państwa, zgodnie z ustępem 4 części IV (A) Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(iv) zadeklaruje, czy przekazywało lub otrzymywało od 1 stycznia 1946 r. pośrednio lub bezpośrednio jakakolwiek broń chemiczną, a także wskaże fakty przekazywania i otrzymywania takiej broni, stosownie do ustępu 5 części IV (A) Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(v) przedstawi swój ogólny plan zniszczenia broni chemicznej, której jest właścicielem lub posiadaczem, albo która jest rozmieszczona w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli, stosownie do ustępu 6 części IV (A) Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(b) W odniesieniu do starej broni chemicznej i porzuconej broni chemicznej:

(i) zadeklaruje, czy posiada na swoim terytorium starą broń chemiczną i przedstawi wszystkie posiadane na jej temat informacje, zgodnie z ustępem 3 części IV (B) Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(ii) zadeklaruje, czy posiada na swoim terytorium porzuconą broń chemiczną i przedstawi wszystkie posiadane na jej temat informacje, zgodnie z ustępem 8 części IV (B) Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(iii) zadeklaruje, czy porzuciło broń chemiczną na terytorium innych Państw i przedstawi wszystkie posiadane na jej temat informacje, zgodnie z ustępem 10 części IV (B) Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(c) W odniesieniu do obiektów do produkcji broni chemicznej;

(i) zadeklaruje, czy jest lub było właścicielem lub posiadaczem jakichkolwiek obiektów do produkcji broni chemicznej, albo czy takie obiekty są lub były rozmieszczone w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli w okresie od 1 stycznia 1946;

(ii) wskaże każdy obiekt do produkcji broni chemicznej, którego było lub jest właścicielem lub posiadaczem, albo który jest lub był rozmieszczony w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli w okresie od 1 stycznia 1946 r. stosownie do ustępu 1 części V Załącznika dotyczącego weryfikacji z wyjątkiem obiektów, o których mowa w punkcie (iii);

(iii) powiadomi o istnieniu każdego obiektu do produkcji broni chemicznej, który znajduje się lub znajdował na jego terytorium, a którego właścicielem lub posiadaczem jest lub było inne Państwo, i który jest lub był rozmieszczony w dowolnym miejscu podlegającym jurysdykcji lub kontroli innego państwa w okresie od 1 stycznia 1946 r., zgodnie z ustępem 2 części V Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(iv) zadeklaruje, czy przekazywało lub otrzymywało bezpośrednio lub pośrednio jakikolwiek sprzęt do produkcji broni chemicznej począwszy od 1 stycznia 1946 r., a także wskaże fakty przekazywania lub przyjmowania takiego sprzętu, zgodnie z ustępami 3-5 części V Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(v) przedstawi ogólny plan zniszczenia każdego obiektu do produkcji broni chemicznej, którego jest właścicielem lub posiadaczem, albo który jest rozmieszczony w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli, zgodnie z ustępem 6 części V Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(vi) wskaże środki, które powinny zostać podjęte w celu zamknięcia każdego obiektu do produkcji broni chemicznej, którego jest właścicielem lub posiadaczem, albo który jest rozmieszczony w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli, zgodnie z ustępem 1(i) części V Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(vii) przedstawi ogólny plan każdej czasowej konwersji dowolnego obiektu do produkcji broni chemicznej, którego jest właścicielem lub posiadaczem, albo który jest rozmieszczony w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli, w obiekt do niszczenia broni chemicznej, zgodnie z ustępem 7 części V Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(d) W odniesieniu do innych obiektów:

Wskaże dokładną lokalizację, charakter i ogólny zakres działalności każdego obiektu lub budowli, będących jego własnością lub w jego posiadaniu albo rozmieszczonych w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli, i który byk zaprojektowany, zbudowany lub używany począwszy od 1 stycznia 1946 r. głównie do prowadzenia badań nad bronią chemiczną. Taka deklaracja powinna obejmować, między innymi, laboratoria a także poligony i obiekty doświadczalne.

(e) W odniesieniu do chemicznych środków policyjnych:

Wskaże nazwę chemiczną, wzór strukturalny oraz numer rejestracyjny w Chemical Abstracts Service (CAS), jeżeli został przyznany, dla każdego związku chemicznego, który posiada dla uśmierzenia rozruchów. W przypadku ewentualnej zmiany, taka deklaracja podlega uaktualnieniu nie później niż 30 dni od dnia jej rzeczywistego zajścia.

2. Postanowienia niniejszego artykułu oraz stosownych postanowień części IV Załącznika dotyczącego weryfikacji, według uznania Państwa-Strony, mogą nie mieć zastosowania do broni chemicznej zakopanej na jego terytorium przed 1 stycznia 1977 r., i która pozostaje zakopana, albo która została zatopiona w morzu przed 1 stycznia 1985 r.

Artykuł 4

Broń chemiczna

1. Postanowienia niniejszego artykułu oraz szczegółowe procedury stosowania dotyczą wszelkiej broni chemicznej będącej własnością lub w posiadaniu Państwa-Strony, albo broni rozmieszczonej w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli, z wyłączeniem starej broni chemicznej oraz porzuconej broni chemicznej, do których ma zastosowanie część IV (B) Załącznika dotyczącego weryfikacji.

2. Procedury stosowania niniejszego artykułu są szczegółowo przedstawione w Załączniku dotyczącym weryfikacji.

3. Wszystkie miejsca, gdzie broń chemiczna określona w ustępie 1 jest składowana lub niszczone, podlegają systematycznej kontroli za pośrednictwem inspekcji na miejscu oraz monitoringu za pomocą przyrządów zainstalowanych na miejscu, zgodnie z postanowieniami do części IV (A) Załącznika dotyczącego weryfikacji.

4. Każde Państwo-Strona natychmiast po przedłożeniu deklaracji zgodnie z ustępem 1(a) artykułu 3 zapewni dostęp do broni chemicznej wyszczególnionej w ustępie 1, w celu systematycznej kontroli tej deklaracji poprzez inspekcję na miejscu. Od tego czasu, każde Państwo-Strona nie przeniesie żadnej tego rodzaju broni chemicznej, chyba, że do obiektu niszczenia broni chemicznej. Państwo-Strona zapewni dostęp do takiej broni chemicznej w celu systematycznej kontroli na miejscu.

5. Każde Państwo-Strona zapewni dostęp do każdego obiektu niszczenia broni chemicznej i każdego obszaru jej składowania, które są jego własnością lub w jego posiadaniu, albo które są rozmieszczone w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli, w celu systematycznej kontroli poprzez inspekcję na miejscu oraz monitoring za pomocą instrumentów zainstalowanych na miejscu.

6. Każde Państwo-Strona zniszczy wszelką broń chemiczną określoną w ustępie 1 zgodnie z Załącznikiem dotyczącym weryfikacji i stosownie do uzgodnionego tempa i kolejności, niszczenia (określanych dalej jako "porządek niszczenia"). Taki proces niszczenia rozpocznie się nie później niż dwa lata po wejściu dla niego w życie niniejszej Konwencji i zakończy się nie później niż 10 lat od dnia wejścia, w życie niniejszej Konwencji. Nie zabrania się Państwu-Stronie niszczenia takiej broni chemicznej w szybszym tempie.

7. Każde Państwo-Strona:

(a) Przedstawi szczegółowe plany niszczenia broni chemicznej określonej w ustępie 1 nie później niż 60 dni przed rozpoczęciem każdego rocznego okresu niszczenia, stosownie do ustępu 29 części IV (A) Załącznika dotyczącego weryfikacji. Szczegółowe plany obejmują wszystkie zapasy podlegające zniszczeniu w trakcie następnego rocznego okresu niszczenia;

(b) Przedstawi coroczne deklaracje dotyczące realizacji swoich planów niszczenia broni chemicznej wyszczególnionej w ustępie 1, nie później niż 60 dni po zakończeniu każdego rocznego okresu niszczenia;

(c) Zaświadczy, nie później niż 30 dni po zakończeniu procesu niszczenia, że cała broń chemiczna wyszczególniona w ustępie 1 została zniszczona,

8. Państwo-Strona, które ratyfikuje lub przystąpi do niniejszej Konwencji po upływie 10-letniego okresu przewidzianego na zniszczenie, zgodnie z ustępem 6, zniszczy w miarę możliwości broń chemiczną, o której mowa w ustępie 1. Rada Wykonawcza ustala dla takiego Państwa-Strony porządek niszczenia broni i procedury ścisłej kontroli jej niszczenia.

9. Wszelka broń chemiczna odkryta przez Państwo-Stronę po wstępnym zadeklarowaniu broni chemicznej będzie przedmiotem sprawozdania, zabezpieczenia i zniszczenia, stosownie do części IV (A) Załącznika dotyczącego weryfikacji.

10. Każde Państwo-Strona w czasie transportu, pobierania próbek, składowania, niszczenia broni chemicznej powinno podjąć wszelkie działania w celu zagwarantowania bezpieczeństwa ludzi i ochrony środowiska. Każde Państwo-Strona transportuje, pobiera próbki, składowuje i niszczy broń chemiczną zgodnie z własnymi normami w zakresie bezpieczeństwa i emisji.

11. Każde Państwo-Strona posiadające na swoim terytorium broń chemiczną, którego właścicielem lub posiadaczem jest inne Państwo, albo która jest rozmieszczona w dowolnym miejscu podlegającym jurysdykcji lub kontroli innego Państwa, uczyni wszystko w celu usunięcia tej broni chemicznej z jego terytorium, nie później niż rok po wejściu dla niego w życie niniejszej Konwencji. Jeśli ta broń nie zostanie usunięta w ciągu roku, Państwo-Strona może żądać od Organizacji i innych Państw-Stron okazania pomocy w jej zniszczeniu.

12. Każde Państwo-Strona zobowiązuje się współpracować z innymi Państwami-Stronami, które zażądają informacji lub pomocy, dwustronnie lub za pośrednictwem

Sekretariatu Technicznego, w sprawie metod i technologii bezpiecznego i efektywnego niszczenia broni chemicznej.

13. Przy prowadzeniu działalności kontrolnej zgodnie z niniejszym artykułem i częścią IV(A) Załącznika dotyczącego weryfikacji, Organizacja rozpatrzy możliwości mające na celu uniknięcie powtarzania postanowień dwustronnych lub wielostronnych umów wiążących Państwa-Strony, dotyczących kontroli składowania broni chemicznej i jej zniszczenia.

W tym celu Rada Wykonawcza podejmie decyzję w sprawie ograniczenia kontroli do środków uzupełniających środki podjęte zgodnie z taką dwustronną lub wielostronną umową, jeśli uzna, że:

(a) postanowienia takiej umowy dotyczące kontroli są zgodne z odpowiednimi postanowieniami niniejszego artykułu oraz części IV(A) Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(b) stosowanie takiej umowy zapewnia wystarczającą gwarancję zgodności z odpowiednimi postanowieniami niniejszej Konwencji;

(c) Strony takiej umowy dwustronnej lub wielostronnej w pełni informują Organizację o swojej działalności kontrolnej.

14. Jeśli Rada Wykonawcza podejmie decyzję stosownie do ustępu 13, Organizacja ma prawo nadzorować stosowanie takiej umowy dwustronnej lub wielostronnej.

15. Żadne z postanowień ustępów 13 i 14 nie narusza obowiązku Państwa-Strony do przedstawienia deklaracji zgodnie z artykułem 3, niniejszego artykułu oraz części IV(A) Załącznika dotyczącego weryfikacji.

16. Każde Państwo-Strona ponosi koszty niszczenia broni chemicznej, do której zniszczenia jest zobowiązane. Ponosi ono również koszty kontroli, składowania i niszczenia broni chemicznej, o ile Rada Wykonawcza nie podejmie innej decyzji. Jeśli Rada Wykonawcza podejmie decyzję ograniczenia weryfikacji wykonywanej przez Organizację zgodnie z ustępem 13, to koszty dodatkowej kontroli i monitoringu, które wykonuje Organizacja, są ponoszone zgodnie ze skalą składek w Organizacji Narodów Zjednoczonych, zgodnie z ustępem 7 artykułu 8.

17. Postanowienia niniejszego artykułu i odpowiednich postanowień części IV Załącznika dotyczącego weryfikacji, według uznania Państwa-Strony, mogą nie mieć zastosowania do broni chemicznej zakopanej na jego terytorium przed 1 stycznia 1977 r., i która pozostaje zakopana, lub która została zatopiona w morzu przed 1 stycznia 1985 r.

Artykuł 5

Obiekty do produkcji broni chemicznej

1. Postanowienia niniejszego artykułu i szczególne procedury jego stosowania odnoszą się do każdego obiektu do produkcji broni chemicznej będącego własnością lub w posiadaniu Państwa-Strony, albo który znajduje się w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli.

2. Szczegółowe procedury stosowania niniejszego artykułu określa Załącznik dotyczący weryfikacji.

3. Wszystkie obiekty do produkcji broni chemicznej określone w ustępie 1 podlegają systematycznej kontroli poprzez inspekcję na miejscu oraz monitoring za pomocą przyrządów zainstalowanych na miejscu, zgodnie z postanowieniami części V Załącznika dotyczącego weryfikacji.

4. Każde Państwo-Strona natychmiast przerwie wszelką działalność w obiektach do produkcji broni chemicznej wyszczególnionych w ustępie 1, z wyłączeniem działalności wymaganej do ich zamknięcia.

5. Każde Państwo-Strona nie będzie budować żadnych nowych obiektów do produkcji broni chemicznej, ani modyfikować żadnych istniejących obiektów do produkcji broni chemicznej albo do każdego innego rodzaju działalności zabronionej przez niniejszą Konwencję.

6. Każde Państwo-Strona natychmiast po przedłożeniu deklaracji zgodnie z ustępem (c) artykułu 3 zapewni dostęp do obiektów do produkcji broni chemicznej, określonych w ustępie 1, w celu systematycznej kontroli deklaracji poprzez inspekcję na miejscu.

7. Każde Państwo-Strona:

(a) zamknie, nie później niż 90 dni od dnia wejścia dla niego w życie niniejszej Konwencji, wszystkie obiekty do produkcji broni chemicznej określone w ustępie 1, zgodnie z postanowieniami części V Załącznika dotyczącego weryfikacji, i poinformuje o tym;

(b) zapewni dostęp do obiektów do produkcji broni chemicznej, określonych w ustępie 1, po ich zamknięciu, w celu systematycznej kontroli poprzez inspekcję na miejscu oraz monitoring, za pomocą przyrządów zainstalowanych na miejscu w celu zagwarantowania, aby obiekty pozostały zamknięte i zostały następnie zniszczone.

8. Każde Państwo-Strona zniszczy wszystkie obiekty do produkcji broni chemicznej określone w ustępie 1 oraz związane z nim obiekty i sprzęt zgodnie z Załącznikiem dotyczącym weryfikacji i stosownie do uzgodnionego tempa i kolejności niszczenia (określanym dalej jako "porządek niszczenia"). Takie niszczenie rozpocznie się nie później niż rok do dnia wejścia dla niego w życie niniejszej Konwencji i zakończy się nie później niż 10 lat od dnia wejścia w życie niniejszej Konwencji. Nie zabrania się Państwu-Stronie niszczenia takich obiektów w szybszym tempie.

9. Każde Państwo-Strona:

(a) przedstawi szczegółowe plany niszczenia obiektów do produkcji broni chemicznej określonych w ustępie 1 nie później niż 180 dni przed rozpoczęciem niszczenia każdego obiektu;

(b) przedstawi roczne deklaracje dotyczące realizacji swoich planów niszczenia wszystkich obiektów do produkcji broni chemicznej określonych w ustępie 1, nie później niż 90 dni od zakończenia każdego rocznego okresu niszczenia;

(c) zaświadczy, nie później niż 30 dni od zakończenia procesu niszczenia, że wszystkie obiekty służące do produkcji broni chemicznej określone w ustępie 1 zostały zniszczone.

10. Państwo-Strona, które ratyfikuje lub przystąpi do niniejszej Konwencji po upływie 10-letniego okresu przewidzianego, zgodnie z ustępem 8, na zniszczenie, zniszczy w miarę możliwości obiekty do produkcji broni chemicznej, o której mowa w ustępie 1. Rada Wykonawcza ustala dla takiego Państwa-Strony porządek niszczenia oraz procedury ścisłej kontroli jej niszczenia.

11. W czasie niszczenia obiektów do produkcji broni chemicznej każde Państwo-Strona podejmie wszelkie środki w celu zagwarantowania bezpieczeństwa ludzi i ochrony środowiska. Każde Państwo-Strona zniszczy obiekty do produkcji broni chemicznej zgodnie z własnymi standardami w zakresie bezpieczeństwa i emisji.

12. Obiekty do produkcji broni chemicznej określone w ustępie 1 mogą być czasowo poddane konwersji na obiekty do niszczenia broni chemicznej, zgodnie z postanowieniami ustępów 18-25 części V Załącznika dotyczącego weryfikacji. Taki poddany konwersji obiekt musi zostać zniszczony gdy tylko przestanie być używany do niszczenia broni chemicznej, a w każdym przypadku nie później niż 10 lat od dnia wejścia w życie niniejszej Konwencji.

13. Państwo-Strona może zażądać, w wyjątkowych przypadkach wyższej konieczności, upoważnienia do używania obiektów do produkcji broni chemicznej określonych w ustępie 1 do celów nie zabronionych przez niniejszą Konwencję. Zgodnie z zaleceniem Rady

Wykonawczej, Konferencja Państw-Stron podejmie decyzję o przyjęciu lub odrzuceniu prośby oraz ustawi warunki, od których uzależnione jest upoważnienie, stosownie do sekcji D części V Załącznika dotyczącego weryfikacji.

14. Obiekt do produkcji broni chemicznej poddaje się konwersji w taki sposób, żeby możliwość ponownej konwersji tego obiektu na obiekt do produkcji broni chemicznej była nie większa niż w przypadku dowolnego obiektu używanego do celów przemysłowych, rolnych, badawczych, medycznych, farmaceutycznych lub innych celów pokojowych, w których nie są wykorzystywane związki chemiczne określone w Wykazie 1.

15. Wszystkie obiekty poddane konwersji podlegają systematycznej kontroli poprzez inspekcję na miejscu oraz kontroli za pomocą przyrządów zainstalowanych na miejscu zgodnie z postanowieniami sekcji D części V Załącznika dotyczącego weryfikacji.

16. Przy wykonywaniu działalności kontrolnej zgodnie z niniejszym artykułem i częścią V Załącznika dotyczącego weryfikacji, Organizacja rozpatrzy możliwości mające na celu uniknięcie powtarzania postanowień dwustronnych lub wielostronnych umów wiążących Państwa-Strony, dotyczących kontroli obiektów do produkcji broni chemicznej oraz ich zniszczenia.

W tym celu Rada Wykonawcza podejmie decyzję w sprawie ograniczenia kontroli do środków uzupełniających wobec środków kontrolnych, podjętych zgodnie z taką dwustronną lub wielostronną umową, jeśli uzna, że:

(a) postanowienia takiej umowy dotyczące kontroli są zgodne z odpowiednimi postanowieniami niniejszego artykułu oraz części V Załącznika dotyczącego weryfikacji;

(b) stosowanie takiej umowy zapewni wystarczającą gwarancję zgodności z odpowiednimi postanowieniami niniejszej Konwencji;

(c) strony takiej umowy dwustronnej lub wielostronnej w pełni informują Organizację o ich działalności kontrolnej.

17. Jeśli Rada Wykonawcza podejmie decyzję stosownie do ustępu 16, Organizacja ma prawo nadzorować stosowanie takiej umowy dwustronnej lub wielostronnej.

18. Postanowienia ustępów 16 i 17 nie naruszają obowiązku Państwa-Strony do przedstawienia deklaracji zgodnie z artykułem 3, niniejszym artykułem oraz częścią V Załącznika dotyczącego weryfikacji.

19. Każde Państwo-Strona ponosi koszty niszczenia obiektów do produkcji broni chemicznej, do której zniszczenia jest zobowiązane. Ponosi ono również koszty kontroli, o ile Rada Wykonawcza nie podejmie innej decyzji. Jeśli Rada Wykonawcza podejmie decyzję o ograniczeniu weryfikacji wykonywanej przez Organizację zgodnie z ustępem 16, to koszty dodatkowej kontroli i monitoringu, które wykonuje Organizacja, są ponoszone stosownie ze skalą składek w Organizacji Narodów Zjednoczonych, zgodnie z ustępem 7 artykułu 8.

Artykuł VI

Działalność nie zabroniona przez niniejszą konwencję

1. Każde Państwo-Strona ma prawo, z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konwencji, rozwijać, wytwarzać, nabywać w inny sposób, przechowywać, przekazywać i używać toksyczne związki chemiczne i ich prekursory do celów nie zabronionych przez niniejszą Konwencję.

2. Każde Państwo-Strona podejmie niezbędne środki w celu zagwarantowania, aby toksyczne związki chemiczne i ich prekursory były rozwijane, wytwarzane, nabywane w inny sposób, przechowywane, przekazywane i używane na jego terytorium albo w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli wyłącznie do celów nie zabronionych na mocy niniejszej Konwencji. W tym celu, i dla zapewnienia zgodności tej działalności ze

zobowiązaniami wynikającymi z niniejszej Konwencji, każde Państwo-Strona podda toksyczne związki chemiczne i ich prekursory wymienione w Wykazach 1, 2 i 3 Załącznika dotyczącego związków chemicznych, jak również obiekty odnoszące się do takich związków chemicznych, oraz inne obiekty określone w Załączniku dotyczącym weryfikacji, które są rozmieszczone na jego terytorium albo w dowolnym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli, środkiem kontrolnym zgodnie z postanowieniami Załącznika dotyczącego weryfikacji.

3. Każde Państwo-Strona podda związki chemiczne wymienione w Wykazie 1 (określane dalej jako "związki chemiczne Wykazu 1") ograniczeniom dotyczącym wytwarzania, nabywania, przechowywania, przekazywania i użycia, zgodnie z postanowieniami części VI Załącznika dotyczącego weryfikacji. Każde Państwo-Strona jest zobowiązane poddać związki chemiczne Wykazu 1 oraz obiekty określone w części VI Załącznika dotyczącego weryfikacji systematycznej kontroli poprzez inspekcję na miejscu oraz monitoring za pomocą przyrządów zainstalowanych na miejscu zgodnie z powyższą częścią Załącznika dotyczącego weryfikacji.

4. Każde Państwo-Strona podda związki chemiczne wymienione w Wykazie 2 (określane dalej jako "związki chemiczne Wykazu 2") oraz obiekty wyszczególnione w części VII Załącznika dotyczącego weryfikacji, kontroli danych oraz kontroli na miejscu zgodnie z wyżej wymienioną częścią Załącznika dotyczącego weryfikacji.

5. Każde Państwo-Strona podda związki chemiczne, wymienione w Wykazie 3 (określane dalej jako "związki chemiczne Wykazu 3") oraz obiekty wyszczególnione w części VIII Załącznika dotyczącego weryfikacji, kontroli danych i kontroli na miejscu zgodnie z powyższą częścią Załącznika dotyczącego weryfikacji.

6. Każde Państwo-Strona podda obiekty, określane w części IX Załącznika dotyczącego weryfikacji, kontroli danych oraz ewentualnej kontroli na miejscu, zgodnie z postanowieniami powyższej części Załącznika dotyczącego weryfikacji, o ile Konferencja Państw-Stron, nie podejmie innej decyzji zgodnie z ustępem 22 części IX Załącznika dotyczącego weryfikacji.

7. Każde Państwo-Strona nie później niż 30 dni od dnia wejścia dla niego w życie niniejszej Konwencji złoży wstępną deklarację dotyczącą odpowiednich związków chemicznych i obiektów, zgodnie z Załącznikiem dotyczącym weryfikacji.

8. Każde Państwo-Strona przedstawi coroczne deklaracje dotyczące odpowiednich związków chemicznych i obiektów zgodnie z Załącznikiem dotyczącym weryfikacji.

9. W celu kontroli na miejscu, każde Państwo-Strona zapewni inspektorom dostęp do swych obiektów zgodnie z wymogami określonymi w Załączniku dotyczącym weryfikacji.

10. Przy prowadzeniu działalności kontrolnej Sekretariat Techniczny powinien unikać wszelkiej nieuzasadnionej ingerencji w działalność chemiczną Państwa-Strony służącą do celów nie zabronionych przez niniejszą Konwencję, a w szczególności powinien przestrzegać postanowień zawartych w Załączniku dotyczącym Ochrony Poufności Informacji (nazywanym dalej "Załącznikiem dotyczącym poufności").

11. Postanowienia niniejszego artykułu są stosowane w taki sposób, aby uniknąć opóźnienia rozwoju ekonomicznego i technologicznego Państw-Stron oraz międzynarodowej współpracy w dziedzinie działalności chemicznej służącej do celów nie zabronionych przez niniejszą Konwencję włączając w to międzynarodową wymianę informacji naukowo-technicznej oraz związków chemicznych i sprzętu do wytwarzania, przetwarzania lub używania związków chemicznych do celów nie zabronionych przez niniejszą Konwencję.

Artykuł VII **Krajowe środki realizacji**

Zobowiązania ogólne

1. Każde Państwo-Strona, zgodnie ze swoimi wymogami konstytucyjnymi, wprowadza środki konieczne do wypełniania zobowiązań wynikających dla niego z niniejszej Konwencji.

W szczególności:

(a) zakazuje osobom fizycznym i prawnym znajdującym się w jakimkolwiek miejscu na jego terytorium lub w każdym innym miejscu podlegającym jego jurysdykcji, uznanej przez prawo międzynarodowe, podejmowania wszelkiej działalności zabronionej Państwu-Stronie przez niniejszą Konwencję, a w szczególności wprowadzi odpowiednie przepisy karne w tym zakresie;

(b) nie zezwoli w żadnym miejscu znajdującym się pod jego kontrolą na prowadzenie jakiegokolwiek działalności zabronionej Państwu-Stronie przez niniejszą Konwencję;

(c) zastosuje przepisy karne przyjęte zgodnie z ustępem (a) do wszelkiej działalności zabronionej Państwu-Stronie przez niniejszą Konwencję, podejmowanej w jakimkolwiek miejscu przez osoby fizyczne posiadające jego obywatelstwo, zgodnie z prawem międzynarodowym.

2. Każde Państwo-Strona współpracuje z innymi Państwami-Stronami i okazuje w odpowiedniej formie pomoc prawną w celu ułatwienia wykonywania zobowiązań wynikających z ustępu 1.

3. Realizując swoje zobowiązania wynikające z Konwencji, każde Państwo-Strona, podejmie wszelkie środki w celu zagwarantowania bezpieczeństwa ludzi i ochrony środowiska oraz współpracuje, stosownie do potrzeb, z innymi Państwami-Stronami w tym zakresie.

Stosunki między Państwem-Stroną i Organizacją

4. W celu wykonania zobowiązań wynikających z niniejszej Konwencji, każde Państwo-Strona wyznaczy lub ustanowi organ krajowy, który będzie służył jako krajowy punkt kontaktowy dla zapewnienia skutecznej łączności z Organizacją i innymi Państwami-Stronami, i poinformuje o tym Organizację w chwili wejścia dla niego w życie niniejszej Konwencji.

5. Każde Państwo-Strona poinformuje Organizację o środkach ustawodawczych i administracyjnych podjętych w celu wykonania niniejszej Konwencji.

6. Każde Państwo-Strona traktuje jako poufne i specjalne informacje i dane otrzymywane w sposób poufny od Organizacji w związku z realizacją niniejszej Konwencji. Takie informacje i dane używane będą przez nie wyłącznie zgodnie z jego prawami i zobowiązaniami wynikającymi z niniejszej Konwencji oraz postanowieniami zawartymi w Załączniku dotyczącym poufności.

7. Każde Państwo-Strona zobowiązuje się do współpracy z Organizacją w wykonywaniu wszystkich jej funkcji, a w szczególności do udzielania pomocy Sekretariatowi Technicznemu.

Artykuł VIII Organizacja

A. Postanowienia Ogólne

1. Państwa-Strony ustanawiają niniejszym Organizację ds. Zakazu Broni Chemicznej dla realizacji przedmiotu i celu niniejszej Konwencji oraz zagwarantowania stosowania jej postanowień, włączając w to postanowienia o międzynarodowej kontroli jej przestrzegania, a także stworzenia forum dla konsultacji i współpracy między Państwami-Stronami.

2. Wszystkie Państwa-Strony niniejszej Konwencji są członkami Organizacji. Żadne Państwo-Strona nie może być pozbawione członkostwa w Organizacji.

3. Siedzibą Organizacji jest Haga (Królestwo Niderlandów).

4. Niniejszym ustanawia się jako organy Organizacji: Konferencję Państw-Stron, Radę Wykonawczą oraz Sekretariat Techniczny.

5. Organizacja prowadzi działalność weryfikacyjną przewidzianą w niniejszej Konwencji w możliwie najmniej ingerujący sposób, dla skutecznego i terminowego wykonania swoich celów. Organizacja zwraca się wyłącznie o informacje i dane niezbędne do wykonania swoich zobowiązań wynikających z niniejszej Konwencji. Organizacja powinna podjąć wszelkie środki ostrożności dla ochrony poufnego charakteru informacji o cywilnej i wojskowej działalności oraz o obiektach, które zostaną jej ujawnione podczas wykonywania niniejszej Konwencji, a w szczególności powinna przestrzegać postanowień zawartych w Załączniku dotyczącym poufności.

6. Przy podejmowaniu działalności weryfikacyjnej Organizacja będzie uwzględniać środki mające na celu korzystanie z osiągnięć nauki i techniki.

7. Koszty działalności Organizacji są ponoszone przez Państwa-Strony stosownie do skali składek w Organizacji Narodów Zjednoczonych, z uwzględnieniem różnicy pomiędzy liczbą członków Organizacji Narodów Zjednoczonych a liczbą członków niniejszej Organizacji oraz z uwzględnieniem postanowień artykułów 4 i 5. Składki Państw-Stron do Komisji Przygotowawczej zostaną odliczone w określony sposób z ich składek do budżetu zwyczajnego. Budżet Organizacji składa się z dwóch oddzielnych części, przy czym pierwsza odnosi się do kosztów administracyjnych i innych, a druga - do kosztów działalności weryfikacyjnej.

8. Członek Organizacji, który zalega ze składką na rzecz Organizacji, nie będzie mieć prawa głosu w Organizacji, jeśli wysokość jego zadłużenia jest równa lub przewyższa kwotę składki należnej od niego w ciągu dwóch ostatnich pełnych lat. Konferencja Państw-Stron może jednakże zezwolić takiemu członkowi na uczestnictwo w głosowaniu, jeśli uzna, że niezdolność do płacenia wynika z okoliczności niezależnych od woli członka.

B. Konferencja Państw-Stron

Skład, procedura i podejmowanie decyzji

9. W skład Konferencji Państw-Stron (nazywanej dalej "Konferencją") wchodzi wszyscy członkowie Organizacji. Każdy członek posiada jednego przedstawiciela w Konferencji, któremu mogą towarzyszyć zastępcy i doradcy.

10. Pierwsza sesja Konferencji jest zwoływana przez depozytariusza nie później niż 30 dni od dnia wejścia w życie niniejszej Konwencji.

11. Konferencja obraduje na sesjach zwyczajnych, które odbywają się corocznie, o ile nie zadecyduje ona inaczej.

12. Sesje specjalne Konferencji zwołuje się:

(a) na mocy decyzji Konferencji;

b) na wniosek Rady Wykonawczej;

(c) na wniosek członka poparty przez 1/3 członków; lub

(d) zgodnie z ustępem 22 dla dokonania przeglądu funkcjonowania niniejszej Konwencji.

Z wyjątkiem przypadku określonego w ustępie (d) sesja nadzwyczajna zwoływana jest nie później niż 30 dni po otrzymaniu wniosku przez Dyrektora Generalnego Sekretariatu Technicznego, o ile wniosek nie stanowi inaczej.

13. Konferencję zwołuje się również w formie Konferencji Przeglądowej stosownie do ustępu 2 artykułu XV.

14. Sesje Konferencji odbywają się w siedzibie Organizacji, o ile Konferencja nie zadecyduje inaczej.

15. Konferencja przyjmuje swój regulamin wewnętrzny. Na początku każdej sesji zwyczajnej Konferencja wybiera swojego przewodniczącego oraz innych funkcjonariuszy, w zależności od potrzeb. Wykonują oni swoje funkcje dopóki nowy przewodniczący i inni funkcjonariusze nie zostaną wybrani na następnej sesji zwyczajnej.

16. Większość członków Organizacji tworzy kworum Konferencji.

17. Każdy członek Organizacji dysponuje na Konferencji jednym głosem.

18. Konferencja podejmuje decyzje w sprawach proceduralnych zwykłą większością głosów członków obecnych i uczestniczących w głosowaniu. Decyzje w sprawach merytorycznych powinny być w miarę możliwości podejmowane na zasadzie jednomyślności. Jeśli przy podjęciu decyzji w takiej sprawie nie udaje się osiągnąć jednomyślności, przewodniczący odkłada na 24 godziny wszelkie głosowania i w trakcie tego okresu odłożenia głosowania podejmuje wszelkie działania dla ułatwienia osiągnięcia jednomyślności, i przed zakończeniem tego okresu przedstawia Konferencji sprawozdanie. Jeśli osiągnięcie jednomyślności po upływie 24 godzin nie jest możliwe, Konferencja podejmuje decyzję większością 2/3 głosów członków obecnych i uczestniczących w głosowaniu, o ile niniejsza Konwencja nie przewiduje inaczej.

W razie wątpliwości czy dana sprawa ma charakter merytoryczny, czy nie, sprawa taka jest traktowana jako sprawa merytoryczna, o ile Konferencja nie podejmie innej decyzji większością głosów wymaganą dla podjęcia decyzji w sprawach merytorycznych.

Uprawnienia i funkcje

19. Konferencja jest głównym organem Organizacji. Rozpatruje ona wszystkie kwestie, sprawy i problemy wynikające z niniejszej Konwencji nie wyłączając tych, które dotyczą uprawnień i funkcji Rady Wykonawczej i Sekretariatu Technicznego. Konferencja może przedstawiać zalecenia i wypowiadać się odnośnie wszelkich kwestii, spraw i problemów wynikających z niniejszej Konwencji, podniesionych przez Państwo-Stronę lub skierowanych do niej przez Radę Wykonawczą.

20. Konferencja nadzoruje stosowanie niniejszej Konwencji oraz podejmuje działania w celu wykonania jej przedmiotu i celu. Konferencja ocenia stopień przestrzegania niniejszej Konwencji. Nadzoruje również działalność Rady Wykonawczej i Sekretariatu Technicznego oraz może, stosownie do postanowień niniejszej Konwencji, kierować wytyczne do każdego z tych organów dotyczące wykonania przez nie swoich funkcji.

21. Konferencja:

(a) rozpatruje i przyjmuje na sesjach zwyczajnych sprawozdanie, budżet programowy Organizacji, przedstawione przez Radę Wykonawczą oraz rozpatruje inne sprawozdania;

(b) podejmuje decyzje co do skali składek wnoszonych przez Państwa-Strony zgodnie z ustępem 7;

(c) wybiera członków Rady Wykonawczej;

(d) mianuje Dyrektora Generalnego Sekretariatu Technicznego (zwanego dalej "Dyrektorem Generalnym");

(e) zatwierdza regulamin wewnętrzny Rady Wykonawczej przedstawiony przez Radę;

(f) ustanawia organy pomocnicze, jakie uzna za niezbędne do wykonywania funkcji określonych na mocy niniejszej Konwencji;

(g) wspiera współpracę międzynarodową w celach pokojowych w dziedzinie działalności chemicznej;

(h) dokonuje przeglądu osiągnięć naukowo-technicznych, które mogłyby wpłynąć na stosowanie niniejszej Konwencji i w tym celu poleci Dyrektorowi Generalnemu ustanowienie Rady Naukowo-Doradczej, aby umożliwić mu w ramach jego funkcji udzielanie Konferencji Radzie Wykonawczej lub Państwom-Stronom specjalistycznego doradztwa w dziedzinach nauki i techniki mających znaczenie dla niniejszej Konwencji. W skład Rady Naukowo-Doradczej wchodzi niezależni eksperci wyznaczeni według kryteriów przyjętych przez Konferencję;

(i) rozpatruje i przyjmuje na swojej pierwszej sesji wszelkie projekty umów, przepisów i wytycznych opracowanych przez Komisję Przygotowawczą;

(j) ustanawia na swojej pierwszej sesji fundusz pomocy złożony z dobrowolnych składek zgodnie z artykułem 10;

(k) podejmuje niezbędne środki dla zagwarantowania przestrzegania niniejszej Konwencji oraz rozwiązania lub poprawy każdej sytuacji, która stoi w sprzeczności z postanowieniami niniejszej Konwencji, zgodnie z artykułem 12.

22. Nie później niż rok po upływie piątego i dziesiątego roku od dnia wejścia w życie niniejszej Konwencji i w każdym innym terminie w tym okresie Konferencja jeśli tak zadecyduje, spotyka się na sesjach nadzwyczajnych dla dokonania przeglądu funkcjonowania niniejszej Konwencji. W trakcie takich przeglądów brane są pod uwagę wszelkie istotne osiągnięcia naukowo-techniczne. Następnie co pięć lat, o ile nie postanowiono inaczej, zwołuje się kolejne sesje Konferencji w tym samym celu.

C. Rada Wykonawcza

Skład, procedura i podejmowanie decyzji

23. Rada Wykonawcza składa się z 41 członków. Każde Państwo-Strona ma prawo zgodnie z zasadą rotacji wejść w skład Rady Wykonawczej. Członkowie Rady Wykonawczej wybierani są przez Konferencję na okres dwóch lat. W celu zagwarantowania skutecznego wykonywania niniejszej Konwencji i przywiązując szczególną uwagę do zasady zrównoważonego podziału geograficznego, znaczenia przemysłu chemicznego, jak również interesów politycznych i bezpieczeństwa, Rada Wykonawcza jest wybierana w następujący sposób:

(a) dziewięć Państw-Stron z Afryki desygnowanych jest przez Państwa-Strony położone w tym regionie. Przyjmuje się za kryterium wyboru zasadę, iż z tych 9 Państw-Stron, trzech członków stanowią zasadniczo Państwa-Strony posiadające najbardziej znaczący krajowy przemysł chemiczny w tym regionie, co określa się na podstawie danych przedstawianych i publikowanych w źródłach międzynarodowych; dodatkowo grupa regionalna zgadza się przy wyznaczaniu tych 3 członków brać pod uwagę inne regionalne czynniki mające znaczenie dla dokonania wyboru;

(b) dziewięć Państw-Stron z Azji desygnowanych przez Państwa-Strony położone w tym regionie. Przyjmuje się za kryterium wyboru zasadę, iż z tych 9 Państw-Stron czterech członków stanowią zasadniczo Państwa-Strony posiadające najbardziej znaczący krajowy przemysł chemiczny w tym regionie, co określa się na podstawie danych przedstawianych i publikowanych w źródłach międzynarodowych; dodatkowo grupa regionalna zgadza się przy wyznaczaniu tych 4 członków brać pod uwagę inne regionalne czynniki mające znaczenie dla dokonania wyboru;

(c) pięć Państw-Stron z Europy Wschodniej desygnowanych przez Państwa-Strony w tym regionie. Przyjmuje się za kryterium wyboru zasadę, iż z tych 5 Państw-Stron jeden członek jest zasadniczo Państwem-Stroną posiadającym najbardziej znaczący krajowy przemysł

chemiczny w regionie, co określa się na podstawie danych przedstawianych i publikowanych w źródłach międzynarodowych; dodatkowo grupa regionalna zgadza się przy wyznaczaniu członka o którym mowa powyżej, brać pod uwagę inne regionalne czynniki mające znaczenie dla dokonania wyboru;

(d) siedem Państw-Stron z Ameryki Łacińskiej i Karaibów desygnowanych przez Państwa-Strony w tym regionie. Przyjmuje się za podstawową zasadę, iż z tych 7 Państw-Stron trzech członków stanowią Państwa-Strony posiadające najbardziej znaczący krajowy przemysł chemiczny w regionie, co określa się na podstawie danych przedstawianych i publikowanych w międzynarodowych źródłach; dodatkowo grupa regionalna zgadza się przy wyznaczaniu tych 3 członków brać pod uwagę inne regionalne czynniki mające znaczenie dla dokonania wyboru;

(e) dziesięć Państw-Stron spośród Państw-Stron z Europy Zachodniej i innych państw. Przyjmuje się za kryterium wyboru zasadę, iż z tych 10 Państw-Stron pięć państw stanowią zasadniczo Państwa-Strony posiadające najbardziej znaczący krajowy przemysł chemiczny w regionie, co określa się na podstawie danych przedstawianych i publikowanych w źródłach międzynarodowych; dodatkowo grupa regionalna zgadza się przy wyznaczaniu tych 5 członków brać pod uwagę inne regionalne czynniki mające znaczenie dla dokonania wyboru;

(f) jedno dodatkowe Państwo-Strona wyznaczone kolejno przez Państwa-Strony położone w regionach Azji oraz Ameryki Łacińskiej i Karaibów; przyjmuje się za kryterium wyboru zasadę, iż Państwa-Strony z tych regionów wybierają rotacyjnie jednego z członków ze swojej grupy.

24. W pierwszych wyborach do Rady Wykonawczej 20 członków wybiera się na okres 1 roku, przy zachowaniu proporcji liczbowych zgodnie z zasadami określonymi w ustępie 23.

25. Po całkowitym zakończeniu realizacji artykułów 4 i 5 Konferencja może na wniosek większości członków Rady Wykonawczej dokonać ponownego przeglądu jej składu, biorąc pod uwagę zmiany odnoszące się do zasad wyszczególnionych w ustępie 23, które regulują jej skład.

26. Rada Wykonawcza opracowuje swój regulamin wewnętrzny i przedstawia go Konferencji do zatwierdzenia.

27. Rada Wykonawcza wybiera przewodniczącego spośród swoich członków.

28. Rada Wykonawcza zbiera się na sesjach zwyczajnych. Pomiędzy sesjami zwyczajnymi zbiera się tak często, jak jest to niezbędne do wykonywania jej uprawnień i funkcji.

29. Każdy członek Rady Wykonawczej dysponuje jednym głosem. O ile niniejsza Konwencja nie przewiduje inaczej, Rada Wykonawcza podejmuje decyzje w sprawach merytorycznych większością 2/3 głosów wszystkich jej członków. Rada Wykonawcza podejmuje decyzje w kwestiach proceduralnych zwykłą większością głosów wszystkich jej członków. W razie wątpliwości czy dana sprawa ma charakter merytoryczny, czy nie, sprawa taka jest traktowana jako sprawa merytoryczna, o ile Rada Wykonawcza nie podejmie innej decyzji większością głosów wymaganą dla podjęcia decyzji w sprawach merytorycznych.

Uprawnienia i funkcje

30. Rada Wykonawcza jest organem wykonawczym Organizacji. Odpowiada ona przed Konferencją. Rada Wykonawcza wykonuje swoje uprawnienia i funkcje powierzone jej na mocy niniejszej Konwencji, jak również funkcje, które deleguje jej Konferencja. Przy tym działa ona zgodnie z zaleceniami, decyzjami i wytycznymi Konferencji, zapewniając ich właściwą i stałą realizację.

31. Rada Wykonawcza działa na rzecz skutecznej realizacji i przestrzegania niniejszej Konwencji. Nadzoruje ona działalność Sekretariatu Technicznego, współpracuje z organem

krajowym każdego Państwa-Strony i ułatwia, na ich wniosek, konsultację i współpracę między Państwami-Stronami.

32. Rada Wykonawcza:

- (a) rozpatruje i przedstawia Konferencji projekty budżetu programowego Organizacji;
- (b) rozpatruje i przedstawia Konferencji projekt sprawozdania Organizacji w sprawie realizacji niniejszej Konwencji, sprawozdanie z realizacji jej działalności oraz sprawozdania specjalne, które uważa ona za niezbędne albo których może zażądać Konferencja;
- (c) przygotowuje sesje Konferencji, a w szczególności projekt porządku dziennego.

33. Rada Wykonawcza może wnioskować o zwołanie nadzwyczajnej sesji Konferencji.

34. Rada Wykonawcza:

- (a) zawiera umowy albo porozumienia z Państwami i organizacjami międzynarodowymi w imieniu Organizacji, pod warunkiem ich uprzedniego zatwierdzenia przez Konferencję;
- (b) zawiera umowy z Państwami-Stronami w imieniu Organizacji w związku z artykułem 10 oraz nadzoruje fundusz złożony z dobrowolnych składek, o których mowa w powyższym artykule;
- (c) zatwierdza umowy lub porozumienia dotyczące realizacji działalności kontrolnej, wynegocjowane przez Sekretariat Techniczny z Państwami-Stronami.

35. Rada Wykonawcza w ramach swoich kompetencji rozpatruje wszelkie problemy lub kwestie mające wpływ na niniejszą Konwencję i jej realizację, w tym obawy dotyczące jej przestrzegania i przypadków jej nieprzestrzegania oraz, jeżeli będzie to konieczne, informuje o tym Państwa-Strony i przedstawia je do rozważenia Konferencji.

36. Przy rozpatrywaniu wątpliwości lub obaw dotyczących przestrzegania niniejszej konwencji i przypadków jej nieprzestrzegania, a w szczególności nadużywania praw przez nią określonych, Rada Wykonawcza podejmie konsultacje z zainteresowanymi Państwami-Stronami i jeżeli będzie to konieczne, zażąda od Państwa-Strony podjęcia środków dla poprawy sytuacji w ustalonym czasie. Jeśli Rada Wykonawcza uzna za niezbędne dalsze działania, może ona podjąć między innymi jeden lub więcej z poniższych środków:

- (a) informuje wszystkie Państwa-Strony o problemie lub kwestii;
- (b) przedstawia problem lub kwestię pod rozwałę Konferencji;
- (c) przedstawia Konferencji zalecenia dotyczące środków zmierzających do poprawy sytuacji i zagwarantowania przestrzegania Konwencji.

Rada Wykonawcza, w przypadkach szczególnie poważnych i pilnych przedstawia problem lub kwestię, włączając w to stosowne informacje i wnioski, bezpośrednio pod rozwałę Zgromadzeniu Ogólnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych i Radzie Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych. Równocześnie informuje wszystkie Państwa-Strony o powyższym:

D. Sekretariat Techniczny

37. Sekretariat Techniczny wspiera Organizację i Radę Wykonawczą w wypełnianiu ich funkcji. Sekretariat Techniczny wykonuje środki kontroli przewidziane niniejszą Konwencją. Realizuje on inne funkcje powierzone na mocy Konwencji, jak również funkcje przekazane mu przez Konferencję i Radę Wykonawczą.

38. Sekretariat Techniczny:

- (a) przygotowuje i przedstawia Radzie Wykonawczej projekt programu i budżetu Organizacji;
- (b) przygotowuje i przedstawia Radzie Wykonawczej projekt sprawozdania Organizacji w sprawie realizacji niniejszej Konwencji oraz inne sprawozdania, jakich Konferencja albo Rada Wykonawcza może zażądać;

(c) okazuje administracyjne i techniczne wsparcie Konferencji, Radzie Wykonawczej i organom pomocniczym; .

(d) w imieniu Organizacji przekazuje Państwom-Stronom i otrzymuje od nich korespondencję w sprawach dotyczących realizacji niniejszej Konwencji;

(e) udziela Państwom-Stronom pomocy technicznej i przedstawia im oceny techniczne, mając na względzie realizację postanowień niniejszej Konwencji, a w szczególności ocenę związków chemicznych umieszczonych i nie umieszczonych w Wykazach.

39. Sekretariat Techniczny:

(a) negocjuje z Państwami-Stronami umowy lub porozumienia dotyczące realizacji działalności kontrolnej, które podlegają zatwierdzeniu przez Radę Wykonawczą;

(b) nie później niż 180 dni od dnia wejścia w życie niniejszej Konwencji koordynuje utworzenie i utrzymanie przez Państwa-Strony stałych zapasów przeznaczonych do udzielenia nadzwyczajnej i humanitarnej pomocy zgodnie z ustępem 7(b) i (c) artykułu X. Sekretariat Techniczny może kontrolować składowane przedmioty pod względem ich przydatności do użytku. Wykazy składowanych przedmiotów są rozpatrywane i zatwierdzane przez Konferencję zgodnie z ustępem 21(i) powyżej;

(c) administruje funduszem złożonym z dobrowolnych składek, o którym mowa w artykule 10, przyjmuje deklaracje składane przez Państwa-Strony i rejestruje na żądanie dwustronne umowy zawierane między Państwami-Stronami albo między Państwem-Stroną i Organizacją dla celów artykułu X.

40. Sekretariat Techniczny informuje Radę Wykonawczą o wszelkich trudnościach, które powstały w związku z wykonaniem jego funkcji, w tym o wątpliwościach, dwuznacznościach lub niejasnościach w odniesieniu do przestrzegania niniejszej Konwencji, które stały mu się wiadome w czasie wykonywania działalności kontrolnej i których nie był on w stanie usunąć albo wyjaśnić w drodze konsultacji z zainteresowanym Państwem-Stroną.

41. W skład Sekretariatu Technicznego wchodzi Dyrektor Generalny, który stoi na jego czele i kieruje administracją, inspektorzy oraz personel naukowy, techniczny i innych w zależności do potrzeb.

42. Inspektorat jest jednostką Sekretariatu Technicznego i działa pod nadzorem Dyrektora Generalnego.

43. Dyrektor Generalny jest mianowany przez Konferencję na podstawie rekomendacji Rady Wykonawczej na okres 4 lat. Jego mandat może być przedłużony na nie więcej niż jedną kolejną kadencję.

44. Dyrektor Generalny odpowiada przed Konferencją i Radą Wykonawczą w kwestiach mianowania członków personelu oraz organizacji i funkcjonowania Sekretariatu Technicznego. Przy zatrudnianiu personelu i określaniu warunków pracy należy kierować się przede wszystkim koniecznością zagwarantowania najwyższych standardów skuteczności, kompetencji i uczciwości. Tylko obywatele Państw-Stron mogą być mianowani na stanowisko Dyrektora Generalnego lub zatrudniani jako inspektorzy i inni członkowie personelu merytorycznego i administracyjnego. Przy rekrutacji personelu należy wziąć pod uwagę możliwie szeroką bazę geograficzną. Rekrutacja przebiega zgodnie z zasadą utrzymywania personelu na minimalnym poziomie ilościowym, jaki jest niezbędny do właściwego wykonywania obowiązków Sekretariatu Technicznego.

45. Dyrektor Generalny odpowiada przed Konferencją za organizację i funkcjonowanie Rady Naukowo-Doradczej, o której mowa w ustępie 21(h). Dyrektor Generalny, w porozumieniu z Państwami-Stronami, desygnuje członków Rady Naukowo-Doradczej, którzy występują w swoim imieniu. Członkowie Rady desygnowani są na podstawie ich

kompetencji w poszczególnych dziedzinach nauki, które mają związek ze stosowaniem niniejszej Konwencji. Dyrektor Generalny może również, w porozumieniu z członkami Rady, ustanawiać tymczasowo i stosownie do potrzeb grupy robocze ekspertów naukowych do przedstawiania zaleceń w określonych sprawach. W związku z powyższym Państwa-Strony mogą przedstawiać Dyrektorowi Generalnemu wykazy ekspertów.

46. Przy wykonywaniu swoich obowiązków Dyrektor Generalny, inspektorzy i inni członkowie personelu nie powinni zwracać się po wskazówki lub ich otrzymywać od jakiegokolwiek rządu, lub z jakiegokolwiek innego źródła, oprócz Organizacji. Powinni oni powstrzymać się od wszelkich działań, które mogłyby szkodzić ich statusowi funkcjonariuszy międzynarodowych, odpowiedzialnych wyłącznie przed Konferencją i Radą Wykonawczą.

47. Każde Państwo-Strona powinno respektować wyłącznie międzynarodowy charakter odpowiedzialności Dyrektora Generalnego, inspektorów i innych członków personelu i nie powinno dążyć do wpływania na nich w wykonywaniu ich obowiązków.

E. Przywileje i immunitety

48. Organizacja korzysta na terytorium każdego Państwa-Strony oraz w dowolnym innym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli ze zdolności prawnej i takich przywilejów i immunitetów, jakie są konieczne dla realizacji jej funkcji.

49. Przedstawiciele Państw-Stron oraz ich zastępcy i doradcy, przedstawiciele mianowani do Rady Wykonawczej, a także ich zastępcy i doradcy, Dyrektor Generalny i personel Organizacji korzystają z takich przywilejów i immunitetów, jakie są konieczne dla realizacji ich funkcji związanych z Organizacją.

50. Zdolność prawna oraz przywileje i immunitety, o których mowa w niniejszym artykule, określa się w umowach pomiędzy Organizacją i Państwami-Stronami, a także w umowie między Organizacją i Państwem, w którym znajduje się siedziba Organizacji. Umowy powyższe są rozpatrywane i zatwierdzane przez Konferencję zgodnie z ustępem 21(i).

51. Niezależnie od ustępów 48 i 49, podczas realizacji działalności kontrolnej Dyrektor Generalny i personel Sekretariatu Technicznego korzystają z przywilejów i immunitetów określonych w części II sekcji B Załącznika dotyczącego weryfikacji.

Artykuł IX

Konsultacje, współpraca i ustalanie faktów

1. Państwa-Strony konsultują się i współpracują, bezpośrednio między sobą lub za pośrednictwem Organizacji albo za pomocą innych stosownych procedur międzynarodowych, włączając w to procedury ustalone w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych i stosownie do jej Karty, w dowolnej sprawie, która może być podniesiona w związku z przedmiotem i celem albo realizacją postanowień niniejszej Konwencji.

2. Bez uszczerbku dla prawa jakiegokolwiek Państwa-Strony do zażądania inspekcji na żądanie, Państwa-Strony we wszystkich przypadkach, kiedy jest to możliwe, powinny przede wszystkim podejmować wszelkie wysiłki dla wyjaśnienia i rozwiązania w drodze wymiany informacji i konsultacji między sobą każdej sprawy, która może wywołać wątpliwości co do przestrzegania niniejszej Konwencji, albo obawy w odniesieniu do związanej z tym kwestii, która może być uważana za niejasną Państwo-Strona otrzymujące żądanie innego Państwa o wyjaśnienie dowolnej sprawy, którą żądające Państwo-Strona uważa za wywołującą wątpliwości albo obawy, przedstawia żądającemu Państwu-Stronie możliwie najszybciej, a w każdym razie nie później niż 10 dni od dnia otrzymania żądania, informacje wystarczające do usunięcia tych wątpliwości lub obaw, jak również wyjaśnienie, w jaki sposób dostarczone informacje rozwiązują dany problem. Żadne postanowienie niniejszej Konwencji nie narusza

prawa dwóch lub większej liczby Państw-Stron do prowadzenia za zgodą wszystkich stron inspekcji lub przyjęcia innych uzgodnień w celu wyjaśnienia i uregulowania każdej sprawy, która może wywołać wątpliwości co do przestrzegania Konwencji lub obaw w odniesieniu do związanej z tym innej kwestii, która może być uważana za niejasną. Takie ustalenia nie naruszają praw i obowiązków żadnego Państwa-Strony wynikających z innych postanowień niniejszej Konwencji.

Procedura żądania wyjaśnienia

3. Państwo-Strona ma prawo zażądać od Rady Wykonawczej współdziałania w wyjaśnieniu każdej sytuacji, która mogłaby być uważana za niejasną lub która wywołuje obawy możliwego nieprzestrzegania przez inne Państwo-Stronę niniejszej Konwencji. Rada Wykonawcza przedstawi stosowne informacje na ten temat, które znajdują się w jej posiadaniu.

4. Państwo-Strona ma prawo zażądać od Rady Wykonawczej wyjaśnień od innego Państwa-Strony co do każdej sytuacji, która może być uważana za niejasną lub która wywołuje obawy możliwego nieprzestrzegania przez nie niniejszej Konwencji. W takim przypadku stosuje się następującą procedurę:

(a) Rada Wykonawcza przekazuje wniosek o złożenie wyjaśnień zainteresowanemu Państwu-Stronie za pośrednictwem Dyrektora Generalnego nie później niż 24 godziny od jego otrzymania;

(b) zainteresowane Państwo-Strona składa wyjaśnienia Radzie Wykonawczej jak najszybciej, a w każdym przypadku nie później niż 10 dni od otrzymania wniosku;

(c) Rada Wykonawcza przyjmuje te wyjaśnienia do wiadomości i przekazuje je Państwu-Stronie żądającemu nie później niż 24 godziny po jego otrzymaniu;

(d) jeśli żądające Państwo-Strona uzna to wyjaśnienie za niedostateczne, ma ono prawo zażądania od Rady Wykonawczej uzyskania od zainteresowanego Państwa-Strony dodatkowych wyjaśnień;

(e) w celu uzyskania dodatkowych wyjaśnień zgodnie z ustępem (d) Rada Wykonawcza może zażądać od Dyrektora Generalnego powołania grupy ekspertów, wykorzystując listę pracowników Sekretariatu Technicznego lub, jeśli nie mają oni wymaganych kwalifikacji w danym przypadku, korzystając ze specjalistów spoza Sekretariatu. Grupa ta jest zobowiązana do zapoznania się z wszelkimi dostępnymi informacjami i danymi na temat wywołujący obawy. Przedstawi ona Radzie wykonawczej sprawozdanie o faktach zawierające jej wnioski;

(f) jeśli żądające Państwo-Strona uważa wyjaśnienie otrzymane zgodnie z ustępami (d) i (e) za niewystarczające, to ma ono prawo zażądania zwołania nadzwyczajnej sesji Rady Wykonawczej, w której mogą uczestniczyć zainteresowane Państwa-Strony nie będące członkami Rady Wykonawczej. Podczas takiej sesji nadzwyczajnej Rada Wykonawcza rozpatruje sprawę i może zalecić podjęcie wszelkich środków, jakie uzna za niezbędne w celu uregulowania sytuacji.

5. Państwo-Strona ma również prawo domagania się od Rady Wykonawczej wyjaśnienia każdej sytuacji, która została uznana za niejasną lub wywołującą obawy, co do możliwego nieprzestrzegania niniejszej Konwencji przez to Państwo. Rada Wykonawcza wypełni takie żądanie poprzez udzielenie stosownej pomocy.

6. Rada Wykonawcza poinformuje Państwa-Strony o każdym wniosku o wyjaśnienia złożonym zgodnie z niniejszym artykułem.

7. Jeśli wątpliwości lub obawy Państwa-Strony co do ewentualnego nieprzestrzegania Konwencji nie zostały wyjaśnione w ciągu 60 dni od przedłożenia Radzie Wykonawczej wniosku o złożenie wyjaśnień lub uważa ono, że jego wątpliwości wymagają bezzwłocznego rozpatrzenia, to może ono, niezależnie od prawa do domagania się inspekcji na żądanie,

zaządać zwołania nadzwyczajnej sesji Konferencji zgodnie z ustępem 12(c) artykułu VIII. Podczas sesji nadzwyczajnej Konferencja rozpatrzy tę sprawę i może zalecić każdy środek, jaki uzna za wskazany w celu uregulowania sytuacji.

Procedura inspekcji na żądanie

8. Każde Państwo-Strona ma prawo domagać się przeprowadzenia inspekcji na żądanie na miejscu w każdym obiekcie lub miejscu na terytorium innego Państwa lub w dowolnym, innym miejscu znajdującym się pod jego jurysdykcją lub kontrolą, wyłącznie w celu wyjaśnienia i rozwiązania wszelkich kwestii dotyczących ewentualnego nieprzestrzegania postanowień niniejszej Konwencji, a także niezwłocznego przeprowadzenia inspekcji w dowolnym miejscu przez zespół inspekcyjny wyznaczony przez Dyrektora Generalnego, zgodnie z postanowieniami Załącznika dotyczącego weryfikacji.

9. Każde Państwo-Strona jest zobowiązane ograniczyć wnioski w sprawie inspekcji do zakresu niniejszej Konwencji oraz przedstawić w takim wniosku wszelkie stosowne informacje, na podstawie których powstały obawy co do nieprzestrzegania niniejszej Konwencji, zgodnie z postanowieniami do Załącznika dotyczącego weryfikacji. Każde Państwo-Strona powinno powstrzymać się od bezzasadnego żądania inspekcji, starając się nie doprowadzać do nadużyć. Inspekcję na żądanie przeprowadza się wyłącznie w celu ustalenia faktów odnoszących się do możliwego nieprzestrzegania Konwencji.

10. W celu kontroli przestrzegania postanowień niniejszej Konwencji, każde Państwo-Strona upoważni Sekretariat Techniczny do przeprowadzenia inspekcji na żądanie na miejscu zgodnie z ustępem 8.

11. Zgodnie z wnioskiem w sprawie przeprowadzenia inspekcji na żądanie obiektu lub miejsca, oraz stosownie do procedur przewidzianych w Załączniku dotyczącym weryfikacji Inspekcjonowane Państwo-Strona ma:

(a) prawo i obowiązek podejmowania wszystkich stosownych działań do udowodnienia przestrzegania niniejszej Konwencji i w tym celu umożliwi zespołowi inspekcyjnemu wykonanie jego mandatu;

(b) obowiązek zapewnienia dostępu do żądanego miejsca wyłącznie w celu ustalenia faktów dotyczących obawy co do nieprzestrzegania Konwencji;

(c) prawo do podjęcia środków w celu ochrony instalacji o szczególnym znaczeniu i niedopuszczenia do ujawnienia poufnych informacji i danych, nie mających związku z mniejszą Konwencją.

12. W odniesieniu do obserwatora, mają zastosowanie następujące postanowienia:

(a) żądające Państwo-Strona może, za zgodą inspekcjonowanego Państwa-Strony skierować przedstawiciela, który może być obywatelem zarówno żądającego Państwa-Strony, jak i trzeciego Państwa-Strony, w celu obserwowania przebiegu inspekcji na żądanie;

(b) inspekcjonowane Państwo-Strona zapewnia następnie możliwość obserwowania zgodnie z postanowieniami Załącznika dotyczącego weryfikacji:

(c) inspekcjonowane Państwo-Strona z reguły przyjmuje proponowanego obserwatora; w przypadku gdy inspekcjonowane Państwo-Strona odmówi jego przyjęcia, fakt ten odnotowuje się w sprawozdaniu końcowym.

13. Żądające Państwo-Strona przedstawi jednocześnie Radzie Wykonawczej i Dyrektorowi Generalnemu wniosek o przeprowadzenie inspekcji na żądanie na miejscu do bezzwłocznego nadania biegu.

14. Dyrektor Generalny bezzwłocznie stwierdza, czy wniosek o przeprowadzenie inspekcji spełnia wymogi określone w części X ustępu 4 Załącznika dotyczącego weryfikacji, oraz w razie potrzeby pomaga żądającemu Państwu-Stronie w sformułowaniu tego wniosku.

Jeśli wniosek o przeprowadzenie inspekcji odpowiada powyższym wymogom, rozpoczynają się przygotowania do inspekcji na żądanie.

15. Dyrektor Generalny przekazuje wniosek o przeprowadzenie inspekcji inspekcjonowanemu Państwu-Stronie co najmniej 12 godzin przed planowanym przybyciem zespołu inspekcyjnego do punktu wejścia.

16. Po otrzymaniu wniosku o przeprowadzenie inspekcji Rada Wykonawcza zapoznaje się ze środkami, które podjął Dyrektor Generalny w celu realizacji wniosku, i rozpatruje ten przypadek przez okres przeprowadzania inspekcji. Jednakże jej obrady nie powinny opóźnić przebiegu inspekcji.

17. Rada Wykonawcza może, nie później niż 12 godzin po otrzymaniu wniosku o przeprowadzenie inspekcji, podjąć większością trzech czwartych głosów wszystkich jej członków decyzję w sprawie nieprzeprowadzania inspekcji na żądanie, jeśli uzna ona, że wniosek o przeprowadzenie inspekcji jest nieuzasadniony lub stanowi nadużycie, lub w jawny sposób wykracza poza zakres niniejszej Konwencji, zgodnie z ustępem 8 niniejszego artykułu. Przy podejmowaniu takiej decyzji nie uczestniczy ani Państwo-Strona żądające, ani Państwo-Strona inspekcjonowane. Jeśli Rada Wykonawcza podejmie decyzję o nieprzeprowadzaniu inspekcji na żądanie, to przygotowania do niej zostają przerwane, żadne inne działania dotyczące wniosku w sprawie przeprowadzenia inspekcji nie są podejmowane, o czym zainteresowane Państwa-Strony są odpowiednio informowane.

18. Dyrektor Generalny wydaje mandat inspekcyjny do przeprowadzenia inspekcji na żądanie. Mandat inspekcyjny powtarza wniosek o przeprowadzenie inspekcji, o którym mowa w ustępach 8 i 9, pod względem operacyjnym, i jest zgodny z tym wnioskiem.

19. Inspekcję na żądanie przeprowadza się zgodnie z postanowieniami części X Załącznika dotyczącego weryfikacji lub w przypadku domniemanego użycia, postanowieniami części XI. Zespół inspekcyjny kieruje się zasadą prowadzenia inspekcji na żądanie w sposób najmniej dokuczliwy, w celu skutecznego i terminowego wykonania swojej misji.

20. Inspekcjonowane Państwo-Strona w trakcie inspekcji na żądanie okazuje pomoc zespołowi inspekcyjnemu i ułatwia jego zadanie. Jeśli inspekcjonowane Państwo-Strona, zgodnie z postanowieniami sekcji C części X Załącznika dotyczącego weryfikacji, zaproponuje właściwe środki do udowodnienia przestrzegania przez nie niniejszej Konwencji, w zamian za pełny i wyczerpujący dostęp, to podejmuje ono wszelkie racjonalne wysiłki, poprzez konsultacje z zespołem inspekcyjnym, w celu osiągnięcia porozumienia co do sposobu ustalania faktów dla udowodnienia przestrzegania Konwencji.

21. Końcowe sprawozdanie zawiera ustalone fakty, jak również ocenę dokonaną przez zespół inspekcyjny stopnia i charakteru dostępu oraz współpracy, zapewnionych dla pomyślnej realizacji inspekcji na żądanie. Dyrektor Generalny niezwłocznie przekazuje końcowe sprawozdanie zespołu inspekcyjnego żądającemu Państwu-Stronie, inspekcjonowanemu Państwu-Stronie, Radzie Wykonawczej oraz wszystkim pozostałym Państwom-Stronom. Ponadto Dyrektor Generalny przekazuje niezwłocznie Radzie Wykonawczej ocenę żądającego Państwa-Strony i inspekcjonowanego Państwa-Strony, jak również opinie pozostałych Państw-Stron, które mogą być przedstawione Dyrektorowi Generalnemu w tym celu, i następnie udostępnia je wszystkim Państwom-Stronom.

22. Rada Wykonawcza, stosownie do swoich uprawnień i funkcji, dokonuje przeglądu, sprawozdania końcowego zespołu inspekcyjnego, jak tylko zostanie ono przedstawione, i rozpatruje wszelkie przyczyny obaw w celu ustalenia, czy:

- (a) miało miejsce nieprzestrzeganie niniejszej Konwencji;
- (b) żądanie mieściło się w zakresie niniejszej Konwencji;

(c) miało miejsce nadużycie prawa do zażądania przeprowadzenia inspekcji na żądanie.

23. Jeśli Rada Wykonawcza stosownie do swoich uprawnień i funkcji, na podstawie ustępu 22, dojdzie do wniosku, że dalsze działanie może być niezbędne, podejmuje ona stosowne środki dla poprawy sytuacji i zagwarantowania przestrzegania niniejszej Konwencji, włączając w to przedstawienie konkretnych zaleceń Konferencji. W przypadku nadużycia Rada Wykonawcza rozpatruje, czy żądające Państwo-Strona powinno ponosić całość lub część kosztów inspekcji na żądanie.

24. Żądające Państwo-Strona oraz inspekcjonowane Państwo-Strona mają prawo udziału w procedurze rozpatrywania. Rada Wykonawcza poinformuje Państwa-Strony i Konferencję na jej następnej sesji o wynikach tej procedury.

25. Jeśli Rada Wykonawcza przedstawi Konferencji konkretne zalecenia, to Konferencja rozpatrzy możliwość podjęcia działań stosownie do artykułu 12.

Artykuł X

Pomoc i ochrona przed bronią chemiczną

1. Dla celów niniejszego artykułu, "Pomoc" oznacza koordynację i zapewnianie Państwom-Stronom ochrony przed bronią chemiczną, a w szczególności: dostarczanie środków do wykrywania i systemów alarmowania, sprzętu ochronnego, sprzętu do odkażania i środków odkażających, medycznych odtrutek i metod leczenia oraz konsultacji w sprawie każdego z tych środków ochrony.

2. Żadne postanowienie niniejszej Konwencji nie powinno być interpretowane jako uszczuplające prawa jakiegokolwiek Państwa-Strony do prowadzenia badań, rozwijania, wytwarzania, nabywania, przekazywania lub użycia środków ochrony przed bronią chemiczną do celów nie zabronionych przez niniejszą Konwencję.

3. Każde Państwo-Strona zobowiązuje się ułatwiać możliwie najszerszą wymianę sprzętu, materiałów i informacji naukowo-technicznej o środkach ochrony przed bronią chemiczną oraz ma prawo w niej uczestniczyć.

4. W celu zwiększenia przejrzystości narodowych programów, związanych z celami ochronnymi, każde Państwo-Strona przedstawi corocznie Sekretarzowi Technicznemu informacje o swoim programie, zgodnie z procedurami rozpatrzonymi i przyjętymi przez Konferencję zgodnie z ustępem 21(i) artykułu 8.

5. Sekretariat Techniczny, nie później niż 180 dni od dnia wejścia w życie niniejszej Konwencji, utworzy i będzie udostępniać na użytek każdego zainteresowanego Państwa bank danych zawierający dostępne bez żadnych ograniczeń informacje o różnych środkach ochrony przed bronią chemiczną, a także informacje przedstawione przez Państwa-Strony.

Sekretariat Techniczny w ramach posiadanych przez niego środków i na wniosek Państwa-Strony, umożliwi takiemu Państwu-Stronie przeprowadzenie konsultacji z ekspertami i okaże temu Państwu-Stronie pomoc w znalezieniu środków do wykonania swoich programów dotyczących rozwoju i doskonalenia potencjału ochronnego przed bronią chemiczną.

6. Żadne z postanowień niniejszej Konwencji nie powinno być interpretowane jako uszczuplające prawa Państw-Stron do żądania i udzielania pomocy w stosunkach dwustronnych oraz do zawierania specyficznych umów z innymi Państwami-Stronami w sprawie nadzwyczajnego okazania pomocy.

7. Każde Państwo-Strona zobowiązuje się do udzielania pomocy za pośrednictwem Organizacji i w tym celu wybierze według swego upodobania jeden lub więcej z następujących środków:

(a) wnoszenie wkładu do funduszu pomocy złożonego z dobrowolnych składek, który powinien zostać utworzony przez Konferencję na jej pierwszej sesji,

(b) podpisanie, możliwie nie później niż 180 dni od dnia wejścia dla niego w życie niniejszej Konwencji, umowy z Organizacją w sprawie okazania pomocy na wnioski;

(c) zadeklarowanie, nie później niż 180 dni od dnia wejścia dla niego w życie niniejszej Konwencji, rodzajów pomocy, jaką może ono okazać w odpowiedzi na wniosek Organizacji. Jeśli jednak Państwo-Strona nie jest w stanie okazać pomocy, przewidzianej w jego deklaracji, jest ono nadal zobowiązane do okazania pomocy zgodnie z niniejszym ustępem.

8. Każde Państwo-Strona ma prawo zwracać się i, z zachowaniem procedury określonej w ustępach 9, 10 i 11, otrzymać pomoc i ochronę przed użyciem albo groźbą użycia broni chemicznej, jeśli uzna, że:

(a) użyto przeciwko niemu broni chemicznej;

(b) zostały użyte przeciwko niemu policyjne środki chemiczne jako sposób prowadzenia wojny;

(c) jest ono zagrożone przez działania lub działalność jakiegokolwiek innego Państwa, która jest zabroniona Państwom-Stronom na mocy artykułu I.

9. Wniosek, poparty stosowną informacją, jest kierowany do Dyrektora Generalnego, który przekazuje go niezwłocznie Radzie Wykonawczej i wszystkim Państwom-Stronom. Dyrektor Generalny bezzwłocznie kieruje taki wniosek do Państw-Stron, które zobowiązały się na mocy ustępu 7(b) i (c) udzielić nadzwyczajnej pomocy w przypadku użycia broni chemicznej lub użycia policyjnych środków chemicznych jako sposobu prowadzenia wojny, lub pomocy humanitarnej w przypadku poważnej groźby użycia broni chemicznej lub poważnej groźby użycia policyjnych środków chemicznych jako sposobu prowadzenia wojny, i które są skłonne udzielić takiej pomocy zainteresowanemu Państwu-Stronie nie później niż 12 godzin po otrzymaniu takiego wniosku. Dyrektor Generalny, nie później niż 24 godziny po otrzymaniu takiego wniosku, wszczyna dochodzenie w celu uzasadnienia dalszych działań. Zamyka on takie dochodzenie w ciągu 72 godzin i kieruje sprawozdanie do Rady Wykonawczej. Jeśli dla przeprowadzenia dochodzenia potrzebny jest dodatkowy okres, to w tym samym terminie przedstawione zostaje sprawozdanie tymczasowe. Dodatkowy termin dla potrzeb dochodzenia nie może przekraczać 72 godzin. Może on być jednak dalej przedłużany na analogiczne okresy. Sprawozdania przedstawia się Radzie Wykonawczej pod koniec każdego dodatkowego okresu. Stosownie do potrzeb i zgodnie z wnioskiem i informacjami towarzyszącymi temu wnioskowi, dochodzenie ustala stosowne fakty mające znaczenie dla wniosku, jak również rodzaj i zakres dodatkowej pomocy i ochrony wymaganych zgodnie z wnioskiem.

10. Rada Wykonawcza zbiera się nie później niż 24 godziny od otrzymania sprawozdania z dochodzenia w celu rozpatrzenia sytuacji oraz w ciągu kolejnych 24 godzin podejmuje zwykłą większością głosów decyzję, czy należy wydać Sekretarzowi Technicznemu polecenie udzielenia dodatkowej pomocy. Sekretariat Techniczny niezwłocznie przekazuje wszystkim Państwom-Stronom oraz stosownym organizacjom międzynarodowym sprawozdanie z dochodzenia oraz informuje o decyzji podjętej przez Radę Wykonawczą. Jeśli Rada Wykonawcza podejmie stosowną decyzję, Dyrektor Generalny udziela niezwłocznie pomocy. W tym celu Dyrektor Generalny może współpracować z żądającym Państwem-Stroną, innymi Państwami-Stronami oraz stosownymi organizacjami międzynarodowymi. Państwa-Strony podejmują wszelkie działania w celu udzielenia pomocy.

11. Jeśli informacje zebrane w czasie prowadzonego dochodzenia lub uzyskane z innych wiarygodnych źródeł stanowią dostateczny dowód na istnienie ofiar użycia broni chemicznej i konieczność podjęcia natychmiastowej akcji, Dyrektor Generalny informuje o tym wszystkie Państwa-Strony i podejmuje nadzwyczajne środki pomocy, wykorzystując zasoby, które

Konferencja postawiła do jego dyspozycji w takich pilnych przypadkach. Dyrektor Generalny informuje Radę Wykonawczą o działaniach podjętych zgodnie z niniejszym ustępem.

Artykuł 11

Rozwój gospodarczy i technologiczny

1. Postanowienia niniejszej Konwencji powinny być realizowane w taki sposób, aby nie opóźniały rozwoju gospodarczego i technologicznego Państw-Stron, oraz stanowiły przeszkody dla współpracy międzynarodowej w dziedzinie działalności chemicznej dla celów nie zabronionych przez niniejszą Konwencję, włączając w to międzynarodową wymianę informacji naukowo-technicznej, związków chemicznych oraz sprzętu do produkcji, przetwarzania lub użycia związków chemicznych do celów nie zabronionych przez niniejszą Konwencję.

2. Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konwencji i bez uszczerbku dla obowiązujących zasad i norm prawa międzynarodowego, Państwa-Strony:

a) mają prawo, indywidualnie lub zbiorowo, prowadzić badania, rozwijać, wytwarzać, nabywać, przekazywać i używać związki chemiczne;

(b) zobowiązują się ułatwiać i mają prawo uczestniczyć w możliwie najszerszej wymianie związków chemicznych, sprzętu i informacji naukowo-technicznej związanej z rozwojem i zastosowaniem chemii do celów nie zabronionych przez niniejszą Konwencję;

(c) nie stosują między sobą żadnych ograniczeń, w tym wynikających z wszelkich umów międzynarodowych, sprzecznych ze zobowiązaniami przyjętymi w niniejszej Konwencji, które ograniczyłyby lub stanowiłyby przeszkodę dla handlu oraz rozwoju i wspierania wiedzy naukowej i technologicznej w dziedzinie chemii w celach przemysłowych, rolnych, badawczych, medycznych, farmaceutycznych lub innych celach pokojowych;

(d) nie mogą powoływać się na niniejszą Konwencję jako podstawę do stosowania jakichkolwiek środków oprócz tych, które są przewidziane lub dozwolone w niniejszej Konwencji, ani nie mogą powoływać się na żadne inne umowy międzynarodowe dla osiągnięcia dowolnego celu niezgodnego z niniejszą Konwencją;

(e) zobowiązują się dokonać przeglądu swojego ustawodawstwa dotyczącego handlu związkami chemicznymi dla doprowadzenia do jego zgodności z przedmiotem i celem niniejszej Konwencji.

Artykuł XII

Środki mające na celu poprawę sytuacji i zagwarantowanie przestrzegania niniejszej konwencji, w tym sankcje

1. Konferencja podejmuje niezbędne środki, przewidziane w ustępach 2, 3 i 4, dla zagwarantowania przestrzegania niniejszej Konwencji oraz dla rozwiązania każdej sytuacji niezgodnej z postanowieniami niniejszej Konwencji. Przy rozpatrywaniu takich działań, zgodnie z niniejszym ustępem, Konferencja weźmie pod uwagę wszystkie informacje i zalecenia w tej kwestii przedstawione jej przez Radę Wykonawczą.

2. W przypadkach, kiedy Rada Wykonawcza skierowała do Państwa-Strony wnioski o podjęcie środków mających na celu rozstrzygnięcie sytuacji stanowiącej zagrożenie dla przestrzegania niniejszej Konwencji, a Państwo-Strona nie stosuje się do tego wniosku w ustalonym czasie, Konferencja może, między innymi, na zalecenie Rady Wykonawczej ograniczyć lub zawiesić prawa i przywileje, z których korzysta Państwo-Strona wynikające z niniejszej Konwencji do czasu podjęcia przez to Państwo niezbędnych działań dla wykonania jego zobowiązań wynikających z niniejszej Konwencji.

3. W przypadku, kiedy w wyniku działań zabronionych przez niniejszą Konwencję, w szczególności przez artykuł 1, nastąpi poważne naruszenie przedmiotu i celu niniejszej

Konwencji, Konferencja może zalecić Państwom-Stronom podjęcie zbiorowych środków, zgodnie z prawem międzynarodowym.

4. Konferencja w przypadkach szczególnie poważnych przekazuje sprawę, wraz ze stosownymi informacjami i wnioskiem, Zgromadzeniu Ogólnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych i Radzie Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych.

Artykuł XIII

Stosunek do innych umów międzynarodowych

Żadne postanowienie niniejszej Konwencji nie może być interpretowane jako ograniczające lub zmniejszające w jakikolwiek sposób zobowiązania przyjęte przez jakiegokolwiek Państwo na mocy Protokołu o zakazie używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych środków bakteriologicznych podpisanego w Genewie 17 czerwca 1925 r. oraz na mocy Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu podpisanej w Londynie, Moskwie i Waszyngtonie dnia 10 kwietnia 1972 r.

Artykuł XIV

Rozstrzygnięcie sporów

1. Spory, które mogą powstać w związku z zastosowaniem lub interpretacją niniejszej Konwencji, są rozstrzygane zgodnie ze stosownymi postanowieniami niniejszej Konwencji i w zgodzie z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych.

2. W przypadku sporu między dwoma lub wieloma Państwami-Stronami lub między jednym lub wieloma Państwami-Stronami a Organizacją, co do interpretacji lub stosowania niniejszej Konwencji, zainteresowane strony przeprowadzą wspólne konsultacje w celu jak najszybszego rozstrzygnięcia sporu w drodze rokowań lub innych pokojowych środków wybranych przez strony, włączając w to zwrócenie się do odpowiednich organów niniejszej Konwencji i, za obopólną zgodą stron, zwrócenie się do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości zgodnie ze Statutem Trybunału. Zainteresowane Państwa-Strony informują Radę Wykonawczą o podjętych działaniach.

3. Rada Wykonawcza może przyczynić się do rozstrzygnięcia sporu, stosując wszelkie środki, które uzna za stosowne, w tym misję dobrych usług, wezwanie Państw-Stron w sporze do rozpoczęcia procedury rozstrzygania sporu przy pomocy wybranych przez nie środków oraz określenie terminów dla każdej uzgodnionej procedury.

4. Konferencja rozpatruje problemy odnoszące się do sporów podniesione przez Państwa-Strony lub przekazane pod jej rozagę przez Radę Wykonawczą. Konferencja, jeśli uzna to za konieczne, ustanawia organy zobowiązane do przyczynienia się do rozstrzygnięcia tych sporów lub powierza to zadanie już istniejącym organom, zgodnie z ustępem 21(f) artykułu 8.

5. Konferencja i Rada Wykonawcza, upoważnione przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych, mogą oddzielnie zwracać się do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z prośbą o wydanie opinii doradczej w sprawie każdego problemu prawnego powstałego w związku z działalnością Organizacji. W tym celu między Organizacją i Organizacją Narodów Zjednoczonych podpisane zostanie porozumienie zgodnie z ustępem 34(a) artykułu 8.

6. Postanowienia niniejszego artykułu nie naruszają postanowień artykułu IX lub postanowień w sprawie środków do poprawy sytuacji i zagwarantowania przestrzegania niniejszej Konwencji, w tym sankcji.

Artykuł XV

Poprawki

1. Każde Państwo-Strona może zgłaszać poprawki do niniejszej Konwencji. Każde Państwo-Strona może również proponować zmiany do załączników niniejszej Konwencji, o których mowa w ustępie 4. Propozycje poprawek podlegają procedurze ustanowionej w ustępach 2 i 3. Propozycje zmian, o których mowa w ustępie 4, podlegają procedurze przewidzianej w ustępie 5.

2. Tekst zgłoszonej poprawki przedstawia się Dyrektorowi Generalnemu w celu skierowania jej do wszystkich Państw-Stron i depozytariusza. Proponowana poprawka rozpatrywana jest tylko na Konferencji Przeglądowej. Taka Konferencja Przeglądowa zwoływana jest pod warunkiem, że co najmniej 1/3 Państw-Stron powiadomi Dyrektora Generalnego, nie później niż 30 dni po rozesłaniu tekstu, że popierają one dalsze rozpatrywanie tej propozycji. Konferencja odbywa się bezpośrednio po zakończeniu zwyczajnej sesji Konferencji, o ile Państwa-Strony nie złożą wniosku o wcześniejsze zwołanie takiego spotkania. W żadnym przypadku Konferencja Przeglądowa nie może być przeprowadzona w terminie krótszym niż 60 dni od przekazania proponowanej poprawki.

3. Poprawki wchodzi w życie dla wszystkich Państw-Stron po upływie 30 dni od dnia złożenia przez wszystkie Państwa-Strony dokumentów ratyfikacyjnych lub przyjęcia, o których jest mowa w ustępie (b):

(a) po ich przyjęciu przez Konferencję Poprawkową większością głosów wszystkich Państw-Stron pod warunkiem, że żadne państwo nie głosowało przeciwko takiej poprawce; oraz

(b) po ich ratyfikowaniu lub przyjęciu przez te wszystkie Państwa-Strony, które głosowały za ich przyjęciem na Konferencji Poprawkowej.

4. W celu zagwarantowania i skuteczności niniejszej Konwencji, postanowienia załączników podlegają zmianom zgodnie z ustępem 5, jeśli proponowane zmiany odnoszą się tylko do spraw o charakterze technicznym lub administracyjnym. Wszystkie zmiany w Załączniku Związków Chemicznych są wprowadzane zgodnie z postanowieniem ustępu 5. Sekcje A i C Załącznika dotyczącego poufności, części X Załącznika dotyczącego weryfikacji oraz te definicje części I Załącznika dotyczącego weryfikacji, które odnoszą się wyłącznie do inspekcji na żądanie, nie podlegają zmianom zgodnie z postanowieniem ustępu 5.

5. Proponowane zmiany, o których mowa w ustępie 4, są rozpatrywane według następującej procedury:

(a) tekst proponowanych zmian razem z niezbędnymi informacjami jest przekazywany Dyrektorowi Generalnemu. Każde Państwo-Strona i Dyrektor Generalny mogą przekazać informacje dla oceny propozycji. Dyrektor Generalny bezzwłocznie kieruje wszelkie takie propozycje i informacji do wszystkich Państw-Stron, Rady Wykonawczej i depozytariusza;

(b) nie później niż 60 dni od otrzymania propozycji Dyrektor Generalny ocenia ją w celu określenia wszystkich jej możliwych konsekwencji dla postanowień niniejszej Konwencji i dla jej realizacji oraz kieruje wszelkie takie informacje do wszystkich Państw-Stron i Rady Wykonawczej;

(c) Rada Wykonawcza rozpatruje propozycję w świetle wszelkich posiadanych przez nią informacji, a w szczególności, w celu określenia, czy taka propozycja odpowiada wymogom ustępu 4. Nie później niż 90 dni po jej otrzymaniu Rada Wykonawcza przekazuje swoje zalecenia wraz ze stosownymi wyjaśnieniami do wszystkich Państw-Stron w celu rozpatrzenia. Państwa-Strony potwierdzają ich otrzymanie w ciągu 10 dni;

d) jeśli Rada Wykonawcza zaleca wszystkim Państwom-Stronom przyjęcie propozycji, to jest ona uważana za przyjętą, jeśli w ciągu 90 dni po otrzymaniu zalecenia żadne Państwo-Strona nie zgłosi sprzeciwu wobec jej przyjęcia, Rada Wykonawcza zaleca odrzucenie

propozycji; uważana jest ona za odrzuconą, jeśli w ciągu 90 dni po otrzymaniu zalecenia, żadne Państwo-Strona nie sprzeciwi się jej odrzuceniu;

(e) jeśli zalecenia Rady Wykonawczej nie odpowiadają warunkom przyjęcia wymaganym w ustępie (d), to Konferencja rozpatruje tę propozycję na następnej sesji jako sprawę o charakterze merytorycznym, a decyduje w szczególności, czy odpowiada ona wymogom ustępu 4;

(f) Dyrektor Generalny informuje wszystkie Państwa-Strony i depozytariusza o wszelkich decyzjach podjętych zgodnie z niniejszym ustępem;

(g) Zmiany zatwierdzone zgodnie z tą procedurą wchodzi w życie dla wszystkich Państw-Stron po upływie 180 dni od dnia powiadomienia przez Dyrektora Generalnego o ich przyjęciu, o ile Rada Wykonawcza nie zaleci lub jeśli Konferencja nie określi innego terminu.

Artykuł XVI

Okres obowiązywania i wypowiedzenie

1. Niniejsza Konwencja jest zawarta na czas nie określony.

2. Każde Państwo-Strona, zgodnie ze swoją narodową suwerennością, ma prawo wypowiedzenia niniejszej Konwencji, jeśli uzna, że nadzwyczajne okoliczności związane z przedmiotem niniejszej Konwencji zagrażają jego najważniejszym interesom. O takim wypowiedzeniu zawiadamia ono na 90 dni wcześniej wszystkie Państwa-Strony, Radę Wykonawczą, depozytariusza, oraz Radę Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych. Takie zawiadomienie zawiera oświadczenie o nadzwyczajnych okolicznościach, które Państwo-Strona uważa za zagrażające jego najważniejszym interesom.

3. Wypowiedzenie przez Państwa-Strony niniejszej Konwencji w żaden sposób nie wpływa na ich obowiązek dalszego wykonywania zobowiązań przyjętych zgodnie z wszelkimi stosownymi normami prawa międzynarodowego, w szczególności na mocy Protokołu Genewskiego z 1925 r.

(Artykuły XVII-XXIV oraz załączniki opuszczono)

Kodeks postępowania w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa, Budapeszt, 6 grudnia 1994⁵

*(Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów, opracowanie Stanisław Bieleń, WDiNP,
Warszawa 1996, s. 285-290)*

Preambuła

Państwa uczestniczące w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), uznając potrzebę umocnienia współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa, w tym także przez dalsze promowanie standardów odpowiedzialnego i kooperatywnego zachowania się w dziedzinie bezpieczeństwa,

potwierdzając, że żadne postanowienie tego Kodeksu nie narusza ważności i przydatności celów oraz zasad Karty Narodów Zjednoczonych lub innych postanowień prawa międzynarodowego,

⁵ W dniach 5-6 grudnia 1994r. w Budapeszcie odbyło się czwarte spotkanie szefów państw i rządów państw KBWE, na którym przyjęto Dokument Budapeszteński 1994. Składa się on z dwóch części: Deklaracji oraz Decyzji (wśród nich – Kodeks postępowania w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa).

potwierdzając nieumniejszoną moc obowiązującą podstawowych zasad i wspólnych wartości helsińskiego Aktu Końcowego, Karty Paryskiej i Dokumentu Helsińskiego z 1992 r., traktujących o wzajemnej odpowiedzialności państw oraz odpowiedzialności rządów wobec własnych narodów, jak również ważność pozostałych zobowiązań KBWE,

przyjęły następujący Kodeks postępowania w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa:

I

1. Państwa uczestniczące podkreślają, że pełne poszanowanie wszystkich zasad KBWE zawartych w helsińskim Akcie Końcowym i wprowadzenie w życie w dobrej wierze wszystkich zobowiązań przyjętych przez KBWE mają podstawowe znaczenie dla stabilizacji i bezpieczeństwa, wskutek czego stanowią przedmiot ich bezpośredniego i uzasadnionego zainteresowania.

2. Państwa uczestniczące potwierdzają ważność swej kompleksowej koncepcji bezpieczeństwa, zainicjowanej Aktem Końcowym, która wiąże utrzymanie pokoju z poszanowaniem praw człowieka i podstawowych wolności. Łączy ona współpracę gospodarczą oraz współpracę w dziedzinie środowiska z pokojowymi stosunkami międzypaństwowymi.

3. Państwa uczestniczące pozostają przekonane, że bezpieczeństwo jest niepodzielne i że bezpieczeństwo każdego z nich jest nierozdzielnie związane z bezpieczeństwem innych. Nie będą umacniać swego bezpieczeństwa kosztem bezpieczeństwa innych państw. Będą realizować własne interesy bezpieczeństwa w zgodzie ze wspólnymi wysiłkami zmierzającymi do umocnienia bezpieczeństwa i stabilizacji na obszarze KBWE i poza nim.

4. Potwierdzając poszanowanie suwerennej równości i odrębności każdego z nich, jak również praw nieodłącznie związanych z suwerennością, Państwa uczestniczące będą opierać swe wzajemne stosunki w dziedzinie bezpieczeństwa na zasadach współpracy. Podkreślają w związku z tym kluczową rolę KBWE. Będą nadal rozwijać uzupełniające się i wzajemnie wzmacniające instytucje, w tym organizacje europejskie i transatlantyckie, wielostronne i dwustronne przedsięwzięcia oraz różne formy współpracy regionalnej i subregionalnej. Państwa uczestniczące podejmą współpracę w celu zagwarantowania, że wszystkie tego rodzaju układy dotyczące bezpieczeństwa będą zgodne z zasadami KBWE i zobowiązaniami wynikającymi z Kodeksu.

5. Państwa uczestniczące są zdecydowane działać solidarnie w przypadku naruszenia norm i zobowiązań KBWE oraz zabiegać o jednorodną reakcję, jeśli w wyniku takich działań zagrożone zostanie bezpieczeństwo. Będą się one bezzwłocznie konsultować - zgodnie ze zobowiązaniami wynikającymi z KBWE - z każdym Państwem uczestniczącym poszukującym pomocy w realizacji indywidualnej lub zbiorowej samoobrony. Wspólnie określą naturę zagrożenia i działania, jakich wymagać będzie obrona wspólnych im wartości.

II

6. Państwa uczestniczące nie będą w żaden sposób popierać aktów terroru i poczynią właściwe kroki w celu zapobiegania terroryzmowi i zwalczania go we wszystkich jego formach. Będą ściśle współpracować w zwalczaniu zagrożenia, jakie niesie działalność terrorystyczna, poprzez wprowadzanie w życie międzynarodowych aktów prawnych i zobowiązań uzgodnionych w odniesieniu do tego problemu. Będą one w szczególności inicjować działania mające na celu spełnienie wymogów porozumień międzynarodowych, nakładających na nie obowiązek ścigania lub ekstradycji terrorystów.

III

7. Państwa uczestniczące przypominają, że zasady helsińskiego Aktu Końcowego mają fundamentalne znaczenie i w związku z tym będą jednakowo i bez zastrzeżeń stosowane; każda z nich będzie interpretowana z uwzględnieniem pozostałych.

8. Państwa uczestniczące nie będą udzielać pomocy ani poparcia państwom, które naruszają zobowiązanie do powstrzymania się od groźby użycia siły bądź od jej użycia przeciwko terytorialnej integralności lub politycznej niezależności któregokolwiek z państw lub w każdy inny sposób niezgodny z Kartą Narodów Zjednoczonych i z zawartą w helsińskim Akcie Końcowym Deklaracją zasad regulujących stosunki między Państwami uczestniczącymi.

IV

9. Państwa uczestniczące potwierdzają niezbywalne prawo - tak jak je uznaje Karta Narodów Zjednoczonych - do indywidualnej i zbiorowej samoobrony.

10. Każde Państwo uczestniczące, pamiętając o uzasadnionej trosce o bezpieczeństwo innych państw, ma swobodę określenia swych interesów bezpieczeństwa na gruncie suwerennej równości; ma również prawo swobodnego wyboru porozumień dotyczących jego bezpieczeństwa, w zgodzie z prawem międzynarodowym i zobowiązaniami wynikającymi z zasad i celów KBWE.

11. Każde Państwo uczestniczące ma suwerenne prawo przynależać bądź nie przynależać do międzynarodowych organizacji, być lub nie być stroną dwustronnych i wielostronnych traktatów, w tym traktatów sojuszniczych. Ma ono również prawo do neutralności. Każde z nich ma prawo do zmiany swego statusu w tym względzie zgodnie z odpowiednimi porozumieniami i procedurę. Każde państwo będzie respektować takie same prawa wszystkich pozostałych państw.

12. Każde Państwo uczestniczące będzie utrzymywać tylko taki potencjał wojskowy, jaki jest współmierny w stosunku do uzasadnionych indywidualnych i zbiorowych potrzeb związanych z bezpieczeństwem, z uwzględnieniem własnych zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego.

13. Każde Państwo uczestniczące określi swój potencjał wojskowy na podstawie demokratycznych procedur wewnętrznych, pamiętając o uzasadnionej trosce innych państw, jak również o potrzebie przyczyniania się do międzynarodowego bezpieczeństwa i stabilności. Żadne Państwo uczestniczące nie będzie usiłowało narzucić innemu Państwu uczestniczącemu dominacji wojskowej.

14. Siły zbrojne Państwa uczestniczącego mogą stacjonować na terytorium innego Państwa uczestniczącego zgodnie ze swobodnie wynegocjowanym porozumieniem, jak również zgodnie z prawem międzynarodowym.

V

15. Państwa uczestniczące wprowadzają w życie w dobrej wierze wszystkie swe zobowiązania dotyczące kontroli zbrojeń, rozbrojenia oraz budowy zaufania i bezpieczeństwa jako ważny element swego niepodzielnego bezpieczeństwa.

16. Mając na celu wzmocnienie bezpieczeństwa i stabilności na obszarze KBWE, Państwa uczestniczące potwierdzają swe zobowiązanie do kontynuowania kontroli zbrojeń, rozbrojenia oraz wykorzystania środków budowy zaufania i bezpieczeństwa.

VI

17. Państwa uczestniczące zobowiązują się do współpracy - również poprzez osiągnięcie pomyślnego stanu gospodarki i środowiska - w celu przeciwdziałania napięciom, które mogą prowadzić do konfliktu. Źródłem takich napięć jest naruszanie praw człowieka i podstawowych wolności oraz innych zobowiązań w dziedzinie ludzkiego wymiaru; okazywanie agresywnego

nacjonalizmu, rasizmu, szowinizmu, ksenofobii i antysemityzmu również zagraża pokojowi i bezpieczeństwu.

18. Państwa uczestniczące podkreślają znaczenie zarówno wczesnego rozpoznawania potencjalnych konfliktów, jak i wspólnych wysiłków w sferze zapobiegania konfliktom, opanowywania kryzysów i pokojowego rozwiązywania sporów.

19. W przypadku konfliktu zbrojnego Państwa uczestniczące będą usiłowały przyczynić się do skutecznego zaprzestania działań wojennych oraz do stwarzania warunków umożliwiających polityczne rozwiązanie konfliktu. Będą współpracować na rzecz pomocy humanitarnej, aby ulżyć cierpieniom ludności cywilnej, także poprzez ułatwianie przemieszczania się personelu i środków przeznaczonych do tego rodzaju zadań.

VII

20. Państwa uczestniczące uznają demokratyczną kontrolę nad wojskiem, siłami paramilitarnymi i wewnętrznymi siłami bezpieczeństwa, jak też nad służbami wywiadowczymi i policją, za nieodzowny element stabilizacji i bezpieczeństwa. Będą wspierać integrację swych sił zbrojnych ze społeczeństwem obywatelskim jako ważny przejaw demokracji.

21. Każde Państwo uczestniczące zapewni i utrzyma skuteczne kierownictwo i kontrolę nad swymi siłami zbrojnymi, siłami paramilitarnymi i siłami bezpieczeństwa ze strony konstytucyjnie ustanowionych władz wyposażonych w demokratyczną legitymację. Każde Państwo uczestniczące ustanowi kontrolę w celu zapewnienia, że władze te wypełniają swe konstytucyjne i prawne obowiązki. Określi wyraźnie rolę i zadania tych sił oraz ich obowiązek działania wyłącznie w ramach konstytucyjnych.

22. Każde Państwo uczestniczące zapewni ustawodawczą akceptację swych wydatków na obronę. Każde Państwo uczestniczące będzie, zgodnie z wymogami bezpieczeństwa narodowego, ograniczać swe wydatki wojskowe; zapewni też przejrzystość i powszechną dostępność informacji odnoszących się do sił zbrojnych.

23. Każde Państwo uczestniczące, gwarantując żołnierzowi odbywającemu służbę wojskową realizację jego praw obywatelskich, zapewni też polityczną neutralność sił zbrojnych jako takich.

24. Każde Państwo uczestniczące zapewni skuteczne sposoby zabezpieczające przed przypadkowym lub nielegalnym użyciem środków wojskowych.

25. Państwa uczestniczące nie będą tolerować ani popierać sił, które nie są odpowiedzialne przed konstytucyjnie ustanowionymi władzami lub nie są przez nie kontrolowane. Jeśli Państwo uczestniczące nie jest w stanie realizować swego zwierzchnictwa nad takimi siłami, może prosić o konsultacje w ramach KBWE w celu omówienia działań, które powinny zostać podjęte.

26. Każde Państwo uczestniczące zapewni, że zgodnie ze zobowiązaniami międzynarodowymi jego siły paramilitarne powstrzymają się od uzyskiwania zdolności bojowej większej niż ta, do jakiej zostały powołane.

27. Każde Państwo uczestniczące zapewni, że rekrutacja lub wezwanie do służby w siłach militarnych, paramilitarnych i w siłach bezpieczeństwa będą zgodne z jego zobowiązaniami związanymi z poszanowaniem praw człowieka i podstawowych wolności.

28. Państwa uczestniczące odzwierciedlą w swych ustawach i innych stosownych dokumentach prawa i obowiązki personelu sił zbrojnych. Rozważą wprowadzenie zwolnień ze służby wojskowej lub zastosowanie służby zastępczej.

29. Państwa uczestniczące zapewnią możliwie szerokie rozpowszechnienie w swoich krajach międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych. Swym

zobowiązaniom w tej dziedzinie dadzą one wyraz - zgodnie z praktyką wewnętrzną - w programach szkolenia wojskowego i w regulaminach.

30. Każde Państwo uczestniczące zapozna personel swych sił zbrojnych z postanowieniami międzynarodowego prawa humanitarnego, zasadami, konwencjami i zobowiązaniami odnoszącymi się do konfliktu zbrojnego oraz zapewni, że personel ten będzie świadom osobistej odpowiedzialności - na mocy ustawodawstwa wewnętrznego i prawa międzynarodowego - za swe działania.

31. Państwa uczestniczące zapewnią, że personel sił zbrojnych sprawujący władzę dowódczą będzie ją wykonywać zgodnie ze stosownymi przepisami ustawodawstwa wewnętrznego i prawa międzynarodowego oraz że będzie świadom, iż na mocy tego prawa może zostać indywidualnie pociągnięty do odpowiedzialności za niezgodne z prawem sprawowanie swej władzy i że nie można wydawać rozkazów sprzecznych z prawem krajowym i międzynarodowym. Odpowiedzialność zwierzchników nie zwalnia podwładnych od osobistej odpowiedzialności.

32. Każde Państwo uczestniczące zapewni, że personel sił militarnych, paramilitarnych i sił bezpieczeństwa będzie mógł korzystać z praw człowieka i podstawowych wolności oraz realizować je w sposób zgodny z dokumentami KBWE i prawem międzynarodowym, a także ze stosownymi postanowieniami konstytucyjnymi, przepisami prawnymi i wymogami służby.

33. Każde Państwo uczestniczące zapewni odpowiednie procedury prawne i administracyjne chroniące prawa personelu wszystkich rodzajów wojsk.

VIII

34. Każde Państwo uczestniczące zapewni, że jego siły zbrojne będą w czasie pokoju i wojny dowodzone, obsadzone, szkolone i wyekwipowane w sposób zgodny z postanowieniami prawa międzynarodowego, a także z podjętymi przez nie zobowiązaniami i postanowieniami odnoszącymi się do użycia sił zbrojnych w konflikcie zbrojnym, włączając w to odpowiednie konwencje haskie z 1907 r. i z 1954 r., konwencje genewskie z 1949 r. i ich protokoły dodatkowe z 1977 r., jak również Konwencję z 1980r. o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki.

35. Każde Państwo uczestniczące zapewni, że jego polityka i doktryna obronna będą zgodne z prawem międzynarodowym odnoszącym się do użycia sił zbrojnych, także w konflikcie zbrojnym, oraz z odpowiednimi zobowiązaniami tego Kodeksu.

36. Każde Państwo uczestniczące zapewni, że wszelkie decyzje desygnujące jego siły zbrojne do uczestnictwa w wewnętrznych misjach bezpieczeństwa będą podjęte zgodnie z konstytucyjnymi procedurami. Decyzje zlecające siłom zbrojnym takie misje stworzą gwarancje, że będą one przeprowadzane pod skuteczną kontrolą konstytucyjnie uprawnionych władz i podlegać będą wymogom prawa. Jeśli nie będzie można uniknąć użycia siły w pełnieniu misji dotyczącej bezpieczeństwa wewnętrznego, każde Państwo uczestniczące zapewni, że jej użycie będzie współmierne do konieczności związanych z jej wprowadzeniem. Siły zbrojne zatroszczą się należycie o zapobieżenie wyrządzeniu szkody obywatelom lub ich mieniu.

37. Państwa uczestniczące nie użyją sił zbrojnych do ograniczenia pokojowego, zgodnego z prawem korzystania z praw człowieka i praw obywatela przez osoby jako jednostki oraz jako przedstawiciele grup, ani też w celu pozbawienia ich narodowej, religijnej, kulturowej, językowej lub etnicznej tożsamości.

IX

38. Każde Państwo uczestniczące jest odpowiedzialne za wprowadzenie w życie tego Kodeksu. Państwo uczestniczące udzieli na żądanie stosownych wyjaśnień odnoszących się do

realizacji Kodeksu. W celu oszacowania, ponownego przejrzania i ulepszenia realizacji tego Kodeksu - gdyby okazało się to niezbędne - zostaną wykorzystane właściwe organy, mechanizmy i procedury KBWE.

39. Postanowienia Kodeksu postępowania są politycznie wiążące, przeto Kodeks ten nie podlega rejestracji na mocy artykułu 102 Karty Narodów Zjednoczonych. Kodeks wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1995 r.

40. Żadne z postanowień Kodeksu nie pozostaje w sprzeczności z naturą i treścią zobowiązań przyjętych w innych dokumentach KBWE.

41. Państwa uczestniczące będą dążyć do zapewnienia, że ich odpowiednie dokumenty i procedury wewnętrzne lub - tam, gdzie to będzie właściwe - instrumenty prawne odzwierciedlają zobowiązania zawarte w Kodeksie.

42. Tekst Kodeksu będzie opublikowany we wszystkich Państwach uczestniczących, co zapewni jego maksymalnie szerokie rozpowszechnienie.

Traktat o całkowitym zakazie prób jądrowych, Nowy Jork, 10 września 1996 r.⁶
(Druk sejmowy nr 663 z 15 października 1998 r.)

Preambuła

Państwa Strony niniejszego Traktatu (zwane dalej "Państwami Stronami"),

przyjmując z zadowoleniem międzynarodowe porozumienia i inne pozytywne działania z ostatnich lat w dziedzinie rozbrojenia nuklearnego, w tym redukcję arsenałów broni jądrowej, jak również w dziedzinie zapobiegania rozprzestrzenianiu broni jądrowej we wszystkich jego aspektach,

podkreślając wagę pełnego i szybkiego wdrożenia takich porozumień i działań,

przekonane, że obecna sytuacja międzynarodowa stwarza możliwość podjęcia dalszych skutecznych działań na rzecz rozbrojenia nuklearnego i zapobiegania rozprzestrzenianiu broni jądrowej we wszystkich jego aspektach

i oświadczając o swoim zamiarze podjęcia takich działań,

podkreślając wobec powyższego potrzebę stałego podejmowania systematycznych i coraz bardziej zaawansowanych starań o globalną redukcję broni jądrowej w celu ostatecznej eliminacji takiej broni oraz powszechnego i całkowitego rozbrojenia pod ścisłą i skuteczną kontrolą międzynarodową,

uznając, że zaniechanie wszelkich próbnych wybuchów jądrowych testujących broni jądrową oraz wszelkich innych eksplozji nuklearnych przez ograniczenie prac nad bronią jądrową i jej ulepszaniem oraz zaniechanie prac nad nowymi, zaawansowanymi typami broni jądrowej stanowi skuteczny środek rozbrojenia nuklearnego i nie rozprzestrzeniania broni jądrowej we wszystkich jego aspektach,

uznając ponadto, że położenie kresu wszelkim podobnym eksplozjom jądrowym stanowić będzie znaczący krok w realizacji systematycznego procesu zmierzającego do rozbrojenia nuklearnego,

⁶ Ustawa z 22 stycznia 1999 r. o ratyfikacji traktatu o całkowitym zakazie prób jądrowych z 10 września 1996 r. (DzU z 1999 r., nr 15, poz. 136).

przekonane, że najskuteczniejszym sposobem położenia kresu próbom jądrowym jest zawarcie powszechnego i podlegającego skutecznej międzynarodowej kontroli Traktatu o całkowitym zakazie prób jądrowych, który od dłuższego czasu stanowi priorytetowy cel społeczności międzynarodowej w dziedzinie rozbrowienia i nie rozprzestrzeniania broni jądrowej,

przyjmując do wiadomości wyrażone przez Strony Traktatu o Zakazie Prób Broni Jądrowej w Atmosferze, w Przestrzeni Komicznej i pod Wodą z 1963 r. dążenia do doprowadzenia do zaniechania na zawsze wszelkich próbnych eksplozji wojskowych ładunków jądrowych, ponadto

przyjmując do wiadomości wyrażane poglądy, że niniejszy Traktat może przyczynić się do ochrony środowiska naturalnego,

potwierdzając, że ich celem jest doprowadzenie do przestrzegania przez wszystkie Państwa niniejszego Traktatu i jego celów dla przyczynienia się do skutecznego zapobiegania rozprzestrzenianiu broni jądrowej we wszystkich jego aspektach, do procesu rozbrowienia nuklearnego, a w konsekwencji do wzmożenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, uzgodniły co następuje:

Artykuł I

Podstawowe zobowiązania

1. Wszystkie Państwa Strony zobowiązują się nie przeprowadzać żadnych próbnych eksplozji wojskowych ładunków jądrowych ani żadnych innych eksplozji jądrowych oraz zakazać i zapobiegać wszelkim wybuchom jądrowym na wszystkich obszarach podlegających ich jurysdykcji lub kontroli.

2. Wszystkie Państwa Strony zobowiązują się ponadto, że powstrzymają się od powodowania, zachęcania do lub uczestniczenia w jakikolwiek sposób w przeprowadzaniu próbnych eksplozji wojskowych ładunków jądrowych lub jakichkolwiek innych eksplozji jądrowych.

Artykuł II

Organizacja

A. Postanowienia ogólne

1. Państwa Strony powołują niniejszym Organizację do spraw Traktatu o całkowitym zakazie prób jądrowych (zwaną dalej "Organizacją") dla wdrażania celów i zadań niniejszego Traktatu, zapewnienia realizacji jego postanowień, w tym dotyczących międzynarodowej kontroli jego przestrzegania, oraz stworzenia forum dla konsultacji i współpracy między Państwami Stronami.

2. Wszystkie Państwa Strony są członkami Organizacji. Państwo Strona nie może zostać pozbawione członkostwa Organizacji.

3. Siedzibą Organizacji jest Wiedeń, Republika Austrii.

4. Niniejszym powołuje się jako organy Organizacji: Konferencję Państw Stron, Radę Wykonawczą i Sekretariat Techniczny, który obejmuje Międzynarodowe Centrum Danych.

5. Państwa Strony współdziałają z Organizacją w wypełnianiu jej zadań zgodnie z niniejszym Traktatem. Państwa Strony porozumiewają się ze sobą bezpośrednio lub za pośrednictwem Organizacji, bądź też innych odpowiednich procedur międzynarodowych, w tym procedur w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych i zgodnych z jej Kartą, w każdej sprawie, jaka może zostać poruszona w związku z celami i zadaniami lub wdrażaniem postanowień niniejszego Traktatu.

6. Organizacja przeprowadza czynności kontrolne przewidziane niniejszym Traktatem w sposób powodujący ingerencję w jak najmniejszym zakresie, lecz pozwalający na terminową i skuteczną realizację przewidzianych celów. Organizacja wymaga udostępnienia wyłącznie

tych informacji i danych, które są niezbędne dla wypełniania jej obowiązków wynikających z niniejszego Traktatu. Podejmie ona wszelkie środki bezpieczeństwa, aby zapewnić poufność informacji dotyczących czynności i obiektów o charakterze cywilnym i wojskowym, jakie zostaną jej udostępnione w ramach wdrażania postanowień niniejszego Traktatu, a w szczególności przestrzega zawartych w niniejszym Traktacie postanowień o poufnym charakterze informacji.

7. Państwa-Strony traktują jako poufne dane i informacje otrzymane w zaufaniu od Organizacji, w ramach wdrażania postanowień Traktatu i postępują z nimi zgodnie z właściwymi dla nich procedurami.

8. Organizacja, jako ciało niezależne, dąży do należytego wykorzystania dostępnej wiedzy fachowej i obiektów oraz do wykorzystania w sposób jak najbardziej efektywny dostępnych środków poprzez zawieranie porozumień o współpracy z innymi organizacjami międzynarodowymi, takimi jak Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej. Porozumienia takie, wyjąwszy uzgodnienia mniejszej wagi i mające charakter normalnych porozumień komercyjnych i kontraktowych, zawiera się w formie umów przedkładanych do zatwierdzenia Konferencji Państw Stron.

9. Koszty działalności Organizacji pokrywane są corocznie przez Państwa Strony, zgodnie ze skalą ocen Organizacji Narodów Zjednoczonych, odpowiednio przystosowaną dla uwzględnienia różnic w członkostwie między Organizacją Narodów Zjednoczonych a Organizacją.

10. Składki pieniężne Państw Stron na rzecz Komisji Przygotowawczej odejmuje się odpowiednio od składek wnoszonych przez nie do zwykłego budżetu.

11. Członek Organizacji zalegający z wpłatami naliczonych składek na rzecz Organizacji zostanie pozbawiony prawa głosu w Organizacji, jeżeli suma z jaką zalega równa jest bądź przekracza sumę składek należnych od danego członka za pełne dwa ubiegłe lata. Konferencja Państw Stron może pomimo to zezwolić takiemu członkowi na zachowanie prawa głosu, jeżeli udokumentowano, że niedokonanie płatności wynika z przyczyn od niego niezależnych.

B. Konferencja państw stron

Skład, tryb postępowania, podejmowanie decyzji

12. Konferencja Państw Stron (zwana dalej "Konferencją") składa się ze wszystkich Państw Stron. Każde z Państw Stron posiada w Konferencji jednego przedstawiciela, który może korzystać z pomocy zastępców i doradców.

13. Sesja wstępna Konferencji zwołana zostanie przez Depozytariusza nie później niż 30 dni od wejścia w życie niniejszego Traktatu.

14. Konferencja obraduje na zwoływanych dorocznie regularnych sesjach, o ile nie postanowi inaczej.

15. Sesja nadzwyczajna Konferencji może zostać zwołana:

(a) decyzją Konferencji,

(b) na wniosek Rady Wykonawczej, lub

(c) na wniosek dowolnego z Państw Stron, o ile większość Państw Stron udzieli mu poparcia.

Sesja nadzwyczajna może zostać zwołana nie później niż 30 dni po odnośnej decyzji Konferencji, wniosku Rady Wykonawczej lub uzyskaniu niezbędnego poparcia, o ile decyzja lub wniosek nie stanowią inaczej.

16. Konferencja może również zostać zwołana w formie Konferencji ds. Poprawek, zgodnie z an. VII.

17. Konferencja może również zostać zwołana jako Konferencja Przeglądowa, zgodnie z art. VIII.

18. O ile Konferencja nie postanowi inaczej, jej sesje odbywają się w siedzibie Organizacji.

19. Konferencja ustanowi swoje przepisy proceduralne. Na początku każdej sesji Konferencja dokona wyboru Przewodniczącego i, w miarę potrzeby, innych urzędników, którzy sprawują swoje funkcje do chwili wyboru nowego Przewodniczącego i innych urzędników na kolejnej sesji.

20. Większość Państw Stron stanowi kworum.

21. Każdemu Państwu Stronie przysługuje jeden głos.

22. Konferencja podejmuje decyzje w sprawach porządkowych większością głosów obecnych i głosujących członków. Decyzje w sprawach merytorycznych podejmuje się w miarę możliwości w drodze konsensusu." Jeżeli w chwili podejmowania decyzji osiągnięcie konsensusu okaże się niemożliwe, wówczas Przewodniczący Konferencji odracza głosowanie o 24 godziny i w uzyskanym okresie zwłoki podejmuje wszelkie starania celem ułatwienia osiągnięcia konsensusu, po czym składa Konferencji sprawozdanie przed upływem tego okresu. Jeżeli pod koniec wspomnianego 24-godzinnego okresu osiągnięcie konsensusu okaże się niemożliwe, to Konferencja podejmuje decyzję większością dwóch trzecich głosów obecnych i głosujących członków, o ile niniejszy Traktat nie stanowi inaczej. Jeżeli pojawią się wątpliwości co do tego, czy dana sprawa jest natury merytorycznej, czy też nie, wówczas traktuje się ją jako sprawę merytoryczną, o ile większość wymagana przy podejmowaniu decyzji w sprawach merytorycznych nie postanowi inaczej.

23. Wykonując swoje funkcje w rozumieniu ust. 26 lit. (k), Konferencja podejmuje decyzje o wpisaniu dowolnego Państwa na listę Państw zawartą w Załączniku I do niniejszego Traktatu, zgodnie z trybem podejmowania decyzji w sprawach merytorycznych opisanym w ust. 22. Niezależnie od postanowień ust. 22, decyzje dotyczące wprowadzania wszelkich innych zmian do Załącznika I niniejszego Traktatu Konferencja podejmuje w drodze konsensusu.

Uprawnienia i funkcje

24. Konferencja jest naczelnym organem Organizacji. Rozpatruje wszelkie kwestie, sprawy i zagadnienia wchodzące w zakres niniejszego Traktatu, w tym dotyczące uprawnień i funkcji Rady Wykonawczej i Sekretariatu Technicznego, zgodnie z postanowieniami niniejszego Traktatu. Może ona wydawać zalecenia i podejmować decyzje dotyczące wszelkich kwestii, spraw i zagadnień wchodzących w zakres niniejszego Traktatu, jakie zostaną poruszone przez Państwo Stronę lub na które zwróci jej uwagę Rada Wykonawcza.

25. Konferencja nadzoruje wdrażanie i kontrolę przestrzegania niniejszego Traktatu i działa na rzecz propagowania jego celów i zadań. Nadzoruje także działalność Rady Wykonawczej i Sekretariatu Technicznego i może wydawać każdemu z nich wytyczne odnośnie sprawowania ich funkcji.

26. Konferencja:

(a) rozpatruje i przyjmuje raporty Organizacji dotyczące wdrażania niniejszego Traktatu oraz roczny program i budżet Organizacji przedłożony przez Radę Wykonawczą, a także rozpatruje raporty innego rodzaju,

(b) określa wysokość składek wpłacanych przez Państwa Strony, zgodnie z ust. 9,

(c) wybiera członków Rady Wykonawczej,

(d) wyznacza Dyrektora Generalnego Sekretariatu (zwanego dalej "Dyrektorem Generalnym"),

(e) rozpatruje i zatwierdza przepisy proceduralne Rady Wykonawczej, przedstawione przez Radę,

(f) rozpatruje i dokonuje przeglądu osiągnięć naukowo-technicznych, które mogą mieć wpływ na funkcjonowanie niniejszego Traktatu. W związku z powyższym, Konferencja może polecić Dyrektorowi Generalnemu, aby powołał Doradczą Radę Naukową, tak aby w ramach wykonywania swoich obowiązków mógł udzielać Konferencji, Radzie Wykonawczej i Państwom Stronom specjalistycznych porad z dziedzin nauki i techniki związanych z niniejszym Traktatem. W przypadku powołania Doradczej Rady Naukowej składać się ona będzie z niezależnych ekspertów działających jako osoby prywatne i mianowanych, zgodnie z warunkami przyjętymi przez Konferencję, ze względu na ich wiedzę i doświadczenie w odpowiednich dziedzinach nauki, związanych z wdrażaniem niniejszego Traktatu,

(g) podejmuje niezbędne środki celem zapewnienia przestrzegania niniejszego Traktatu oraz celem naprawy i zaradzenia każdej sytuacji sprzecznej z postanowieniami niniejszego Traktatu, zgodnie z art. V,

(h) rozpatruje i zatwierdza na swojej wstępnej sesji wszelkie projekty umów, porozumień, postanowień, procedur, instrukcji, wytycznych oraz wszelkich innych dokumentów sporządzonych i zaleconych przez Komisję Przygotowawczą,

(i) rozpatruje i zatwierdza umowy i porozumienia wynegocjowane przez Sekretariat Techniczny z Państwami Stronami, innymi Państwami i organizacjami międzynarodowymi, które mają zostać zawarte przez Radę Wykonawczą w imieniu Organizacji, zgodnie z ust. 38 lit. (h),

(j) powołuje takie organy pomocnicze, jakie uzna za niezbędne dla sprawowania swoich funkcji zgodnie z postanowieniami niniejszego Traktatu, oraz

(k) odpowiednio aktualizuje Załącznik I do niniejszego Traktatu, zgodnie z ust. 23.

C. Rada Wykonawcza

Skład, tryb postępowania, podejmowanie decyzji

27. Rada Wykonawcza składa się z 51 członków. Zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu każde z Państw Stron ma prawo uczestniczyć w pracach Rady Wykonawczej.

28. Mając na względzie potrzebę równomiernego rozmieszczenia geograficznego członków Rady, skład Rady Wykonawczej jest następujący:

(a) dziesięć Państw Stron z Afryki,

(b) siedem Państw Stron z Europy Wschodniej,

(c) dziewięć Państw Stron z Ameryki Łacińskiej i Karaibów,

(d) siedem Państw Stron z Bliskiego Wschodu i Azji Południowej,

(e) dziesięć Państw Stron z Ameryki Północnej i Europy Zachodniej, oraz

(f) osiem Państw Stron z Azji Południowo Wschodniej, regionu Pacyfiku i Dalekiego Wschodu.

Wszystkie Państwa z każdego z powyższych regionów geograficznych wymienione są w Załączniku I do niniejszego Traktatu. Załącznik I do niniejszego Traktatu będzie odpowiednio aktualizowany przez Konferencję zgodnie z postanowieniami ust. 23 i 26 lit. (k). Nie podlega on poprawkom ani zmianom zgodnie z procedurami zawartymi w art. VII.

29. Wyboru członków Rady Wykonawczej dokonuje Konferencja. W związku z powyższym każdy region geograficzny wyznacza Państwa Strony z danego regionu celem wyboru na członka Rady Wykonawczej w następującym trybie:

(a) przynajmniej jedna trzecia miejsc przyznanych każdemu regionowi geograficznemu przydzielona zostanie, z uwzględnieniem interesów politycznych i kwestii bezpieczeństwa,

Państwom Stronom z danego regionu desygnowanym na podstawie potencjałów nuklearnych znaczących dla niniejszego Traktatu, zgodnie z międzynarodowymi danymi, jak również na podstawie wszystkich lub tylko niektórych z następujących kryteriów, według hierarchii ważności ustanowionej przez każdy region:

- (i) liczba obiektów monitorujących Międzynarodowego Systemu Monitoringu.
- (ii) wiedza i doświadczenie w zakresie techniki monitoringu, oraz
- (iii) wysokość składki wpłacanej na rzecz rocznego budżetu Organizacji.

(b) jedno z miejsc przyznanych każdemu z regionów geograficznych przydzielone zostanie na zasadzie rotacyjnej Państwu Stronie, które plasuje się jako pierwsze w porządku alfabetycznym w języku angielskim wśród Państw Stron danego regionu, które nie sprawowały funkcji członka Rady Wykonawczej przez najdłuższy okres od chwili, gdy stały się Państwami Stronami Traktatu lub od czasu ich ostatniej kadencji, w zależności od tego, który okres jest krótszy. Państwo Strona desygnowane na tej podstawie może zrzec się swojego miejsca w Radzie. W takim przypadku dane Państwo Strona przedstawia Dyrektorowi Generalnemu pismo o zrzeczeniu się, a jego miejsce przypada kolejnemu Państwu Stronie w porządku alfabetycznym zgodnie z postanowieniami niniejszego punktu, oraz

(c) pozostałe miejsca przyznane każdemu z regionów geograficznych przydzielane są Państwom Stronom desygnowanym w drodze rotacji lub wyborów spośród wszystkich Państw Stron danego regionu.

30. Każdy z członków Rady Wykonawczej posiada w Radzie jednego przedstawiciela, który może korzystać z pomocy zastępców lub doradców.

31. Każdy z członków Rady Wykonawczej sprawuje swoją funkcję począwszy od końca sesji Konferencji, na której dany członek został wybrany, aż do zakończenia drugiej z rzędu zwyczajnej dorocznej sesji Konferencji, z wyjątkiem pierwszych wyborów członków Rady Wykonawczej, kiedy to 26 wybranych członków Rady będzie sprawować swoją funkcję aż do końca trzeciej zwyczajnej dorocznej sesji Konferencji, z należyтым uwzględnieniem” ustalonych proporcji liczbowych, o których mowa w ust. 28.

32. Rada Wykonawcza opracowuje swoje przepisy proceduralne i przedstawia je Konferencji do zatwierdzenia.

33. Rada Wykonawcza wybiera spośród swego grona Przewodniczącego.

34. Rada Wykonawcza obraduje na sesjach zwyczajnych. Rada obraduje pomiędzy sesjami zwyczajnymi, jeżeli jest to niezbędne dla wykonywania jej uprawnień i funkcji.

35. Każdemu członkowi Rady Wykonawczej przysługuje jeden głos.

36. Rada Wykonawcza podejmuje decyzje w sprawach porządkowych większością głosów ogółu swoich członków. Rada Wykonawcza podejmuje decyzje w sprawach merytorycznych większością dwóch trzecich głosów ogółu swoich członków, chyba że niniejszy Traktat stanowi inaczej. Jeżeli pojawią się wątpliwości co do tego, czy dane zagadnienie jest natury merytorycznej, czy też nie, wówczas będzie ono traktowane jako zagadnienie merytoryczne, o ile większość wymagana przy podejmowaniu decyzji w sprawach merytorycznych nie postanowi inaczej.

Uprawnienia i funkcje

37. Rada Wykonawcza stanowi organ wykonawczy Organizacji. Rada jest odpowiedzialna przed Konferencją. Wykonuje powierzone sobie uprawnienia i funkcje zgodnie z niniejszym Traktatem, działając w zgodzie z zaleceniami, postanowieniami i wytycznymi Konferencji i zapewniając ich stałą i należyłą realizację.

38. Rada Wykonawcza:

(a) działa na rzecz skutecznego wdrażania oraz przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu,

(b) nadzoruje działalność Sekretariatu Technicznego,

(c) przedstawia Konferencji, w miarę potrzeby, zalecenia w sprawie rozpatrywania dalszych propozycji służących wspieraniu celów i zadań niniejszego Traktatu,

(d) współdziała z Krajowym Organem każdego z Państw Stron,

(e) rozpatruje i przedkłada Konferencji projekty rocznego programu i budżetu Organizacji, projekt raportu Organizacji w sprawie wdrażania niniejszego Traktatu, raport dotyczący swojej własnej działalności oraz inne raporty, jakie uzna za niezbędne, lub też o jakie wystąpi Konferencja,

(f) przygotowuje sesje Konferencji, z opracowaniem projektu porządku obrad włącznie,

(g) bada propozycje zmian dotyczących spraw natury administracyjnej i technicznej w Protokole i Załącznikach do niego, zgodnie z art. VII, i przedstawia Państwom Stronom zalecenia dotyczące ich przyjęcia,

(h) w imieniu Organizacji zawiera zatwierdzone uprzednio przez Konferencję umowy i porozumienia z Państwami Stronami, innymi Państwami oraz organizacjami międzynarodowymi i nadzoruje ich realizację z wyjątkiem umów i porozumień, o których mowa w punkcie (i),

(i) zatwierdza i nadzoruje realizację umów i porozumień dotyczących przeprowadzania czynności kontrolnych z Państwami Stronami i innymi Państwami, oraz

(j) zatwierdza wszelkie nowe instrukcje i wszelkie zmiany wprowadzane do obowiązujących instrukcji, zaproponowane przez Sekretariat Techniczny.

39. Rada Wykonawcza ma prawo zażądać zwołania nadzwyczajnej sesji Konferencji.

40. Rada Wykonawcza:

(a) ułatwia współpracę między Państwami Stronami, a także między Państwami Stronami a Sekretariatem Technicznym, w zakresie wdrażania postanowień niniejszego Traktatu poprzez wymianę informacji,

(b) ułatwia konsultacje i wyjaśnienia między Państwami Stronami zgodnie z art. IV, oraz

(c) przyjmuje, rozpatruje i podejmuje działania na podstawie wniosków o przeprowadzenie inspekcji lokalnych i raportów z takich inspekcji, zgodnie z art. IV.

41. Rada Wykonawcza rozpatruje wszelkie wątpliwości zgłaszane przez Państwo Stronę w związku z ewentualnym nieprzestrzeganiem postanowień niniejszego Traktatu i nadużyciem uprawnień ustanowionych mocą niniejszego Traktatu. W ramach powyższych czynności. Rada Wykonawcza przeprowadza konsultacje z zainteresowanymi Państwami Stronami i, jeżeli zachodzi taka potrzeba, wzywa Państwo Stronę do podjęcia działań celem naprawy zaistniałej

sytuacji w określonym terminie. W takim zakresie, w jakim Rada Wykonawcza uzna za niezbędne dalsze działania, podejmuje ona m.in. jeden lub więcej z następujących środków:

(a) powiadamia wszystkie Państwa Strony o danej sprawie lub problemie,

(b) zwraca uwagę Konferencji na daną sprawę lub problem,

(c) przedstawia Konferencji zalecenia lub sama podejmuje odpowiednie działania dla naprawy zaistniałej sytuacji i celem zapewnienia przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu, zgodnie z art. V.

D. Sekretariat Techniczny

42. Zadaniem Sekretariatu Technicznego jest wspomaganie Państw Stron we wdrażaniu postanowień niniejszego Traktatu. Sekretariat Techniczny pomaga Konferencji i Radzie

Wykonawczej w sprawowaniu ich funkcji. Sekretariat Techniczny przeprowadza kontrole oraz spełnia inne funkcje powierzone mu na mocy niniejszego Traktatu, jak również funkcje powierzone mu przez Konferencję lub Radę Wykonawczą zgodnie z niniejszym Traktatem. W skład Sekretariatu Technicznego wchodzi Międzynarodowe Centrum Danych, które stanowi jego integralną część.

43. Funkcje Sekretariatu Technicznego odnośnie kontroli przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu, zgodnie z art. IV i Protokołem, obejmują m.in.:

(a) odpowiedzialność za nadzorowanie i koordynację funkcjonowania Międzynarodowego Systemu Monitoringu,

(b) prowadzenie Międzynarodowego Centrum Danych,

(c) regularne przyjmowanie, przetwarzanie i analizowanie danych pochodzących z Międzynarodowego Systemu Monitoringu oraz sporządzanie raportów na ich podstawie,

(d) zapewnienie pomocy technicznej i wsparcia przy zakładaniu i obsłudze stacji monitorujących,

(e) wspomaganie Rady Wykonawczej w działaniach ułatwiających konsultacje i przekazywanie wyjaśnień między Państwami Stronami,

(f) przyjmowanie i opracowywanie wniosków o przeprowadzenie inspekcji na miejscu. ułatwianie Radzie Wykonawczej rozpatrywania takich wniosków, organizowanie przygotowań do inspekcji lokalnych i zapewnienie wsparcia technicznego w ich trakcie oraz składanie odpowiednich raportów Radzie Wykonawczej,

(g) negocjowanie umów i porozumień z Państwami Stronami i innymi Państwami oraz organizacjami międzynarodowymi i zawieranie, po ich uprzednim zatwierdzeniu przez Radę Wykonawczą, wszelkich umów i porozumień dotyczących działań kontrolnych z Państwami Stronami i innymi Państwami, oraz

(h) udzielanie Państwom Stronom pomocy, za pośrednictwem ich Organów Krajowych, w innych sprawach dotyczących kontroli w ramach niniejszego Traktatu.

44. Sekretariat Techniczny opracowuje i przechowuje, po ich uprzednim zatwierdzeniu przez Radę Wykonawczą, instrukcje określające funkcjonowanie poszczególnych elementów systemu kontroli, zgodnie z art. IV oraz Protokołem. Instrukcje te nie stanowią integralnej części niniejszego Traktatu ani Protokołu i mogą zostać zmienione przez Sekretariat Techniczny po uprzednim zatwierdzeniu zmian przez Radę Wykonawczą. Sekretariat Techniczny informuje niezwłocznie Państwa Strony o wszelkich zmianach wprowadzonych, do instrukcji.

45. Funkcje Sekretariatu Technicznego w zakresie spraw administracyjnych obejmują:

(a) przygotowywanie i przedkładanie Radzie Wykonawczej projektu programu i budżetu Organizacji,

(b) przygotowywanie i przedkładanie Radzie Wykonawczej projektu raportu Organizacji w sprawie wdrażania postanowień niniejszego Traktatu oraz wszelkich innych raportów, o jakie wystąpi Konferencja lub Rada Wykonawcza,

(c) udzielanie Konferencji, Radzie Wykonawczej oraz innym organom pomocniczym wsparcia natury administracyjnej i technicznej,

(d) wysyłanie i przyjmowanie w imieniu Organizacji powiadomień dotyczących wdrażania postanowień niniejszego Traktatu, oraz

(e) wypełnianie obowiązków administracyjnych związanych z wszelkimi umowami zawieranymi między Organizacją a innymi organizacjami międzynarodowymi.

46. Wszelkie wnioski i powiadomienia przedkładane Organizacji przez Państwa Strony przekazywane są Dyrektorowi Generalnemu za pośrednictwem ich Organów Krajowych

Wnioski i powiadomienia sporządza się w jednym z języków oficjalnych niniejszego Traktatu. Dyrektor Generalny przekazuje swoją odpowiedź w języku otrzymanego wniosku lub powiadomienia.

47. Obowiązki Sekretariatu Technicznego w zakresie przygotowywania i przedkładania Radzie Wykonawczej projektu programu i budżetu Organizacji obejmują określanie kosztów wszystkich obiektów tworzonych w ramach Międzynarodowego Systemu Monitoringu oraz prowadzenie w przejrzysty sposób rachunkowości z nimi związanej. Wszelkie inne działania Organizacji traktowane są w projektach programu i budżetu w analogiczny sposób.

48. Sekretariat Techniczny powiadamia niezwłocznie Radę Wykonawczą o wszelkich dostrzeżonych problemach, wynikłych w związku z wykonywaniem swoich funkcji, których nie był w stanie rozwiązać w drodze konsultacji z zainteresowanym Państwem Stroną.

49. Sekretariat Techniczny składa się z Dyrektora Generalnego, który jest jego najwyższym urzędnikiem administracyjnym, oraz niezbędnego personelu naukowego, technicznego i innego. Dyrektora Generalnego wyznacza Konferencja na podstawie rekomendacji Rady Wykonawczej na czteroletnią kadencję, która może zostać przedłużona tylko o jedną dodatkową kadencję. Pierwszego Dyrektora Generalnego wyznacza Konferencja na swojej wstępnej sesji na podstawie rekomendacji Komisji Przygotowawczej.

50. Dyrektor Generalny odpowiada przed Konferencją i Radą Wykonawczą za mianowanie personelu, organizację i funkcjonowanie Sekretariatu Technicznego. Najważniejszym kryterium przy zatrudnianiu pracowników i określaniu warunków zatrudnienia jest konieczność zapewnienia najwyższych standardów wiedzy fachowej, doświadczenia, wydajności, kompetencji i rzetelności. W charakterze Dyrektora Generalnego, inspektorów oraz członków personelu merytorycznego i urzędników zatrudnia się wyłącznie obywatele Państw Stron. Należyta wagę przykładana się do tego, aby przy zatrudnianiu personelu uwzględniać w jak najszerszym zakresie kryterium geograficzne. Rekrutacja opiera się na zasadzie ograniczenia liczby pracowników do minimum niezbędnego dla prawidłowego wypełniania obowiązków przez Sekretariat Techniczny.

51. Dyrektor Generalny może, w miarę potrzeby i po konsultacji z Radą Wykonawczą, powoływać na czas określony grupy robocze ekspertów-naukowców celem przedstawienia zaleceń w konkretnych sprawach.

52. Przy wykonywaniu swoich obowiązków Dyrektor Generalny, inspektorzy, asystenci inspektorów i członkowie personelu nie zwracają się o, ani nie przyjmują poleceń od żadnego Rządu ani z żadnego innego źródła poza Organizacją. Powstrzymują się oni od wszelkich działań, które mogłyby mieć negatywny wpływ na ich stanowisko jako urzędników międzynarodowych odpowiedzialnych wyłącznie przed Organizacją. Dyrektor Generalny przyjmuje odpowiedzialność za działania zespołu przeprowadzającego inspekcję.

53. Każde z Państw Stron uszanuje wyłącznie międzynarodowy charakter obowiązków wypełnianych przez Dyrektora Generalnego, inspektorów, asystentów inspektorów i członków personelu i nie będzie usiłowało wywierać wpływu na sposób, w jaki wykonują oni swoje obowiązki.

E. Przywileje i immunitety

54. Organizacja korzysta na terytorium Państwa Strony i w każdym innym miejscu podlegającym jego jurysdykcji lub kontroli z takiego statusu prawnego oraz takich przywilejów i immunitetów, jakie są niezbędne dla wykonywania jej funkcji.

55. Delegaci Państw Stron oraz ich zastępcy i doradcy, przedstawiciele Państw członków wybranych do Rady Wykonawczej oraz ich zastępcy i doradcy, Dyrektor Generalny, inspektorzy, asystenci inspektorów i członkowie personelu Organizacji korzystają z takich

przywilejów i immunitetów, jakie są niezbędne dla niezależnego wypełniania ich funkcji w ramach Organizacji.

56. Status prawny, przywileje i immunitety, o których mowa w niniejszym artykule, określone zostaną w umowach między Organizacją a Państwami Stronami, jak również w umowie między Organizacją a Państwem, w którym Organizacja ma swoją siedzibę. Umowy takie będą rozpatrywane i zatwierdzane zgodnie z ust. 26 lit. (h) i (i).

57. Z poszanowaniem ust. 54 i 55, przywileje i immunitety przysługujące Dyrektorowi Generalnemu, inspektorom, asystentom inspektorów i członkom personelu Sekretariatu Technicznego podczas przeprowadzania czynności kontrolnych określone są w Protokole.

Artykuł III

Krajowe środki służące wdrażaniu postanowień Traktatu

1. Każde Państwo Strona w trybie przewidzianym swoim prawem wewnętrznym podejmie wszelkie środki niezbędne dla realizacji swoich zobowiązań wynikających z niniejszego Traktatu. W szczególności, podejmie wszelkie niezbędne środki aby:

(a) zabronić osobom fizycznym i prawnym podejmowanie jakichkolwiek czynności zakazanych Państwu Stronie na mocy niniejszego Traktatu zarówno na swoim terytorium, jak i w dowolnym innym miejscu podlegającym jego jurysdykcji w świetle prawa międzynarodowego,

(b) zabronić osobom fizycznym i prawnym podejmowanie takich czynności w jakimkolwiek miejscu podlegającym jego kontroli, oraz

(c) zabronić, zgodnie z prawem międzynarodowym, osobom fizycznym posiadającym jego obywatelstwo podejmowanie gdziekolwiek takich czynności.

2. Każde Państwo Strona współpracuje z pozostałymi Państwami Stronami i udziela odpowiedniej pomocy prawnej celem, ułatwienia wypełniania obowiązków wynikających z ust. 1.

3. Każde Państwo Strona powiadamia Organizację o środkach podejmowanych na mocy niniejszego artykułu.

4. Celem wywiązania się ze zobowiązań wynikających z niniejszego Traktatu, każde z Państw Stron mianuje lub powoła Organ Krajowy i powiadomi o tym Organizację po wejściu w życie Traktatu w stosunku do tego Państwa. Organ Krajowy pełni funkcję centralnego ośrodka w kontaktach z Organizacją i innymi Państwami Stronami.

Artykuł IV

Weryfikacja

A. Postanowienia Ogólne

1. Aby zapewnić przestrzeganie postanowień niniejszego Traktatu stworzony zostanie system kontroli, na który złożą się następujące elementy:

(a) Międzynarodowy System Monitoringu,

(b) konsultacje i wyjaśnienia,

(c) inspekcje na miejscu, oraz

(d) środki budowy zaufania.

Z chwilą wejścia w życie niniejszego Traktatu, system kontroli musi zapewnić przestrzeganie postanowień niniejszego Traktatu.

2. Czynności kontrolne winny opierać się na obiektywnych informacjach, ograniczać się do przedmiotu niniejszego Traktatu oraz być wypełniane z pełnym poszanowaniem suwerenności Państw Stron, w sposób powodujący ingerencję w jak najmniejszym zakresie, lecz pozwalający na skuteczną i terminową realizację ich celów. Państwa Strony wstrzymują się od wszelkich nadużyć prawa do kontroli.

3. Każde Państwo Strona zobowiązuje się, zgodnie z niniejszym Traktatem, do współpracy za pośrednictwem swego Organu Krajowego, powołanego zgodnie z art. III ust. 4, z Organizacją i z innymi Państwami Stronami celem ułatwienia kontroli przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu między innymi przez:

- (a) utworzenie instytucji niezbędnych dla uczestnictwa w czynnościach kontrolnych i nawiązanie niezbędnej łączności,
- (b) dostarczanie danych otrzymywanych z krajowych stacji wchodzących w skład Międzynarodowego Systemu Monitoringu,
- (c) uczestnictwo, w miarę potrzeby, w procesach konsultacji i wyjaśnień,
- (d) zezwalanie na przeprowadzanie inspekcji lokalnych; oraz
- (e) uczestnictwo, w miarę potrzeby, w środkach budowy zaufania.

4. Wszystkim Państwom Stronom, niezależnie od ich możliwości technicznych i finansowych, przysługuje takie samo prawo do kontroli i wszystkie przyjmują na siebie takie samo zobowiązanie do poddawania się kontroli.

5. Dla potrzeb niniejszego Traktatu żadne z Państw Stron nie jest wyłączone z korzystania z informacji otrzymywanych z krajowych technicznych środków kontroli zgodnie z powszechnie uznanymi zasadami prawa międzynarodowego, w tym zasadą poszanowania suwerenności Państw.

6. Uwzględniając słuszne prawa Państw Stron do ochrony zastrzeżonych obiektów, czynności i miejsc, nie związanych z niniejszym Traktatem, Państwa Strony nie ingerują w elementy systemu kontroli niniejszego Traktatu ani w krajowe techniczne środki kontroli, działające zgodnie z ust. 5.

7. Każde Państwo Strona ma prawo podejmować działania celem ochrony zastrzeżonych obiektów i zapobiegania ujawnianiu poufnych informacji i danych nie związanych z niniejszym Traktatem.

8. Ponadto podejmuje się wszelkie niezbędne środki dla ochrony poufnego charakteru wszelkich informacji na temat czynności i obiektów o charakterze cywilnym i wojskowym, uzyskanych podczas czynności kontrolnych.

9. Z zastrzeżeniem postanowień ust. 8, informacje uzyskane przez Organizację za pośrednictwem systemu kontroli utworzonego na mocy niniejszego Traktatu udostępniane są wszystkim Państwom Stronom zgodnie z odpowiednimi postanowieniami niniejszego Traktatu i Protokołu do niego

10. Postanowień niniejszego Traktatu nie należy interpretować jako ograniczenia międzynarodowej wymiany danych dla celów naukowych.

11. Każde Państwo Strona zobowiązuje się współdziałać z Organizacją i innymi Państwami Stronami na rzecz doskonalenia systemu kontroli oraz badania przydatności dla celów kontroli dodatkowych technik monitorowania, takich jak monitorowanie przy pomocy impulsu elektromagnetycznego lub monitorowanie satelitarne, celem wprowadzania, w miarę potrzeby, konkretnych środków dla udoskonalenia skutecznej kontroli przestrzegania postanowień Traktatu na zasadach zapewniających jak najlepsze wykorzystanie dostępnych funduszy. Środki takie, po ich uzgodnieniu, zostaną włączone do obowiązujących postanowień niniejszego Traktatu, Protokołu lub dołączone w formie dodatkowych części Protokołu, zgodnie z art. VII, lub, o ile zostanie to uznane za stosowne, uwzględnione w instrukcjach zgodnie z art. II, ust. 44.

12. Państwa Strony zobowiązują się działać na rzecz wzajemnej współpracy dla ułatwienia jak najszerszej wymiany technik stosowanych w celu kontroli przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu i uczestnictwa w takiej wymianie, tak aby umożliwić

wszystkim Państwom Stronom ściślejsze wdrażanie środków kontroli w ich krajach oraz wykorzystanie technik tego rodzaju dla celów pokojowych.

13. Postanowienia niniejszego Traktatu powinny być wdrażane w sposób nie utrudniający rozwoju gospodarczego i technicznego Państw Stron w zakresie dalszych postępów w zastosowaniu energii atomowej dla celów pokojowych.

Obowiązki Sekretariatu Technicznego w Zakresie Kontroli

14. W ramach wypełniania swoich obowiązków w zakresie kontroli, określonych w niniejszym Traktacie oraz Protokole. Sekretariat Techniczny we współpracy z Państwami Stronami dla potrzeb niniejszego Traktatu:

(a) podejmuje czynności niezbędne dla odbioru i rozpowszechniania danych materiałów sprawozdawczych, które mają znaczenie dla kontroli przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu zgodnie z jego postanowieniami i utrzymuje odpowiednią dla tego celu infrastrukturę łączności o zasięgu światowym,

(b) za pośrednictwem wchodzącego w jego skład Międzynarodowego Centrum Danych, które z zasady stanowi w ramach Sekretariatu Technicznego podstawową komórkę odpowiedzialną za przechowywanie i przetwarzanie danych regularnie:

(i) przyjmuje i sam przedkłada wnioski o dostarczenie danych z Międzynarodowego Systemu Monitoringu,

(ii) w miarę potrzeby przyjmuje dane pochodzące z procesu konsultacji; wyjaśnień, inspekcji lokalnych i środków budowy zaufania, oraz

(iii) przyjmuje inne istotne dane od Państw Stron i organizacji międzynarodowych zgodnie z niniejszym Traktatem i Protokołem,

(c) nadzoruje, koordynuje i zapewnia funkcjonowanie Międzynarodowego Systemu Monitoringu i poszczególnych jego elementów oraz Międzynarodowego Centrum Danych, zgodnie z odnośnymi instrukcjami,

(d) zgodnie z ustalonym trybem regularnie przetwarza, analizuje i sporządza raporty na podstawie danych pochodzących z Międzynarodowego Systemu Monitoringu celem umożliwienia skutecznej międzynarodowej kontroli przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu i przyczynienia się do rozstrzygnięcia na wczesnym etapie wątpliwości co do jego przestrzegania,

(e) udostępnia wszelkie dane, zarówno pierwotne, jak i przetworzone, oraz wszelkie materiały sprawozdawcze wszystkim Państwom Stronom, przy czym każde z Państw Stron zobowiązuje się do wykorzystania danych uzyskanych z Międzynarodowego Systemu Monitoringu zgodnie z art. II ust. 7 oraz z ust. 8 i 13 niniejszego artykułu,

(f) zapewnia wszystkim Państwom Stronom równy, otwarty, dogodny i terminowy dostęp do wszelkich przechowywanych danych,

(g) przechowuje wszelkie dane, zarówno pierwotne, jak i przetworzone, oraz wszelkie materiały sprawozdawcze,

(h) koordynuje i ułatwia składanie wniosków o dodatkowe dane z Międzynarodowego Systemu Monitoringu,

(i) koordynuje wnioski o dodatkowe dane składane sobie nawzajem przez Państwa Strony,

(j) zapewnia pomoc techniczną i wsparcie przy instalowaniu i obsłudze obiektów monitorujących oraz odpowiednich środków łączności, jeżeli zainteresowane Państwo wystąpi o taką pomoc i wsparcie,

(k) na wniosek dowolnego Państwa Strony udostępnia mu techniki stosowane przez Sekretariat Techniczny i Międzynarodowe Centrum Danych przy gromadzeniu,

przechowywaniu, przetwarzaniu i analizowaniu danych pochodzących z systemu kontroli i sporządzaniu raportów na ich podstawie, oraz

(j) kontroluje, ocenia i przedstawia w formie raportów ogólne funkcjonowanie Międzynarodowego Systemu Monitoringu i Międzynarodowego Centrum Danych.

15. Ustalony tryb, zgodnie z którym działa Sekretariat Techniczny przy wypełnianiu swoich obowiązków w zakresie kontroli, opisanych w ust. 14 i wyszczególnionych w Protokole, jest szczegółowo przedstawiony w odnośnych instrukcjach.

B. Międzynarodowy system informacji

16. Międzynarodowy System Monitoringu stanowią stacje monitoringu seismologicznego, monitoringu radionuklidów z uprawnionymi laboratoriami włącznie, monitoringu hydroakustycznego i monitoringu infradźwiękowego oraz odpowiednie środki łączności. Działa on przy wsparciu Międzynarodowego Centrum Danych Sekretariatu Technicznego.

17. Międzynarodowy System Monitoringu podlega Sekretariatowi Technicznemu. Wszystkie jednostki monitorujące Międzynarodowego Systemu Monitoringu należą do i są obsługiwane przez Państwa, które są gospodarzami, lub które w inny sposób są za nie odpowiedzialne zgodnie z Protokołem.

18. Każdemu Państwu Stronie przysługuje prawo do uczestnictwa w międzynarodowej wymianie danych oraz prawo dostępu do wszelkich danych udostępnianych przez Międzynarodowe Centrum Danych. Każde Państwo Strona współpracuje z Międzynarodowym Centrum Danych za pośrednictwem swego Organu Krajowego.

Finansowanie Międzynarodowego Systemu Monitoringu

19. Co się tyczy obiektów wchodzących w skład Międzynarodowego Systemu Monitoringu i wymienionych w tabelach 1-A, 2-A, 3 i 4 w Załączniku I do Protokołu oraz ich funkcjonowania w takim zakresie, w jakim, zgodnie z ustaleniami między odpowiednim Państwem a Organizacją, obiekty te dostarczają danych do Międzynarodowego Centrum Danych w zgodzie z wymogami technicznymi przewidzianymi w Protokole i odnośnych instrukcjach, to Organizacja, zgodnie z umowami i porozumieniami zawartymi na podstawie Części I ust. 4 Protokołu, pokrywa następujące koszty:

(a) zakładania wszelkich nowych obiektów lub doskonalenia istniejących, chyba że Państwo odpowiedzialne za taki obiekt pokryje te koszty we własnym zakresie,

(b) obsługi i utrzymania obiektów Międzynarodowego Systemu Monitoringu, w tym zapewnienia im fizycznego bezpieczeństwa, o ile zachodzi taka potrzeba, oraz stosowania uzgodnionych procedur uwierzytelniania danych,

(c) przesyłania danych (pierwotnych lub przetworzonych), pochodzących z Międzynarodowego Systemu Monitoringu do Międzynarodowego Centrum Danych w sposób możliwie jak najbardziej bezpośredni i oszczędny, w tym, jeżeli zajdzie taka potrzeba, przez odpowiednie węzły łączności, ze stacji monitorujących, laboratoriów, ośrodków analitycznych lub z krajowych centrów danych, bądź też przesyłania danych tego rodzaju (w tym próbek, o ile zajdzie taka potrzeba) do laboratoriów i ośrodków analitycznych ze stacji monitorujących, oraz

(d) analizowania próbek dla potrzeb Organizacji.

20. Co się tyczy sieci pomocniczych stacji sejsmicznych, wymienionych w tabeli 1-B w Załączniku I do Protokołu, to Organizacja, zgodnie z umowami i porozumieniami zawartymi na podstawie Części I ust. 4 Protokołu, pokrywa wyłącznie koszty:

(a) przesyłania danych do Międzynarodowego Centrum Danych,

(b) uwierzytelniania danych pochodzących z takich stacji,

(c) podnoszenia stanu technicznego stacji do wymaganego poziomu, chyba że Państwo odpowiedzialne za dany obiekt pokryje takie koszty we własnym zakresie,

(d) zakładania, o ile zajdzie taka potrzeba, nowych stacji dla potrzeb niniejszego Układu w miejscach, gdzie nie istnieją obecnie odpowiednie obiekty tego rodzaju, chyba że Państwo odpowiedzialne za dany obiekt pokryje takie koszty we własnym zakresie, oraz

(e) wszelkie inne koszty związane z dostarczaniem Organizacji wymaganych danych trybie przewidzianym w odnośnych instrukcjach.

21. Organizacja pokrywa również koszty dostarczania każdemu z Państw Stron zamówionych przez nie standardowych materiałów sprawozdawczych i usług Międzynarodowego Centrum Danych, opisanych w Części I Sekcji F Protokołu. Koszty uzyskania i przesłania wszelkich dodatkowych danych lub materiałów pokrywa zamawiające Państwo Strona.

22. Umowy lub, jeżeli zajdzie taka potrzeba, porozumienia zawierane z Państwami Stronami lub Państwami przyjmującymi bądź w inny sposób odpowiedzialnymi za obiekty Międzynarodowego Systemu Monitoringu zawierają postanowienia dotyczące pokrywania wspomnianych wyżej kosztów. Postanowienia takie mogą obejmować ustalenia, zgodnie z którymi Państwo Strona pokrywa wszelkie koszty, o których mowa w ust. 19 lit. (a) i 20 lit (c) i lit. (d) związane z obiektami, które znajdują się na jego terytorium lub za które ponosi ono odpowiedzialność, i otrzymuje rekompensatę w formie odpowiedniej zniżki od naliczonej dla niego składki pieniężnej na rzecz Organizacji. Zniżka taka nie może przekraczać 50 procent rocznej składki pieniężnej naliczonej dla danego Państwa Strony, ale może zostać rozłożona na kolejne lata. Państwo Strona może dzielić taką zniżkę z innym Państwem Stroną na podstawie umowy lub porozumienia między nimi i za zgodą Rady Wykonawczej. Umowy i porozumienia wzmiankowane w niniejszym ustępie wymagają zatwierdzenia zgodnie z art. II ust. 26 lit. (h) i 38 lit. (i).

Zmiany w międzynarodowym systemie monitoringu

23. Wszelkie środki wzmiankowane w ust. 11, które wpływają na działanie Międzynarodowego Systemu Monitoringu przez wprowadzanie lub wycofanie określonych technik monitorowania, zostaną po ich uzgodnieniu włączone do niniejszego Traktatu i Protokołu zgodnie z art. VII ust. 1 - 6.

24. Następujące zmiany w Międzynarodowym Systemie Monitoringu, pod warunkiem uzyskania zgody Państw bezpośrednio zainteresowanych, uznaje się za sprawy natury administracyjnej lub technicznej zgodnie z art. VII ust. 7 i 8:

(a) zmiana liczby obiektów wymienionych w Protokole w zakresie danej techniki monitoringu, oraz

(b) zmiany innych szczegółów dotyczących poszczególnych obiektów wymienionych w tabelach Załącznika I do Protokołu (w tym, między innymi, Państwo odpowiedzialne za dany obiekt, miejsce, nazwa i typ obiektu oraz przypisanie obiektu do podstawowej lub pomocniczej sieci sejsmicznej).

Jeżeli Rada Wykonawcza zaleca, zgodnie z art. VII ust. 8 lit. (d), przyjęcie takich zmian, to z zasady zaleca również, zgodnie z art. VII ust. 8 lit. (g), aby zmiany takie weszły w życie po powiadomieniu przez Dyrektora Generalnego o ich zatwierdzeniu.

25. Dyrektor Generalny, przedkładając Radzie Wykonawczej i Państwom Stronom informacje i oceny zgodnie z art. VII ust. 8 lit. (b), w przypadku propozycji składanych na mocy ust. 24 podaje w nich każdorazowo:

(a) ocenę techniczną propozycji,

(b) oświadczenie o administracyjnych i finansowych skutkach propozycji,

(c) sprawozdanie z konsultacji z Państwami, których dana propozycja bezpośrednio dotyczy, ze wskazaniem na ich zgodę włącznie.

Zarządzenia tymczasowe

26. W przypadku znaczącej usterki lub awarii o nieodwracalnych skutkach obiektu monitorującego wymienionego w tabelach Załącznika I do Protokołu, albo celem zaradzenia innym przejściowym niedostatkom w systemie monitorowania, Dyrektor Generalny, w porozumieniu i za zgodą Państw bezpośrednio zainteresowanych i przy aprobachie Rady Wykonawczej wyda zarządzenia tymczasowe na okres nie dłuższy niż rok, które, jeżeli zajdzie potrzeba, za zgodą Rady Wykonawczej i Państw bezpośrednio zainteresowanych podlega przedłużaniu na kolejny rok. Zarządzenia” takie nie spowodują wzrostu liczby działających obiektów Międzynarodowego Systemu Monitoringu ponad liczbę przewidzianą dla odpowiedniej sieci, na ile to możliwe spełniać one będą wymogi techniczne i eksploatacyjne, przewidziane w instrukcjach dla odpowiedniej sieci i realizowane będą w ramach budżetu Organizacji. Dyrektor Generalny podejmie ponadto działania celem wyjaśnienia sytuacji i przedstawi propozycje zmierzające do osiągnięcia trwałego rozwiązania. Dyrektor Generalny powiadamia wszystkie Państwa Strony o wszelkich decyzjach podjętych na mocy niniejszego ustępu.

Krajowe obiekty współpracujące

27. Państwa Strony mogą także zawierać z Organizacją odrębne porozumienia o współpracy celem udostępnienia Międzynarodowemu Centrum Danych dodatkowych danych pochodzących z tych stacji monitorujących w swoich krajach, które nie należą oficjalnie do Międzynarodowego Systemu Monitoringu.

28. Wspomniane porozumienia o współpracy można zawierać w następującym trybie:

(a) na wniosek Państwa Strony i na jego własny koszt Sekretariat Techniczny podejmie działania wymagane celem zaświadczenia, że dany obiekt monitorujący spełnia wymogi techniczne i eksploatacyjne wymienione w odnośnych instrukcjach dla obiektów Międzynarodowego Systemu Monitoringu i spowoduje podjęcie działań sprawdzających wiarygodność danych. Za zgodą Rady Wykonawczej Sekretariat Techniczny oficjalnie oznacza taki obiekt krajowym obiektem współpracującym. Jeżeli zajdzie taka potrzeba, Sekretariat Techniczny podejmie działania niezbędne dla odnowienia ważności zaświadczenia.

b) Sekretariat Techniczny prowadzi na bieżąco listę krajowych obiektów współpracujących i przekazuje ją wszystkim Państwom Stronom, oraz

(c) Międzynarodowe Centrum Danych powoła się na dane pochodzące z krajowych obiektów współpracujących, o ile wystąpi o to Państwo Strona w celu ułatwienia konsultacji i wyjaśnień oraz rozpatrywania wniosków o inspekcje lokalne, przy czym koszty przesłania danych ponosi zainteresowane Państwo Strona.

Warunki, na których udostępnia się dodatkowe dane pochodzące z takich obiektów, i na których Międzynarodowe Centrum Danych może zwrócić się o dalsze lub przyspieszone raporty albo wyjaśnienia, określają szczegółowo instrukcje dla odpowiedniej sieci monitoringu.

C. Konsultacje i wyjaśnienia

29. Bez uszczerbku dla prawa któregokolwiek z Państw Stron do wystąpienia z wnioskiem o przeprowadzenie inspekcji lokalnej, Państwa Strony powinny, w miarę możliwości, dołożyć uprzednio wszelkich starań celem wyjaśnienia i rozstrzygnięcia między sobą przy pomocy Organizacji lub za jej pośrednictwem wszelkich spraw, które mogą budzić wątpliwości w związku z ewentualnym niedotrzymaniem podstawowych zobowiązań, wynikających z niniejszego Traktatu.

30. Państwo Strona, które zgodnie ust. 29 otrzyma wniosek bezpośrednio od innego Państwa Strony, przedstawi wyjaśnienia Państwu Stronie występującemu z wnioskiem jak najwcześniej, nie później jednak niż 48 godzin od wpłynięcia wniosku. Państwo Strona występujące z wnioskiem oraz Państwo Strona, którego wniosek dotyczy, mogą poinformować Radę Wykonawczą i Dyrektora Generalnego o wniosku oraz udzielonej odpowiedzi.

31. Państwo Strona ma prawo zwrócić się do Dyrektora Generalnego o pomoc w wyjaśnieniu każdej sprawy, która może budzić wątpliwości w związku z ewentualnym niedotrzymaniem podstawowych zobowiązań, wynikających z niniejszego Traktatu. Dyrektor Generalny przedstawi odpowiednie informacje, znajdujące się w posiadaniu Sekretariatu Technicznego i dotyczące zaistniałych wątpliwości. Dyrektor Generalny powiadomi Radę Wykonawczą o zgłoszonym wniosku i informacjach przekazanych w odpowiedzi, jeżeli zwróci się o to Państwo Strona występujące z wnioskiem.

32. Państwo Strona ma prawo zwrócić się do Rady Wykonawczej, aby ta uzyskała wyjaśnienia od innego Państwa Strony odnośnie dowolnej sprawy, która może budzić wątpliwości w związku z ewentualnym niedotrzymaniem podstawowych zobowiązań wynikających z niniejszego Traktatu. W takim przypadku stosuje się następujący tryb postępowania:

(a) Rada Wykonawcza przekaze przez Dyrektora Generalnego wniosek o wyjaśnienie Państwu Stronie, którego wniosek dotyczy, nie później niż 24 godziny od jego otrzymania,

(b) Państwo Strona, którego wniosek dotyczy, udzieli Radzie Wykonawczej wyjaśnień możliwie jak najwcześniej, nie później jednak niż 48 godzin od otrzymania wniosku,

(c) Rada Wykonawcza przyjmie wyjaśnienia do wiadomości i przekaze je Państwu Stronie występującemu z wnioskiem nie później niż 24 godziny od ich otrzymania,

(d) jeżeli Państwo Strona występujące z wnioskiem uzna otrzymane wyjaśnienia za niewystarczające, to przysługuje mu prawo zwrócenia się do Rady Wykonawczej, aby ta uzyskała dalsze wyjaśnienia od Państwa Strony, którego wniosek dotyczy.

Rada Wykonawcza powiadamia niezwłocznie wszystkie pozostałe Państwa Strony o wniosku o wyjaśnienia złożonym zgodnie z niniejszym ustępem, jak również o odpowiedzi udzielonej przez Państwo Stronę, którego wniosek dotyczy.

33. Jeżeli Państwo Strona występujące z wnioskiem uzna wyjaśnienia otrzymane zgodnie z ustępem 32 lit. (d) za niezadowalające, wówczas przysługuje mu prawo wystąpienia o zwołanie posiedzenia Rady Wykonawczej, w którym mają prawo uczestniczyć zaangażowane Państwa Strony nie będące członkami Rady Wykonawczej. Na takim posiedzeniu Rada Wykonawcza rozpatrzy sprawę i może zalecić wszelkie środki zgodne z art. V.

D. Inspekcje na miejscu

Wniosek o inspekcje na miejscu

34. Każdemu Państwu Stronie przysługuje prawo do wystąpienia o inspekcję na miejscu, zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu oraz Części II Protokołu, na terytorium bądź też w dowolnym innym miejscu podlegającym jurysdykcji lub kontroli dowolnego Państwa Strony bądź też na dowolnym obszarze nie podlegającym jurysdykcji ani kontroli żadnego Państwa.

35. Inspekcję na miejscu przeprowadza się wyłącznie w celu wyjaśnienia, czy dokonano próbnej eksplozji wojskowego ładunku jądrowego lub innej eksplozji jądrowej z naruszeniem art. I oraz zebrania, w miarę możliwości, informacji o wszelkich faktach, jakie mogą być pomocne przy ustaleniu ewentualnych sprawców takiego naruszenia.

36. Na Państwie Stronie występującym z wnioskiem spoczywa obowiązek dopatrzenia, aby wniosek o inspekcję lokalną nie przekraczał ram postanowień Traktatu podania we

wniosku informacji zgodnie z ust. 37. Państwo Strona występujące z wnioskiem powstrzyma się od nieuzasadnionych lub noszących znamiona nadużycia wniosków o inspekcję.

37. Wniosek o inspekcję na miejscu powinien opierać się na informacjach zebranych przez Międzynarodowy System Monitoringu lub na innych odpowiednich informacjach technicznych uzyskanych z krajowych technicznych środków kontroli w sposób zgodny z powszechnie uznawanymi zasadami prawa międzynarodowego lub też na połączeniu informacji uzyskanych z wyżej wymienionych źródeł. Wniosek powinien zawierać informacje zgodnie z wymogami Części II ust. 41 Protokołu.

38. Państwo Strona występujące z wnioskiem o inspekcję na miejscu przedkłada wniosek Radzie Wykonawczej i równocześnie Dyrektorowi Generalnemu, aby ten podjął natychmiast niezbędne działania.

Postępowanie po przedłożeniu wniosku o przeprowadzenie inspekcji na miejscu

39. Rada Wykonawcza przystępuje do rozpatrywania wniosku o inspekcję na miejscu natychmiast po jego otrzymaniu.

40. Po otrzymaniu wniosku o inspekcję na miejscu Dyrektor Generalny w ciągu dwóch godzin potwierdzi odbiór wniosku Państwu Stronie występującemu z wnioskiem i w ciągu sześciu godzin powiadomi o wpłynięciu wniosku Państwo Stronę, którego wniosek dotyczy. Dyrektor Generalny upewni się, czy wniosek spełnia wymogi określone w Części II ust. 41 Protokołu i, jeżeli zajdzie taka potrzeba, udzieli Państwu Stronie występującemu z wnioskiem pomocy w należyтым przedłożeniu wniosku, po czym powiadomi o wniosku Radę Wykonawczą i wszystkie inne Państwa Strony w ciągu 24 godzin.

41. Jeżeli wniosek o inspekcję na miejscu spełnia obowiązujące wymogi, Sekretariat Techniczny niezwłocznie podejmie przygotowania do przeprowadzenia inspekcji na miejscu.

42. Po otrzymaniu wniosku o inspekcję na miejscu, dotyczącego inspekcji obszaru podlegającego jurysdykcji lub kontroli jednego z Państw Stron, Dyrektor Generalny niezwłocznie wystąpi o złożenie wyjaśnień do Państwa Strony, której dotyczy wniosek o inspekcję, celem wyjaśnienia i rozproszenia wątpliwości zgłoszonych we wniosku.

43. Państwo Strona, które otrzyma wniosek o złożenie wyjaśnień zgodnie z ust. 42 udzieli Dyrektorowi Generalnemu wyjaśnień oraz innych odnośnych dostępnych informacji w jak najkrótszym terminie, nie później jednak niż 72 godziny od otrzymania wniosku o złożenie wyjaśnień.

44. Zanim Rada Wykonawcza podejmie decyzję w sprawie wniosku o inspekcję na miejscu, Dyrektor Generalny przekaze niezwłocznie Radzie Wykonawczej wszelkie dodatkowe informacje pochodzące z Międzynarodowego Systemu Monitoringu lub dostarczone przez dowolne Państwo Stronę w związku z wydarzeniem, którego wniosek dotyczy, łącznie z wszelkimi wyjaśnieniami złożonymi zgodnie z ust. 42 i 43, jak również wszelkimi innymi informacjami pochodzącymi z Sekretariatu Technicznego, jakie Dyrektor Generalny uzna za istotne dla sprawy bądź też o jakie wystąpi Rada Wykonawcza.

45. O ile Państwo Strona występujące z wnioskiem nie uzna, że wątpliwości zgłoszone we wniosku o inspekcję na miejscu zostały usunięte i nie wycofa wniosku, Rada Wykonawcza podejmie decyzję w sprawie wniosku zgodnie z ust. 46.

Decyzje Rady Wykonawczej

46. Rada Wykonawcza podejmie decyzję w sprawie wniosku o inspekcję na miejscu nie później niż 96 godzin od wpłynięcia wniosku, wystosowanego przez Państwo Stronę. Decyzję o przychyleniu się do wniosku o inspekcję na miejscu podejmuje się co najmniej trzydziestoma głosami członków Rady Wykonawczej. Jeżeli Rada Wykonawcza nie przychyli się do wniosku

o inspekcję, przygotowania zostają wstrzymane i nie podejmuje się żadnych dalszych działań w związku z wnioskiem.

47. Nie później niż 25 dni od zatwierdzenia wniosku o inspekcję na miejscu zgodnie z ust. 46, zespół przeprowadzający inspekcję przekaze Radzie Wykonawczej za pośrednictwem Dyrektora Generalnego raport bieżący z przeprowadzanej inspekcji. Kontynuację inspekcji uznaje się za zatwierdzoną, jeżeli Rada Wykonawcza nie później niż 72 godziny od otrzymania raportu z przeprowadzanej inspekcji nie postanowi większością głosów ogółu swoich członków o nie kontynuowaniu inspekcji. Jeżeli Rada Wykonawcza postanowi, aby nie kontynuować inspekcji, inspekcja zostanie zakończona, a zespół ją przeprowadzający opuści obszar podlegający inspekcji i terytorium Państwa Strony objętego inspekcją w możliwie jak najkrótszym terminie zgodnie z Częścią II ust. 109 i 110 Protokołu.

48. W trakcie inspekcji lokalnej zespół przeprowadzający inspekcję może przedłożyć Radzie Wykonawczej za pośrednictwem Dyrektora Generalnego wniosek o przeprowadzenie odwiertu. Rada Wykonawcza podejmie decyzję dotyczącą takiego wniosku nie później niż 72 godziny od jego wpłynięcia. Decyzję o zatwierdzeniu wykonania odwiertu podejmuje się większością głosów ogółu członków Rady Wykonawczej.

49. Zespół przeprowadzający inspekcję może wystąpić za pośrednictwem Dyrektora Generalnego do Rady Wykonawczej o przedłużenie czasu trwania inspekcji maksymalnie o 70 dni ponad 60-dniowy limit czasowy określony w Części II ust. 4 Protokołu, o ile zespół uzna, że przedłużenie inspekcji jest niezbędne dla wypełnienia jego mandatu. Zespół przeprowadzający inspekcję wskaże w swoim wniosku, które z czynności i technik wymienionych w Części II ust. 69 Protokołu ma zamiar zastosować w okresie przedłużenia inspekcji. Rada Wykonawcza podejmuje decyzję w sprawie wniosku o przedłużenie nie później niż 72 godziny od wpłynięcia takiego wniosku. Decyzję zatwierdzającą przedłużenie czasu trwania inspekcji podejmuje się większością głosów ogółu członków Rady Wykonawczej.

50. W dowolnym terminie po zatwierdzeniu kontynuacji inspekcji na miejscu zgodnie z ust. 47 zespół przeprowadzający inspekcję może przedłożyć Radzie Wykonawczej za pośrednictwem Dyrektora Generalnego zalecenie zakończenia inspekcji. Zalecenie takie uznaje się za zatwierdzone, chyba że Rada Wykonawcza nie później niż 72 godziny od wpłynięcia takiego zalecenia zadecyduje większością dwóch trzecich głosów ogółu swoich członków, aby nie uwzględnić zalecenia o zakończeniu inspekcji. W przypadku zakończenia inspekcji zespół przeprowadzający inspekcję opuści obszar podlegający inspekcji i terytorium Państwa Strony objętego inspekcją w możliwie jak najkrótszym terminie zgodnie z Częścią II ust. 109 i 110 Protokołu.

51. Państwo Strona występujące z wnioskiem oraz Państwo Strona, którego dotyczy wniosek o inspekcję, mogą uczestniczyć w obradach Rady Wykonawczej dotyczących wniosku o inspekcję na miejscu, jednakże bez prawa głosu. Państwo Strona występujące z wnioskiem oraz Państwo Strona objęte inspekcją mogą także uczestniczyć bez prawa głosu we wszystkich późniejszych obradach Rady Wykonawczej dotyczących danej inspekcji.

52. Dyrektor Generalny powiadomi wszystkie Państwa Strony w ciągu 24 godzin o wszelkich decyzjach podjętych przez Radę Wykonawczą, a także o wszelkich raportach, propozycjach, wnioskach i zaleceniach skierowanych do niej na mocy ust. 46 - 50.

Postępowanie po zatwierdzeniu przez Radę Wykonawczą wniosku o inspekcję na miejscu

53. Inspekcja na miejscu zatwierdzona przez Radę Wykonawczą przeprowadzona zostanie bezzwłocznie przez zespół wyznaczony przez Dyrektora Generalnego i w zgodzie z postanowieniami niniejszego Traktatu i Protokołu. Zespół przeprowadzający inspekcję dotrze

do miejsca wejścia nie później niż w ciągu sześciu dni od wpłynięcia do Rady Wykonawczej wniosku o inspekcję na miejscu, wystosowanego przez Państwo Stronę.

54. Dyrektor Generalny wystawi mandat na przeprowadzenie inspekcji na miejscu. Mandat inspekcji zawiera informacje wyszczególnione w Części II ust. 42 Protokołu.

55. Dyrektor Generalny powiadomi Państwo Stronę podlegające inspekcji o teście nie później niż na 24 godziny przed planowanym dotarciem zespołu przeprowadzającego inspekcję do miejsca wejścia zgodnie z Częścią II ust. 43 Protokołu.

Przebieg inspekcji na miejscu

56. Każde Państwo Strona zezwoli Organizacji na przeprowadzenie inspekcji na miejscu na swoim terytorium oraz na obszarach podlegających jego jurysdykcji lub kontroli zgodnie z postanowieniami niniejszego Traktatu i Protokołu. Żadne z Państw Stron nie jest jednak zobowiązane do wyrażenia zgody na przeprowadzenie równocześnie więcej niż jednej inspekcji na miejscu na swoim terytorium lub na obszarach podlegających jego jurysdykcji lub kontroli.

57. Zgodnie z postanowieniami niniejszego Traktatu i Protokołu Państwo Strona podlegające inspekcji ma:

(a) prawo i obowiązek podjąć wszelkie starania w granicach rozsądku dla wykazania, że przestrzega postanowienia niniejszego Traktatu oraz pozwolić w tym samym celu zespołowi przeprowadzającemu inspekcję na wypełnienie swojego mandatu,

(b) prawo do podejmowania wszelkich działań, jakie uzna za niezbędne dla ochrony bezpieczeństwa narodowego i niedopuszczenia do ujawnienia poufnych informacji nie związanych z celem inspekcji,

(c) obowiązek zapewnienia dostępu do obszaru podlegającego inspekcji wyłącznie w celu ustalenia faktów istotnych z punktu widzenia celów inspekcji, z uwzględnieniem punktu (b) i wszelkich obowiązków konstytucyjnych, jakie posiada w zakresie praw własności, przeprowadzania rewizji i rekwizycji,

(d) obowiązek nie powoływania się na niniejszy ustęp lub Część II ust. 88 Protokołu w celu zatajenia naruszenia swoich zobowiązań wynikających z art. I, oraz

(e) obowiązek nie ograniczania swobody poruszania się zespołu przeprowadzającego inspekcję na terenie podlegającym inspekcji oraz możliwości wykonywania czynności składających się na inspekcję zgodnie z niniejszym Traktatem i Protokołem.

W odniesieniu do inspekcji na miejscu "dostęp" oznacza zarówno fizyczny dostęp zespołu przeprowadzającego inspekcję oraz sprzętu służącego do jej przeprowadzenia do terenu podlegającego inspekcji, jak i samo przeprowadzenie czynności składających się na inspekcję na tym terenie.

58. Inspekcję na miejscu przeprowadza się w sposób powodujący ingerencję w jak najmniejszym zakresie, lecz pozwalający na skuteczne i terminowe wypełnienie mandatu inspekcyjnego, zgodnie z trybem przewidzianym w Protokole. O ile to możliwe, zespół przeprowadzający inspekcję rozpocznie od metod o najniższym stopniu ingerencji, a następnie przejdzie do metod o wyższym stopniu ingerencji wyłącznie jeżeli uzna to za niezbędne dla zebrania informacji wystarczających dla wyjaśnienia wątpliwości dotyczących ewentualnego nieprzestrzegania postanowień niniejszego Traktatu. Inspektorzy dążą do uzyskania wyłącznie tych informacji i danych, które są niezbędne z punktu widzenia celów inspekcji i podejmują starania, aby zminimalizować zakres ingerencji w normalne funkcjonowanie Państwa Strony objętego inspekcją.

59. Państwo Strona podlegające inspekcji udzieli zespołowi przeprowadzającemu ją pomocy w trakcie inspekcji na miejscu i ułatwi mu wykonanie powierzonego mu zadania.

60. Jeżeli Państwo Strona podlegające inspekcji, działając zgodnie z Częścią II ust. 86 - 96 Protokołu, ograniczy dostęp na terenie objętym inspekcją, to dołoży wszelkich starań w granicach rozsądku, aby w konsultacjach z zespołem przeprowadzającym inspekcję wykazać przy pomocy alternatywnych środków, że przestrzega postanowień mniejszego Traktatu.

Obserwator

61. Do obserwatora odnosi się co następuje:

(a) Państwo Strona występujące z wnioskiem, pod warunkiem uzyskania zgody Państwa Strony podlegającego inspekcji, może wysłać swojego przedstawiciela, który może być obywatelem Państwa Strony występującego z wnioskiem lub trzeciego Państwa Strony, celem obserwacji przebiegu inspekcji na miejscu,

(b) Państwo Strona podlegające inspekcji powiadomi Dyrektora Generalnego o swojej zgodzie lub braku zgody na proponowanego obserwatora w ciągu 12 godzin od zatwierdzenia inspekcji na miejscu przez Radę Wykonawczą[^]

(c) jeżeli Państwo Strona podlegające inspekcji wyrazi zgodę, to udzieli obserwatorowi dostępu zgodnie z Protokołem,

(d) Państwo Strona podlegające inspekcji powinno w zasadzie zaakceptować proponowanego obserwatora, jeżeli jednak Państwo Strona podlegające inspekcji udzieli odpowiedzi odmownej, fakt ten zostanie odnotowany w raporcie z inspekcji. Łączna liczba obserwatorów pochodzących ze wszystkich Państw Stron występujących z wnioskiem nie może przekraczać trzech.

Raport z inspekcji na miejscu

62. Raport z inspekcji na miejscu powinien zawierać:

(a) opis czynności wykonanych przez zespół przeprowadzający inspekcję,

(b) ustalenia faktyczne, poczynione przez zespół przeprowadzający inspekcję, istotne z punktu widzenia celów inspekcji,

(c) opis współpracy ze strony Państwa przyjmującego w czasie trwania inspekcji na miejscu.

(d) opis faktycznego zakresu udzielonego dostępu, w tym środków alternatywnych, udostępnionych zespołowi podczas inspekcji na miejscu, oraz

(e) wszelkie inne szczegóły istotne z punktu widzenia celów inspekcji. Różnice zdań inspektorów mogą zostać odnotowane w załączniku do raportu.

63. Dyrektor Generalny udostępni Państwu Stronie podlegającemu inspekcji projekty raportów z inspekcji. Państwu Stronie podlegającemu inspekcji przysługuje prawo do przekazania Dyrektorowi Generalnemu w ciągu 48 godzin swoich uwag i wyjaśnień oraz do wskazania wszelkich informacji i danych, które jego zdaniem nie są istotne z punktu widzenia celów inspekcji i nie powinny być udostępniane nikomu spoza Sekretariatu Technicznego. Dyrektor Generalny rozważy propozycje zmian w projekcie raportu z inspekcji, zgłoszone przez Państwo Stronę podlegającą inspekcji, i w miarę możliwości uwzględni je. Dyrektor Generalny załączy także uwagi i wyjaśnienia przekazane przez Państwo Stronę podlegającą inspekcji do raportu z inspekcji.

64. Dyrektor Generalny przekaze niezwłocznie raport z inspekcji Państwu Stronie występującemu z wnioskiem. Państwu Stronie podlegającemu inspekcji, Radzie Wykonawczej oraz wszystkim pozostałym Państwom Stronom. Dyrektor Generalny przekaze następnie bez zwłoki Radzie Wykonawczej i wszystkim pozostałym Państwom Stronom wszystkie wyniki analiz próbek, przeprowadzonych w wyznaczonych laboratoriach zgodnie z Częścią II ust. 104 Protokołu, odnośne dane z Międzynarodowego Systemu Monitoringu, oceny autorstwa Państwa Strony występującego z wnioskiem oraz Państwa Strony podlegającego inspekcji, jak

również wszelkie inne informacje, jakie Dyrektor Generalny uzna za istotne. Co się tyczy raportu z bieżącej inspekcji, o którym mowa w ust. 47, to Dyrektor Generalny przekaze raport Radzie Wykonawczej w terminie określonym we wspomnianym ustępie.

65. Rada Wykonawcza, stosownie do swoich uprawnień i funkcji, dokona oceny raportu z inspekcji i wszelkich materiałów przedstawionych zgodnie z postanowieniami ust. 64 oraz ustosunkuje się do wszelkich wątpliwości co do tego:

- (a) czy nastąpił przypadek nieprzestrzegania postanowień niniejszego Traktatu, oraz
- (b) czy nastąpił przypadek nadużycia prawa do wystąpienia z wnioskiem o inspekcję na miejscu.

66. Jeżeli Rada Wykonawcza dojdzie do wniosku, stosownie do swoich uprawnień i funkcji, że może się okazać niezbędne podjęcie dalszych działań odnośnie ust. 65, to podejmie stosowne kroki zgodnie z art. V.

Nieuzasadnione lub noszące znamiona nadużycia wnioski o inspekcje na miejscu

67. Jeżeli Rada Wykonawcza nie zatwierdzi wniosku o inspekcję na miejscu, argumentując to w ten sposób, że wniosek o inspekcję jest nieuzasadniony lub nosi znamiona nadużycia, lub jeżeli inspekcja zostanie przerwana z tych samych przyczyn, to Rada Wykonawcza rozpatrzy sprawę i zadecyduje, czy należy zastosować odpowiednie środki celem naprawy sytuacji, włączając w to co następuje:

- (a) zażądać od Państwa Strony występującego z wnioskiem pokrycia kosztów wszelkich przygotowań poczynionych przez Sekretariat Techniczny,
- (b) zawiesić na pewien czas, określony przez Radę Wykonawczą^ prawo Państwa Strony występującego z wnioskiem do zgłaszania wniosków o inspekcje na miejscu, oraz
- (c) zawiesić na pewien czas prawo Państwa Strony występującego z wnioskiem do uczestnictwa w pracach Rady Wykonawczej.

E. Środki budowy zaufania

68. Celem:

(a) przyczynienia się do wczesnego rozproszenia wszelkich wątpliwości dotyczących przestrzegania niniejszego Traktatu, wynikających z ewentualnej mylnej interpretacji danych uzyskanych w wyniku kontroli, a odnoszących się do wybuchów chemicznych, oraz

(b) udzielenia pomocy w kwalifikowaniu stacji należących do sieci wchodzących w skład Międzynarodowego Systemu Monitoringu,

każde z Państw Stron zobowiązuje się współdziałać z Organizacją oraz innymi Państwami Stronami we wdrażaniu odpowiednich środków wymienionych w Części III Protokołu.

Artykuł V

Środki służące naprawie sytuacji i zapewnieniu przestrzegania postanowień Traktatu z sankcjami włącznie

1. Konferencja, mając wzgląd między innymi na zalecenia Rady Wykonawczej, podejmie niezbędne środki, o których mowa w ust. 2 i 3, celem zapewnienia przestrzegania postanowień Traktatu, a także celem naprawy i zaradzenia wszelkim sytuacjom, które pozostają w sprzeczności z postanowieniami niniejszego Traktatu.

2. W przypadku, gdy Państwo Strona zostało wezwane przez Konferencję lub Radę Wykonawczą do naprawy sytuacji stwarzającej problemy odnośnie przestrzegania przez nie postanowień Traktatu i nie dostosowało się do tego wezwania w wyznaczonym terminie, Konferencja może, między innymi, postanowić o ograniczeniu lub zawieszeniu korzystania przez to Państwo Stronę z jego praw i przywilejów wynikających z niniejszego Traktatu do czasu, gdy Konferencja postanowi inaczej.

3. W przypadku, gdy niedotrzymanie podstawowych zobowiązań wynikających z niniejszego Traktatu może przynieść szkodę celom i zadaniom niniejszego Traktatu, Konferencja może zalecić Państwom Stronom podjęcie wspólnych działań zgodnych z prawem międzynarodowym.

4. Konferencja lub, w nagłych przypadkach, Rada Wykonawcza mogą przedłożyć sprawę, w tym odpowiednie informacje i wnioski Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł VI

Rozstrzyganie sporów

1. Spory, jakie mogą wynikać w związku ze stosowaniem lub wykładnią postanowień niniejszego Traktatu, rozstrzyga się zgodnie z odpowiednimi postanowieniami tego Traktatu i stosownie do postanowień Karty Narodów Zjednoczonych.

2. W przypadku sporu między dwoma lub więcej Państwami Stronami albo między jednym lub więcej Państwami Stronami a Organizacją odnośnie stosowania lub wykładni postanowień Traktatu zainteresowane strony podejmą konsultacje celem szybkiego rozstrzygnięcia sporu w drodze negocjacji lub innych środków pokojowych określonych przez strony, włącznie z odwołaniem się do właściwych organów niniejszego Traktatu i przedłożeniem sprawy, za obopólną zgodą, Międzynarodowemu Trybunałowi Sprawiedliwości zgodnie ze statutem Trybunału. Zaangażowane strony informują na bieżąco Radę Wykonawczą o podejmowanych działaniach.

3. Rada Wykonawcza może przyczynić się do rozstrzygnięcia sporu, jaki może wynikać w związku ze stosowaniem lub wykładnią postanowień niniejszego Traktatu przy użyciu wszelkich środków, jakie uzna za stosowne, w tym przez zaproponowanie swoich usług, wezwanie Państw Stron zaangażowanych w spór, aby dążyły do jego rozstrzygnięcia w obranym przez siebie trybie, zwrócenie uwagi Konferencji na sprawę oraz zalecenie ram czasowych dla działań podejmowanych w uzgodnionym trybie.

4. Konferencja rozpatruje sprawy związane ze sporami, wniesione przez Państwa Strony lub przedłożone jej przez Radę Wykonawczą. Konferencja, o ile uzna to za niezbędne, powołuje nowe organy lub powierza odpowiednim organom zadania związane z rozstrzygnięciem wspomnianych sporów, zgodnie z art. II ust. 26 lit. (j).

5. Konferencja i Rada Wykonawcza uprawnione są, każda z osobna i pod warunkiem uzyskania odpowiedniego upoważnienia od Zgromadzenia Generalnego Narodów Zjednoczonych, do wystąpienia do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości o opinię doradczą odnośnie wszelkich zagadnień prawnych związanych z zakresem działania Organizacji. Między Organizacją a Organizacją Narodów Zjednoczonych zostanie w tym celu zawarta umowa, zgodnie z art. II ust. 38 lit. (h).

6. Niniejszy artykuł nie narusza postanowień art. IV i V.

Artykuł VII

Poprawki

1. Po wejściu w życie niniejszego Traktatu każde Państwo Strona może w dowolnym terminie zgłosić poprawki do tego Traktatu, Protokołu lub Załączników do Protokołu. Każde z Państw Stron może także zgłosić propozycje zmian, zgodnie z ust. 7, w Protokole lub Załącznikach do niego. Zgłoszone poprawki rozpatruje się zgodnie z trybem opisanym w ust. 2-6. Propozycje zmian, zgodnie z ust. 7, rozpatruje się w trybie opisanym w ust. 8.

2. Zgłoszone poprawki rozpatruje i przyjmuje wyłącznie Konferencja w sprawie Poprawek.

3. O każdej zgłoszonej poprawce powiadamia się Dyrektora Generalnego, który przekazuje ją wszystkim Państwom Stronom i Depozytariuszowi oraz zasięga opinii Państw

Stron, czy należy zwołać Konferencję w sprawie Poprawek celem rozpatrzenia zgłoszonej poprawki. Jeżeli większość Państw Stron powiadomi Dyrektora Generalnego, nie później niż 30 dni od rozprawienia zgłoszonej poprawki, że opowiada się za dalszym jej rozważeniem, Dyrektor Generalny zwołuje Konferencję w sprawie Poprawek, na którą zapraszone są wszystkie Państwa Strony.

4 Konferencję w sprawie Poprawek zwołuje się bezpośrednio po sesji zwykłej Konferencji, o ile wszystkie Państwa Strony opowiadające się za zwołaniem Konferencji w sprawie Poprawek nie wystąpią o jej zwołanie we wcześniejszym terminie. Konferencja w sprawie Poprawek nie może zostać zwołana przed upływem 60 dni od rozprawienia zgłoszonej poprawki.

5. Konferencja w sprawie Poprawek przyjmuje poprawki większością głosów Państw Stron, pod warunkiem, że żadne z Państw Stron nie odda głosu przeciwko zgłoszonej poprawce.

6. Poprawki wchodzi w życie dla wszystkich Państw Stron 30 dni po złożeniu dokumentów ratyfikacji lub przyjęcia przez wszystkie Państwa Strony, które głosowały za przyjęciem poprawki na Konferencji w sprawie Poprawek.

7. Celem zapewnienia możliwości wdrażania i skuteczności postanowień niniejszego Traktatu, Części I i III Protokołu oraz Załączniki 1 i 2 do Protokołu mogą zostać zmienione zgodnie z ust. 8, o ile proponowane zmiany odnoszą się wyłącznie do spraw natury administracyjnej i technicznej. Wszelkie inne postanowienia Protokołu i Załączników do niego nie podlegają zmianom w trybie przewidzianym w ust. 8.

8. Proponowane zmiany, o których mowa w ust. 7, wprowadza się w następującym trybie:

(a) tekst proponowanych zmian zostanie przekazany wraz z niezbędnymi informacjami Dyrektorowi Generalnemu. Każde Państwo Strona oraz Dyrektor Generalny mogą przedłożyć dodatkowe informacje w związku z oceną propozycji. Dyrektor Generalny niezwłocznie przekaze wszelkie propozycje i informacje wszystkim Państwom Stronom, Radzie Wykonawczej oraz Depozytariuszowi,

(b) Dyrektor Generalny dokona oceny proponowanych zmian nie później niż 60 dni od ich otrzymania celem określenia wszelkich ich ewentualnych konsekwencji dla postanowień niniejszego Traktatu i jego wdrażania oraz przekaze wszelkie informacje w tym zakresie wszystkim Państwom Stronom i Radzie Wykonawczej,

(c) Rada Wykonawcza zbada propozycję w świetle wszelkich dostępnych informacji, w tym sprawdzi, czy propozycja spełnia wymogi ust. 7. Nie później niż 90 dni od otrzymania propozycji, Rada Wykonawcza przekaze wszystkim Państwom Stronom swoje zalecenia, opatrzone odpowiednimi wyjaśnieniami, celem ich rozpatrzenia. Państwa Strony potwierdzą ich odbiór w ciągu 10 dni,

(d) jeżeli Rada Wykonawcza zaleci wszystkim Państwom Stronom przyjęcie propozycji, wówczas uznaje się ją za zatwierdzoną, o ile żadne z Państw Stron nie wniesie wobec niej sprzeciwu w ciągu 90 dni od otrzymania zaleceń. Jeżeli Rada Wykonawcza zaleci odrzucenie propozycji, wówczas uznaje się ją za odrzuconą, o ile żadne z Państw Stron nie wniesie sprzeciwu wobec jej odrzucenia w ciągu 90 dni od otrzymania zaleceń,

(e) jeżeli zalecenia Rady Wykonawczej nie zostaną przyjęte w rozumieniu pkt. (d), to na swojej kolejnej sesji Konferencja, traktując sprawę jako merytoryczną, podejmie decyzję odnośnie propozycji, w tym stwierdzi, czy spełnia ona wymogi ust. 7,

(f) Dyrektor Generalny powiadamia wszystkie Państwa Strony oraz Depozytariusza o wszelkich decyzjach podjętych na mocy niniejszego ustępu,

(g) zmiany zatwierdzone w niniejszym trybie wchodzi w życie dla wszystkich Państw Stron po upływie 180 dni od dnia powiadomienia przez Dyrektora Generalnego o ich zatwierdzeniu, o ile Rada Wykonawcza nie zaleci lub Konferencja nie wyznaczy innego terminu.

Artykuł VIII **Rewizja Traktatu**

1. O ile większość Państw Stron nie postanowi inaczej, to dziesięć lat po wejściu w życie niniejszego Traktatu zwołana zostanie Konferencja Państw Stron dla dokonania przeglądu stosowania i skuteczności postanowień niniejszego Traktatu, celem upewnienia się, czy realizowane są cele i zadania określone w Preambule oraz postanowienia Traktatu. Przegląd taki uwzględniać będzie wszelkie nowe osiągnięcia naukowo-techniczne istotne dla niniejszego Traktatu. Na wniosek któregośkolwiek Państwa Strony Konferencja Przeglądowa rozważy możliwość zezwolenia na przeprowadzanie podziemnych wybuchów jądrowych dla celów pokojowych. Jeżeli Konferencja Przeglądowa zadecyduje w drodze konsensusu, że można udzielić zezwolenia na przeprowadzanie takich eksplozji jądrowych, wówczas bezzwłocznie rozpocznie prace w celu zalecenia Państwom Stronom przyjęcia odpowiedniej poprawki do niniejszego Traktatu, wykluczającej czerpanie jakichkolwiek korzyści militarnych z takich eksplozji jądrowych. Propozycja takiej poprawki zostanie przekazana Dyrektorowi Generalnemu przez dowolne Państwo Stronę i zostanie rozpatrzona zgodnie z postanowieniami art. VII.

2. Kolejne Konferencje Przeglądowe mogą być zwoływane w tym samym celu w odstępach dziesięcioletnich, jeżeli Konferencja w roku poprzednim podejmie taką decyzję w ramach spraw proceduralnych. Konferencja taka może zostać zwołana po przerwie krótszej niż 10 lat, jeżeli tak zadecyduje Konferencja w trybie właściwym dla spraw merytorycznych.

3. Konferencję Przeglądową zwołuje się normalnie bezpośrednio po dorocznej sesji zwykłej Konferencji, przewidzianej w art. II.

Artykuł IX **Obowiązywanie i wystąpienie z Traktatu**

1. Niniejszy Traktat zawiera się na czas nieograniczony.

2. Każde Państwo Strona, wykonując swe suwerenne prawa, ma prawo wystąpić z niniejszego Traktatu, jeżeli uzna, że nadzwyczajne okoliczności, związane z przedmiotem niniejszego Traktatu, zagrażają jego najistotniejszym interesom.

3. Wystąpienie z Traktatu następuje w drodze powiadomienia na sześć miesięcy wcześniej wszystkich pozostałych Państw Stron, Rady Wykonawczej, Depozytariusza oraz Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych. Powiadomienie o wystąpieniu powinno zawierać oświadczenie o nadzwyczajnej okoliczności lub okolicznościach, które dane Państwo Strona uznaje za zagrażające swoim najistotniejszym interesom.

Artykuł X **Status protokołu i załączników**

Załączniki do niniejszego Traktatu, Protokół oraz Załączniki do Protokołu stanowią integralną część Traktatu. Wszelkie odniesienia do niniejszego Traktatu obejmują Załączniki do niniejszego Traktatu, Protokół oraz Załączniki do Protokołu.

Artykuł XI **Podpisanie**

Niniejszy Traktat jest otwarty do podpisu dla wszystkich Państw do czasu jego wejścia w życie.

Artykuł XII

Ratyfikacja

Niniejszy Traktat podlega ratyfikacji przez Państwa Sygnatariuszy w trybie przewidzianym ich prawem wewnętrznym.

Artykuł XIII

Przystąpienie

Każde Państwo, które nie podpisało niniejszego Traktatu przed jego wejściem w życie, może przystąpić do niego w dowolnym terminie.

Artykuł XIV

Wejście w życie

1. Niniejszy Traktat wchodzi w życie po upływie 180 dni od dnia złożenia dokumentów ratyfikacji przez wszystkie Państwa wymienione w Załączniku 2 do niniejszego Traktatu, nie wcześniej jednak niż po upływie dwóch lat od otwarcia go do podpisu.

2. Jeżeli niniejszy Traktat nie wejdzie w życie po upływie trzech lat od rocznicy otwarcia go do podpisu, Depozytariusz zwoła Konferencję Państw, które złożyły już dokumenty ratyfikacji na wniosek większości tychże Państw. Konferencja ta zbada, w jakim zakresie spełnione zostały wymogi wynikające z ust. 1, po czym rozważy i zadecyduje w drodze konsensusu, jakie zgodne z prawem międzynarodowym działania można podjąć celem przyspieszenia procesu ratyfikacyjnego, tak aby ułatwić szybkie wejście w życie niniejszego Traktatu.

3. O ile Konferencja, o której mowa w ust. 2 lub inna podobna konferencja nie postanowi inaczej, postępowanie takie ponawiane będzie w kolejne rocznice otwarcia do podpisu niniejszego Traktatu, aż do jego wejścia w życie.

4. Wszystkie Państwa Sygnatariusze zostaną zaproszone w charakterze obserwatorów do udziału w Konferencji, o której mowa w ust. 2, oraz w kolejnych konferencjach wzmiankowanych w ust. 3.

5. Dla Państw, które złożyły dokumenty ratyfikacji lub przystąpienia po wejściu w życie niniejszego Traktatu, wchodzi on w życie trzydziestego dnia od daty złożenia przez nie dokumentów ratyfikacji lub przystąpienia.

Artykuł XV

Zastrzeżenia

Artykuły niniejszego Traktatu i Załączniki do niego nie podlegają zastrzeżeniom Postanowienia Protokołu do niniejszego Traktatu oraz Załączników do Protokołu nie podlegają zastrzeżeniom niezgodnym z celami i zadaniami niniejszego Traktatu.

(Artykuł XVI-XVII opuszczono)

Załącznik 1 do Traktatu

Lista państw, o których mowa w art. II ust. 28

Afryka

Afryka Południowa, Algieria, Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Czad, Dżibuti, Egipt, Erytrea, Etiopia, Gabon, Gambia, Ghana, Gwinea, Gwinea Bissau, Gwinea Równikowa, Kamerun, Kenia, Komory, Kongo, Lesotho, Liberia, Libijska Arabska Dżamahirija, Madagaskar, Malawi, Mali, Maroko, Mauretania, Mauritius, Mozambik, Namibia, Niger, Nigeria, Republika Środkowoafrykańska, Ruanda, Senegal, Seszele, Sierra Leone, Somalia, Sudan, Swaziland, Togo, Tunezja, Uganda, Wybrzeże Kości Słoniowej, Wyspy Św. Tomasza i Książęca, Zair, Zambia, Zielony Przylądek, Zimbabwe, Zjednoczona Republika Tanzanii.

Ameryka Łacińska i Karaiby

Antigua i Barbuda, Argentyna, Bahamy, Barbados, Belize, Boliwia, Brazylia, Chile, -Dominika, Ekwador, Grenada, Gwatemala, Gujana, Haiti, Honduras, Jamajka, Kolumbia, Kostaryka. Kuba, Meksyk, Nikaragua, Panama, Paragwaj, Peru, Republika Dominikańska, Saint Kitts i Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent i Grenadyny, Salwador, Surinam, Trynidad i Tobago, Urugwaj, Wenezuela.

Ameryka Północna i Europa Zachodnia

Andora, Austria, Belgia, Cypr, Dania, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Irlandia, Islandia, Kanada, Liechtenstein, Luksemburg, Malta, Monako, Niderlandy, Niemcy, Norwegia, Portugalia, San Marino, Stany Zjednoczone Ameryki, Stolica Apostolska, Szwajcaria, Szwecja, Turcja, Włochy, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

Azja Południowo-Wschodnia, region Pacyfiku i Daleki Wschód

Australia, Brunei Darussalam, Chiny, Fidzi, Filipiny, Indonezja, Japonia, Kambodża, Kiribati. Korea Południowa, Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna, Laotańska Republika Ludowo-Demokratyczna, Malezja, Mikronezja (Federalne Stany M.), Mongolia, Myanmar, Nauru, Niue, Nowa Zelandia, Palau, Papua-Nowa Gwinea, Samoa, Singapur, Tajlandia, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Wietnam, Wyspy Cooka, Wyspy Marshalla, Wyspy Salomona.

Bliski Wschód i Azja Południowa

Afganistan, Arabia Saudyjska, Bahrajn, Bangladesz, Bhutan, Indie, Irak, Iran (Islamska Republika L), Izrael, Jemen, Jordania, Katar, Kazachstan, Kuwejt, Kirgistan, Liban, Malediwy, Nepal, Oman, Pakistan, Sri Lanka, Syryjska Republika Arabska, Tadżykistan, Turkmenistan. Uzbekistan, Zjednoczone Emiraty Arabskie.

Europa Wschodnia

Albania, Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Była Jugosłowiańska Republika Macedonii, Chorwacja, Estonia, Federacja Rosyjska, Gruzja, Jugosławia, Litwa, Łotwa, Polska, Republika Czeska, Republika Mołdowy, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Ukraina, Węgry.

Załącznik 2 do Traktatu

Lista państw, o których mowa w art. XIV

Lista Państw członków Konferencji Rozbrojeniowej, stan na dzień 18 czerwca 1996 roku, które oficjalnie uczestniczyły w pracach sesji Konferencji w 1996 roku i które wymienione są w tabeli I wydawnictwa Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej "Jądrowe reaktory mocy na świecie", wydanie z kwietnia 1996 roku, oraz Państw członków Konferencji Rozbrojeniowej, stan na dzień 18 czerwca 1996 roku, które oficjalnie uczestniczyły w pracach sesji Konferencji w 1996 roku i które wymienione są w tabeli I wydawnictwa Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej "Doświadczalne reaktory jądrowe na świecie", wydanie z grudnia 1995 roku:

Afryka Południowa, Algieria, Argentyna, Australia, Austria, Bangladesz, Belgia, Brazylia, Bułgaria, Chile, Chiny, Egipt, Federacja Rosyjska, Finlandia, Francja, Hiszpania, Indie, Indonezja, Iran (Islamska Republika L), Izrael, Japonia, Kanada, Kolumbia, Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna, Meksyk, Niderlandy, Niemcy, Norwegia, Pakistan, Peru, Polska, Republika Korei, Rumunia, Słowacja, Stany Zjednoczone Ameryki, Szwajcaria, Szwecja, Turcja, Ukraina, Węgry, Wietnam, Włochy, Zair, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

Protokół do Traktatu

Część I

Funkcje Międzynarodowego Systemu Monitoringu i Międzynarodowego Centrum Danych

A. Postanowienia Ogólne

1. Międzynarodowy System Monitoringu składa się z obiektów określonych w art. IV - ust. 16 i odpowiednich środków łączności.

2. Międzynarodowy System Monitoringu obejmuje obiekty monitorujące, wyszczególnione w Załączniku I do niniejszego Protokołu. Międzynarodowy System Monitoringu spełnia wymogi techniczne i eksploatacyjne, wyszczególnione we właściwych instrukcjach.

3. Zgodnie z art. II Organizacja we współpracy i porozumieniu z Państwami Stronami, innymi Państwami oraz organizacjami międzynarodowymi, zależnie od potrzeb, ustanowi Międzynarodowy System Monitoringu i będzie koordynować działanie i utrzymanie oraz wszelkie uzgodnione zmiany i rozbudowę tego systemu.

4. Zgodnie z właściwymi umowami i przepisami wykonawczymi oraz w ustalonym trybie Państwo Strona lub inne Państwo, na którego terenie znajdują się obiekty Międzynarodowego Systemu Monitoringu lub w inny sposób odpowiedzialne za takie obiekty oraz Sekretariat Techniczny uzgodnią i będą współdziałać przy zakładaniu, obsłudze, ulepszeniu, finansowaniu i utrzymaniu obiektów monitorujących, związanych z nimi uprawnionych laboratoriów, a także odpowiednich środków łączności na obszarach podlegających jego jurysdykcji lub kontroli i w innych miejscach, zgodnie z prawem międzynarodowym. Współpraca taka przebiegać będzie na zasadach zgodnych z wymogami bezpieczeństwa i uwierzytelniania danych oraz warunkami technicznymi, zawartymi we właściwych instrukcjach. Państwo takie upoważni Sekretariat Techniczny do dostępu do obiektu monitorującego w celu kontroli sprzętu i łączności komunikacyjnych i wyrazi zgodę na wprowadzenie koniecznych zmian w sprzęcie oraz zasadach obsługi celem spełnienia uzgodnionych wymogów. Sekretariat Techniczny zapewni takim Państwom odpowiednią pomoc techniczną, jaką Rada Wykonawcza uzna za konieczną dla właściwego funkcjonowania danego obiektu w ramach Międzynarodowego Systemu Monitoringu.

5. Zasady takiej współpracy pomiędzy Organizacją a Państwami Stronami lub Państwami przyjmującymi lub w inny sposób odpowiedzialnymi za obiekty Międzynarodowego Systemu Monitoringu zostaną określone w umowach i porozumieniach, właściwych dla każdego przypadku.

B. Monitoring sejsmologiczny

6. Każde Państwo Strona zobowiązuje się do udziału w międzynarodowej wymianie danych sejsmologicznych celem przyczynienia się do kontroli przestrzegania niniejszego Traktatu. Współpraca w tym zakresie obejmuje ustanowienie i obsługę światowej sieci podstawowych i pomocniczych stacji monitoringu sejsmologicznego. Stacje te przekazują dane do Międzynarodowego Centrum Danych zgodnie z ustalonym trybem.

7. Sieć stacji podstawowych składa się z 50 stacji wyszczególnionych w tabeli I-A w Załączniku i do niniejszego Protokołu. Stacje te powinny spełniać wymogi techniczne i eksploatacyjne, wyszczególnione w Instrukcjach dla monitorowania sejsmologicznego i międzynarodowej wymiany danych sejsmologicznych. Niezakłócone dane ze stacji podstawowych transmitowane są bezpośrednio lub poprzez krajowe centrum danych w czasie rzeczywistym do Międzynarodowego Centrum Danych.

8. W celu uzupełnienia działania sieci podstawowej, pomocnicza sieć 120 stacji przekazuje informacje do Międzynarodowego Centrum Danych na jego wniosek bezpośrednio

lub za pośrednictwem krajowego centrum danych. Stacje pomocnicze wyszczególnione są w tabeli 1-B w Załączniku 1 do niniejszego Protokołu. Stacje pomocnicze powinny spełniać wymagania techniczne i eksploatacyjne, wyszczególnione w Instrukcjach dla monitoringu sejsmologicznego i międzynarodowej wymiany danych sejsmologicznych. Międzynarodowe Centrum Danych może w dowolnym terminie zwrócić się o dane ze stacji pomocniczych, które powinny zostać bezzwłocznie udostępnione poprzez łącza komputerowe działające w czasie rzeczywistym.

C. Monitoring radionuklidów

9. Każde Państwo Strona zobowiązuje się do udziału w międzynarodowej wymianie danych na temat radionuklidów obecnych w atmosferze celem wspomaganie kontroli przestrzegania niniejszego Traktatu. Współpraca w tym zakresie obejmuje ustanowienie i obsługę światowej sieci stacji monitoringu radionuklidów i uprawnionych laboratoriów. Sieć ta przekazuje dane do Międzynarodowego Centrum Danych zgodnie z ustalonym trybem.

10. Sieć stacji prowadzących pomiary radionuklidów w atmosferze składa się z 80 stacji, zgodnie ze specyfikacją przedstawioną w tabeli 2-A w Załączniku 1 do niniejszego Protokołu. Wszystkie stacje powinny posiadać zdolność wykrywania obecności w atmosferze aerozoli promieniotwórczych. Czterdzieści takich stacji powinno ponadto z chwilą wejścia w życie niniejszego Traktatu, posiadać zdolność monitorowania obecności promieniotwórczych gazów szlachetnych. W tym celu Konferencja na swojej wstępnej sesji zatwierdzi zalecenie Komisji Przygotowawczej wskazujące, które 40 stacji spośród wymienionych w tabeli 2-A w Załączniku 1 do niniejszego Protokołu będzie posiadać zdolność prowadzenia monitoringu gazów szlachetnych. Na swojej pierwszej zwykłej dorocznej sesji Konferencja rozpatrzy i podejmie decyzję odnośnie projektu wdrożenia zdolności monitorowania gazów szlachetnych w całej sieci. Dyrektor Generalny przygotowuje dla Konferencji raport o szczegółach takiego wdrożenia. Wszystkie stacje monitorujące powinny spełniać wymagania techniczne i eksploatacyjne wyszczególnione w Instrukcjach monitorowania radionuklidów i międzynarodowej wymiany danych o radionuklidach.

11. Sieć stacji monitoringu radionuklidów korzysta ze wsparcia laboratoriów akredytowanych przez Sekretariat Techniczny zgodnie z odpowiednimi instrukcjami w sprawie przeprowadzania, na podstawie kontraktu z Organizacją i na zasadzie odpłatności za świadczone usługi, analiz próbek pochodzących ze stacji monitoringu radionuklidów. Laboratoria wyszczególnione w tabeli 2-B w Załączniku 1 do niniejszego Protokołu i odpowiednio wyposażone wykorzystywane są w razie potrzeby przez Sekretariat Techniczny do wykonywania dodatkowych analiz próbek pochodzących ze stacji monitoringu radionuklidów. Za zgodą Rady Wykonawczej Sekretariat Techniczny może w razie potrzeby akredytować dalsze laboratoria do wykonywania rutynowych analiz próbek pochodzących ze stacji monitoringu. Wszystkie uprawnione laboratoria przekazują wyniki analiz do Międzynarodowego Centrum Danych, spełniając przy tym wymogi techniczne i eksploatacyjne, wyszczególnione w Instrukcji Monitoringu Radionuklidów i Międzynarodowej Wymiany Danych o Radionuklidach.

D. Monitoring hydroakustyczny

12. Każde Państwo Strona zobowiązuje się do udziału w międzynarodowej wymianie danych hydroakustycznych w celu wspomaganie procesu weryfikacji przestrzegania postanowień Traktatu. Współpraca w tym zakresie obejmuje ustanowienie i obsługę światowej sieci stacji monitorowania hydroakustycznego. Stacje te przekazują dane do Międzynarodowego Centrum Danych zgodnie z ustalonymi procedurami.

13. Sieć stacji monitoringu hydroakustycznego składa się ze stacji wyszczególnionych w tabeli 3 w Załączniku I do niniejszego Protokołu i obejmuje ogółem sześć stacji wyposażonych w hydrofony i pięć stacji rejestrujących przesunięcia fazy sygnału (*T-Phase*). Stacje te powinny spełniać wymagania techniczne i eksploatacyjne, wyszczególnione w Instrukcjach dla monitorowania hydroakustycznego i międzynarodowej wymiany danych hydroakustycznych.

E. Monitoring infradźwiękowy

14. Każde Państwo Strona zobowiązuje się do udziału w międzynarodowej wymianie danych infradźwiękowych celem przyczynienia się do kontroli przestrzegania niniejszego Traktatu. Współpraca w tym zakresie obejmuje ustanowienie i obsługę światowej "sieci stacji monitorowania infradźwiękowego. Stacje te przekazują dane do Międzynarodowego Centrum Danych zgodnie z ustalonym trybem.

15. Sieć stacji infradźwiękowych składa się ze stacji wyszczególnionych w tabeli 4 w Załączniku I do niniejszego Protokołu i obejmuje ogółem sieć 60 stacji. Stacje te powinny spełniać wymogi techniczne i eksploatacyjne, wyszczególnione w Instrukcjach dla monitorowania infradźwiękowego i międzynarodowej wymiany danych infradźwiękowych.

F. Funkcje Międzynarodowego Centrum Danych

16. Międzynarodowe Centrum Danych przyjmuje, gromadzi, przetwarza, analizuje, sporządza raporty i archiwizuje dane pochodzące z obiektów Międzynarodowego Systemu Monitoringu, włącznie z wynikami analiz, prowadzonych w uprawnionych laboratoriach.

17. Procedury i kryteria klasyfikacji wydarzeń standardowych, stosowane przez Międzynarodowe Centrum Danych przy wykonywaniu jego uzgodnionych funkcji, a w szczególności sporządzaniu standardowych raportów i świadczeniu w standardowym zakresie usług na rzecz Państw Stron, zostaną określone w Instrukcjach dla Międzynarodowego Centrum Danych i będą stopniowo uzupełniane. Procedury i kryteria opracowane wstępnie przez Komisję Przygotowawczą zostaną zatwierdzone przez Konferencję w czasie jej sesji wstępnej.

Standardowe produkty Międzynarodowego Centrum Danych

18. Międzynarodowe Centrum Danych, działając w imieniu wszystkich Państw Stron, poddaje dane pierwotne pochodzące z Międzynarodowego Systemu Monitoringu rutynowej obróbce przy pomocy zautomatyzowanych metod przetwarzania w powiązaniu z analizą przeprowadzaną przez człowieka w celu opracowywania i archiwizacji standardowych produktów Międzynarodowego Centrum Danych. Produkty te dostarcza się nieodpłatnie Państwom Stronom, nie naruszają one prawa do wydawania ostatecznych osądów odnośnie jakiegokolwiek wydarzenia, co pozostaje w kompetencji Państw Stron, i obejmują:

(a) zintegrowany wykaz wszystkich sygnałów, zarejestrowanych przez Międzynarodowy System Monitoringu, oraz wykazy i biuletyny dotyczące sygnałów znormalizowanych, włącznie z wartościami i związanymi z nimi błędami, obliczonymi dla każdego sygnału zlokalizowanego przez Międzynarodowe Centrum Danych, w oparciu o zestaw parametrów znormalizowanych,

(b) biuletyny skatalogowanych sygnałów wzorcowych (odniesienia), będące wynikiem zastosowania przez Międzynarodowe Centrum Danych w stosunku do każdego wydarzenia kryteriów klasyfikacji sygnałów standardowych, z wykorzystaniem parametrów charakterystyki, wyszczególnionych w Załączniku 2 do niniejszego Protokołu, w celu scharakteryzowania i uwypuklenia w biuletynie wydarzeń standardowych, oraz odsiewu wydarzeń, które zostaną uznane za zgodne ze zjawiskami naturalnymi lub zjawiskami o charakterze nie jądrowym, będącymi wynikiem działalności ludzkiej. Biuletyn Sygnałów

Standardowych, w odniesieniu do każdego z sygnałów wskazuje liczbowo stopień, w jakim dany sygnał spełnia lub nie spełnia kryteria sortowania i odsiewu. Przy sortowaniu kryteriów sygnałów standardowych Międzynarodowe Centrum Danych korzysta zarówno z globalnych, jak i uzupełniających kryteriów klasyfikacji w celu uwzględnienia regionalnych wahań tam, gdzie one występują. Międzynarodowe Centrum Danych będzie podnosić swój potencjał techniczny w miarę nabywania doświadczenia w obsłudze Międzynarodowego Systemu Monitoringu,

(c) raporty wykonawcze, podsumowujące dane uzyskane i archiwizowane przez Międzynarodowe Centrum Danych, produkty działania Międzynarodowego Centrum Danych, pracę i status operacyjny Międzynarodowego Systemu Monitoringu oraz Międzynarodowego Centrum Danych, oraz

(d) wyciągi lub podzbiory standardowych produktów Międzynarodowego Centrum Danych, wyszczególnionych w punktach od (a) do (c), wybrane na wniosek poszczególnych Państw Stron.

19. Międzynarodowe Centrum Danych prowadzi nieodpłatnie na rzecz Państw Stron specjalne badania, zapewniające pogłębioną ocenę techniczną przeprowadzoną na podstawie specjalistycznej analizy danych pochodzących z Międzynarodowego Systemu Monitoringu, na wniosek Organizacji lub Państwa Strony, w celu poprawy przyjętych wartości standardowych parametrów sygnału lub wydarzeń.

Usługi świadczone przez Międzynarodowe Centrum Danych na rzecz Państw Stron

20. Międzynarodowe Centrum Danych zapewni Państwom Stronom otwarty równorzędny, terminowy i dogodny dostęp do wszystkich pierwotnych i przetworzonych danych z Międzynarodowego Systemu Monitorowania, wszystkich produktów Międzynarodowego Centrum Danych oraz wszystkich innych danych z Międzynarodowego Systemu Monitoringu, przechowywanych w archiwum Międzynarodowego Centrum Danych lub, poprzez Międzynarodowe Centrum Danych, w obiektach Międzynarodowego Systemu Monitoringu. Metody ułatwiania dostępu do danych oraz dostarczania danych obejmują następujące usługi:

(a) automatyczne i regularne przesyłanie Państwom Stronom produktów Międzynarodowego Centrum Danych lub jego produktów, wybranych przez Państwo Stronę oraz, na zamówienie, wybranych przez Państwo Stronę danych z Międzynarodowego Systemu Monitoringu,

(b) dostarczanie danych lub produktów opracowanych w odpowiedzi na składane przez Państwa Strony wnioski ad hoc o pobranie z archiwów Międzynarodowego Centrum Danych oraz obiektów Międzynarodowego Systemu Monitoringu danych i produktów, włącznie z interaktywnym dostępem elektronicznym do bazy danych Międzynarodowego Centrum Danych, oraz

(c) udzielanie pomocy poszczególnym Państwom Stronom na ich wniosek i bez opłaty za uzasadnione działania, w postaci specjalistycznej analizy technicznej danych z Międzynarodowego Systemu Monitoringu oraz innych odpowiednich danych, dostarczonych przez wnioskującą Państwo Stronę w celu udzielenia zainteresowanemu Państwu Stronie pomocy w identyfikacji źródła poszczególnych wydarzeń. Wyniki wszelkich tego typu analiz technicznych uważa się za produkty wnioskującego Państwa Strony, ale zostaną one udostępnione wszystkim Państwom Stronom.

Usługi Międzynarodowego Centrum Danych wyszczególnione w punktach (a) i (b) udostępnia się nieodpłatnie każdemu z Państw Stron. Objętość i formaty danych określone są w Instrukcjach dla Międzynarodowego Centrum Danych.

Klasyfikacja wydarzeń według kryteriów Państwa Strony

21. Na wniosek Państwa Strony Międzynarodowe Centrum Danych stosować będzie do dowolnych swoich standardowych produktów w sposób regularny i automatyczny krajowe kryteria sortowania sygnałów, ustalone przez to Państwo Stronę, i dostarczać wyniki takiej analizy danemu Państwu Stronie. Usługi tego typu świadczone są zamawiającemu Państwu Stronie nieodpłatnie. Wyniki takiego sortowania sygnałów według kryteriów ustalonych przez Państwo Stronę uznaje się za produkty zamawiającego Państwa Strony.

Pomoc techniczna

22. Na wniosek Państwa Strony, Międzynarodowe Centrum Danych zapewni mu pomoc techniczną:

- (a) w formułowaniu wymogów odnośnie selekcji i sortowania danych i produktów,
- (b) poprzez instalację w Międzynarodowym Centrum Danych, bez obciążania zamawiającego Państwa Strony kosztami uzasadnionych działań, komputerowych algorytmów lub oprogramowania, dostarczonego przez to Państwo Stronę w celu obliczania nowych parametrów sygnałów i wydarzeń, które nie zostały uwzględnione w Instrukcjach dla Międzynarodowego Centrum Danych, przy czym uzyskane wyniki uznaje się za produkty zamawiającego Państwa Strony, oraz
- (c) poprzez udzielanie Państwom Stronom pomocy przy rozwijaniu przez nie możliwości przyjmowania, przetwarzania i analizowania danych z Międzynarodowego Systemu Monitoringu w krajowym centrum danych.

23. Międzynarodowe Centrum Danych w sposób ciągły monitoruje i przedkłada raporty na temat statusu operacyjnego obiektów Międzynarodowego Systemu Monitoringu, łączy komunikacyjnych oraz swoich własnych systemów przetwarzania danych. Centrum niezwłocznie poinformuje właściwe osoby o niedotrzymaniu, przez jakikolwiek składnik systemu operacyjnego uzgodnionych poziomów, przedstawionych we właściwych instrukcjach

Część II

Inspekcje na miejscu

A. Postanowienia Ogólne

1. Procedury przewidziane niniejszą Częścią wdraża się zgodnie z postanowieniami regulującymi inspekcje na miejscu, zawartymi w art. IV.

2. Inspekcje na miejscu przeprowadza się na terenie, gdzie miały miejsce wydarzenia, których konsekwencją był wniosek o przeprowadzenie inspekcji na miejscu.

3. Teren objęty inspekcją na miejscu jest obszarem ciągłym, a jego powierzchnia nie może przekraczać 1000 kilometrów kwadratowych. Odległość w linii prostej w dowolnym kierunku nie może przekraczać 50 kilometrów.

4. Czas trwania inspekcji na miejscu nie może przekraczać 60 dni od daty zatwierdzenia wniosku o inspekcję na miejscu zgodnie z art. IV ust. 46 może jednak zostać przedłużony o maksimum 70 dni zgodnie z art. IV ust. 49.

5. Jeżeli teren objęty inspekcją, określony w mandacie inspekcji, rozciąga się na terytorium lub inne miejsce, znajdujące się pod jurysdykcją lub kontrolą więcej niż jednego Państwa Strony, wówczas postanowienia dotyczące inspekcji na miejscu w miarę potrzeby stosują się do każdego z Państw Stron, których terytorium obejmuje inspekcja.

6. W przypadkach, gdy teren objęty inspekcją znajduje się pod jurysdykcją lub kontrolą Państwa Strony podlegającego inspekcji, ale jest zlokalizowany na terytorium innego Państwa Strony, lub gdy dostęp z punktu wejścia do terenu inspekcji wymaga tranzytu przez terytorium Państwa Strony innego niż Państwo Strona podlegające inspekcji, Państwo Strona podlegające inspekcji egzekwuje prawa i spełnia zobowiązania dotyczące takich inspekcji zgodnie

z niniejszym Protokołem. W takim przypadku Państwo Strona, na którego terytorium znajduje się obszar poddany inspekcji ułatwia inspekcję i zapewnia konieczne wsparcie, umożliwiając zespołowi inspekcyjnemu realizację jego zadań w sposób efektywny i terminowy. Państwa Strony, przez których terytorium musi być przeprowadzony ruch tranzytowy w celu dotarcia do obszaru poddanego inspekcji, ułatwią taki tranzyt.

7. W przypadkach, gdy teren objęty inspekcją znajduje się pod jurysdykcją lub kontrolą Państwa Strony podlegającego inspekcji, ale zlokalizowany jest na terytorium Państwa, które nie jest Stroną niniejszego Układu, Państwo Strona podlegające inspekcji przedsięwzięcie wszystkie konieczne środki w celu zapewnienia, aby inspekcja została przeprowadzona zgodnie z niniejszym Protokołem. Państwo Strona, którego jurysdykcji lub kontroli podlega jeden lub więcej obszarów znajdujących się na terytorium Państwa nie będącego Stroną niniejszego Układu, przedsięwzięcie wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia akceptacji przez Państwo, na którego terytorium znajduje się teren objęty inspekcją, inspektorów lub asystentów inspektorów, wyznaczonych dla tego Państwa Strony. Jeżeli Państwo Strona podlegające inspekcji nie jest w stanie zapewnić dostępu, wówczas musi ono dowieść, że przedsięwzięło wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia takiego dostępu.

8. W przypadkach, gdy rejon inspekcji znajduje się na terytorium Państwa Strony, ale podlega jurysdykcji lub kontroli Państwa nie będącego Stroną niniejszego Traktatu, Państwo Strona przedsięwzięcie wszelkie niezbędne środki, wymagane od Państwa Strony podlegającego inspekcji i Państwa Strony, na którego terytorium znajduje się teren inspekcji, bez uszczerbku dla zasad i praktyk prawa międzynarodowego, aby umożliwić przeprowadzenie inspekcji na miejscu zgodnie z niniejszym Protokołem. Jeżeli Państwo Strona nie jest zdolne zapewnić dostępu do terenu inspekcji, to musi ono wykazać, że przedsięwzięło wszystkie niezbędne środki dla zapewnienia dostępu, bez uszczerbku dla zasad i praktyk prawa międzynarodowego.

9. Liczebność zespołu przeprowadzającego inspekcję powinna być ograniczona do minimum niezbędnego dla należytego wypełnienia mandatu inspekcyjnego. Łączna liczba członków zespołu inspekcyjnego, obecnych w dowolnej chwili na terytorium podlegającego inspekcji Państwa Strony, z wyjątkiem prowadzenia odwiertów, nie może przekroczyć 40 osób. W skład zespołu inspekcyjnego nie mogą wchodzić obywatele Państwa Strony występującego z wnioskiem ani Państwa Strony podlegającego inspekcji.

10. Dyrektor Generalny określi liczebność zespołu inspekcyjnego i wybierze jego członków z listy inspektorów i asystentów inspektorów, biorąc pod uwagę okoliczności towarzyszące konkretnemu wnioskowi.

11. Państwo Strona podlegające inspekcji dostarczy lub zapewni środki konieczne dla zespołu inspekcyjnego, takie jak środki łączności, pomoc tłumaczy, transport, miejsce do pracy, zakwaterowanie, posiłki i opiekę medyczną.

12. Państwo Strona podlegające inspekcji otrzyma od Organizacji w odpowiednio krótkim okresie po zakończeniu inspekcji refundację wszystkich wydatków, włącznie z wydatkami wspomnianymi w ust. 11 i 49, związanymi z pobytem i działalnością zespołu przeprowadzającego inspekcję na terytorium Państwa Strony podlegającego inspekcji.

13. Procedury dotyczące wdrażania inspekcji na miejscu są wyszczególnione w Instrukcjach dla inspekcji na miejscu.

B. Decyzje wykonawcze

Wyznaczanie inspektorów i asystentów inspektorów

14. Zespół inspekcyjny może składać się z inspektorów i asystentów inspektorów. Inspekcja na miejscu może zostać przeprowadzona jedynie przez wykwalifikowanych

inspektorów, specjalnie w tym celu wyznaczonych. Mogą oni korzystać z pomocy specjalnie wyznaczonych asystentów inspektorów, do których zalicza się personel techniczny i administracyjny, tłumaczy i załogę samolotu.

15. Inspektorzy i asystenci inspektorów wyznaczani są przez Państwa Strony lub, w przypadku personelu Sekretariatu Technicznego, przez Dyrektora Generalnego, na podstawie ich wiedzy fachowej i doświadczenia odpowiednio do celów i zadań inspekcji na miejscu. Osoby wyznaczone zatwierdzane są z wyprzedzeniem przez Państwa Strony zgodnie z ust. 18.

16. Każde Państwo Strona w terminie nie późniejszym niż 30 dni od wejścia w życie niniejszego Traktatu w odniesieniu do tego Państwa Strony, powiadomi Dyrektora Generalnego o nazwiskach, datach urodzenia, płci, randze, kwalifikacjach i doświadczeniu zawodowym osób, które dane Państwo Strona proponuje desygnować na inspektorów lub asystentów inspektorów.

17. Nie później niż 60 dni od czasu wejścia w życie niniejszego Traktatu Sekretariat Techniczny przekaze na piśmie wszystkim Państwom Stronom wstępny wykaz nazwisk, narodowości, dat urodzenia, płci i rangi inspektorów i asystentów inspektorów, proponowanych do wyznaczenia przez Dyrektora Generalnego i Państwa Strony, wraz z opisem ich kwalifikacji zawodowych i doświadczenia.

18. Każde Państwo Strona niezwłocznie potwierdzi otrzymanie wstępnego wykazu inspektorów i asystentów inspektorów wysuniętych do nominacji. Każdy inspektor i asystent inspektora uwzględniony na tym wykazie uważany jest za zatwierdzonego, o ile Państwo Strona w terminie nie późniejszym niż 30 dni po potwierdzeniu otrzymania wykazu nie zadeklaruje na piśmie swego braku akceptacji. Państwo Strona może przedstawić przyczynę swojego sprzeciwu. W przypadku nie przyjęcia jego kandydatury, kandydat na inspektora lub asystenta inspektora nie podejmuje ani nie uczestniczy w czynnościach składających się na inspekcję na miejscu na terytorium lub w jakimkolwiek innym miejscu, znajdującym się pod jurysdykcją lub kontrolą Państwa Strony, które zadeklarowało swój brak akceptacji. Sekretariat Techniczny niezwłocznie potwierdzi przyjęcie zawiadomienia o sprzeciwie.

19. Ilekroć Dyrektor Generalny lub Państwo Strona zaproponują uzupełnienia lub zmiany w wykazach inspektorów i asystentów inspektorów, inspektorzy lub asystenci inspektorów zostaną wyznaczeni na ich miejsce w taki sam sposób, jak określono w odniesieniu do wykazu wstępnego. Każde z Państw Stron niezwłocznie poinformuje Sekretariat Techniczny o tym, że wyznaczony przez nie inspektor lub asystent inspektora nie jest w stanie dłużej pełnić obowiązków inspektora lub asystenta inspektora.

20. Sekretariat Techniczny aktualizuje wykaz inspektorów i asystentów inspektorów i zawiadamia wszystkie Państwa Strony o wszelkich uzupełnieniach i zmianach w tym wykazie.

21. Państwo Strona występujące z wnioskiem o inspekcję lokalną może zaproponować, by inspektor uwzględniony w wykazie inspektorów i asystentów inspektorów pełnił funkcję obserwatora z jego ramienia zgodnie z postanowieniami art. IV ust. 61.

22. Zgodnie z ust. 23, Państwo Strona ma prawo w dowolnym momencie odrzucie inspektora lub asystenta inspekcji, który został już wcześniej zaakceptowany. Państwo takie zawiadomi Sekretariat Techniczny na piśmie o swoim sprzeciwie i może przedstawić przyczynę swojego sprzeciwu. Sprzeciw taki wejdzie w życie w ciągu 30 dni od otrzymania zawiadomienia przez Sekretariat Techniczny. Sekretariat Techniczny niezwłocznie potwierdzi przyjęcie zawiadomienia o sprzeciwie i poinformuje sprzeciwiające się i mianujące Państwa Strony o terminie, w którym inspektor lub asystent inspektora przestanie być nominatem dla tego Państwa Strony.

23. Państwo Strona, które zostało powiadomione o inspekcji, nie może starać się o usunięcie z zespołu inspekcyjnego któregokolwiek z inspektorów lub asystentów inspektorów, wymienionych w mandacie inspekcji.

24. Liczba inspektorów i asystentów inspektorów zaakceptowanych przez Państwo Stronę musi być wystarczająca dla udostępnienia odpowiedniej liczby inspektorów i asystentów inspektorów. Jeżeli w opinii Dyrektora Generalnego nieakceptowanie przez Państwo Stronę proponowanych inspektorów lub asystentów inspektorów utrudnia mianowanie wystarczającej liczby inspektorów i asystentów inspektorów lub w inny sposób utrudnia efektywną realizację celów inspekcji na miejscu, wówczas Dyktor Generalny przekaze tę sprawę Radzie Wykonawczej.

25. Każdy inspektor uwzględniony w wykazie inspektorów i asystentów inspektorów otrzyma właściwe przeszkolenie. Przeszkolenie takie zapewni Sekretariat Techniczny w trybie określonym w Instrukcjach dla inspekcji na miejscu. Sekretariat Techniczny koordynuje w porozumieniu z Państwami Stronami harmonogram szkolenia inspektorów.

Przywileje i immunitety

26. Po zatwierdzeniu wstępnego wykazu inspektorów i asystentów inspektorów zgodnie z 7, postanowieniami ust. 18 lub zgodnie z późniejszymi zmianami, wprowadzonymi na podstawie ust. 19, każde z Państw Stron będzie zobowiązane do wydania, zgodnie ze swoimi krajowymi przepisami i na wniosek inspektora lub asystenta inspektora, wielokrotnych wiz wjazdowych/wyjazdowych i/lub wiz tranzytowych lub innych właściwych dokumentów w celu umożliwienia każdemu inspektorowi lub asystentowi inspektora wjazdu i pobytu na terytorium Państwa Strony wyłącznie w celu prowadzenia czynności inspekcyjnych. Każde Państwo Strona wystawi konieczne w tym celu wizy lub dokumenty podróży w terminie nie przekraczającym 48 godzin od otrzymania wniosku lub niezwłocznie po stawieniu się ekipy inspekcyjnej w punkcie wejścia na terytorium Państwa Strony. Dokumenty takie zachowają ważność tak długo, jak będzie to konieczne w celu umożliwienia inspektorowi lub asystentowi inspektora pobytu na terytorium Państwa Strony podlegającego inspekcji w wyłącznym celu przeprowadzenia czynności inspekcyjnych.

27. W celu skutecznego wypełniania swoich funkcji, członkowie zespołu przeprowadzającego inspekcję uzyskają przywileje i immunitety określone w punktach od (a) do (i). Przywileje i immunitety zostaną udzielone członkom zespołu inspekcyjnego w ramach niniejszego Traktatu, a nie dla osobistych korzyści tych osób. Przywileje i immunitety tego typu zostaną im przyznane na cały okres od przybycia na terytorium Państwa Strony podlegającego inspekcji do opuszczenia jego terytorium, a następnie w związku z czynnościami wykonywanymi uprzednio w ramach wypełniania ich oficjalnych funkcji.

(a) członkowie zespołu przeprowadzającego inspekcję mają zapewnioną nietykalność osobistą przysługującą personelowi dyplomatycznemu na mocy art. 29 Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z 18 kwietnia 1961 roku,

(b) kwatery i pomieszczenia biurowe, zajmowane przez zespół inspekcyjny prowadzący czynności inspekcyjne na mocy postanowień niniejszego Traktatu mają zapewnioną nietykalność i ochronę, jaka przysługuje obiektom dyplomatycznym na mocy art. 30 ust. 1 Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych,

(c) dokumenty i korespondencja zespołu inspekcyjnego, włącznie z rejestrami, mają zapewniony status nietykalności obejmujący wszystkie dokumenty i korespondencję członków personelu dyplomatycznego na mocy art. 30 ust. 2 Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych. Zespół przeprowadzający inspekcję ma prawo używać kodów przy połączeniach z Sekretariatem Technicznym,

(d) próbki oraz zatwierdzony sprzęt, przewożone przez członków zespołu inspekcyjnego, są nietykalne na mocy postanowień zawartych w niniejszym Traktacie i są zwolnione od wszelkich opłat celnych. Próbki niebezpieczne transportuje się zgodnie z odpowiednimi przepisami,

(e) członkowie zespołu inspekcyjnego otrzymują immunitet udzielany członkom personelu dyplomatycznego na mocy art. 31 ust. 1, 2 i 3 Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych,

(f) członkowie zespołu inspekcyjnego prowadzący działania przewidziane postanowieniami niniejszego Traktatu uzyskają zwolnienie z opłat i podatków na takich samych zasadach, jak członkowie personelu dyplomatycznego na mocy art. 34 Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych,

(g) członkowie zespołu inspekcyjnego uzyskają zgodę na wwóz na terytorium podlegającego inspekcji Państwa Strony, bez uiszczania jakichkolwiek opłat celnych lub innych należności, artykułów osobistego użytku, z wyłączeniem artykułów, których wwóz lub wywóz został zakazany z mocy prawa lub jest regulowany przepisami o kwarantannie,

(h) członkowie zespołu inspekcyjnego mają prawo korzystać z tych samych ułatwień w zakresie przepisów walutowych i o wymianie, jakie przyznaje się przedstawicielom rządów zagranicznych, odbywającym tymczasowe misje oficjalne, oraz

(i) członkowie zespołu inspekcyjnego nie podejmują na terytorium Państwa Strony podlegającego inspekcji jakichkolwiek działań zawodowych ani handlowych celem osiągnięcia korzyści osobistych.

28. Podczas przejazdu przez terytorium Państw Stron innych niż Państwo Strona podlegające inspekcji, członkowie zespołu inspekcyjnego otrzymają przywileje i immunitety, jakie udzielane są członkom personelu dyplomatycznego na mocy art. 40, ust. 1 Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych. Dokumenty i korespondencja, włącznie z rejestrami, oraz próbki i zatwierdzony sprzęt przez nich przewożony otrzymają przywileje i immunitety wyszczególnione w ust. 27 lit. (c) i (d).

29. Bez uszczerbku dla ich przywilejów i immunitetów, członkowie zespołu inspekcyjnego zobowiązani są do przestrzegania praw i przepisów Państwa Strony podlegającego inspekcji oraz w stopniu zgodnym z mandatem inspekcyjnym zobowiązani są do nieingerencji w wewnętrzne sprawy tego Państwa Strony. Jeżeli Państwo Strona podlegające inspekcji uzna, że doszło do nadużycia przywilejów i immunitetów przewidzianych niniejszym Protokołem, wówczas nawiązane zostaną konsultacje pomiędzy Państwem Stroną a Dyrektorem Generalnym celem stwierdzenia, czy doszło do takiego nadużycia, a jeżeli takie nadużycie zostanie stwierdzone, to również dla określenia, w jaki sposób należy zapobiegać powtórzeniu się takiego nadużycia.

30. Dyrektor Generalny może uchylić immunitet członków zespołu inspekcyjnego od jurysdykcji, jeżeli uzna, że immunitet taki utrudni wymiar sprawiedliwości i że może on zostać uchylony bez uszczerbku dla wdrażania postanowień niniejszego Traktatu. Uchylenie takie zawsze musi być sformułowane w sposób wyraźny.

31. Obserwatorzy otrzymają te same przywileje i immunitety, jakie są udzielane członkom zespołu inspekcyjnego na mocy postanowień niniejszego rozdziału, z wyjątkiem przywilejów i immunitetów udzielanych na mocy ust. 27 lit. (d).

Miejsce wejścia

32. Każde Państwo Strona wyznaczy miejsce wejścia i dostarczy wymagane informacje Sekretariatowi Technicznemu w terminie nie późniejszym niż 30 dni po wejściu w życie niniejszego Traktatu. Punkty wejścia zostaną wyznaczone w taki sposób, aby zespół

inspekcyjny mógł dotrzeć w ciągu 24 godzin do jakiegokolwiek obszaru objętego inspekcją z przynajmniej jednego miejsca wejścia. Wszystkie Państwa Strony powinny zostać poinformowane przez Sekretariat Techniczny o lokalizacji miejsc wejścia. Miejsca wejścia mogą także służyć za miejsca wyjścia.

33. Każde Państwo Strona może zmienić swoje miejsca wejścia, powiadamiając Sekretariat Techniczny o takich zmianach. Zmiany wejdą w życie 30 dni od otrzymania przez Sekretariat Techniczny takiego powiadomienia w celu umożliwienia właściwego zawiadomienia wszystkich Państw Stron.

34. Jeżeli Sekretariat Techniczny uzna, że liczba miejsc wejścia nie jest wystarczająca dla terminowego przeprowadzenia inspekcji lub że proponowane przez Państwo Stronę zmiany miejsc wejścia utrudnią terminowe przeprowadzenie inspekcji, wówczas Sekretariat Techniczny nawiąże konsultacje z właściwym Państwem Stroną w celu rozwiązania tego problemu.

Ustalenia dotyczące wykorzystania samolotów nierejsowych

35. W przypadkach, gdy terminowe dotarcie do miejsca wejścia jest niemożliwe przy wykorzystaniu lotów rejsowych, zespół inspekcyjny może skorzystać z samolotów nierejsowych. Nie później niż 30 dni od daty wejścia w życie niniejszego Traktatu dla poszczególnych Państw Stron, każde z nich poinformuje Sekretariat Techniczny o aktualnie obowiązującym numerze odprawy dyplomatycznej dla nierejsowych samolotów przewożących zespół inspekcyjny oraz sprzęt konieczny dla przeprowadzenia inspekcji. Trasy takich samolotów powinny przebiegać wzdłuż przyjętych międzynarodowych korytarzy powietrznych, uzgodnionych pomiędzy Państwem Stroną a Sekretariatem Technicznym jako podstawa dla takiej odprawy dyplomatycznej.

Zatwierdzony sprzęt inspekcyjny

36. Konferencja w czasie swojej sesji wstępnej rozpatrzy i zatwierdzi wykaz sprzętu, stosowanego podczas inspekcji na miejscu. Każde Państwo Strona może przedkładać propozycje sprzętu do uwzględnienia w tym wykazie. Szczegółowe zasady dotyczące wykorzystania sprzętu, zgodnie z opisem w Instrukcjach dla inspekcji na miejscu uwzględniają warunki bezpieczeństwa i poufności w miejscach, gdzie sprzęt taki najprawdopodobniej będzie stosowany.

37. Sprzęt wykorzystywany podczas inspekcji na miejscu składa się ze sprzętu podstawowego, służącego do wykonywania czynności inspekcyjnych i stosowania technik, wyszczególnionych w ust. 69, oraz sprzętu pomocniczego, niezbędnego dla sprawnego i terminowego przeprowadzania inspekcji na miejscu.

38. Sekretariat Techniczny zapewni, aby wszystkie typy zatwierzonego sprzętu były w razie potrzeby dostępne na potrzeby inspekcji na miejscu. Jeżeli jest to wymagane, to Sekretariat Techniczny wystawia certyfikaty, że sprzęt jest po kalibracji, zakonserwowany i zabezpieczony. W celu ułatwienia kontroli sprzętu w punkcie wejścia przez poddawane inspekcji Państwo Stronę, Sekretariat Techniczny dostarczy dokumentację i przyłoży pieczęcie uwierzytelniające takie zaświadczenia.

39. Wszelki stale wykorzystywany sprzęt pozostaje pod opieką Sekretariatu Technicznego Sekretariat Techniczny jest odpowiedzialny za eksploatację i kalibrację takiego sprzętu.

40. W miarę potrzeby Sekretariat Techniczny zawiera z Państwami Stronami porozumienia w sprawie dostarczenia przez nie sprzętu wymienionego w wykazie. Państwa Strony są odpowiedzialne za konserwację i cechowanie tego sprzętu.

C. Wniosek o inspekcje na miejscu, mandat inspekcyjny i powiadomienie o inspekcji

Wniosek o przeprowadzenie inspekcji na miejscu

41. Na mocy art. IV ust. 37 wnioski o inspekcję na miejscu powinny zawierać co najmniej następujące informacje:

- (a) przybliżone współrzędne geograficzne i wysokość epicentrum zdarzenia, które spowodowało wystąpienie z wnioskiem z podaniem prawdopodobnego błędu oszacowania,
 - (b) proponowane granice obszaru, który ma zostać objęty inspekcją, przedstawione na mapie i wytyczone zgodnie z postanowieniami ust. 2 i 3,
 - (c) nazwę Państwa Strony lub Państw Stron, które mają zostać poddane inspekcji, albo informację, że obszar, który ma zostać poddany inspekcji lub jego część znajduje się poza jurysdykcją lub kontrolą jakiegokolwiek Państwa,
 - (d) prawdopodobne okoliczności wydarzenia, które spowodowało wystąpienie z wnioskiem,
 - (e) przybliżony czas wydarzenia, które spowodowało wystąpienie z wnioskiem, ze wskazaniem możliwego marginesu błędu,
 - (f) wszystkie dane, które były podstawą do złożenia wniosku,
 - (g) dane osobowe dotyczące proponowanego obserwatora, o ile jest proponowany;
- oraz
- (h) wyniki procesu konsultacji i wyjaśnień zgodnie z art. IV lub wyjaśnienie przyczyn, dla których taki proces konsultacji i wyjaśnień nie został przeprowadzony.

Mandat inspekcyjny

42. Mandat inspekcji na miejscu powinien zawierać:

- (a) decyzję Rady Wykonawczej odnośnie wniosku o inspekcję na miejscu,
- (b) nazwę Państwa Strony lub Państw Stron, które mają zostać poddane inspekcji albo informację, że obszar, który ma zostać poddany inspekcji lub jego część znajduje się poza jurysdykcją lub kontrolą jakiegokolwiek Państwa,
- (c) lokalizację oraz granice obszaru objętego inspekcją, przedstawione na mapie, z uwzględnieniem wszystkich informacji, na których oparto wniosek, oraz w porozumieniu z wnioskującym Państwem Stroną wszystkie inne dostępne informacje techniczne,
- (d) planowane czynności, jakie zespół inspekcyjny ma podjąć na obszarze objętym inspekcją,
- (e) punkt wejścia, z którego korzystać będzie zespół inspekcyjny,
- (f) wszelkie punkty tranzytowe lub miejsca lądowania, w razie potrzeby,
- (g) nazwisko kierownika zespołu inspekcyjnego,
- (h) nazwiska członków zespołu inspekcyjnego,
- (i) nazwisko proponowanego obserwatora, o ile jest proponowany, oraz
- (j) wykaz sprzętu, stosowanego na obszarze inspekcji.

Jeżeli decyzja Rady Wykonawczej, podjęta na mocy art. IV ust. od 46 do 49, wymaga zmodyfikowania mandatu inspekcyjnego, wówczas Dyrektor Generalny może w miarę potrzeby uaktualnić mandat w odniesieniu do punktów (d), (h) i (j). Dyrektor Generalny niezwłocznie zawiadomi Państwo Stronę o wszelkich podobnych modyfikacjach.

Powiadomienie o inspekcji

43. Powiadomienie wystosowane przez Dyrektora Generalnego na mocy postanowień art. IV ust. 55 powinno zawierać następujące informacje:

- (a) mandat inspekcji,
- (b) datę i przybliżony czas przybycia zespołu inspekcyjnego do miejsca wejścia,
- (c) środek transportu jaki będzie użyty celem dotarcia do miejsca wejścia,
- (d) w razie potrzeby, obowiązujący numer odprawy dyplomatycznej dla samolotów nierejsowych, oraz

(e) wykaz sprzętu, o udostępnienie którego Dyrektor Generalny zwraca się do podlegającego inspekcji Państwa Strony, w celu wykorzystania przez zespół inspekcyjny w rejonie objętym inspekcją.

44. Państwo Strona podlegające inspekcji potwierdzi otrzymanie powiadomienia od Dyrektora Generalnego w terminie nie późniejszym niż po upływie 12 godzin od otrzymania takiego powiadomienia.

D. Działania poprzedzające inspekcję

Wjazd na terytorium Państwa Strony podlegającego inspekcji.

Działania podejmowane w miejscu wejścia oraz przejazd do obszaru podlegającego inspekcji

45. Państwo Strona podlegające inspekcji, które zostało poinformowane o przyjeździe zespołu inspekcyjnego, zapewni zespołowi inspekcyjnemu niezwłoczny wjazd na swoje terytorium.

46. Jeżeli podróż do miejsca wejścia odbywa się samolotem nierejsowym, wówczas Sekretariat Techniczny przedstawi Państwu Stronie podlegającemu inspekcji za pośrednictwem jego Organu Krajowego trasę przelotu samolotu od ostatniego lotniska przed wejściem w obszar powietrzny tego Państwa Strony do punktu wejścia w terminie nie późniejszym niż sześć godzin przed zaplanowanym terminem odlotu z tego lotniska. Trasa przelotu powinna zostać przedstawiona zgodnie z procedurami Międzynarodowej "Organizacji Lotnictwa Cywilnego mającymi zastosowanie do samolotów cywilnych. Sekretariat Techniczny uwzględni w uwagach do planu przelotu aktualny numer odprawy dyplomatycznej oraz odpowiednie oznakowanie samolotu, identyfikujące go jako samolot służący do inspekcji. W przypadku wykorzystania samolotu wojskowego Sekretariat Techniczny zwróci się do Państwa Strony podlegającego inspekcji o wcześniejszą zgodę na wejście w jego obszar powietrzny.

47. Nie później niż trzy godziny przed planowanym odlotem zespołu inspekcyjnego z ostatniego lotniska przed wejściem w obszar powietrzny Państwa Strony podlegającego inspekcji, Państwo Strona podlegające inspekcji zapewni zatwierdzenie planu przelotu przedłożonego zgodnie z postanowieniami ust. 46, tak aby zespół inspekcyjny mógł przybyć do miejsca wejścia w przybliżonym terminie przylotu.

48. W razie konieczności szef zespołu inspekcyjnego oraz przedstawiciel Państwa Strony podlegającego inspekcji uzgodnią miejsce lądowania oraz plan przelotu od miejsca wejścia do miejsca lądowania oraz, w razie potrzeby, do obszaru podlegającego inspekcji.

49. Państwo Strona podlegające inspekcji zapewni lub poczyni ustalenia dotyczące parkowania, ochrony, obsługi i paliwa zgodnie z wymogami Sekretariatu Technicznego dla samolotu zespołu inspekcyjnego w miejscu wejścia, a w razie potrzeby także w miejscu lądowania oraz na obszarze inspekcji. Samoloty takie nie są obciążane opłatami od lądowania, podatkiem od odlotów i podobnymi zobowiązaniami. Niniejszy ustęp ma również zastosowanie do samolotów stosowanych do przelotów podczas inspekcji na miejscu.

50. Na mocy ust. 51 Państwo Strona podlegające inspekcji nie nakłada żadnych ograniczeń na wóz na terytorium tego Państwa Strony przez zespół inspekcyjny zatwierdzonego sprzętu zgodnego z mandatem inspekcji lub wykorzystanie takiego sprzętu zgodnie z postanowieniami Traktatu i niniejszego Protokołu.

51. Państwu Stronie podlegającemu inspekcji przysługuje prawo, bez uszczerbku dla harmonogramu przedstawionego w ust. 54, do sprawdzenia w obecności członków zespołu inspekcyjnego w miejscu wejścia, czy sprzęt został zatwierdzony i uzyskał certyfikację zgodnie z postanowieniami ust. 38. Podlegające inspekcji Państwo Strona może wykluczyć sprzęt

niezgodny z mandatem inspekcji lub sprzęt, który nie został zatwierdzony i nie uzyskał certyfikacji zgodnie z postanowieniami ust. 38.

52. Niezwłocznie po przybyciu na miejsce wejścia i bez uszczerbku dla harmonogramu przedstawionego w ust. 54, szef zespołu inspekcyjnego przedłoży przedstawicielowi Państwa Strony podlegającego inspekcji mandat inspekcji oraz wstępny plan inspekcji, przygotowany przez zespół inspekcyjny z wyszczególnieniem czynności, jakie zostaną wykonane zgodnie z tym planem. Zespół inspekcyjny uzyska od przedstawicieli poddanego inspekcji Państwa Strony informacje, przedstawione przy pomocy map i innych potrzebnych dokumentów. Informacje te powinny uwzględniać potrzebne dane dotyczące rzeźby terenu, spraw bezpieczeństwa i poufności, oraz ustaleń logistycznych dotyczących inspekcji. Podlegające inspekcji Państwo Strona może wskazać lokalizacje w obrębie obszaru podlegającego inspekcji, które jego zdaniem nie są związane z celem inspekcji.

53. Po odprawie przedinspekcyjnej zespół inspekcyjny, w razie potrzeby, zmodyfikuje wstępny plan inspekcji, uwzględniając wszelkie uwagi przedstawione przez Państwo Stronę poddane inspekcji. Zmodyfikowany plan inspekcji zostanie udostępniony przedstawicielowi podlegającego inspekcji Państwa Strony.

54. Podlegające inspekcji Państwo Strona doloży wszelkich starań dla zapewnienia pomocy i bezpiecznego przejazdu zespołowi inspekcyjnemu oraz bezpiecznego przewozu zatwierdzonego sprzętu wyszczególnionego w ust. 50 i 51 i bagażu od miejsca wejścia do obszaru objętego inspekcją, w terminie nie późniejszym niż 36 godzin od przybycia do miejsca wejścia, jeżeli nie został ustalony inny termin w ramach harmonogramu przedstawionego w ust. 57.

55. W celu potwierdzenia, że obszar, na który został przewieziony zespół inspekcyjny odpowiada obszarowi inspekcji, opisanemu w mandacie inspekcji, zespół przeprowadzający inspekcję ma prawo wykorzystania zatwierdzonego sprzętu lokacyjnego. Podlegające inspekcji Państwo Strona udzieli zespołowi pomocy przy realizacji tego zadania.

E. Przebieg inspekcji

Zasady ogólne

56. Zespół przeprowadzający inspekcję wykonuje swoje funkcje zgodnie z postanowieniami Traktatu i niniejszego Protokołu.

57. Zespół inspekcyjny podejmie czynności składające się na inspekcję na obszarze podlegającym inspekcji w jak najwcześniejszym terminie, nie później jednak niż 72 godziny od przybycia do miejsca wejścia.

58. Działania zespołu inspekcyjnego powinny zostać uzgodnione w sposób zapewniający terminową i skuteczną realizację jego funkcji, powodując możliwie najmniejsze utrudnienia w stosunku do poddanego inspekcji Państwa Strony oraz możliwie najmniejsze zakłócenia na obszarze inspekcji.

59. W przypadkach, gdy Państwo Strona podlegające inspekcji otrzymało na mocy ust. 43 lit. (e) lub w trakcie inspekcji wnioski o udostępnienie jakiegokolwiek sprzętu celem wykorzystania go przez zespół inspekcyjny na obszarze podlegającym inspekcji, wówczas takie Państwo Strona spełni taki wniosek w takim zakresie, w jakim jest to możliwe.

60. Podczas inspekcji na miejscu zespół inspekcyjny ma między innymi:

(a) prawo do określenia, jaki powinien być przebieg inspekcji, zgodnie z mandatem inspekcji i z uwzględnieniem wszelkich kroków, podjętych przez podlegające inspekcji Państwo Stronę, zgodnych z postanowieniami o dostępie kontrolowanym,

(b) prawo do modyfikacji planu inspekcji w koniecznym zakresie celem zapewnienia skutecznej realizacji inspekcji,

(c) obowiązek uwzględnienia zaleceń i propozycji odnośnie zmodyfikowania planu inspekcji, wniesionych przez Państwo Stronę podlegające inspekcji,

(d) prawo do wystąpienia o wyjaśnienia w związku z niejasnościami, jakie mogą pojawić się podczas inspekcji,

(e) obowiązek korzystania wyłącznie z technik wyszczególnionych w ust. 69 i powstrzymania się od działań, które nie są istotne z punktu widzenia celów inspekcji. Zespół zbiera i dokumentuje fakty związane z celem inspekcji, nie poszukuje natomiast ani nie dokumentuje informacji, które są wyraźnie niezwiązane z jej celem. Wszelkie materiały, jakie zostaną zebrane i okażą się niezwiązane z celem inspekcji, zostaną zwrócone Państwu Stronie podlegającemu inspekcji,

(f) obowiązek uwzględnienia i zawarcia w swoim raporcie danych i wyjaśnień dotyczących charakteru wydarzenia, które spowodowało wniosek, dostarczonych przez Państwo Stronę podlegające inspekcji i pochodzących z krajowych sieci monitorowania Państwa Strony podlegającego inspekcji lub z innych źródeł.

(g) obowiązek dostarczenia podlegającemu inspekcji Państwu Stronie na jego wniosek kopii informacji i danych, zebranych na obszarze podlegającym inspekcji, oraz

(h) obowiązek przestrzegania przepisów dotyczących poufności oraz bezpieczeństwa i higieny pracy Państwa Strony podlegającego inspekcji.

61. Podczas inspekcji na miejscu Państwo Strona podlegające inspekcji ma między innymi

(a) prawo do przedkładania zespołowi inspekcyjnemu w dowolnym momencie w trakcie trwania inspekcji zaleceń odnośnie ewentualnych modyfikacji planu inspekcji,

(b) prawo i obowiązek delegowania przedstawiciela odpowiedzialnego za kontakty z zespołem inspekcyjnym,

(c) prawo do tego, aby jego przedstawiciele towarzyszyli zespołowi inspekcyjnemu podczas wykonywania jego obowiązków i obserwowali wszystkie czynności inspekcyjne wykonywane przez zespół inspekcyjny. Wykonywanie tego prawa nie może opóźniać ani w żaden inny sposób utrudniać zespołowi inspekcyjnemu wypełniania jego funkcji.

(d) prawo do zapewnienia dodatkowych informacji oraz wnioskowania o zbieranie i dokumentowanie dodatkowych faktów, które jego zdaniem są istotne z punktu widzenia inspekcji,

(e) prawo do zbadania wszystkich produktów fotograficznych i wyników pomiarów oraz próbek i do zachowania wszelkich fotografii lub ich części, ukazujących obiekty zastrzeżone, nie związane z celem inspekcji. Podlegające inspekcji Państwo Strona ma prawo do otrzymania duplikatów wszystkich produktów fotograficznych i wyników pomiarów. Podlegające inspekcji Państwo Strona ma prawo do zachowania oryginałów fotografii i produktów fotograficznych pierwszej generacji oraz do pozostawienia na jego terytorium fotografii lub ich części zabezpieczonych wspólną plombą na jego terytorium. Podlegające inspekcji Państwo Strona ma prawo do zgłoszenia swojego własnego operatora kamery celem wykonywania zdjęć statycznych/filmowych na zlecenie zespołu inspekcyjnego. W przeciwnym przypadku funkcje te wykonują członkowie zespołu inspekcyjnego,

(f) prawo do dostarczenia zespołowi inspekcyjnemu danych i objaśnień co do natury wydarzenia, które spowodowało wystosowanie wniosku, pochodzących z jego sieci monitorowania i innych źródeł, oraz

(g) obowiązek przedstawienia zespołowi inspekcyjnemu wyjaśnień, jakie okażą się konieczne dla usunięcia wszelkich niejasności, jakie pojawią się podczas inspekcji.

Łączność

62. Członkowie zespołu przeprowadzającego inspekcję mają prawo komunikować się między sobą i z Sekretariatem Technicznym w dowolnym momencie w trakcie trwania inspekcji na miejscu. W tym celu mogą oni korzystać, za zgodą Państwa Strony podlegającego inspekcji, z własnego, odpowiednio zatwierdzonego i dopuszczonego do stosowania sprzętu, w takim zakresie, w jakim poddane inspekcji Państwo Strona nie zapewni im dostępu do innych środków łączności.

Obserwator

63. Zgodnie z art. IV ust. 61 Państwo Strona występujące z wnioskiem pozostaje w kontakcie z Sekretariatem Technicznym w celu skoordynowania przybycia obserwatora do tego samego miejsca wejścia lub lądowania, do którego przybywa zespół inspekcyjny, w ciągu czasu odpowiednio skorelowanego z czasem przyjazdu zespołu inspekcyjnego.

64. Obserwator ma prawo do utrzymywania przez cały czas trwania inspekcji łączności z ambasadą wnioskującego Państwa Strony, znajdującą się na terenie Państwa Strony podlegającego inspekcji, lub, w przypadku braku ambasady, z samym wnioskującym Państwem Stroną.

65. Obserwator ma prawo przybyć na obszar objęty inspekcją i uzyskać dostęp do obszaru inspekcji i w obrębie tego obszaru, udzielony przez Państwo-Stronę podlegające inspekcji.

66. Obserwator ma prawo do przedkładania zespołowi inspekcyjnemu zaleceń przez cały czas trwania inspekcji.

67. Przez cały czas trwania inspekcji zespół inspekcyjny informuje obserwatora o przebiegu inspekcji i wynikach jej prac.

68. Przez cały czas trwania inspekcji Państwo Strona podlegające inspekcji zapewnia obserwatorowi lub organizuje dla niego takie same ułatwienia, jakie przysługują zespołowi inspekcyjnemu na mocy ust. 11. Wszelkie koszty związane z pobytem obserwatora na terytorium Państwa Strony ponosi Państwo Strona występujące z wnioskiem.

Czynności i techniki kontrolne

69. Zgodnie z postanowieniami o dostępie kontrolowanym, następujące czynność; kontrolne mogą być podejmowane i następujące techniki stosowane w odniesieniu do zbierania, przechowywania i analizy danych oraz w odniesieniu do przelotów:

(a) określanie położenia z powietrza oraz na powierzchni w celu potwierdzenia granic obszaru inspekcji i określenia współrzędnych miejsc znajdujących się na tym obszarze, w ramach wsparcia czynności inspekcyjnych,

(b) obserwacja wzrokowa, filmy video i zdjęcia statyczne oraz obserwacje w szerokim zakresie widmowym w poszukiwaniu anomalii i zjawisk wytworzonych w sposób sztuczny.

(c) pomiary poziomów radioaktywności ponad powierzchnią, na powierzchni i pod powierzchnią. Przy zastosowaniu monitorowania w paśmie spektralnym promieniowania gamma i analizy widma energetycznego promieniowania, prowadzone z powietrza oraz na powierzchni i pod powierzchnią w celu poszukiwania i identyfikacji anomalii promieniotwórczych,

(d) środowiskowe pobieranie próbek ciał stałych, cieczy i gazów z powierzchni, sponad powierzchni i spod powierzchni i ich analiza w celu wykrycia anomalii,

(e) bierne monitorowanie sejsmologiczne powstałych fal uderzeniowych w celu lokalizacji obszaru poszukiwań i ułatwienia określenia charakteru wydarzenia,

(f) sejsmometria rezonansowa oraz aktywne badania sejsmiczne w celu wyszukania i lokalizacji anomalii podziemnych, z wnękami i strefami gruzu włącznie,

(g) opracowywanie map pól magnetycznych i grawitacyjnych, penetracyjne pomiary radarowe oraz pomiary przewodności elektrycznej gruntu, prowadzone odpowiednio na powierzchni oraz z powietrza, w celu wykrycia anomalii i artefaktów, oraz

(h) odwierty dla uzyskania próbek radioaktywnych.

70. W terminie nie późniejszym niż 25 dni od zatwierdzenia inspekcji na miejscu i zgodnie z art. IV ust. 46 zespół przeprowadzający inspekcję ma prawo do prowadzenia wszelkich czynności i wykorzystania wszelkich technik wyszczególnionych w ust. 69 lit. od (a) do (e). Po zatwierdzeniu kontynuacji inspekcji na mocy art. IV ust. 47 zespół inspekcyjny ma prawo do prowadzenia wszelkich czynności i korzystania z wszelkich technik, wyszczególnionych w ust. 69 lit. od (a) do (g). Na mocy art. IV ust. 48 zespół inspekcyjny wykonuje odwierty wyłącznie po uzyskaniu zgody Rady Wykonawczej. Jeżeli zespół inspekcyjny złoży zgodnie z postanowieniami art. IV ust. 49 wniosek o przedłużenie czasu trwania inspekcji, to wskaże on w swoim wniosku, które czynności i techniki wyszczególnione w ust. 69 zamierza on zastosować w celu wypełnienia swojego mandatu.

Przeloty

71. Zespół inspekcyjny jest uprawniony podczas inspekcji na miejscu do przelotów nad obszarem objętym inspekcją celem zapewnienia zespołowi inspekcyjnemu ogólnej orientacji w obszarze inspekcji, zawężenia i optymalizacji lokalizacji dla inspekcji naziemnej oraz ułatwienia zbierania dowodów rzeczowych przy użyciu sprzętu wyszczególnionego w ust. 79.

72. Przelotów dokonuje się w jak najwcześniejszym terminie. Całkowity czas trwania przelotów nad obszarem objętym inspekcją nie może być dłuższy niż 12 godzin.

73. Dodatkowe przeloty przy użyciu sprzętu wyszczególnionego w ust. 79 i 80 mogą być wykonywane pod warunkiem uzyskania zgody Państwa Strony podlegającego inspekcji.

74. Obszar planowanych przelotów nie może wykraczać poza teren objęty inspekcją.

75. Państwo Strona podlegające inspekcji ma prawo do nakładania ograniczeń lub, w wyjątkowych przypadkach i z właściwym uzasadnieniem, do zakazania przelotów nad obiektami zastrzeżonymi nie związanymi z celem inspekcji. Ograniczenia mogą dotyczyć wysokości lotu, liczby przelotów i kołowania, zawisów, typów statków powietrznych, liczby inspektorów na pokładzie oraz rodzaju pomiarów i obserwacji. Jeżeli zespół inspekcyjny uzna, że ograniczenia lub zakazy dotyczące przelotów nad obiektami zastrzeżonymi mogą utrudnić wypełnienie jego mandatu, wówczas Państwo Strona poddane inspekcji podejmie wszelkie należyte starania w celu zapewnienia alternatywnych środków inspekcji.

76. Przelotów dokonuje się zgodnie z planem przelotu, przedłożonym i zatwierdzonym zgodnie z przepisami lotniczymi oraz przepisami Państwa Strony podlegającego inspekcji. Podczas wszystkich operacji lotniczych należy ściśle przestrzegać przepisów o bezpieczeństwie lotów Państwa Strony podlegającego inspekcji.

77. Zezwoleń na lądowanie podczas przelotów udziela się wyłącznie dla międzylądowań i uzupełnienia paliwa.

78. Przelotów dokonuje się na wysokościach wnioskowanych przez zespół inspekcyjny i stosownych do wykonywanych czynności i widoczności oraz zgodnych z przepisami lotniczymi i przepisami o bezpieczeństwie Państwa Strony podlegającego inspekcji oraz jego prawem do ochrony informacji zastrzeżonych nie związanych z celem inspekcji. Przelotów dokonuje się na maksymalnej wysokości 1500 metrów ponad powierzchnią.

79. Na pokładach statków powietrznych odbywających przeloty zgodnie z ust. 71 i 72 może być wykorzystywany następujący sprzęt:

(a) lornetka polowa,

(b) bierny sprzęt lokacyjny,

- (c) kamery video, oraz
- (d) ręczne aparaty fotograficzne.

80. Podczas wszelkich dodatkowych przelotów wykonywanych zgodnie z ust. 73 inspektorzy znajdujący się na pokładzie statku powietrznego mogą także używać przenośnego, łatwego w instalacji sprzętu do:

- (a) odwzorowywania multispektralnego (z podczerwienią włącznie),
- (b) spektroskopii gamma, oraz
- (c) sporządzania map magnetycznych.

81. Przelotów dokonuje się przy użyciu względnie powolnych stałopłatów i wiropłatów. Użyty statek powietrzny powinien zapewniać szeroki, niczym nieprzesłonięty widok powierzchni, nad którą przelatuje.

82. Podlegające inspekcji Państwo Strona ma prawo do zapewnienia własnego statku powietrznego, należycie wyposażonego zgodnie z wymogami technicznymi określonymi w odpowiednich instrukcjach, oraz załogi statku powietrznego. W przeciwnym przypadku statek powietrzny zapewnia lub wynajmuje Sekretariat Techniczny.

83. Jeżeli statek powietrzny został dostarczony lub wynajęty przez Sekretariat Techniczny, wówczas Państwo Strona podlegające inspekcji ma prawo do zbadania statku powietrznego w celu upewnienia się, czy został on wyposażony w zatwierdzony sprzęt inspekcyjny. Badanie takie zostanie ukończone zgodnie z harmonogramem przedstawionym w ust. 57.

84. Skład personelu znajdującego się na pokładzie statku powietrznego stanowią:

- (a) załoga o minimalnej liczebności koniecznej dla zapewnienia bezpiecznego działania statku powietrznego,
- (b) najwyżej czterech członków zespołu inspekcyjnego,
- (c) najwyżej dwóch przedstawicieli Państwa Strony podlegającego inspekcji,
- (d) w razie potrzeby obserwator według uzgodnień z Państwem Stroną podlegającym inspekcji, oraz
- (e) w razie potrzeby tłumacz.

85. Procedury określające wykonywanie przelotów opisane są szczegółowo w Instrukcjach dla inspekcji na miejscu.

Dostęp kontrolowany

86. Zgodnie z postanowieniami Traktatu i niniejszego Protokołu zespół inspekcyjny uprawniony jest do wejścia na obszar objęty inspekcją.

87. Państwo Strona podlegające inspekcji zapewni dostęp w obrębie obszaru objętego inspekcją zgodnie z harmonogramem wyszczególnionym w ust. 57.

88. Zgodnie z postanowieniami art. IV ust. 57 oraz ust. 86 powyżej, prawa i obowiązki Państwa Strony podlegającego inspekcji obejmują:

- (a) prawo do podejmowania środków w celu ochrony zastrzeżonych obiektów i miejsc, zgodnie z niniejszym Protokołem,
- (b) w przypadku ograniczenia dostępu w obrębie obszaru objętego inspekcją, obowiązek podjęcia wszelkich uzasadnionych starań w celu spełnienia wymogów mandatu inspekcji poprzez zastosowanie środków alternatywnych. Rozwiązywanie jakichkolwiek kwestii dotyczących jednego lub więcej aspektów inspekcji nie może opóźniać ani utrudniać realizacji przez zespół inspekcyjny innych aspektów inspekcji, oraz
- (c) prawo do podejmowania ostatecznych decyzji odnośnie udzielania dostępu zespołowi inspekcyjnemu, z uwzględnieniem jego zobowiązań wynikających z niniejszego Traktatu oraz postanowień o dostępie kontrolowanym.

89. Na mocy art. IV ust. 57 lit. (b) oraz ust. 88 lit. (a) na całym obszarze objętym inspekcją Państwo Strona podlegające inspekcji ma prawo do podejmowania środków w celu ochrony zastrzeżonych obiektów i miejsc oraz do zapobiegania ujawnieniu poufnych informacji nie związanych z celem inspekcji. Środki takie mogą obejmować między innymi:

- (a) ochronę zastrzeżonych dokumentów, zapasów i sprzętu,
- (b) ograniczenie pomiarów aktywności radionuklidów oraz promieniowania jądrowego do koniecznych dla określenia obecności lub braku tych radionuklidów i energiach promieniowania, które są istotne z punktu widzenia celów inspekcji,
- (c) ograniczenie pobierania i analizowania próbek do czynności koniecznych dla określenia obecności lub braku produktów radioaktywnych lub innych produktów istotnych z punktu widzenia celów inspekcji,
- (d) kontrolowanie dostępu do budynków lub innych struktur, zgodnie z ust. 90 i 91, oraz
- (e) zgłaszanie miejsc o ograniczonym dostępie zgodnie z ust. od 92 do 96.

90. Dostęp do budynków i innych struktur jest wstrzymany do momentu uzyskania zgody na kontynuację inspekcji na miejscu zgodnie z art. IV ust. 47 z wyjątkiem dostępu do budynków i innych konstrukcji, w których mieści się wejście do kopalni, innych wyrobisk lub jam o dużej objętości, do których nie ma innego dostępu. W przypadku takich budynków i struktur zespół inspekcyjny jest uprawniony jedynie do przejścia przez nie, zgodnie ze wskazaniem Państwa Strony podlegającego inspekcji, w celu wejścia do takich kopalń, jam czy innych wyrobisk.

91. Jeżeli po uzyskaniu zgody na kontynuację inspekcji na mocy postanowień art. IV ust. 47 zespół inspekcyjny w sposób wiarygodny dowiedzie Państwu Stronie podlegającemu inspekcji, że dostęp do budynków i innych konstrukcji jest konieczny dla wypełnienia mandatu inspekcji oraz że konieczne czynności przewidziane mandatem nie mogą zostać przeprowadzone z zewnątrz, wówczas zespół inspekcyjny jest uprawniony do uzyskania dostępu do takich budynków lub innych konstrukcji. Szef zespołu inspekcyjnego zwróci się z wnioskiem o udostępnienie wyznaczonego budynku lub konstrukcji, wskazując cel takiego dostępu, konkretną liczbę inspektorów oraz zamierzone działania. Szczegóły dostępu staną się przedmiotem negocjacji pomiędzy zespołem inspekcyjnym a Państwem Stroną podlegającym inspekcji. Państwo Strona podlegające inspekcji posiada prawo do nakładania ograniczeń lub, w wyjątkowych przypadkach i przy właściwym uzasadnieniu, do wydawania zakazów odnośnie dostępu do budynków i innych konstrukcji.

92. W przypadku zgłoszenia na mocy ust. 89 lit. (e), że dane miejsce jest miejscem o ograniczonym dostępie, powierzchnia każdego takiego miejsca nie może przekraczać czterech (4) kilometrów kwadratowych. Państwo Strona podlegające inspekcji ma prawo do zgłoszenia miejsc o ograniczonym dostępie o łącznej powierzchni nie przekraczającej pięćdziesięciu (50) kilometrów kwadratowych. W przypadku zgłoszenia więcej niż jednego miejsca o ograniczonym dostępie, każde z takich miejsc winno się znajdować w odległości co najmniej 20 metrów od innych miejsc tego rodzaju. Każde miejsce o ograniczonym dostępie powinno posiadać wyraźnie określone i dostępne granice.

93. Rozmiary, lokalizacja i granice miejsc o ograniczonym dostępie zostaną przedłożone szefowi zespołu inspekcyjnego w terminie nie późniejszym niż ten, w jakim zespół inspekcyjny ubiega się o dostęp do obszaru, na którym znajduje się całe takie miejsce lub jego część.

94. Zespół inspekcyjny ma prawo rozmieszczać sprzęt i podejmować inne czynności niezbędne dla przeprowadzenia inspekcji aż do granic miejsca o ograniczonym dostępie.

95. Zespół inspekcyjny ma prawo obserwować z granicy miejsca o ograniczonym dostępie wszystkie miejsca położone na otwartej przestrzeni na terenie miejsca o ograniczonym dostępie.

96. Zespół inspekcyjny podejmie wszelkie należyte starania w celu wypełnienia mandatu inspekcji poza miejscami o ograniczonym dostępie przed wnioskowaniem o udostępnienie takich obiektów. Jeżeli zespół inspekcyjny w dowolnym terminie wykaże w sposób wiarygodny Państwu Stronie podlegającemu inspekcji, że niezbędne czynności przewidziane mandatem nie mogą zostać przeprowadzone z zewnątrz, oraz że dostęp do miejsca o ograniczonym dostępie jest konieczny dla wypełnienia mandatu, wówczas niektórzy członkowie zespołu inspekcyjnego uzyskają dostęp w celu wykonania konkretnych zadań w obrębie takiego miejsca. Państwo Strona podlegające inspekcji ma prawo do osłonięcia lub ochrony w inny sposób zastrzeżonego sprzętu, obiektów i materiałów nie związanych z celem inspekcji. Liczba inspektorów zostanie ograniczona do minimum niezbędnego dla wykonania zadań związanych z inspekcją. Zasady takiego dostępu są przedmiotem negocjacji pomiędzy zespołem inspekcyjnym a Państwem Stroną podlegającym inspekcji.

Zbieranie próbek, postępowanie z próbkami i ich analiza

97. Zgodnie z postanowieniami ust. od 86 do 96 oraz od 98 do 100 zespół inspekcyjny uprawniony jest do pobierania odpowiednich próbek na obszarze objętym inspekcją oraz do zabrania ich z tego obszaru.

98. Jeżeli istnieje taka możliwość, zespół inspekcyjny dokonuje analizy próbek na miejscu. Przedstawiciele Państwa Strony podlegającego inspekcji mają prawo być obecni podczas analizy próbek na miejscu. Na wniosek zespołu inspekcyjnego Państwo Strona podlegające inspekcji zgodnie z ustalonym trybem zapewni pomoc przy analizie próbek na miejscu. Zespół inspekcyjny jest uprawniony do przekazania próbek w celu ich analizy poza miejscem ich

pochodzenia w laboratoriach wyznaczonych przez Organizację jedynie w przypadku, gdy zespół wykaże, że niezbędna analiza próbek nie może zostać przeprowadzona na miejscu.

99. Państwo Strona podlegające inspekcji ma prawo do zachowania części wydzielonych ze wszystkich pobranych próbek, gdy próbki te są poddawane analizie, i może pobierać duplikaty próbek.

100. Państwo Strona podlegające inspekcji ma prawo wystąpić o zwrot wszelkich nie zużytych próbek lub ich części.

101. Specjalnie wyznaczone laboratoria prowadzą analizę chemiczną i fizyczną próbek przekazanych w celu przeprowadzenia analizy poza miejscem ich pobrania. Szczegóły dotyczące wykonywania takich analiz są przedstawione w Instrukcjach dla inspekcji na miejscu.

102. Odpowiedzialność za bezpieczeństwo, nienaruszalność i przechowywanie próbek oraz za zapewnienie ochrony poufności próbek przekazanych w celu ich zanalizowania poza miejscem ich pobrania ponosi w pierwszym rzędzie Dyrektor Generalny. Dyrektor Generalny wykonuje te funkcje zgodnie z trybem opisanym w Instrukcjach dla inspekcji na-miejscu. Dyrektor Generalny w każdym przypadku:

(a) ustanawia ściśle przepisy regulujące zbieranie próbek, postępowanie z nimi, ich transport i analizę,

(b) zatwierdza laboratoria wyznaczone do prowadzenia różnego rodzaju analiz,

(c) nadzoruje standaryzację sprzętu i procedur w wyznaczonych laboratoriach oraz ruchomego sprzętu analitycznego i procedur analitycznych,

(d) monitoruje kontrolę jakości i ogólne standardy odnośnie uprawnień tych laboratoriów oraz ruchomego sprzętu analitycznego i procedur analitycznych, oraz

(e) wybiera spośród wyznaczonych laboratoriów te, które mają wykonywać zadania analityczne i inne funkcje w odniesieniu do konkretnych badań.

103. W przypadku, gdy analiza ma zostać przeprowadzona poza miejscem pobrania próbek, analizy próbek dokonują co najmniej dwa wyznaczone laboratoria. Sekretariat Techniczny zapewni szybkie przeprowadzenie analizy. Próbki rozliczane są przez Sekretariat Techniczny i wszelkie nie wykorzystane próbki lub ich części zostaną zwrócone do Sekretariatu Technicznego.

104. Sekretariat Techniczny kompiluje wyniki analiz laboratoryjnych próbek związanych z celem inspekcji. Na mocy postanowień art. IV ust. 63 Dyrektor Generalny niezwłocznie przekazuje wszelkie wyniki Państwu Stronie podlegającemu inspekcji w celu przedstawienia uwag, a następnie Radzie Wykonawczej i wszystkim innym Państwom Stronom, załączając szczegółowe informacje dotyczące sprzętu i metodologii zastosowanych przez wyznaczone laboratoria.

Przebieg inspekcji na terenach znajdujących się poza jurysdykcją lub kontrolą jakiegokolwiek państwa

105. W przypadku inspekcji na miejscu prowadzonej na terenie leżącym poza jurysdykcją lub kontrolą jakiegokolwiek państwa, Dyrektor Generalny przeprowadzi konsultacje z właściwymi Państwami Stronami i uzgodni wszelkie punkty tranzytowe i punkty lądowania celem ułatwienia zespołowi inspekcyjnemu szybkiego dotarcia do obszaru objętego inspekcją.

106. Państwa Strony, na których terytorium zlokalizowane są punkty tranzytowe lub punkty lądowania, udzielą jak najszerzej pomocy przy inspekcji, włącznie z transportem zespołu inspekcyjnego, jego bagażu i sprzętu do obszaru objętego inspekcją oraz zapewnieniem właściwych udogodnień wyszczególnionych w ust. 11. Organizacja zwróci Państwom Stronom udzielającym pomocy wszelkie poniesione koszty.

107. Za zgodą Rady Wykonawczej Dyrektor Generalny może wynegocjować stale uzgodnienia z Państwami Stronami w celu łatwiejszego zapewnienia pomocy w przypadku inspekcji na miejscu na obszarze znajdującym się poza jurysdykcją lub kontrolą jakiegokolwiek państwa.

108. W przypadku, gdy jedno lub więcej z Państw Stron prowadziło badania wydarzenia o niejednoznacznym charakterze na obszarze położonym poza jurysdykcją lub kontrolą jakiegokolwiek państwa przed przedłożeniem wniosku o inspekcję na miejscu na tym obszarze, wówczas na mocy postanowień art. IV wyniki takich badań mogą zostać uwzględnione przez Radę Wykonawczą.

Postępowanie pokontrolne

109. Po zakończeniu inspekcji zespół inspekcyjny spotka się z przedstawicielem Państwa Strony podlegającego inspekcji w celu przeprowadzenia przeglądu wstępnych ustaleń zespołu inspekcyjnego oraz wyjaśnienia wszelkich niejasności. Zespół inspekcyjny dostarczy przedstawicielowi Państwa Strony podlegającego inspekcji swoje wstępne ustalenia w postaci pisemnej, przygotowane zgodnie ze standardowym formatem, wraz z wykazem wszelkich próbek i innych materiałów, pobranych z obszaru podlegającego inspekcji na mocy ust. 98. Dokument ten opatrzony jest podpisem szefa zespołu inspekcyjnego. W celu potwierdzenia przyjęcia do wiadomości treści dokumentu, przedstawiciel Państwa Strony podlegającego inspekcji również złoży swój podpis na tym dokumencie. Spotkanie takie musi odbyć się w terminie nie późniejszym niż 24 godziny po zakończeniu inspekcji.

Wyjazd

110. Po zakończeniu postępowania zespół inspekcyjny oraz obserwator opuszczą w jak najwcześniejszym terminie terytorium Państwa Strony podlegającego inspekcji. Państwo Strona podlegające inspekcji dołoży wszelkich starań dla zapewnienia pomocy i bezpiecznego przejazdu zespołowi inspekcyjnemu oraz bezpiecznego przewozu jego sprzętu i bagażu do miejsca wyjścia. O ile Państwo Strona podlegające inspekcji i zespół inspekcyjny nie uzgodnią inaczej, miejsce wyjścia powinno pokrywać się z miejscem wejścia.

Część III

Środki budowy zaufania

1. Na mocy art. IV ust. 68 każde Państwo Strona dobrowolnie powiadomi Sekretariat Techniczny o przeprowadzeniu każdej eksplozji z użyciem materiałów wybuchowych o równoważniku mocy 300 lub więcej ton trotylu, przeprowadzanych w dowolnym miejscu na jego terytorium lub w jakimkolwiek innym miejscu, znajdującym się pod jego jurysdykcją lub kontrolą. Jeżeli istnieje taka możliwość, powiadomienie takie powinno zostać przekazane z wyprzedzeniem. Powiadomienie takie powinno zawierać szczegółowe dane dotyczące miejsca i daty eksplozji, ilości i rodzaju stosowanego materiału wybuchowego oraz konfiguracji i zamierzonego celu wybuchu.

2. Każde Państwo Strona dobrowolnie dostarczy Sekretariatowi Technicznemu w jak najwcześniejszym terminie po wejściu w życie niniejszego Traktatu, a następnie dostarczać będzie w rocznych odstępach zaktualizowane informacje dotyczące zastosowania przez dany kraj wszystkich innych wybuchów chemicznych o mocy przekraczającej moc eksplozji 300 ton trotylu. W szczególności Państwo Strona dostarcza danych na temat:

- (a) położenia geograficznego obszarów, w których eksplozje miały miejsce,
 - (b) charakteru przedsięwzięć związanych z przeprowadzeniem wybuchu oraz ogólnego profilu i częstotliwości takich wybuchów,
 - (c) wszelkich innych istotnych danych, o ile są dostępne, oraz
- udziela Sekretariatowi Technicznemu pomocy przy wyjaśnianiu pochodzenia wszelkich sygnałów tego rodzaju, zarejestrowanych przez Międzynarodowy System Monitorowania.

3. Państwo Strona może, dobrowolnie i na zasadach możliwych do przyjęcia dla obu stron, zaprosić przedstawiciela Sekretariatu Technicznego lub innych Państw Stron do odwiedzenia miejsc położonych na jego terytorium, wskazanych w ust. 1 i 2.

4. Dla celów kalibracji Międzynarodowego Systemu Monitoringu, Państwa Strony mogą nawiązać kontakty z Sekretariatem Technicznym w celu przeprowadzenia chemicznych wybuchów kalibracyjnych lub zapewnienia odpowiednich informacji o wybuchach chemicznych, planowanych dla innych celów.

(Załączniki 1 i 2 do protokołu opuszczono)

